

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

... Hic Tomus Quartus Allegoricis Expositionibus Et Qvæstionibus Vtrobique
Salvberrimis Tractat

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

In Cantica Canticorum expositio, libri septem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72011)

BEDÆ PRESBYTERI

IN CANTICA CANTICORUM

LIBER PRIMUS, DE GRATIA DEI,

contra Iulianum.

Scripturus, iuvante gratia superna, in Cantica Canticorum, primo admonendum putavi lectorem, ut opuscula Juliani Celanensis Episcopi à Campania, quæ in eundem librum confectæ, cautissime legat: ne per copiam eloquentiæ blandientis, in cœnum incidat doctrinæ nocentis. Sed ut dici solet, ita carpat botrum, ut & spinam caveat: id est, in dictis ejus sanos sensus seruetur, & eligat, ut non minus vitet insanos. Vel potius illud faciat Maronis, Qui legis flores, & humi nascensia fruga, Frigidus ô pueri sue hinc, latet angus in herba. Hoc est ab ejus se per omnia lectione compescat, cum habet eos, qui eundem librum & sanis sensibus, & simplicioribus verbis exposuerunt. Est enim homo, ut rethor peritissimus, ita gratiæ Dei post Pelagium, impugnatorem acerrimus: ut apertius scripta ejus, quibus contra strenuissimum eiusdem gratiæ propagatorem Augustinum insanivit, ostendunt. Cujus causa duelli, primum de amore libellum composuit: sub obtentu, quasi hunc à fœdissima foret voluptate secreturus, re autem vera suam confirmaturus haresim; qua, ut breviter plura constringantur, docet nos, per arbitrium liberæ voluntatis posse bona facere, quæ volumus, quamvis per auxilium gratiæ Dei facilius ea perficere queamus: quomodo viantes iter, & pedibus quidem peragere valeamus, sed minore absque dubio labore, cum nobis equi, quibus vehantur, affuerint. Immemor Apostolice admonitionis, qua dicit, Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim, qui operatur in nobis & velle & perficere. Et quod est gravius, impugnatorem ejus qui non ait, sine me modicum quid potestis: sed, sine me, inquit, nihil potestis facere. Docet clausa legis sacramenta solos intueri posse eos, quos oculos & eruditio reddidisset & pietas: oblitus gratiæ Dei, quæ etiam illiteratis & idiotis, scripturarum arcana revelavit: dicente Evangelista, Tunc aperuit illi sensum, ut intelligerent scripturas. Quos idiotas fuisse, testatur idem Evangelista, cum ait, Videntes autem Petri constantiam, & Joannis, & comperio quod homines essent sine literis, & idiotæ, admirabatur. Dicit sanctum nobis, ac generosum amorem, ab ipso lucis exordio, natura conciliante insitum, & ad ultimam usque senectutem solis viribus animi innixum, sine ullo damno sui perillitere vigoris: incredulus profectò Domini sententiæ, Quia sine illo nihil possumus facere: sed & Apostolici sermonis, Quia in multis offendimus Deum omnes. Et mirum, ubi didicerit Julianus sanctum nobis, ac generosum amorem ab lucis exordio natura conciliante insitum, cum natus de patriarcharum stirpe Apostolus dicat, Fuimus & nos aliquando natura filij iræ. Quomodo autem natura, nisi quia peccante primo homine, ac sanctum deserente amorem, vitium pro natura adolevit? Mirum, ubi invenit vel inveniri posse putaverit Julianus hominem, salutem unum, in quo amor sanctus solis animi viribus innixus, ulque ad senium sine damno sui perilliteret vigoris, cum ille, qui præ amore præcipuo dignus erat in sui conditoris sinu recumbere, inter eos qui ejus gratia fruuntur, invenire potuit nullum: quin potius humili confessione testatus sit, si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Dicit, amorem nostrum, sicut de corpore trahere, quod est perturbatus & rapidus: ita de animo, quod sit sublimis atque continuus. Quod etiam utrunque veritati probatur esse contrarium. Si autem amor nosset de corpore, & non de animo potius trahere, quod est perturbatus & rapidus, non diceret Dominus, Abimus enim de corde hominû cogitationes mala procedunt, adulteria, fornicationes homicidia, furtiva, avaritia, nequitia, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia, Omnia autem mala ab intus procedunt, & inquinant hominē.

I. Cor. 2.

Luc. 24.

Joan. 15. Iacobi. 5.

Ephes. 2.

I. Joan. 1.

Mate. 7.

Et rur.

Lucæ 10.

Pal. 126.

Res.

Schin.

Tbau.

Unde dicitur, Olim in cinere & cilicio sedentes pauciter erant id est humiliati. Et Propheta, A facie manus tuæ solus sedebam, quia cōminatione replesti me. Sed & Psal. Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite, postquā sederitis, qui manducatu panem doloris. Quod est aperte dicere, Quid in præsentem queritis gaudere, quod electis in futuro reservatur? Non enim potestis in hac vita, id est ante lucem, supernæ retributionis gloriam veræ felicitatis habere: quin potius postquā hic humiliati fueritis ad tempus, illic vos perpetuè veraciter exaltandos sperate: vos quibus amatum est omne quod seculi amatoribus jucundum videtur & dulce. Surgunt ergo filii Ecclesiæ, & beatissimam eam prædicant, eam cœlestibus bonis sublimati, quanta sit illius patriæ beatitudo, cujus participes esse meruerunt, aspiciunt. Et hanc debita laudatione in divina visione concelebrant. Laudat eam vir ipsius, cum bona quæ ipse donavit, remunerat. Quibus autem verbis eam laudet, consequenter ostenditur cum dicitur, Multa filia congregaverunt divitias, tu supergressa es universas. Multas filias, Ecclesiās dicit hæreticorum & malorum turbas: catholicorum; filia dicuntur vel Christi vel Ecclesiæ, quia etiam ipsæ sunt Dominici tenatæ sacramentis, & adoptionem filiorum, quam non custodire, perceptorunt. Unde & Joannes ait, De nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Quæ congregaverunt divitias, videlicet bonorum operum operationes, jejunia, elemosinas, afflictionem & castimoniam carnis, continentiam linguæ, meditationem scripturarum, & cætera hujusmodi. Quæ veræ sunt divitiæ spiritus, ubi pura mentis sinceritate geruntur: ubi autem sine fide, quæ per dilectionem operatur fiunt, nihil agentibus profunt. Sed & illæ filia frustra congregat divitias: de quibus Dominus ait, Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nome in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos. Sed omnis istiusmodi filia Ecclesiæ Catholica supergreditur, quæ fide casta, & opere perfecta demptoris sui vestigia secat.

Fallax gratia, & vana est pulchritudo: multum timens Deum ipsa laudabitur. Fallax est gratia laudis, quæ ab homine accipitur: vana pulchritudo calitatis, vel operationis bonæ, quam hominibus ostendat anima, quæ timore caret divino. At illa conscientia vera est laude digna, quæ timorem Dei in omnibus servat. Ipse est enim principium cunctarum, custos, quæ virtutum: scriptura dicente, Timor Domini principium sapientia. Et iterum, Qui timet Dominum, nihil negligit. Hic est enim, quod ideo beatus Job, & in prosperitate virtutibus incomparabiliter floruit, & in adversitatibus insuperabilis hostis permansit: quia veraciter dicere potuit, Semper enim quasi timentes super me fluctus timui Dominum, & pondus eius ferre non potui. Fallax est ergo simulatorum gratia: vanus decor operis stultorum. Ecclesiæ autem, quæ in timore incolatus sui temporaliter convertatur, quoniam ardentes vitturarum lampades venient ad iudicium suo sponso offerret, iure ab eo laudata, januam cum eo regni cœlestis intrabit. Qualiter autem eam laudet, terminali versu docetur: Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Hæc sunt enim verba viri illius, de quo dictum est, Vir eius, & laudavit eam: id est Domini & Salvatoris nostri, qui angelis in fine præceptorum est, ut Ecclesiæ post hujus vitæ certamen, post triturationem afflictionum terrestrium, ad cœlestis regni gaudia introducant, ac vitæ immortalis sibi locam aggregent. Juxta illud Evangelium, Triticum autem congregate in horreum meum. Date, inquit, ei de fructu manuum suarum, quia fructum spiritus ferre curavit, charitatem, gaudium, pacem, benignitatem, bonitatem, modestiam, continentiam, fidem, patientiam. Pro hoc illi debitam rependite mercedem, & laudem eam in portis: hoc est, in iudicio sive in ingressu patriæ cœlestis. Non hominum favore supervacui, sed opera ipsa quæ fecit, examinate, probante ac remunerante illo, cujus hæc donante gratia, à quo laudari mereamur in futuro, concedat ipse propitius, nos eum dignis in præsentem vita collaudare letitias, Amen.

In proverbis Salomonis Libri tertij finis.

Et rursum, si noster amor, non de quotidiana Dei gratia, sed de natura, vel viribus animi haberes, ut esset sublimis atq; continuus, non diceret Apostolus de suis sanctis laboribus, quibus utriusque amorem sublimem atque continuum insistebat, Sed abundantius illis omnibus laboravi: non autem ego, sed gratia Dei mecum. Et iterum: Non quod sufficientes simus, cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Sed & si non à Domino, verum à seipso bona sua opera, in quibus absque ulla contradictione amor sublimis atque continuus arcem tenet, habebat, frustra Domino pro his, quæ non dedit, gratias egit dicens: Deo autem gratias, qui nos semper triumphat in Christo Iesu. Dicit eandem, quando nihil de Gentilitati voluntate desiderat, quasi ad solius animi moveri arbitrium, & in actibus suis habere jocunditatem, ut perturbationis immunem, ita etiam libertate gaudentem. Quod est aperte dicere, quia exceptis quæ ad carnis stimulos pertinent, in arbitrio sit animi nostri situm, cui se amor, vel quantum subdidit: quodque idem amor, solo animi motu dispensante, id est, nulla Dei gratia actus, operum quoque bonorum perfectionem libetam, & nulli obnoxiam perturbationi possideat. Quod quantum à vero distet, patenter quisque prudens intelligit. Quare enim tanta multitudo fidelium diligere quærens, conditorem ex toto corde, tota anima, tota virtute diligere, & proximum quisque ut seipsum: non semper hoc quod cupit obtinet, nisi quia amor idem non ad animi moveri arbitrium, ut Julianus existimavit, sed ut novit Paulus: *Charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ideoque non æqualis est in omnibus, qui habemus singuli donationes gratiæ, quæ datæ sunt differentes. Quare autem tantis sæpe non solum de foris, sed & de ipsa mente nascentibus præpedimur adversis, nec omnia quæ desideramus, bona valemus perficere, nisi quia fallitur, qui dicit amorem nostrum pro solo animi arbitrio, in actibus suis jocunditatem, ut perturbationis immunem, ita etiam libertate gaudentem? verum canit Psalmista, qui ait: *A Domino gressus hominis diriguntur, & viam eius cupit nimis. Cum ceciderit iustus, non conturbabitur, quia Dominus confirmat manum eius.* Ubi aperte designat, quia nec intra crebra Dominicæ protectionis auxilia à perturbatione vitiorum esse valemus immunes: neque in omnibus actuum nostrorum gressibus de naturæ libertate, sed de divina debemus directione gaudere. Frustra autem Julianus generalem vult exceptam voluntatem, quæ sola ad animi nostri non moveatur arbitrium: quasi non iracundiæ, vel superbiæ, philargyriæ, gastrimargiæ, enodixiæ, cæteraque hujusmodi rabies, multo laboriosius, quam libidinis incentiva devincantur. Quæ & ante tempora pubertatis, nostrum animum perturbatura adveniunt: & edomita sæpe, vel per naturam cessante libidine, nihilominus ipsa nos impugnat non cessant. Dicit adiutorium sancti spiritus præcedentibus nostris studiis ac meritis dari: atque adhuc dari, ut genus humanum arctius diligamus. Quod ipsius verbis ponere per ordinem libuit. Cum igitur, inquit, sapientis animus, qui voluptatem subiecit dignitati amoris, & incitat & orâinat appetitum, nunquam fines transit officii, sed ad eam magnitudinem atque pulchritudinem studij procedit ac meritis, ut generosum eius ignem gratia sancti spiritus incipiat ventilare: tunc fit illa charitas, quæ non propinquos solum aut cives, sed ipsum genus humanum gremio suo conatur amplecti. In qua una sententia quot & quantæ sint blasphemix, facit Catholicus lector animadvertit. Patet enim, quid humanæ arbitrio libertatis, qui tribuat gratiæ spiritali: quia animum hominis per se sapientem fieri, per se dignitatem sancti & generosi amoris habere, per se huic amoris voluptatem subicere carnis, per se & incitate ad virtutes, & ordinate appetitum posse restitutum tantum, ut nunquam fines transeat officii illius, quo idem amor excolentibus est. Qui ipsum animum suis studiis ac meritis, ad eam magnitudinem ac pulchritudinem procedere dicit, ut sancti spiritus sit dignus auxilio. cujus videlicet spiritus adventu non ita ait juvari animum, quomodo flamma vel fax, cum accenditur, caliginosam juvat domum, quam illustrat: sed

ita potius, quomodo ardentem, sive lucentem ventus juvat ignem, ut amplius clarescat: qui quidem & sine afflatu venti accendi atque ardere, ac magnam consumere sylvam poterat: sed tamen vento impellente magis magisque flammescit. Hoc enim significat dicendum, generosolum ejus ignem gratia sancti spiritus incipiat ventilare. Tanta animi bona præmiserat, & post omnia hæc incipere in ea gratiam sancti spiritus, dicit, quasi omnia hæc incipere in ea triticem, & non prævenientem inspiratricem atque auxiliatricem in nobis studiorum meritorumque bonorum. Qui tamen, ejus ventilatione, quid in generoso animi sapientie agi credat, intueri. *Tum fit illa, inquit, charitas, quæ non propinquos solum, aut cives, sed & ipsum genus humanum gremio suo conatur amplecti.* Vides ergo qui tantum virum nostro animo tribuit, quid spiritui gratiæ tribuat: quam & serò in auxilium ipsi animo advenire, & tunc ei non illam charitatem, quæ Deus: sed illam solummodo, quæ genus humanum diligitur, infundere dicit: oblitus vel incuriosus Apostolica fidei, quæ dicit, *Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Prolixi est operis cunctas ejus, quas in libro hoc posuit, ineptias in medium proferre, ac testimonium referre veritatis. Sufficiant hæc pauca exempli gratia poluisse: ex quibus possint cætera, quam sint detestanda, conjici.

Post hæc autem & hujusmodi innumera, quibus primum librum contra gratiam Dei disputando completi, non minore secundum librum ejusdem hæretici petite commaculavit. Denique exponens quod dictum est, *Quia meliora sunt ubera tua vino:* de natura lactis fedulitatem philosophus est, moxque fedius multo, qualitatem naturæ illius ad confirmationem sui erroris transferre conatus. Quod quia totum ponere, & horrore, & nimis longum est, pattem ponere latius duximus. Inferens se ergo perlonis eorum, contra quos sub nomine Manichæorum pugnavat, ait inter cætera: *Asserbat namque opiniones nostras ad hoc propositum: spiritum sanctum esse errorem, ut calumniam vetererum in ipsum auctorem: & levandi reatus gratia, quem crimina nimium voluntatis urebant, ipsam naturam corporis subdebamus in anima, in pacibus bonitatis & penitus iniquitatis in lacem ipsam non venis re iurando. Denique nullum serè ad institutum, quid dico ratione, sed ne sacra quidem legi institutione perducit. Depreciabat nempe hæc opinio naturam carnis & sanguinis. Sed postquam salutare mysterium Dei & hominum mediator arripuit, ut consummatissime virtutis daturus exemplum, naturam hominis mortalis assumeret, ostendit omnia crimina morum fuisse non seminum. Denique voluntatis ad meliora conversis, non solum legi, sed etiam Evangelicæ præcepta posse compleri. Quibus sermonibus ejus breviter respondendum, quia nequaquam in auctoritate naturæ nostræ calumniam vertimus, cum nos in iniquitatibus conceptos, & esse in delictis natos dicimus: sed faciemus, quia in primis naturæ nostræ parentibus ad ejus similitudinem facti sumus, ut immortales & sine peccato in delicijs paradisi, juvante gratia ejus viveremus: quam videlicet beatissimam vitæ primitivæ mundiciam, si cæsto dire curarent ipsi protoplasti, & non magis hosti crederent, quam auctori, usque hodie progemes ex eis facta & impolluta delicias para disti, mortis simul & peccati neficia incoleret. At dum nulla necessitate naturæ, verum sola vagæ mentis incuria, peccato consentire: in eoque iusto conditoris judicio de loco paradisi voluptatis exclusi, ac morte mulctati peccati, quod temere contraxerant, stirpi, generique suo reliquere contagium: factum est, ut peccati, quod ipsi sponte commiserunt, nos etiam nolentes reatu constringeremur: ita ut ne paradisi quidem, qui nil boni vel mali velle possunt, ab hoc peccato sint immunes existere, nisi donante gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Unde probatur falsi Julianus, cum dicit, *Reatum nobis solo crimine voluntatis accensum:* & sicut post, apertius suum sententiam aperit, dicens, *Omnia crimina, morum esse, non seminum. Seminum sunt namque, quæ ex Adam originalia traximus: mali vero sunt**

voluntati.

V. B. E. D.
T. O. M. A.
S. E. C. U. N. D. U. M.
L. I. B. R. U. M.

Rom. 7.
Gal. 5.

3. Cor. 3.

Ecdl. 4. c.

Job. 1. 4.

Zac. 1.

voluntatum, seu fragilitatis & ignorantiae, quae ipsi per nos crimina addimus. Probatum falli, cum reprehendit eos qui naturam nostri corporis, non eam quae protoplasti sancta & immortalis creata est: sed illam, quae post eorum praeviationem vitiosa effecta est: subduunt infamiae, dicentes, scio quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum. Et quod idem Apostolus ait, *Care concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem.* Haec tantum sibi invicem adversantur, ut non quae vultis, illa faciatis. Probatum falli, cum vituperat eos, qui non in lucem istam incapaces bonitatis, & plenos iniquitatis venire testantur. Verè enim profitemur, omnes homines in lucem istam plenos iniquitatis, ex reatu primae praeviationis venis te incapaces autem bonitatis, absit ut nos nasci juremus. Sed haereticus, ut artificiosus deciperet infirmos, junxit mendacio perfidia veritatem Catholicæ professionis. Probatum falli, cum jurare nos dicit nullum ad justitiam non solum ratione, sed ne sacra quidem legis institutione perducti. Quinimo fatemur, & ratione & doctrina sanctae legis, ad justitiam nos, auxiliante Domino, perducere, absque gratia verò illius, nec per naturalis subsidia rationis, nec per divinae legis scita nos posse justificari. Apostolo teste, *Quia litera occidit, spiritus autem vivificat.* Id est litera praecipiens occidit, si non assistit spiritus, qui praecipia literae donet impleri. Et spiritus vivificat, donando ut perfici litera possit. Quod autem ait de Domino, *Ut consummatus sum virtutis daturus exemplum, naturam hominis mortalis allumeret, secretius haereticis suae virtus evomuit, quia dicit, venientem in carne Dominum non dona nobis, sed exempla contulisse virtutis.* Unde dicit post modicum, *De ipsius inquam susceptione carnis, morum peccata damnavit: non naturam videlicet carnis sed opera commutando, vel justificatione legis sub exemplo ipsius completeretur in nobis.* Item in expositione verticuli, *Collum tuum sicut monilia. Cum pulchra, inquit, per naturam cervicis gemmarum insignitur ornatum, soliditatem sine dubio auget industria: & quasi se digna conveniunt, honor videlicet monilium, & cervicum venustas.* Sic ergo & in te, cujus generositatem doctrina componit, ut virtutes, quas natura inchoat, disciplina consummet: pro eo, ut dicit, *Gratia inchoat, gratia consummet, gratia coronet.* Item post innumera huiusmodi, quae in ipsis eius opusculis pius lector facillime deprehendet, in explanatione verticuli, quod dictum est, *Apprehendam te, & inducam in domum matris meae, ibi me docebis, ne patientius, quae contra fidem vesana sentiret, intinnavit dicens de Domino: Jam in ipsa infantia multa quae dicere debeamus, ostendit. Primum ipsum esse opificem universorum ex masculi & feminae conjunctione nascentium, qui sibi sine ministerio viri, corpus ex virgine fabricasset. Deinde nullum peccatum esse homini congenitum: quandoquidem ille, & carnis veritate circumdatus, & macula immunitatis exortetur. Postremò originem nostram non posse, nisi impie diaboli operibus ascribi, quae Deo vero non solum conditore, sed etiam habitatore congauderet. Non solum autem haec dicendo, & errorem struit, sed hoc ipsum etiam interveniente agit exemplo. Nam peccatum esse homini congenitum testatur scriptura, quae dicit, *grave inquam super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturae, in matrem omnium.* Imò hoc ab ipsa conceptione esse homini coeorum, testatur beatus Job, cum Domino supplicans ait: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nemo tu qui solus es?* Et quae poterit esse consequentia, ut ideo dicatur nullum peccatum hominibus ex masculi & feminae conjunctione nascentibus esse congenitum, quoniam filius Dei, qui sibi sine ministerio viri, corpus ex virgine fabricavit, & carnis veritate circumdatus, & macula immunitatis exortitur? Quae est ratio consequens, ut homo purus innocentiam suae civitatis astruat exemplo nati in carne mediatoris Dei & hominum, cum de illius nativitate dixerit virgini matri archangelus, *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: deoque & quod nascetur ex te, sanctum vocabitur filius Dei.* Nostrae autem parenti post reatu praeviationis dixerit iustus iudex: *Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris.* Sed neque hoc quod dicit, originem nostram non posse nisi impie diaboli operibus ascribi: quae Deo vero non solum conditore, sed etiam habitatore gauderet, * aut Catholicè, aut consequenter fecit. Quia nimirum diabolus, est peccatum protoplastis intulit, nec tamen eis naturalis procurum benedictionis abstulit, quae audierant: *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* Non ergo illa impietate decipimur, quam nobis impropere Julianus, ut originem nostram diaboli operibus ascribamus, quam primordialis opere benedictionis à Deo conditam scimus. Absit autem, ut originem nostram post praeviationis malum, Deo dicamus esse gavissam, ante remedium secundae regenerationis, quae fit ex aqua & Spiritu sancto, donante gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Pauca haec de pluribus ex praefato opere Juliano ad cautelam legentium, annotasse necessarium duximus: quorum admoniti exemplis, vigilantius in reliqua ejus lectio, quae non minus noxia saepe salutibus dicta interferit, circumspiciant. Nam & in alijs opusculis eandem suam haereticam, quamvis multum reclamante sanctissimo ac doctissimo antistite Angustino, asserunt non dubitat. Denique in libro, quem de bono constantiae scripsit, bonum naturae, libertatemque nostri arbitrii, ut ipse aumat, contra perfidiam Manichaei magna instantia defendit. Ut autem veritas probat, magna pervicacia contra fidem coelestis gratiae duat. *Haec namque est, inquit idem, constantia, quae maxime asserit arbitrii potestatem, ac bonum, eiusque naturae & humani animi motus liberos, dum ostendit omne mentis bonum voluntarium, nec ulli unquam casui obnoxium. Motus autem me non solum carnis, sed nec animi habere liberos docent, non apostolica tantum literae, verum etiam ipsa mea cogitationes, quae volentem me seipsum, contentem, ut de ceteris taceam, fixa mente ac desiderio insatigabili devotioni orationis incumbere non sinit. Qui si motus animi liberos haberem, ita vellem continua tempore orationis animum precibus intentum retinere, quomodo membra corporis facillime soleo, quoties volo, quocumque vel fissu, vel loco orationis componere.* Et paulo post: *Ipsa enim armata, inquit, idem, egregium cuiusque, & accendit animum, dum illi libenter sua semper adjuvat, dumque omnes ab eo repetit motus.* Quanto enim melius expugnaret Manichaeum, si diceret: Quia gratia Dei fecit egregium cuiusque electi animum, & accendit ad studia virtutum, dum illum insinuatitatis suae semper admonet, & quia sine ipsa nihil facere potest: dumque omnem ab eo fiduciam suae repellit virtutis, ac Deo canere suadet: *Fortitudinem meam ad te custodiam.**

Et iterum post multa, quibus libertatem nostrae voluntatis praedicat, ait: *Et enim sicut praedicare à doctissimis atque orthodoxis disputatum est, nemini verè unquam noceri, nisi à seipso potest: nec est prorsus aliquid quo quisquam invitatus fiat miser. Quid tandem virtus timebit, nisi defectum sui, quo homini in aeternum nocetur? Quae nequaquam stare sententia, nisi apud haereticos, potest: qui constat nimirum, quod peccatum Adae, cum ceteris hominibus nocet. Non quidem à seipsis, verum ab illo qui primi facinore reatus totum genus humanum, nisi quem gratia Christi liberat, perpetuò damnavit. Nocet haereticorum malitia illis, quos catholicam scire ac tenere fidem desiderantes, in interitum necientes, nolentesque detrahit. Verum timens Julianus, ne si in tanto hoc volumine totum, quod rectè viveremus, libertati nostrae voluntatis tribueres, quasi apertus gratiae Dei hostis detestaretur, atque anathematizaretur ab omnibus, fecit & huiusmodi in loco mentionem: & hoc ita occultè, ut non omnes eam virtutes dare, sed unam in nobis solummodo juvare dicere, & firmare constantiam. Divina enim gratia est, inquit, *amare & firmare constantiam, quae ceteras possit custodire virtutes: & contra omnia quae resistunt, defendere virtutem.* Ubi & cautissimo ulus est verbo, ut non diceret eam donare, quasi antea non habitam nobis constantiam: sed potius juvare & firmare, quasi à nobis jam exortam, ut ventus flammam ignis, quam non ipse accendit, sed alius de accensam, ut clarius flammescat, adjuvat: & ne extingui de.*

Gen. 3.

Gen. 1.

Psal. 58.

qui de.

qui debeat, stando confirmat. Sicut in ipso libro de amore plenius iensum suum dilucidasse monstravimus. Circa huius autem libelli finem manifestè prodit ipse Iulianus, qua intentione in huiusmodi assertionibus per cuncta quæ confiderat, opuscula, laboraret. *Scandalum*, inquit, *Mancieo est, eo quod commentitum*, id est, abnegantes Dominum nostrum, qui est verus, fatemur. Offendit, quia naturam bonam, quia liberum hominis asserimus arbitrium. Sed & in libro quem ad Demetriadem virginem Christi, de institutione virginis scripsit, hæc eadem de potentia liberi arbitrii, quomodo sentiat, pandit. Quem videlicet librum nonnulli nostrum studiosè legentes, sancti & Catholici doctoris Hieronymi esse temerè arbitrantur: minime pervidentes, quod & suavitas eloquentiæ demulcentis, & hæreos perveritas seducens, manifestè probat hoc illius opusculum non esse. Quin potius ipse fidem ejus, vel magis perfidiam in dialogo Attici & Critobuli, quem vivente Pelagio edidit, cum adhuc Julianus ab eo puerulus, quasi in caverna colubri, nutriebatur regulus, divinis expugnat ac protiverit eloquijs. In hoc ergo Julianus libro, & in alijs se opusculis eandem suam hæresim confirmasse declarat, ita scribens: *Quoties mihi de constitutione morum, & sancta vita conversatione dicendum est, soleo prius humane nature vim, qualitatē, monstrare, & quid efficere possit ostendere*. Et paulo post, *Quem ergo*, inquit, *exhortationi ordinem, cum in alijs quoque opusculis tenuerim, tū hic maxime servandum puto, ubi eo plenius bonum natura declarari debet, quo vita instituenda perfectior*. Item in processu libri ejusdem: *Quam enim*, inquit, *multos philosophorum & avarissimos & legimus, & ipsi vidimus castos, patientes, modestos, liberales, abstinentes, benignos, honores simul mundi ac delicias respicientes, & amatores iustitie non minus, quam sapientia? Unde de quo hominibus alienis à Deo ista, quæ Deo placent? Unde hæc illis bona, nisi de natura bono? Et cum ista quæ dixi vel unum simul omnia, vel singula singulos habere videamus, cumque omnium una natura sit, exemplo suo invicem ostendunt, omnia in omnibus esse posse, quæ vel singula inveniuntur in singulis. Quod si etiam sine Deo homines ostendunt, quales à Deo facti sunt, vide quid Christiani possint, quorum in melius in Christo insinuat a natura est, & qui divina gratie iurantur auxilio. Et post multa huiusmodi loquens de beato Job, *O virum*, inquit, *ante Evangelia Evangelicum: & Apostolorum, ante Apostolica præcepta discipulum: qui aperiens occultas nature divinitas, & in medium proferens ex se, quid omnes possemus, ostendit. item post pauca, Neg, nos, inquit, ita descendamus natura bonum, ut eam dicamus malum facere non posse, quæ utiq; boni ac mali capacem etiam profitemur: led ab hæc eam tantummodo injuria vendicamus, ne ejus vitio ad malum videamur impelli, qui nec bonum sine voluntate, nec malum faciamus: & quibus liberum est unum semper agere, cum semper utruoque possumus. Unde enim alij iudicatur sunt, alij iudicandi, nisi quia in eadem natura dispar voluntas est? & quia cum omnes idem possumus, diversa faciamus? Et paulo post, *Adam de paradiso eiectum, Enoch raptum de mundo esse commemorans, adiecit: Nec enim à iusto Deo, aut ille puniri meruisset, aut hic eligi, nisi uterque potuisset. Hoc de Cain & Abel fratribus, hoc etiam de Esau & Jacob geminis intelligendum est: ac sciendum, solam voluntatem esse causam, cum in eadem natura merita diversa sunt. Et rursum post pauca: Neque verò, inquit, alia causa nobis quoque difficultatem bene vivendi facit, quam longa vitiorum consuetudo, quæ nos, cum inscit à parvo, paulatim quæ per multos corrumpit annos, ita postea obligatos sibi & addictos tenet, ut vim quandam videatur habere natura. Item post multa, quibus optime virginem Deo dicatam instituit, & revera multum utile ac salubre opus perficeret, si eam divinæ gratiæ in omnia suffragia flagitare, non animi sui libertate, viribusq; fidere doceret: quomodo etiam in illo, quem de bono constantia scripturum ab eo diximus librum, multum prodesset virtutum studiosis, si non virulenta intermisceret vitia errorum. Sed si modicum fermentum, Apostolo teste, totam massam corrumpit, quanto magis venenum quam maximum? Adscribimus, inquit, iniquitatem iusto, pio crudelitatem, dum cum primo impossibile aliquid præcepisse conquerimur. Proinde***

pro his damnandum ab eo putamus hominem, quæ vitare non potuit. Et paulo post, *Nec impossibile aliquid potuit imitari, qui iustus est: nec damnaturus est hominem ab eo, qui non potuit vitare, qui pius est. In his singulis quæ ex uno ejus excepti libello, sententijs, quanti sunt errores facile cuivis docto patet. Quas ideo tam plures coarctatim posui, ut pluribus errorum probamentis convinceretur hi qui hunc librum à Catholico B. Hieronymi calamo scriptum contendunt: cautioreq; ergo ejus lectione redderent, quem hæreticum esse didicissent. Quibus etiam sententijs pariter omnibus strictum respondere commodum duxi: ut utroque quæ cunctis, ut dixi, clarius luce quam sint referende, patefiant. Quod ergo dicit, *Multos philosophorum patientiam, castitatem, modestiam, alijsq; de natura bono habere virtutes: constat*, quia quicumque philosophorum Christum Dei virtutem, & Dei sapientia nescierunt, hi nullam veram virtutem, nec ullam veram sapientiam habere poterunt. In quantum verò vel gustum aliquem sapientie cujuslibet, vel virtutis imaginem habebant, totum hoc deo super acceperunt: non solum munere primæ conditionis, verum etiam quotidiana ejus gratia, qui creaturam tantum nec se deserentem, deserens dona sua, prout ipse judicaverit, hominibus, & magna magnis, & parva largitur parvulis. Quod verò dicit, *Omnia in omnibus esse posse, quæ vel singula inveniuntur in singulis* contradicit scriptura, quæ ait, *Nec enim omnia possumus esse in omnibus, quoniam non est similitudo hominis immortalis. Ubi manifestè insinuat, quæ cum mortale hoc induerit immortalitatem, tunc demum possunt esse omnia in omnibus bona virtutum: & ne tunc quidam de naturæ bono, sed per gratiam ejus, qui scriptum est, *Vitæ Deus omnia in omnibus*. Sed & quotidiana nostra fragilitatis documenta probant, non omnia in omnibus esse posse: ubi tam multi inveniuntur, qui summa nirentes instantia, nequaquam ad eas, quas alios vident habere, possunt pervenire virtutes. Quod homines sine Deo, dicit ostendere, quales à Deo facti sunt: à Deo longè veritate abest, ut nec homines Deo proximi valent ostendere in hac duntaxat vita, quales à Deo protoplasto facti sunt. Quis enim sapientia vel vita major esse poterit, eo qui priusquam carnis debitum solveret, usque in paradysum, vel tertii cæli ad adyta raptus, civium supernorum & conversationem contemplatus est, & audivit colloquia? Qui tamen dicit, *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem, vides autem aliam legem in membris meis repugnantem repugnantem legi mentis mei*. Quod parentes generis humani, quam diu nature bonum interierunt custodiendi, constat dicere non potuisse. Quod Christianorum naturam melius dicit insinuatam esse per Christum, & eos divinæ gratiæ juveni auxilio: de his solummodo, quæ in remissione peccatorum per baptismum nobis donata sunt, vult intelligi, hæreticum est: si autem & de quotidiana ejus gratia, quæ nos in mente & corpore insinuat & juvare non cessat, catholicum est. Quod dicit, *beatum Job aperuisse in virtutibus suis eximias occultas nature divinitas, & ex se, quid omnes possemus, ostendere: quanto melius diceret, quod aperuit ineffabiles divinæ gratiæ divinitas: & in se, quia hæc omnibus quibuscumque vellet, dante posset, ostenderet. Quod dicit, nos vitio nature ad malum non impelli, qui nec bonum sine voluntate, nec malum faciamus, repugnat Apostolo dicenti, *Scio quantum habet in me, hoc est in carne mea bonum. Nam velle aliquid mihi, perficere autem bonum non invenio. Non enim quod velle, bonum hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago*.***

Quod dicit liberum nobis esse unum semper agere, cum semper utruoque possumus: contradicit Prophetæ, qui Deo supplex loquitur dicens, *Scio Domine quia non est hominis, via eius: nec viri est ut ambulet & dirigat gressus suos*. Sed & Apostolo majorem se facit, qui dixit, *Ego ignar ipse mente servio legi Dei: carne autem, legi peccati*. Quod dicit non aliunde alios iudicari, nisi quia in eadem natura dispar voluntas sit, & quia cum omnes idem possumus, dispar faciamus: contradicit catholice fidei, quæ etiam parvulos esse iudicandos confitetur, eos quoniam eadem natura posuit, priusquam aliquid boni malique facere aut

721

velle, aut saltem nosse poterant, sine baptismo rapti sunt. Quod Esau & Jacob, ceterosque tales, sola voluntatis causa dicit esse dilectos, ut in eadem natura merita haberent diversa: contradicit Apostolo, qui de eisdem loquens ait, *Cum enim necdum nati fuissent, aut aliquid egissent bonum aut malum, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est ei: Quia maior serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.*

Rom. 9

Ecl. 46

Psal. 25

Ioan. 13

Ioan. 3

Rom. 5

Ibidem

Rom. 11

Levit. 11

Quod dicit non aliam causam nobis difficultatem bene vendi facere, quam longam vitiorum consuetudinem: contradicit scripturae quae dicit, *Grave inquam super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum.* Quod dicit Dominum non impossibile aliquid praecipisse, qui iustus est: verum profecto dicit, si ad eius respicit auxilium, cui catholica vox supplicat, *Deduc me in semita mandatorum tuorum.* Si vero vinctus animi sui fidei, cessat cum veridica eiusdem iusti conditoris sententia, qua dicit, *Sine me nihil potestis facere.* Quod dicit, cum qui pius est, non damnaturum esse hominem, pro eo quod vitare non potuit: contradicit eiusdem pii redemptoris & iusti iudicis sententia, qua etiam de parvulis ait, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest videre regnum Dei.* Quamvis, ut sanctus Augustinus ait, *mitissima prorsus poena vel damnatio erit omnium, qui praeter peccatum, quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt.* Nec tamen tales a damnatione prorsus esse non possunt immunes, cum manifeste dicat Apostolus, *Quia regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt.* Et quasi quaeretur, quare regnavit in omnes qui non peccaverunt, mox rationem reddit adiungens, *In similitudinem praevaricationis Adae: id est non propter sua propria peccata, sed quia sui similes genuit praevaricator Adam.* Dicendum ergo nobis in hac parte quaestionis, quod dixisse audivimus eundem Apostolum Paulum, qui de Esau & Jacob geminorum ex uno concubitu nascentium dispari sorte, disputans ait, *Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum? Absit.* Moyses enim dicit, *Miserere, cui miserere: misericordiam praestabo, cui miseris suero. Ignis non volentis, neque currentis: sed misericordia Dei est.* & cetera usque dum plurimum hac quaestione lassatus, ita conclusit: *O altitudo divinarum sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & investigabiles viae eius?* Haec de opusculis Juliani, ad cautelam legentium praelibrare, commodum rati sumus. Hinc ad expositionem, stylum veteramus Cantici canticorum: & in libro ad intelligendum difficilimo, seduli patrum vestigia sequentes, quicquid iuvante ea, quam defendimus gratia Dei, valemus studii salutaris impendamus. In quo opere lectorem admono, ne me superfluum iudicet: qui de natura arborum, sive herbarum aromaticarum, quae in hoc volumine plurimae continentur, iuxta quod in libris antiquorum didici, latius explanare voluerim. Feci namque hoc non arrogantia studendo, sed meorumque imperitiae consulendo, qui longius extra orbem, hoc est in insula maris oceani nati & nutriti, ea quae primis orbis partibus, Arabica dico, & Indica Judaea, & Aegypto geruntur, non nisi per eorum, qui his interfuerunt, scripta nosse valemus.

CAPITA IN CANTICA

Canticorum.

CAPUT I.

SYNAGOGA Dominum venire in carne desiderat, ac venienti, devota charitate, occurrit.

CAPUT II.

Obscuratam se persecutione infidelium Judaeorum, primitiva quaerunt Ecclesia, unde & dilecti sui redemptoris tremens invocat auxilium.

Bezae Tom. 4.

CAPUT III.

Dominus objurgans Ecclesiam, paventem admonet, datae sibi gratiae, adversus omnes hostium insidias.

CAPUT IIII.

Confortata verbis Dei Ecclesia, conversationem ejus, in carne passionem & resurrectionem ad memoriam revocat.

CAPUT V.

Laudat eam confortatam Dominus, cui vicem laudis rependens, in pace aliquantula vitae praesentis, cum eo gaudere desiderat.

CAPUT VI.

Dominus gaudium virginis matris commemorans, in sponsa quoque sua virtutem castimoniae laude dignam complectitur.

CAPUT VII.

Introducta in cognitionem caelestium sacramentorum Ecclesia, sub protectione sui redemptoris refici & quiescere cupit.

CAPUT VIII.

Adjurat ipse credentes, ne pacem Ecclesiae turbarent.

CAPUT IX.

Apparens in carne Dominus, Ecclesiam ad praedicandum excitat, eo quod longa infidelitatis hyems, quae mundum praeserat, abiit, & in auspiciis agendi putidas haereticorum veritatis deprehendere ac retellere praecipit.

CAPUT X.

Favens Domini jussis Ecclesia, saepius eum ad se juvandam per occultae gratiam inspirationis advenire precatur.

CAPUT XI.

Exponit Ecclesia Gentium, quo ad fidem Christi ordine pervenerit: cuius votis ipse congaudens, praecipit fidelibus, ne ejus requiem inquietent.

CAPUT XII.

Miratur synagoga fidem inspiratam Ecclesiae, mortificatione carnis & orationis virtute devotam.

CAPUT XIII.

Ille respondet, lectulo se ac ferculo pacifici Regis, id est animatum requie & interna refectioe delectatam advenisse: & maxime ipsius decore Regis, ad cuius cernendam speciem, eos quoque qui se admirabantur, excitat.

CAPUT XIII.

Delectatus fide Ecclesiae Dominus, speciatim membra ejus omnia, hoc est singulas quasque fidelium personas, dicenti, laudatione commendat: persecutorum quoque rabiem, ad ejus reverentiam inclinandam esse praedicit, pro cuius amore & ipse vulnera crucis suscepit.

Hh

CAPUT

CAPUT XV.

Prædicatorum ejus doctrinæ dulcedinem, fructus operum, & flagrantium dulcissimæ describit opinionis.

CAPUT XVI.

Ventis eam tribulationum, ut constantia ipsius amplius probeatur, tentandam committit.

CAPUT XVII.

Illam suæ conscientia devotionis, ipsum ad se insipientiam advenire precatur.

CAPUT XVIII.

Dominus se jam advenisse ad eam, ac piis ejus operibus delectatum esse, testatus, supernos quoque cives bonis congaudere præcipit.

CAPUT XIX.

Quiescens à seculi tumultibus, Ecclesia excitatur voce Dominica, ad corrigendos quosdam, in quibus spes & dilectio ejus jam frigere cœperat: illa quietis amore ministerium excusans, secreta ipsius compunctione ad agendum accendi incipit, sed non statim cœpta sequitur effectus: unde conspectis magnorum virtutibus doctorum quicquid in se de mundi concupiscentiis adhærebat, abjicit.

CAPUT XX.

Eadem in quibusdam suis fidelibus obsecrat perfectiores, ut in tempore suæ compunctionis, sive orationis, se quoque Domino commendent.

CAPUT XXI.

Illi contra petunt aliqua sibi de ejus virtutibus narrari, quarum accensi dulcedine, amplius in ejus amore flammescant.

CAPUT XXII.

Agitur petita, & præconia virtutum ac potentia eis congrua laude decantans, denuò interrogat, in qualium mentibus ejus soleant vestigia reperiri.

CAPUT XXIII.

Respondet piis sanctorum desideriis, ac fructuosis operibus eum delectari, ac perfectos quosque castimoniam virtutibus ad æterna gaudia colligere.

CAPUT XXIII.

Audiens hæc Dominus, laudat Ecclesiæ devotionem, laudat operationem: nec tamen se in hac vita multum desiderari edocet.

CAPUT XXV.

Multis per orbem Ecclesiis, multis fallorum fratrum conventiculis, multis innocentium choreis, totam Ecclesiæ perfectionem dicit esse præferendam.

CAPUT XXVI.

Audiens synagoga laudari Ecclesiam à Domino, & ipsa admirandam eam accenditur, maxime quòd invincibili virtutum certamine cunctis sit hostibus terribilis,

quod in fine mundi Apostolus docet esse futurum.

CAPUT XXVII.

Respondet Ecclesia, & in doctoribus suis declarat, quæ sibi fuerit causa militatis paratus, sollicitudo videlicet omnium Ecclesiarum, è quibus ipsa una Catholica constat.

CAPUT XXVIII.

At synagoga nescisse se hæc dicit, subito stupore Evangelium prædicantis confessam se fuisse contritam, scilicet cœptis salutaribus gaudens Ecclesia, ad agnitionem sui redemptoris eam reverti postulat.

CAPUT XXIX.

At ipse redemptor annuens ejus hortamentis, nihil in illa magis quàm industriam virtutum testatur esse videndum.

CAPUT XXX.

Item laudes dilectæ suæ ex more describens, primo omnium in junctura feminum ejus, adunationem amborum in se credentium, seque diligentium, designat populorum.

CAPUT XXXI.

Ipsa ejus laudatione rapiens verbum de ore ejus, accumulatur laudem: & ipsum venire supplicat, quatenus cooperante, piis sive operationis, sive prædicationis possit subire labores.

CAPUT XXXII.

Anovo incipiens Ecclesiæ primordio, Dominum optat incarnari, quo per suffragia humanæ susceptionis, quasi sustentationem lævet: ut ad contemplationem divinæ gloriæ, quasi ad amplexus dextera, mereatur ascendere.

CAPUT XXXIII.

Ipsa aggaudens ejus desideriis, adjurat credentes ex Judæis, ne fidem gentium turbent.

CAPUT XXXIV.

Qui iustis obtemperantes, subitam ejus conversationem suspecta mente mirantur.

CAPUT XXXV.

Admonet & ipsam Ecclesiam dilectionis, quam per arborem crucis redemit, sui que semper memorem in corde & opere ferre præcipit.

CAPUT XXXVI.

Alloquitur & synagoga, quid de primitiva ex gentibus Ecclesia fieri debeat, necdum habente de suis, qui doctores valeant ordinari.

CAPUT XXXVII.

Et addit ipse, si quis in eis sit vita & sermone sublimis, erudiendum hunc literis divinis, ut sic ad gradum queat promoveri: qui verò naturæ simplicioris, proponenda illis sanctorum exempla, quibus amplius in fide confortetur.

CAPUT XXXVIII.

Ipsa se sublimem dono ejus effectam, atque in viris perfectioribus gradu doctoris esse habilem respondet.

CAPUT XXXIX.

Additque Ecclesia in pace sui conditoris vocata, multos habere populos: ut nationes gentium ad se pertinere designet.

CAPUT XL.

Favens his Dominus, totius Ecclesie se habere curam protectatus, jubet eos qui benedixerint, etiam ministerium predicandi lubere.

CAPUT XLI.

Ecclesia jussis obediens, obsecrat eum ad adjuvandos suos ceptus spiritales, sapiens se in cordibus fidelium adhibere presentem.

CANTICA CANTICORVM
ad litteram sic habent.

CAPUT I.

Vox Ecclesie.

SCVLETVR me osculo oris sui. Quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguenta optinui. Oleum est nomen tuum: ideo adolescentula dilexerant te. Trahe me post te, eurremus in odorem unguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus, & letabimur in te. Memores ubera tuorum super vinum, recti diligimus te. Item vox Ecclesie. Nigra sum, sed formosa sicut Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decoloravit me sol. Filii matris meae pugnaverunt contra me: posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi. Indica mihi, quem diligit anima mea? ubi pascas, ubi cubas in meridie? ne vagari incipiam post greges Iosadum tuorum. Si ignoras te, & pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce haec doli: os iuxta tabernacula pastorum. Equitavi meo in curribus Pharaonis, assimilavi te amica mea. Pulchra sunt geneta, sicut tarturis. Collum tuum sicut monilia. Mureculas aureas facies mus tibi, vermiculatas argento. Cum esset Rex in cubitu suo, nardus mea dedit odorem suum, fasciculus myrrha dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Botrus cyprici dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra oculi tui columbarum. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noster stridus. Tigna domorum nostrarum cedrina. Laquearia nostra cyprifina.

CAPUT II.

EGO flos campi, & lilium convallium. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut malum inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios, sub umbra illius, quem desiderabam, sedti, & fructus eius dulces gutturi meo. Introduxit me rex in cella vinaria, ordinavit in me charitatem. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo. Lava eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adituro vos filia Hierusalem per capreas, cervosque, camporum, ne suscitetur, neque evigilare faciat dilectam, quod adusque ipsa velit. Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transsilvens colles. Similis est dilectus meus caprea, hinnuloque, cervorum. Et ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Et dilectus meus iocundus mihi. Surge prope amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Iam hyem transiit, imber abijt, & recebit.

Bede Tom. 4.

flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit. Vox cervorum audita est in terra, sicut protulit greges suos, vinea florentes dederunt odorem. Surge amica mea, speciosa mea, & veni. Columba mea, in foraminibus petrae, in caverna maceria. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, quia vox tua dulcis, & facies decora. Capite nobis vulpes pusillas, quae demoliuntur vineas. Nam vinea nostra floruit, dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec asperet dies, & inclinentur umbrae. Revertere, similis esto dilecti mi capreae, aut hinnulo cervorum super montes Bethel.

CAPUT III.

IN lectulo meo per noctes quasi, quem diligit anima mea. Quasi illum, & non inveni. Surgam, & circibo civitatem: per vicos & plateas quaram, quem diligit anima mea. Quasi illum, & non inveni. Invenit me vigiles, qui custodiunt civitatem. Num, quem diligit anima mea, vidisti? Paululum cum transissem eos, inveni quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimisi eum, donec introducam illum in domum matris meae, & in cubiculum genitricis meae. Adituro vos filia Hierusalem per capreas, cervosque, camporum, ne suscitetur, neque evigilare faciat dilectam, donec ipsa velit. Quae est ista quae ascendit per desertum, sicut virgula sumi ex aromatibus myrrhae & thuris, & universi pulveris pigmentarii? In lectulum Salomonis sexaginta fortes ambium ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi, uniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos. Ferculum sibi fecit rex: Salomon de ligno Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum. Media charitate constravit propter filium Hierusalem. Egredimini, & videte filia Sion regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua, in die dispensationis illius, & in die latitae cordis eius.

CAPUT IIII.

QUAM pulchra es amica mea, quam pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus lateret. Capilli tui sicut greges caprarum, quae ascenderunt de monte Galaad. Dentis tui sicut grex tonstrarum, quae ascenderunt de lavacro. Omnes gemelli sicut, & sterile non est inter eas. Sicut vitis cocinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali punicum, ita geneta tua absque eo quod intrinsecus lateret. Sicut turris David collum tuum, quae edificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo ubera sicut duo hinnuli, capreae gemelli, qui pascuntur in liliis, donec asperet dies, & inclinentur umbrae. Vadam ad montem myrrhae, & ad collem thuris. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni. Corneberis de capite Amanae, de vertice Samir & Hermon, de cubilibus leonum, de motibus pardorum. Vulnerasti cor meum soror mea, sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui. Quam pulchra sunt mammae tuae soror mea, sponsa mea. Pulchriora ubera tua vino, & odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Fumus distillans labia tua, sponsa mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorum, sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuae paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypricum nardus. Nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum universis lignis Libani. Myrrha & oteo cum omnibus primis unguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quae fluunt impetu de Libano. Surge Aquilo, & veni. Aufer, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.

CAPUT V.

VENIAT dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum, veni in hortum meum soror mea, sponsa: messi myrrham meam cum aromatibus meis: comedi solum cum melle meo, bibi vinum cum lacte meo. Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi. Ego dormio, & cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulsanti. Aperi mihi foros meae, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, cincinni me gutti nocturni. Expoliavi metu-

Hh 2

nica

ni: a mea, que modo induat illa? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos? Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intravit ad altum eius. Surrexit, ut aperirem dilecto meo. Manus mee stillaverunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima. Pessulum osij mei aperui dilecto meo: ut ille declinaverat atq; transferat. Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. Quæsi, & non inveni illum. Vocavi, & respondit mihi. Invenit me custodes, qui circumceunt civitatem, percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt mihi pallium meum custodes murorum.

Adiuro vos filie Hierusalem, si invenit dilectum meum ut annuncietis ei, quia amore langueo. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, & pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adurasti nos? Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Caput eius, aurum optimum, Coma eius sicut elata palmarum, nigra quasi corvus. Oculi eius sicut columba, super rivulos aquarum, quæ lacte sunt lota, & resident iuxta fluentia plenissima. Genæ illius, sicut areola aromatum, consistit pigmentarijs. Labia illius, lila distillantia myrrham primam. Manus illius tornatiles aureæ, plena hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus saphyris. Crura illius columna marmoræ, quæ fundata sunt super bases aureas. Species eius, ut libani. Electus ut cedri. Gustur illius suavissimus, & rotus desiderabilis. Talis est dilectus meus, & iste est amicus meus filie Hierusalem. Quid ubi dilectus tuus, & pulcherrima mulierum? quod declinavit dilectus tuus, & quæremus eum tecum.

CAPUT VI.

DILECTVS meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut greges ovium, quæ ascenderunt de lavacro. Omnes gemellis fecibus, & sterili non est in eis. Sicut cortex mali punicæ, sic genæ tuæ absq; oculis tuis. Sexaginta sunt regine, & octoginta concubine: & adolescentularum non est numerus. Una est columna mea, perfecta mea, una est matri sue, electa genitrici sue. Viderunt illam filie, & beatissimam prædicaverunt Regine, & concubine, & laudaverunt eam.

Que est ista quæ progreditur, quasi aurora confurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Descendit ad hortum meum, ut viderem poma convallis: ut in specerem, si florisset vinea, & germinassent mala punicæ. Ne forte anima mea conturbavit me, propter quadrigas Amineæ. Revertere, revertere Sunamitis, revertere, revertere ut intueamur te.

CAPUT VII.

QVID videbitis Sunamite, nisi choros castrorum? Quam pulchri sunt gressus tui in calcamentis filia principis iunctura feminum tuorum, sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Venter tuus sicut cervus tritici vallatus lilijs. Duo ubera tua, sicut duo hinculi gemelli capræ. Collum tuum sicut turris eburnæ. Oculi tui sicut piscine in Efebon, quæ sunt in porta filia multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, qui respicit contra Damascum, Caput tuum, ut camelus, & coma capiti tui ut purpura Regiæ, iuncta canalibus. Quam pulchra es, & quam decora, charissima in delitijs. Statera tua assimilata est palma, & ubera tua botri. Dixi, Ascendam in palmam, apprehendam fructus eius, & erunt ubera tua, sicut botri vineæ, & odor oris tui sicut malorum. Gustur tuum quasi vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labijsq; & dentibus illius ad ruminandum. Ego dilecto meo, & ad me converso eius, Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturunt, si floruerunt mala punicæ, ibi dabo tibi ubera mea. Mandragoræ dederunt odorem in portu nostris. Omnia poma nova & vetera dilecte mi, servavi tibi.

CAPUT VIII.

QVIS mihi det fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, & desculer: & iam memo me despiculum genitrici meæ: ibi me docebo, & dabo tibi peculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum. Lava eus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adoro vos filie Hierusalem, ne suscitetur, neq; evigilare faciat dilectam, donec ipsa velit. Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delitijs affluens, innixa supra dilectum meum? Sub arbore mado, suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Pone me ut signaculum super brachium tuum: quia foris est ut mors dilectio, dura ut infernus amulatio. Lampades eius, lampades ignis atq; flammæ, aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nil dederit eam. Soror nostra parva est, & ubera non habet. Quis facit mus forori nostræ in die, quando alloquenda est? Si murus est, adificemus super eum propugnacula argentea. Si osium est, compingamus illud tabulis cedrinis. Ego murus, & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo, quasi pacem repriens. Vinea iuncta pacifico, in ea quæ habet populos. Tradidi eam custodibus, ut afferret pro fructu eius mille argenteos. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifico & ducenti, his qui custodiunt fructus eius. Qui habitas in botri, amici auscultant, fac me audire vocentium. Fuge dilecte mi, & assimulare capræ, hinc illoque terrarum super montes aromatum.

BEDÆ PRESBYTERI
IN CANTICA CANTICORUM

Liber secundus,

CAPUT I.

ANTICA Canticorum, in quibus sapientissimus regum Salomon mysteria Christi & Ecclesiæ, Regis videlicet æterni, & civitatis eius, sub figura sponsi & sponsæ descriptis, quibus legere cupi, meminisse debet in primis quod omnis electorum congregatio generaliter Ecclesiæ vocatur. Et tamen nunc causa discretioris specialiter eæ fidelium portio, quæ incarnationis Dominicæ tempora præcellit, Synagoga, quæ verò hæc seculata est, Ecclesiæ nuncupatur. Namque vetus scriptura fidelem temporis illius plebem utroque solet designare vocabulo. Utroq; autem grecum est nomen. Synagoga congregatio latinè, & Ecclesiæ dicitur convocatio. Quo nomine magis fideles temporis huius, ob amphorem spirituales scientiæ cognitionem, appellati præcui. Quia convocari proprium est eorum, qui audire ac discernere norunt: congregari autem & lapides, vel alia quæ habet insensibilia possunt. Ultraque autem hæc portio iustorum, una eadem est Christi fide ac dilectione confors: quanquam habent sacramenta pro temporis ratione dispartia, testante Apostolo Petro, qui ait: Quis dicit autem Deum, imponere iugum super cervicem discipulorum: quod super patres nostros, neq; nos portare potuimus: Sed per gratiam Domini Iesu credimus salvari, quem a modum & illi. Nam sicut & nos per actum iam Dominicæ incarnationis, passimus & resurrectionis mysterio salvari speramus. & credimus: ita & prior Ecclesiæ partem eandem Domini ac redemptoris incarnationem, passionem ac resurrectionem futuram adhuc expectans, per eius gratiam, quæ magnopere advenire cupiebat, salvandam esse credebatur. Huius ergo vox in amoris cantico prima resonat. Cui cum propheta sancti creberimè, & viam vivendi monstrarent, & eius promitterent adventum: qui tanquam sponsus suo & eius promitterent adventum: mundum omnem nova benedictionis gratia donaret, cepit transiens præconium vobis

cibus, ipsius magis regis ac Salvatoris sui desiderare præsentiam, dicens:

Osculetur me osculo oris sui.) Quod est appetere dicere: Oblecto non semper ad me erudiendam Angelos, non Prophetas destinet, veniat jam aliquando ipse, qui tam diu promissus est: & præsentia sua me luce informet, ac velut osculum offerens, proprio me ore alloquens confortet: sed & mei oris patienter attractum suscipiat, id est, interrogantem me de via salutis, audire atque erudire non spernat. Quod profecto desiderium ejus tunc impletum esse constat, quando sicut in Evangelio legimus, *Sedante in monte Iesu, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos: dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Et rursus cum discipulis præsentia sua, hoc est adventus in carnem, dignitatem in memoriam revocaret dicens: *Beati oculi qui vident quae vos videtis. Dico enim vobis, Quia multi Reges & Prophetae cupierunt videre, quae vos videtis, & non viderunt: & audire quae auditis, & non audiverunt.* Aperuit etiam tunc os suum, ut inaudita secula gaudia caelestis regni promitteret, cum toties ante Prophetarum ora aperuerat, quibus suum seculo pollicetur adventum. Postquam autem synagoga Dominum venire desiderans, prædicantibus eum Prophetis, ait: *Osculetur me osculo oris sui, id est, ipse mihi dona suae doctrinae impertiat, repente ad ipsum, cujus desiderio flagrabat, verba convertens subdit:*

Quia meliora sunt ubera tua vino.) Ac si patenter diceret: Ideo te advenire, tuis oculis recreari cupio, quia tuae dulcedo præsentia cunctis incomparabiliter eis, quae per prædicationes adventus tui misisti, muneribus antecellit. Vinum quippe fervorem scientia legalis, ubera verò dicit rudimenta Evangelicae fidei. De quibus ait Paulus 1. Corinth. 3. *Lac vobis potum dedi, non escam.* Et iterum 1. Cor. 2. *Non enim indicavi vobis scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* Ubera ergo sponsum meliora sunt vino, quia rudimenta novi Testamenti, quoscumque ex aqua & spiritu regenerant, mox vitæ caelestis introitu aptos reddunt, quod longa legis observatio nequaquam facere valebat, ne in his quidem qui gustu supernae suavitatis accensi veraciter dicere Deo poterant, cum Psalm. *Et poculum tuum inebrians quam præclarum est.* Probante Apostolo: qui dicit: *Nihil enim ad perfectum lex.* Si autem ubera Christi, id est, primordia Dominicae fidei meliora sunt vino legis, quanto magis vinum Christi, id est, perfectio doctrinae Evangelicae, cunctis legalibus ceremoniis præstat? Si sacramenta incarnationis ejus ad vitam mittunt, quantum divinitatis ejus agnitio, quantum visio glorificat? Nam & ipse sponsum non solum lac, sed vinum se habere significat, cum in sequentibus dicit: *Bibi vinum meum, cum lacte meo.* Quantum vino legis, vinum præcelleret suum, mystice in Evangelio significat: ubi deficiente in nuptiis Ecclesiae typicis vino veteri, novum ipsa se de aqua fecit vinum, majore profus laude dignissimum. Et iure ubera sponsum nominat, quod mulieris est membrum corporis: ut in ipso carminis initio figurat se loqui manifestet. Sicut etiam in Apocalypsi, qui & ipse typicus liber est, cum dicit de illo Joannes, *Vidi in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere.* Addit, *Et præcinxit unam ad mammillas zona aurea.* Sed nec ipse sponsum, id est, Dominus noster, lexus feminei figuram in se transfere retigit, cum per Esaiam dicit, *Nunquid ego, qui alios parerem, scio, ipse non pariam? dicit Dominus. Si ego qui generationem catervarum tribus sterilibus ero? Et iterum, Quomodo si cui mater blanditur, ita ego consolabor vos? Et in Evangelio ad civitatem incredulam, Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & non iustis?*

Fragrantia unguentis optimis.) Unguenta optima sunt dona Spiritus sancti, quibus ubera Christi fragrant: quia doctores sancti, ministri videlicet lactis Evangelici, per unctionem Spiritus in virtutum atorem proficiunt. Et quidem bona erant unguenta, quibus Prophetæ & sacerdotes visibiliter ungebantur in lege: sed optima sunt illa unguenta, quibus Apostoli sunt, Apostolorumque suc-

cessores invisibiliter uncti. De quibus ait Paulus, *Et qui unxit nos Deus, & qui signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Et Apostolus Joannes, *Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, in vobis maneat. Et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio eius docet vos de omnibus, &c.* Item unguentis fragrant optimis, cum opinionem bonæ operationis, vel prædicationis longe lateque profundunt: sicut ipsi ajunt, *Deo autem gratia, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem virtutis suae manifestat per nos in omni loco.* Reddit autem causam, quare ubera ejus unguentis fragrant optimis, dum subiungit:

Oleum effusum, nomen tuum.) Neque enim mirandum, si membra illius redolent unguentis, quia ab oleo nomen ipse accepit, ut unctione Christus, id est unctus vocaretur. Illa nimirum videlicet, de qua Petrus ait, *Quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute.* Solet quippe appellatione olei, Spiritus sanctus intelligi, testante Propheta, qui in ejusdem sponsum laudibus ait, *Vixit te Deus, Deus tuus oleo latitiae præ consortibus tuis.* Oleum ergo non stillatum, sed effusum nomen ejus, quia sicut de illo præcurator suus ait, *Non ad mensuram dat Deus spiritum.* Pater enim diligit filium, & omnia dedit in manu eius, Qui etiam in electis suis olei effusio nomine, non immerito censetur, quibus in carne apparet, Spiritus sui charismate largissime manavit: ita ut ea quae in una prius gente Judæa tenebantur occulta, nunc in totius orbis fines, gratia clara perfuderit, adimpleta iam prophetia, quae dixerat, *Effundam de spiritu meo super omnem carnem.* Quod exponens Apostolus Petrus ait, *Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc donum, quod vos vidistis & audistis.* Oleum igitur effusum nomen ejus: quia hoc rectè nominatur quod est, id est plenius Spiritus sancto rectè nominatur, quod agit idem eiusdem dono Spiritus, electorum corda permeans.

Ideo adolescentula dilexerunt te.) Adolescentulas dicit animas, quae in Christo renatae, sordes veteris hominis abiecerunt. Quanto magis amore sui conditoris inhaerent, quanto te agnoscent sola eius gratia, & remissionem peccatorum, & dona Spiritus, per quae proficiunt in virtutibus, accipere. Unde palam præfidentur & dicunt: *Quia charitas Dei, radix videlicet omnium virtutum, diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis.* Non autem dubitandum, & priores sanctos perfecta Dominum charitate dilexisse, eorumque piis catervas mystice adolescentulas posse appellari, qui per fidem veritatis antiqui peccatoris exempla calcabant, ac novæ præmia vitæ, spe indubia lætabantur. Unde unus ex eis certus iam futurorum bonorum loquitur animæ suae, dicens: *Renovabitur, ut aquila juvenis tua.* Sed apertius iam hæc novi testamenti heredibus congruunt: quia proprie per lavacrum gratiae in adoptionis filios Deo generantur. Qui eo magis illum diligunt, quo maiora illius dona percipiunt: ita ut mox soluti carne, si rectè vixerint, caelestis regni gaudia contendant.

Trabe me, post te curremus.) Hucusque Synagoga vox est: hoc est, illius plebis, quæ incarnationem Salvatoris fide de devota præcessit quæ in principio carminis, Prophetis cum longo tempore prædicantibus respondit, *Osculetur me osculo oris sui:* id est, appareat ipse, & ore ad os loquens, exempla mihi vivendi, ac dona largiatur. Deinde verficulis sequentibus, qualia ipsa eius dona essent, quantum animabus castis diligenda, signavit. Hinc Ecclesiae vox subinfertur, id est eorum qui post tempora incarnationis illius, ad fidem venerunt. Ille enim prius Dominum venit, ac osculum sibi pacis affere precata est: hæc eum iam venisse in carne, iam ad caelos redisse sciens, non ultra taliter ad se descendere flagitat, sed ipsa potius eum ad caelos sequi desiderat. Quod, quia per se ipsam fieri non posse conspexit, merito eius, ad quem venire optat, ducatum implorat, *Trabe me,* inquit, *post te curremus.* Ac si aperte dicat: *Currete quidem in vis tuis, tuorum operum sequi vestigia, quæ conversatus in terra signasti, ad te in caelis præsidentem pervenire cuperemus: sed quia sine te nihil possumus facere, precamur, ut nobis*

Mat. 5.

Luc. 10.

Psal. 22.

Apoc. 1.

Esai. 51.

Mat. 23.

2. Cor. 1.

1. Joa. 2.

2. Cor. 2.

ad. 10.

Psal. 44.

Joan. 3.

Joel. 2.

Acto. 1.

Rom. 5.

Psa. 102.

manum dare digneris: nos tuo subsidio ad te currentes adjuves. Sic enim solummodo, vel rectè currere, vel cursum consummare valeamus, si te duce simul, & adjuvatore curamus. Unde & Apostolus, qui gloriatur, dicens: *Non certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi*: alio loco manifestè docet, utrum ipse per te gressus dirigere possit, an Domino trahente curreret, dicens: *Sed plus illi omnibus laboravi: non autem ego, sed gratia Dei mecum*. Bene autem cum singulari numero dicitur, *Trabe me*: subiungitur, *Curremus*. Quia & una est per orbem Ecclesia Christi, & hæc ex multis fidelium consilii animabus. Quæ hoc in loco adolescentulæ vocatur, propter vitam videlicet novæ conversationis.

Introduxit me Rex in cellaria sua. Cellaria Regis æterni, sunt interna gaudia patriæ cælestis: in quæ nunc introducta est sancta Ecclesia per fidem, in futuro plenius introducenda per rem. Loquitur autem ad adolescentulas sponsa, id est Ecclesia Christi, ad animas fideles, sua videlicet membra, nuper in Christo renata, Ideo deprecatur sponsum, ut nos post se currentes, ipse data manu, ne deficiamus, adjuvet: quia iam dulcedinem regni cælestis prælabavi, iam gustavi & vidi, quoniam *suavis est Dominus*. Jam bona quæ mihi sunt in cælis parata, ipse revelante cognovi, Moxque conversa ad eum, qui hæc sibi revelavit, Regem ac Dominum suum, gratias agere pro beneficijs ejus accellerat, dicens:

Exultabimus & lætabor in te, memores uberum tuorum super vinum. Quod est aperte dicere, Nequaquam ipsi nos de perceptis muneribus extollimus: sed in omni, quod bene vivimus, exultamus, immò semper exultabimus & lætabor in tua misericordia: memores per omnia, quantum nos pietate recreare, qualiter austeritate legis, gratia fidei Evangelicæ mitigare dignatus es.

Recti diligunt te. Ideo non in nobis ipsis, sed exultabimus & lætabor in te, memores donorum tuorum: quia omnes qui recti corde sunt, te ante omnia, & super omnia diligendum esse dicunt. Neque omnino recti esse possunt, qui tuo aliquid amori præponunt, à quo solo habent rotum, que quid boni habent. Et intendum quod superius ait, *Adolescentula dilexerunt te*: nunc autem, *Recti*, inquit *diligunt te*. Colligendumque, quia non aliud adolescentiam, quam rectitudinem cordis dixerit, cum qui deposita veteris hominis impuritate, novum hominem induerint, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate, & veritate. Item recti diligunt te, quia nulli Dominum te vera diligere, nisi recti possunt. Quicumque enim rectitudinem iustitiæ, vel actû, vel dicto, vel etiam cogitatu improbo violaverint, frustra se conditorem diligere dicunt, cujus monita contemnant. *Hæc est enim charitas Dei, ut mandata eius custodiamus*, sicut Joannes Evangelista testatur. Postquam verò sancta Ecclesia in cellaria Christi perducta est, videlicet per cognitionem & spem cælestium bonorum, postquam eum recto corde diligere, atque in ejus solum gratia gaudere & exultare didicit: restat ostendi, quid pro eodem amore illius, ac pro acquisitione bonorum quæ gustavit, certaminis tubeat, quid afflictionis toleret.

Nigra sum, sed formosa filia Hierusalem. Nigra scilicet advenitate prefluratum, sed formosa decore virtutum. Immo tanto in conspectu interni arbitri formosior, quanto amplius in insipientium vexata, & quasi fœdora preflurata. Filias autem Hierusalem, quibus hæc loquitur, animas dicit cælestibus sacramentis inbutas, cælestis habitatione patriæ inspirantes. Has enim in tribulationibus suis consolans sancta mater ait: *Nigra sum, sed formosa filia Hierusalem*. Ac si aperte dicat, Vilis quidem nimis in oculis persequentium appareo: sed ante Deum, veritatis confessione gloriosa resurgo. Unde vos minime oportet contristari in hujus laboris exilio, quæ superne vos patriæ cives esse recolitis: quæ ad visionem pacis sempiternæ, per seculi labentis adversa properatis.

Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Cedar Isaac filius fuit, de quo dictum est: *Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum*. Cujus prælagij veritatem,

& exosa omnibus hodiè Sarracenorum, qui ab eo exortimati, cum ait, *Habitavi cum habitantibus Cedar, multum incaluit anima mea*. Cum his qui odierunt pacem, eram pacifilis: pertulisse legitur: sed volens exaggerate mala, quæ patiebatur à Saule, vel cæteris adversarijs ejus, se genis improbitate vexari questus est, quæ cum nullo hominum aliquando pacem habere curabat. At contrò, Salomon & nomine erat, & vita pacificus. Denique, ut scriptura testatur, *omnes terrarum Reges desiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam, quam dederat Deus in corda eorum*. Quod ergo ait, *Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis*: ita distinguitur, ut nigra sicut tabernacula Cedar, formosa sicut pelles Salomonis. Ita est enim sapiens obscurata afflictionibus infidelium sancta Ecclesia, quasi generalis mundi totius esset inimica, impleto verbo quod ait Dominus, *Et eritis odium omnium propter nomen meum*. Ita semper est in conspectu sui redemptoris decorata, quasi verè digna sit, quam ipse rex patriæ vivere dignetur.

Et notandum, quod Cedar ipso jam nomine, quod tenebras sonat, vel perverfos homines, vel immundos spiritus insinuat. Sicut Salomon quoque, qui interpretatur pacificus, etiam mysterio nominis ipsum indicat, de quo scriptum est, *Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super solium David, & super regnum eius, & cætera*. Et cum dicitur nigra esse Ecclesia, sicut tabernacula Cedar: sic ut non pro veritate, sed pro æstimatione insipientium ponitur, qui etiam putant mansionem in se vitij, vel malignis spiritibus præbere. Cùm verò formosa sicut pelles Salomonis appellatur, sicut pro veritate exempli ponitur. Quia sicut Salomon tentoria sibi de mortuorum pellibus animalium facere solebat, ita Dominus Ecclesiam sibi de illis congregat animalibus, quæ desiderijs noverunt renuciare carnalibus, unde dicebat ad omnes: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollet crucem suam, & sequatur me*. Et Apostolus, *Mortificate inquit, membra vestra, quæ sunt super terram*. Quidam hanc sententiam ita legentes, *Nigra sum, sed formosa*: dicitur, quod Ecclesia nigra sit in carnalibus suis, vel falsis fratribus suis, sicut tabernacula Cedar: formosa autem in spiritualibus, sicut pelles Salomonis. Verùm si attendamus, quod de Domino scriptum est, *Vidimus eum, & non habebat speciem neque decorem*: quod non de peccato ejus, qui nullum omnino habuit peccatum, sed de passione dictum est: constat profectò, quod Ecclesia quoque non propter peccata, vel peccatorum vitia, sed propter tentationes, passionesque suas, quibus indefinenter excrucietur, nigram esse pethibet. Quis sensus sequentibus etiam verbis affirmatur, cum dicitur:

Nolite me considerare, quod susca sum, quia detulit mihi sol. Quod est aperte dicere: Nolite me, o filie Hierusalem, id est, animæ Deo devotæ, quod hominibus sum obspecta, mirari: quia tentationum æstus, quas pro interiorum mea pulchritudine sustinere non cesso, foris me reddidit obscuram, quam tamen gratia cælestis interiorum venulatum esse donavit. Cui est simile Apostoli Petri: *Charissimi, nolite mirari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat, sed communicantes Christi passionibus gaudete*. Et quidem solis nomine aliquando Dominus ipse signatur, sicut de ascensione ejus dictum est: *Elevatus est sol, & luna stetit in ordine suo*. Aliquando etiam ejus sicut ipse dicit, *Iusti fulgebunt sicut sol in regno patris mei*. Sed hoc loco melius tribulationum ardor, solis appellatione figuratur, juxta hoc quod ipse de jactis in petram seminibus ait, *Sole autem orto esturaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt*.

Quod postmodum exponens, ita dicit: *Falsa autem tribulatione & persecutione propter verbum, contumeliantur, solis videlicet vocabulo tribulationem & persecutionem figuratam esse declarans*. Sicut ergo hi, qui domi resident quieti, candidiores sæpè habentur: at qui in vinea vel horto, vel alio quolibet subdivali opere se

Gen. 17.

exercerent, multo plerumque sole membra fuscantur : ita & sancta Ecclesia, quo instantius se ad certamen spirituale accingit, eo ferventius contra se antiqui hostis assurgere cernit insidias. Et sicut laudatur sæpe peccator in desiderii animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur : ita nonnunquam exprobratur iusto in virtutibus animæ suæ : & qui recta gerit, maledicatur; Paulo attestante, qui ait : *Maledicimus, & benedicimus; persecutionem patimur, & sustinemus; blasphemamur, & obsecramus.* Sed hujus infuscationem blasphemiam parvipendendam fidelibus, immò in hac gaudendum docet ipse, cujus causa provent Dominus, dicens: *Beati estis, cum maledixerint vobis homines; & si persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum ad verum vos, & cetera.* Quia ergo sancta ecclesia, intus se quidem fide & virtutibus videt decoratam, sed foris persecutionibus adustam esse testatur, restat ostendere, unde primam persecutionum rabiem petulerit. Sequitur :

Filij matris mee pugnaverunt contra me. Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi. Vox est primitiva Ecclesie, quæ ab ipsa Synagoga, de qua carnis originem duxit, tribulationum bella suscepit, sicut Actus Apostolorum plenissime docent. In qua sententia primò notandum, quia meritò se sponta Christi sole decoloratam asseverat, quæ velut opus subdiale, in vinea ipsius excolenda sive custodienda agere solebat. Una autem erat Christi vinea in Hierosolymis, ipsa videlicet Ecclesia primitiva, quæ die Pentecostes, id est quinquagesima Dominice resurrectionis, adventu Spiritus sancti dedicata est: Hujus eo tempore custodes ipsi fuerunt Apostoli. At, postquam persecutione facta, temporibus beati martyris Stephani, dispersi sunt omnes per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos, contigit ut plures essent vineæ, id est, pluribus in locis Ecclesie essent Christi, prædicantibus verbum eis, qui fuerunt huc illucque dispersi. Divina quippe agente providentia, ipsa dispersio ecclesie Hierosolymitanæ, occasio fuit plures constituendi Ecclesias. Unde bene quod nostri codices habent, *Dispersi sunt* : in Græco dicitur, *Dispariani*, id est disseminati sunt per regiones Judææ & Samariæ. Et paulo post: *Qui ergo disseminati sunt, ibant evangelizantes verbum Dei.* Quia nimirum persecutores Judæi, volentes quidem Ecclesiam deturbabant, sed nolentes, seminatium verbi latius exspargebant, unamque in Hierosolymis Ecclesiam persequendo, nolentes latè multas Ecclesias fieri, fecerunt. Cùm ergo dixisset Ecclesia primitiva, obcuratam se esse afflictionibus, eo quod filij matris suæ, id est synagoga paritidiali eam odio impugnant, subiecit continuo quantum ipsa ex earundem afflictionum incursum profecerit, addens ex persona eorum, quibus prædicandi cura commissa est: *Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi.* Ac si apertè dicat, Hoc mihi acerbitas persequendum commodi & utilitatis tulit, ut plurimum essem custos vinearum, Ecclesiarum videlicet Christi, postquam vineam primitivam, id est Ecclesiam quam in Hierosolymis primò radicare & custodire cœperam, eorum turba dispersit. Non custodisse autem vineam, non ad mentem, sed ad locum referendum est. Namque ab Hierosolymis quidem tunc Ecclesie portio, non minima persecutionis gratia fecellit, quæ tamen totam fidei integritatem fixo in corde retinuit, immò etiam prædicationis officium, ut præfati sumus, devoto ore suscepit. Quidam hoc quod dictum est: *Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi*: ita distinguendum putant, ut vineæ nomine, Christi signetur Ecclesia: vinearum verò appellatione, multifaria legis decreta, ac diversæ Pharisæorum traditiones intelligantur. Et posuerunt, inquit, Ecclesiam in vineis, qui fideles cogebant circumcidi: & carnalis legis ceremonias observare. In quibus ille erat, qui ait: *Et per omnes synagogas frequenter puniens eos qui credebant, persequar usque in exteras civitates.* Ideoque vineam suam non custodivit, dispersis per eum ab Hierosolyma fidelibus non paucis, quasi palmitibus vineæ cœlestis. Cujus tamen inde nequaquam valuit radix evelli. Sed quia quo major adversitas pravorum fi-

dem tenat electorum, eo instantius necesse est auxilium invocent redemptoris: rectè sancta Ecclesia, postquam filios matris suæ contra se infurrexisset, postquam vineam suam horum incurfione concussam esse conquesta est, memor Dominici promissi, quo dictum est: *In mundo pressuram habebitis, sed confidite, quia ego vici mundum,* sollicito ad ipsum corde conversa precatur, dicens :

Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridies. Benedicere autem eum, cujus præsidium flagrat, dilectum animæ suæ vocat: quia quo gravius est periculum, de quo eripi cupit, eo amplius illum, per quem se eripiendam novit, diligit. Cui simile est illud Psalmistæ: *Diligam te Domine virtus mea.* Quod est apertè dicere, idcirco te tota mente diligere non desino, quia me sine tua gratia nihil virtutis habere posse conspicio. Quem etiam pastorem esse significat, dum dicit: *Ubi pascas, ubi cubes in meridies.* Juxta hoc quod ipse in Evangelio testatur: *Ego sum pastor bonus, & cognosco meas, & cognoscunt me meæ.* Qui pascit oves suas, inter eas cubat in meridie, quia corda fidelium suorum, ne fervore tentationum intus arefiant, memoria superne suavitatis reficit, & in eis ipse propitius manere consuevit. Hinc etiam Psalmistæ dicit: *Dominus pascit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ, ibi me collocavit.* Huic Joannes: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Quia ergo multi pseudoprophetae exeunt in mundum, dicentes: *Ecce hic est Christus, ecce illic;* necesse habet semper Ecclesia Christi diligenti exploratione dignoscere, qui sint illi, in quorum ipse professione & opere possit inveniri: pascumque piis vocibus, ut se demonstrare dignetur, exortare. *Indica mihi, in quibus, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridies.*

Ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum. Ac si apertè dicat, Quia multifera me adversantium persecutio instar meridiani ætus afficit: obsecro ut declares mihi, o Redemptor & protector meus, quibus in locis invenire queam eos, qui tuæ sunt præsentia gratia refecti, quæque sint ex omnibus dogmata, quæ Evangelicæ tuæ concinant veritati, ne te diutius differente subsidium, errantium fortè conventicula incurram, quæ absque tuo ducatu, viam veritatis ingredi nullatenus possum. Nam & hæretici possunt non incongruè sodales ejus appellari, in quantum nominis ejus, vel confessionem, vel mysteria circumferunt. An non hæc fecit sponsa CHRISTI, cùm venientibus Antiochiam pseudo apostolis, videlicet sodalibus ejus, ac prædicantibus: *Quia nisi circumcisi sumus secundum Moysen, non potestis salvi fieri,* jam fatigata non minimo fervore seditionis ac quæstionis, tandem misit Paulum & Barnabam, ad Apostolos & seniores in Hierusalem, dignoscere certius quæ esset veritas Evangelii? Finitoque conflictu probatum est in eis, quos Jacobus, & Cephas, & Joannes, & quos Apostoli ceteri erudiebant, pastorem & inhabitorem esse Dominum Christum, atque ejus ovile castum à gregibus sodalium: hoc est, ab hæreticorum populis, ejus Ecclesiam esse tutandam. An non hæc & sequentibus sæpe temporibus sponsa faciebat CHRISTI cum filius matris suæ contra se pugnantibus: id est, exortis ex se contra se hæresibus, mox coactis in unum partium Conciliis, quæ Fidei esset veritas, sedula quærebatur? Verum, quia eadem sponsa, id est Ecclesia Christi, dum auxilium præsentia ejus in tribulationibus suis requisisset, subjungit ex persona infirmantium. *Ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum,* statim eandem trepidationem illius ipse benigna increpatione redarguit quasi illud Evangelicum, dicens: *Molice facit, quare dubitasti?* Nam se-

Si ignoraste, o pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregium. Quid inquit, ita loqueris, quasi à me polys in teutatione ulla ratione deteri, te; in custodienda ab hostibus nostra vinea nimio fervore, quasi meridiani solis denigratam esse quæteris, quem ipse per lavacrum regenerationis, jam pulchram inter mulieres, id est inter aliorum dogmatum synagogas esse donavi, sed pulchriorem multo, tribulationum examinatione reddendâ esse disposuisti?

Quod si hæc forte ignoras, nec reminiscere. Quia nemo coronatur, nisi qui legitime certaverit. Egredere à meo consortio, & abi post vestigia gregum: id est, errantium actus imitare, cum teiple magis unius mei gregis custodem esse decreverim, cui unum esset ovile, & unus pastor.

Et pascere hædos tuos iuxta tabernacula pastorum. id est, perditos nutri auditores, secuta insipientium doctrinas magistrorum, celsis verbis prudentium, quæ per magistrorum consilium dantur à pastore uno. Namque ipse quidem te, si me diligis, meos agnos, id est simpliciter mihi & innocenter servientes animas verbo salutis pascere iussi: tantam huic officio curam te impendere volui, ut malles cuncta pati ad verba, ipsius etiam mortis subire tormentum, quam ab eorum pastione desistere. Quod si ignoras, te sub huiusmodi conditione mihi esse desponsatam, tuos potius hædos pascere, id est erratici sociata doctoribus præbe luxuriosis & superbis, qui & recte hædi vocantur, & tui hædi, videlicet qui ad sinistram sunt in iudicio ponendi. Tui verò, quia non iuxta meorum regulam mandatorum, sed iuxta tuos magis insuntur errores, id est eos quibus antequam mihi jungereris, retenta es. Non hæc autem jubendo Dominus, sed potius minitendo loquitur: & insinuando quid proveniat eis, qui tentationum ad verba non ferentes, ab Ecclesiasticæ se facie unitate secedunt. Sicut in Evangelio, cum ait: *Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum aut facite arborem malam, & fructum eius malum.* Non nos malum facere præcepit, sed quæ male factore maneat merces, edocet. Quia verò Dominus sanctam Ecclesiam ignorare non vult seipsam, sed diligenter eam, quid à se donorum acceperit, quid pro amore suo pati vel agere debeat, ediscere cupit: consequenter ipsi, qui sit ejus status, insinuat, cum subjungit:

Equitavi meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica mea. Equitatum quippe suum, vocat exercitum filiorum Israël, quos de servitute Ægyptia liberans, per mare rubrum eduxit in desertum, atque in terram promissæ olim hereditatis introduxit, demersis in eodem mari curribus Pharaonis, qui eos persequens, ad servitium retrahere volebat. Equitatum autem eum inde vocat, quia sicut equitavi auriga præsidere solet, ita tunc regendo ei populo Dominus ipse præfuit, eumque per iter salutis gubernando deduxit. Cui videlicet equitavi Ecclesiam suam assimilavit, quam sibi per aquam regenerationis fecit amicam. Quia sicut populus super venientibus Pharaonis curribus, multo quidem terrore perterritus est, sed celesti tamen protectione salvatus: sic Ecclesiam inter minas persequentium, suo semper docuit fidere præsidio. Nam & hoc, quod Dei populum tunc eorumna ignis illustrabat: Ægyptias verò turmas densissimæ obscurabant tenebræ, ita ut toto noctis tempore ad se invicem accedere non possent: in hujus quoque seculi nocte semper agi non desinit, cum superna dispensatio justos à reprobis certatione discernens, hos sua gratia irradiat, illos in merita excitate relinquit. Sed & hoc, quod ubi ad mare rubrum ventum est, filii Israël divito gurgite liberantur, Ægyptia autem reversis ad eos aquis, cum equis suis demerguntur & curribus: nonne manifestum est, quod ipsa mortis unda, quæ cunctis occurrentia est mortalibus, rapiat pravos ad interitum, piis iter ad salutem referat? Cætera quoque, quæ erga eundem equitatum Dei, id est Illustratam plebem tempore Ægyptiæ persecutionis acta legimus, quo diligentius explanantur, eo clarius inveniuntur in sanctæ universalis Ecclesiæ, cujus hæc portio erat, præcessit: figuram. Et quoniam in hoc versu docetur, quomodo Dominus Ecclesiam inter adversa protegat: reitrat ostendi, quantum ipsa Ecclesia, occurrentibus adversis, ejusdem Domini ac protectoris sui servet amorem. Subditur:

Pulchra sunt gena tua, sicut turturis. Turturis fertur hæc esse natura, ut si jugalis sui fuerit solatio deserta, nulli ulterius alicui copuletur. Quod Ecclesiæ castitati congruenter aptatur: quæ cum Domini sponsi sui morte viduata est, tanta tamen ejus memoria, quem resurrexisset à mor-

tuis, & in caelis jam regnare novit, tenerat, ut nullatenus extenorium possit recipere confortium, solo illius adta. Unde doctoris egregii verbis edocta solet protestari: *Quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque alitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in CHRISTO IESU Domino nostro.* Quoniam ergo in genis sedes solet esse pudoris, rectè sanctæ Ecclesiæ timentis, ne forte per exempla pravorum à via veritatis errando divertat, hoc est quod ait: *Ne pascari incipiam per greges sobalium tuorum ipsius veritatis sponso dicitur: Pulchra sunt genata, sicut turturis.* Quod est dicere: Tanta te verecundia salutis virtute decoravi, ut à castitate promissæ mihi fidei, nullo unquam labentium rerum appetitu, nullo pravorum dogmatum auditu, corrupta restitas. Quæ sit autem maxima hujus sobrietatis custodiendæ gratia, subdendo manifestat.

Collum tuum sicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. Per collum namque & ciboratiemus in corpus reficiendum, & verba profertur, quibus nostri cordis secreta proximis declaramus. Unde rectè in collo Ecclesiæ, doctorum persona designatur, qui & verbo ædificationis rudes instruant, & eiusdem institutionis officio, cibum salutis in commissa sibi sanctæ Ecclesiæ membra transmittunt. Quod videlicet collum rectè monilibus assimilatur. Monilia autem sunt ornamenta, quæ virginum solent collo pendere. Quamvis & monilium vocabulo, plerumque omnia matronarum ornamenta designentur, quia doctorum spiritualium constantia, celestium virtutum inauritur, simul & decoratur insignibus: utpote qui ea quæ verbo docent, operibus ostendunt. Murenulæ quoque sunt ornamenta colli virginulis: carenula videlicet auri contextæ virgulis, & interdum etiam additis argenti virgulis variata: in hæc sententia probat, quæ à similitudine murenæ serpentes nomen accipiunt. Hæc autem aptè contentum divinarum significant Scripturarum, quibus sanctæ Ecclesiæ ventitas augetur, cum singuli quique fidelium perpetuis patrum dictis atque actibus, magis magisque etiam ipsi virtutibus fulgere contendunt. Aurum quippe de quo facendas dicit murenulas, claritas est sensus spiritualis: argentum, quo vermiculatas alicui, non eloqui celestis accipitur. Quod autem numero plurali promittit, *Faciemus tibi*, de illis dicit, per quos nobis Scriptura facta, agente & cooperante Dei spiritu ministrata est, quorum plurimum eo tempore, quo hæc Salomon præcinebat, adhuc futuri erant, Murenulas ergo aureas, vermiculatas argento, sponsæ collo circumdat, quia apices divinos Ecclesiæ imbuendos preparavit eis, quos fidelibus suis magisteriis præficeret. Murenulas subtili arte compositas collo circumdat, cum anima quæque fidelis in omnibus quæ loquitur & agit, immò in omni quod vivit, & quod spirat, continè Scripturis sanctis intendit, sensumque suum & verba diligenter ad earum exempla dirigit. Sicque jungitur hic verticulus superiori, quod ideo sunt pulchra, licet ut turturis genæ sanctæ Ecclesiæ: id est, pudor ejus non violatus perleveret: quia frequens Scripturæ divinæ meditatio eam errare non sinat. Hanc locum antiquæ translationis sic habet: *Similitudines auri faciemus tibi cum distributionibus argenti, quoadusque Rex in recubitu suo est.* In qua nimirum sententia nomine auri claritas proprie patris celestis exprimitur: cujus similitudines, & non ipsa claritas incorruptibilis in hac vita nobis per Scripturas sanctas ostenditur: dicente Apostolo: *Quia videmus nunc per speculum in enigmate, id est similitudinibus, tunc autem facie ad faciem.* Denique Moyes ipse, ad quem, ut in Exodo legimus, loquebatur Deus de facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum, sciens se non ipsam ejus gloriam vidisse, precatus est, dicens: *Si ego invenit gratiam in conspectu tuo, ostende mihi viam tuam, ut sciam te.* Et rursum: *Ostende mihi, inquit, gloriam tuam.* Quod ipsum & Dominus ostendit, cum respondens ei diceret: *Non poterit v-*

Coloss. 3.

deve faciem meam. Non enim videbit me homo, & vivet, Non ergo negata nobis visio faciei divinae, sed in hac adhuc mortalitate viventibus negata: in futuro autem mundis cordibus promissa est. Hujus autem faciei, & perpetuae beatitudinis, in praesenti, similitudo non solum patribus, apparente in angelis Domino, ostensa est: sed & nobis patrum scripta legentibus hodie non obscure ostenditur, cum ea quae illi de gloria supernae patriae dixerint, nos seroper animo retinere, & ad hac videnda jugiter suspirare fatigimus. Haec autem similitudines cum distinctionibus fiunt argenti, quia cum nitore spiritualium dictorum, caelestia nobis arcana panduntur. Et quoniam in hac solummodo vita: non autem & in futura talium similitudinum solatiis & auxiliis indigemus, apte subjungitur.

Esai. 33. Coloss. 3.

Quoadusque rex in recubitu suo est. Id est, quoadusque Christus in secreto suo est, & necdum nobis in gloria patris sui apparet, ut reddat unicuique secundum opus ejus. Tunc enim, sicut Elias ait: Regem in decore suo videbunt oculi sanctorum. Unde & Apostolus: Vita, inquit, vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum Christus apparuerit vita nostra tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Etat autem in recubitu suo, id est in abscondito suo rex Christus, non solum ante incarnationem & ascensionem suam in caelos, verum eo tempore, quo visibilis mundo apparebat in carne: quia nec tunc vel clarificationem assumptae humanitatis, vel aeternam divinitatis gloriam, suis fidelibus secum in carne commanentibus ostendebat, quod omnibus electis in praemio Fidei in futura potius vita promissit. Verum nostra editio, quae ex Hebraeo fonte transfusa est, extremam hujus versiculi partem, qua dicitur: Quoadusque Rex in recubitu suo est, sequenti versui, de quo hinc disputandum est, jungit. Accepit vero Ecclesia tantis a conditore suo muneribus, sive promissis, continuo respondit: Et qua hac devotione operum susceperit, subdendo declaravit, dicens:

Ioan. 6.

Ioan. 4.

Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Accubitum autem Regis, tempus Incarnationis appellat, per quam pro nobis humiliari: & ut nos erigere-mur, ipse inclinari dignatus est. In quo videlicet accubitu & Ecclesiam suam vitali cibo refecit, & ipse bonis ejus actibus refici voluit. Unde dicit: Ego sum panis vivus, qui descendis de caelo. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum. Et rursum de credentibus in se populis, ad discipulos loquitur: Ego habeo cibum manducare, quem vos nescitis. Odor vero nardi, fragrantiam designat bonae actionis. Dum esset Rex in accubitu suo, nardus, inquit, mea dedit odorem suum. Quia cum Dei filius in carne apparuit, Ecclesia in virtutum caelestium fervore excrevit. Non quia & ante ejus incarnationem spirituales, ac Deo devotos viros non habuit: sed quia absque ulla dubietate tunc actionibus se virtutum studiis mancipavit, cum regni caelestis aditum, cum cunctis recte viventibus, mox ut carnis vincula solverentur, patere cognovit.

Mat. 24.

Notandum autem, quod hujus figura versiculi etiam juxta litteram in operibus Mariae Magdalenae, quae Ecclesiae typum tenuit, completa est, quando recumbente in cena Domino, caput pedesque illius unguento nardi perfudit, & domus impleta est ex odore unguenti, ut Evangelia sancta testantur. In quorum uno etiam ipsius nardi, qualis sit natura, designatur, cum dicitur: Venit mulier habens alabastrum unguenti nardi speciatu preciosi. Quia videlicet cacumina ejus in aristas se spargunt. Ideoque gemina do, repigmentarii nardi spicas ac folia celebrant. De quo scribunt phytologi, quia sit principalis in unguentis. Unde merito ipsa Domini corporis unctio preparata est. Frutex autem, ut ajunt, gravi & crassa radice, sed brevi ac nigra, fragilique, quamvis pingui sit, redolens ut cyprillus, aspero sapore, folio parvo, defensoque Sunt autem multa ejus genera, sed omnia preciosa, praeter Indicum, quod preciosius est.

IIII

Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Et hoc juxta litteram impletum de Salvatore nostro legimus, quando consummata passione illius, &

ablato corpore de cruce, venit Nicodemus, ferens mixturam myrrhae & aloes, quasi libras centum. Acceperuntque corpus eius, & ligaverunt in linteis cum aromatis. Dilectus igitur Ecclesiae fasciculus myrrhae factus est, quando Dominus myrrha & aloepersitus, linteis involutus est. Qui videlicet fasciculus, inter ubera sponsae commoratur, cum Ecclesia mortem sui redemptoris sine intermissione, intimo in corde meditatatur. Inter ubera enim cordis esse locum quis nesciat? Et fasciculus myrrhae inter ubera sponsae commorabitur, cum anima quaeque Deo consecrata, mortem ejus, a quo se redemptam novit, in remota mente quantum valet, imitari tagit, memor illius Apostolici sermonis: Quia quicumque sunt Iesu Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis & consuperscentis. Verum quia eidem morti Mediatoris ac Salvatoris nostri, mox resurrectionis gloria successit, recte sponsa subiungit.

Galat. 5.

Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Et quidem hujus versiculi juxta superficiem litterae, hic sensus est, Sicut insula Cyprus majores caeteris terris botros gignere solet, & sicut in urbe Judaeae, quae vocatur Engaddi, nobiliores caeteris vineae nascuntur, utpote de quibus liquor non vini, sed opobalsami defluit: ita dilectus meus mihi speciali est praeter omnibus charitate connexus, adeo ut nulla me creatura ab ejus affectu divellere possit. Typicè autem, quomodo myrrha propter amaritudinem [est enim quantum medendis infirmitatibus salubris, tantum gustu amara] tristitiam Dominicae passionis significat, ubi ipse & myrrhatum vinum a militibus accepit bibendum, & sepeliendus a discipulis, myrrha perunctus est, ut praediximus, ita botrus non incongrue resurrectionis ejus gaudium denunciat. Vinum enim laetificat cor hominis. Botrus ergo Cypri factus est Dominus in resurrectione, qui fasciculus myrrhae fuerat in passione. Merito inter ubera commoratur sponsae, quia idem in botrum versus est vineae. Ideo sancta Ecclesia memoriam Dominicae mortis nunquam suo de corde deponit: quia ipse, qui propter delicta ejus mortuus est, propter ejus quoque justificationem a morte resurrexit. Atque ei vestigia ipsius sequenti post angorem mortis, resurgendi exemplum praebuit. Qui bene etiam in vineis Engaddi esse memoratur. Namque in vineis Engaddi, ut praefati sumus, balsamum gignitur, quod in chrismatis consecratione, liquori olivae admisceri, ac Pontificali benedictione consecrari, quatenus fideles omnes cum impositione manus faceret dotatis, qua Spiritus sanctus accipitur, hac unctione signentur: Quae etiam altare Dominicum, cum dedicatur, & caetera quae sacrosancta esse debent, perunguntur. Unde rectissime per vineas Engaddi, charismata divina figurantur. Et sponsum in vineis est Engaddi: quia & ipse Dominus in carne apparens, plenus est spiritu sancto, & ejus dona spiritus, credentibus ipse largitur. Ideo autem arbores balsami vineas appellat: quia in vinearum morem exolluntur, quae sine admixtione, seipsas non sustinent, quippe vitii similiores quam myrto, & perpetua coma inhignes, proceritas intra bina cubita subsistit: semen earum vino proximum, gustu, colere rufum, ramis crassiores quam myrtus, quae certo anni tempore balsamum sudant. Sed & agricolae virgulta earum acutis lapidibus, sive offeis solent incidere: cultellis, nam ferri tactus laedit. Per quas incisiones emanat succus odoris eximii, & lachrymis pulchre rostantibus exceptus. Præcipua autem lachrymae gratia, secunda semini, tertia cortici, minima ligno. Quae cuncta Redemptori nostro, si sollicitè considerantur, aptissime conveniunt. Qui humilis in carne, sed plenus gratiae & veritatis apparens, vulneratus est propter iniquitates, ac de suis vulneribus vita nobis, & salutis sacramenta profudit. Unde & ipse, qui virtus & sapientia Dei est, loquitur in Ecclesiastico: Et quasi balsamum non mixtum odor meus. Mirandus sane ordo verborum, ut prius sponsa dicat accumbente rege, nardum suam odorem dedisse: deinde

ipsum

ipsum fasciculum myrrhæ comparat : & tertio eundem botrum cyprî cognominat : ad ultimum in vineis Engadidum esse commemorat. Quia & prius discumbentem in cœna Dominum, mulier devota nardo perfudit. Deinde discipuli crucifixum ad sepeliendum, myrrhâ unctum, linteis involverunt : & post hæc ipse gaudio resurrectionis mox adveniente, spiritalia fidelibus dona distribuit. Nec prætereundum, quod Engadidi fons hædi interpretatur. Quo nomine patenter lavacrum sacri baptismatis ostenditur, in quod peccatores adhuc & sinistra parte digni, descendimus : sed sem mandati à peccatorum foeditate, atque in agnorum numero computandi ascendimus. Et bene cum latinitatem Dominicæ resurrectionis significaret, dicendo *Botrus Cyprî dilectus meus mihi*, addidit continud, *In vineis Engadidi*, id est fons hædi. Quod est aperte dicere, in domis spiritalibus, quæ ex tempore baptismi fidelibus conferuntur. Hætenus Ecclesia, quæ à redemptore suo accepit dona emittat : quæ dilectionis pignora testatur. Cui mox ipse remunerationis vice respondit.

Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. (Ecce tu pulchra es in operibus mundis, quibus sobriè & iuste, & pie conversaris in hoc seculo. Ecce tu pulchra in simplicitate cordis, quia pro sola intentione æternitatis, bonis actibus insistis, expectans beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei. Oculi tui columbarum, oculi cordis tui simplices & mundi, atque ab omni duplicitate fallendi ac simulandi prorsus immunes. Ideo multum beati, quia tales Deum videbunt. Item oculi tui columbarum, quia sensus tui spiritali sunt intellectu præditi. Nam quia Spiritus sanctus super Dominum in columba descendit, rectè columbæ, vel columbarum vocabulo spiritalis sensus ac dona signantur. Item oculos columbarum habet amica Christi, quia omnis anima quæ illum veraciter intus amat, nullo exterarum rerum appetitu miliorum more accenditur, nulli viventium adversum quid inferre meditatur. Quod columbina fertur esse mansuetudinis, quæ cuncta quæ occurrunt simplici, miti & humili corde contemplantur. Audiens autem geminam sibi, à Domino pulchritudinem, & operis videlicet, & intentionis causam simplicitate puri cordis esse contributam, devota mox voce respondit.

Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. (Acti aperte dicat. Ego quidem quicquid pulchritudinis, simplicitatis & gratiæ spiritalis habeo hoc, te dimitur largiente, percepisti, per quem & remissionem peccatorum, & bonæ actionis efficaciam possedi. Tu autem veraciter, & sine comparatione pulcher es & decorus, quia es ante secula, semper ex patre genitus, & ubi meæ redemptionis tempus advenit, conceptus ac natus de Spiritu sancto, & matre virgine : non solum immunis ab omni labe iniquitatis, sed & plenus gratiæ, & veritate, & venisti in mundum, & vixisti in mundo : quin etiam omnibus tuæ gratiæ participibus, ut sint & ipsi virtutibus pulchri, tu donasti. *Pulcher es ergo & decorus*, id est & divinæ naturæ perpetuitate, & assumptæ humanitatis dignitate mirabilis. Cujus splendor pulchritudinis, quia quietis ab exteriori actu cordibus solet, quanto liberius, tanto liquidius innotescere, juxta illud Psalmista, *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus*, rectè subjungit.

Psal. 45.

Lectulus noster floridus. (Aliquando enim sancta Ecclesia, quasi in lectulo cum Domino, sponso videlicet suo requiescit : aliquando cum ipso contra hostes in acie consistit, consistit namque in acie, cum insurgentibus acriter tentationum incurribus, usque ad sanguinem contra improbos agone exercet fidei. Requiescit verò in lectulo, cum pace temporum aridente, liberum ei reddidit obsequium, cum placidum mentis intuitum, ad speculandam gloriæ majestatis ejus intendit. Unde bene idem lectulus, floridus esse dicitur. Quia nimirum sancti qui, quæ tranquillitate temporum utuntur : & tunc maxime lectionibus sacris, jejunijs, orationibus, cæterisque spiritus fructibus vacant, cum à tribulationum laboribus cessant. Tunc in supernorum contemplatione sese altius at-

tollunt, cum serenum ab extrinsecis perturbationibus tempus accipiunt. Potest autem lectulus Ecclesia floridus rectè accipi, non tantum propter opera munditia, quibus electi quique ad fructum vitæ æternæ perveniunt : sed etiam propter fructum fidelium, quam ipsa Ecclesia fidei flore redolentem Deo gignere ex aqua & spiritu sancto vitæ, Cui videlicet actioni tanto studiosius se, cooperante Domino, & sermonem confirmante subijcit, quanto quietum pacatumque ab invidentium insecutione tempus, ipso largiente perceperit.

Et notandum, quod per totum libelli hujus textum, quod sponsa semper in domo, vel in lectulo, vel alio quolibet interiori loco, cum suo dilecto manere concupiscit, quod muliebri magis sexui congruit : ipse autem sponsus, quod masculino convenit, ad foris secula potius opera, videnturque videlicet, vel horrorum, vel aliorum hujusmodi amicam suam evocet. Quia nimirum sancta Ecclesia, si fieri posset, semper in tranquillitate mundanæ pacis, Domino fabulari, & sobolem ei cœlestem propagare itaque educare desiderat. At verò ipse crebris eam in præfenti tribulationibus exerceri disponit, quo mundior ad perpetua bona perveniat : & ne si cuncta temporalia fortè prospera currant, incolata præsentis cœli delectata, minus cœlestem patriam suscipiat. Itaque sponsa Christus quietam in illo vitam agere desiderans, quales sint domus in quibus eum suscipere velit, consequenter insinuat, dicens :

Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostræ pressifina. Domo quippe suas varia per mundum fidelium conventicula nominat, è quibus omnibus ipsa universalis Ecclesia constat. Tigna autem & laquearia, diversos in eisdem domibus Ecclesiæ fidelium ordines designant. Namque utraque in alto solent poni, sed tigna ad munitionem finit : laquearia verò magis decori domorum, quæ munitioni proficiunt. Significant ergo tigna, prædicatores sanctos, quorum & verbo & exemplo tractata ejusdem Ecclesiæ, ut subsistere possint, continentur, qui suæ robore doctrinæ turbines hæreticæ impulsione, ne eam dejiciant, arcant. Assimilantur laquearia simplicioribus Christi famulis, qui propriis Ecclesiam virtutibus potius exornate, quam doctrinæ verbis defendere, & contra perverforum dogmata imperus norum munire. Dependent autem afixa tignis laquearia, quia necesse est, ut quicunque in sancta Ecclesia sublimis virtutibus decoratur esse cypressina : quia utramque hanc arborum impositibilis naturæ, altitudinis eximit, & odor consistit esse præcipui, quod eis aperte convenit, qui cum Apostolo dicere possunt, *Christi bonus odor sumus Deo*. Et, *Nostra conversatio in cælis est*. Et, *Quis nos separabit à charitate Christi trinitatis? & reliqua*. Sed & hoc, quod odor cedri serpente interrim fugare solet, juxta illud poëtæ :

Disce & odorantem stabulis accendere cedrum,
Galbanos, agritare graves nidore chitmaris :
ejusdem laquearibus altis, id est doctoribus congruenter aptatur, qui virtute verbi cœlestis solent venenata hæreticorum dogmata repellere, eosque à simplicium seductione fugare. Hoc quoque, quod ejus resina, quæ Cedrina dicitur, in conservandis libris adeo est utilis, ut peribit ex ea, nec tineas patiantur, nec tempore consuetudinis. Quis non videat, quantum eisdem prædicatoribus sanctis conveniat, quorum sensu spiritali, Scriptura sancta confecta est, quæ nulla hæreticorum astuta corrupti, nulla potest seculi labentis ætate contum : adeo ut donec transeant cœlum & terra, jura unum aut unus apex non prætereat à lege, donec omnia fiant? Quod cum dixerit Dominus de lege, quanto magis de Evangelio suo intelligendum requirit? Cypressus etiam in eo quod medendis apta est corporum passionibus, quod suæ venustatem comæ nullo ventorum impulsu deponit, constantiam exprimit, eorumque actionem, qui altioribus virtutum ornatibus sanctam Ecclesiam velut laquearia decorant. Miratur ergo ipsa, id est

sancta

sancta Ecclesia, vel anima quaeque electa, dilecti sui pulchritudinem: laudat molliciem, ac munditiam lectuli florentis: praedicat internam domorum suarum venustatem, qua dilectum decenter excipiat. Sed quia praesentis temporis statui labor amplius quam requies convenit, & potius in hac vita electi, Christo auxiliante, piis exercentur actibus, quam quieto fiuntur ocio: sponfam ad laborem exercitia, & toleranda pravorum confortia provocat, subiiciens:

CAPUT II.

VI. **E**go flos campi, & lilium convallium. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Delectatis quidem, & amica secreta in quiete florere virtutibus: sed memento, quod ego sum flos virtutum, a quo solo omnis spiritus fructus oritur, & in quo solo floridam habere requiem valeas. Flos sum autem campi, quia per totius orbis latitudinem, doloris mei gratiam innotescere cupio. Quod nequaquam valet impleri, si non tu intermissa aliquoties quiete, qua delectatis, accingaris ad praedicandi officium, quo exercentis. Lilium quoque sum convallium magis quam montium, quia in illis nimirum, vel claritatem glorificae meae humanitatis, vel splendorem aeternae deitatis pandere ac revelare soleo, qui se suscipiens dicitur meae fidei ac dilectionis humiliter subdunt: qui mea potius sequi, quam suam quarunt voluntatem. Qui etsi otio delectantur internae meae contemplationis, ad laborem praedicationis tamen me imperante progredi non detrectant. Nam & ipse tibi participatione meae claritatis, ut lilio compareris, donavi, & candida videlicet perfectione operis: & preciosa, exilendo fulgore mundi peccatoris.

Sed ne forte velis in hac vita securitatem habere quietis, scito tibi in praesenti cum reprobis conversandam, & pravorum quotidie stimulos perferendos: at in futuro requiem cum solis electis esse sperandam. Sicut enim lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Quia non solum adversa pati habes ab his qui a te sunt & mente & profectio, ne omnimodo extraneis: sed illarum quoque animarum sapientiae improbitate acriter compungaris, quas per fontem regenerationis, perque fidem ac perceptionem sacramentorum caelestium in filiarum te numero accepisse gaudebas. Potest sane in eo quod ait, *Ego flos campi*, partus intermeratae virginis intelligi. Potest sane in eo quod subdit, *Et lilium convallium*, humilitas eorumdem parentum illius intelligi. Ipse etenim flos in hortu, non rursus, sed campi apparuit, qui de intacta virginis matris carne, carnem peccati nesciam, & virtute plenissimam assumpsit.

Esa. 11. De quo dixit *Esaia*: *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice eius ascendet.* Ipse lilium in convallibus germinavit, qui insuper humiles sibi parentes pauperes, a quibus Deus homo nasceretur, elegit. Unde dicit & *Psalmista*: *Et convallibus abundavit frumento.* Ipse enim frumentum, quia nos pane vitae reficit: ipse lilium, quia velut auri fulgorem in candore divinitatem habet in nomine. Et pulchre in lilio pius se candor exterior paulatim aperit, & sic demum aurei coloris, quae latebat intus, gratia patet. Quia natus in mundo Dominus, prius homo sublimis, his qui in eum verè credebant: ac tempore procedente, Deus esse verus innotuit. Sed & omnes electi per suscepta humanitatis ejus sacramenta ad contemplationem tendunt divinae claritatis. Cum ergo fatigata Ecclesia adversis, dixisset Domino: *Ecce tu pulcherrima es dilectae mihi, & decorus lectulus noster floridus*, & cetera quae sequuntur: desiderans nimirum in serenitate temporum contemplandae eidem pulchritudini ac decore operam dare, & ei flores vel honorum operum, vel animarum procreare fidelium, respondit ipse: *Ego flos campi, & lilium convallium. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*, ac si aperte dicat: Recordare, quod ipse qui de virgine natus potuit, qui Deus sum ante saecula, homo in fine saeculorum, humiliter in mundo apparui: humilibus me locium, ac pauperibus spiritu semper exhibui, humili-

tatis gressibus ad mortem perveni: tu verò in hoc seculo quietis securitatem quaerere desiste. Quin potius sicut lilium inter spinas, candidior, molliorque nitescere: si aculeis etiam domesticorum afflicta, veritatem tui decoris gratius ostende. Laudata autem à Domino Ecclesia, quod inter spicula perfidorum, fidei suae castitatem incorruptam servaverit, atque inter horrores pravorum ipsa gloriosior effulserit: reciproco statim responso majore illum laude attollit, & quod inter fidelia facta bonorum singulariter sanctus emineat, narrat.

Sicut malum, inquit, inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Hoc est autem quod *Psalmista* loquitur: *Quoniam quis in nubibus equabitur Domino aut quis similis erit Deo in filiis Dei?* Sicut ergo malum, quod & visu & odore & gustu gratum est, lignis solet antecellere sylvae tribus: sic homo Deus omnibus, qui puri homines sunt, sanctis iure praecellit: meritumque eorum, qui per gratiam filii Dei sunt, potentia ejus, qui per naturam est filius, transcendit. Hinc etenim dicit *Joannes*: *Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratia & veritate.* Hinc *Apóstolus Paulus*: *Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo illius, tanquam famulus, in testimonium eorum quae dicenda erant*: Christus verò tanquam filius in domo sua. Nitescat ergo Cedrus: cypressus sem altitudinem tollat: cetera sylvarum ligna de coris, odoris, & virtutis suae miracula pandant. Praestat omnibus malum, quod praeter odoris aspectusque sui suavitatem, vim quoque in se vescendi continet. Fulgeant iusti suis quique virtutibus: antecellit cunctis qui de virgine natus, vitam nobis perpetuae subsidia ministrat. Unde bene subditur:

Sub umbra illius quem desiderabam, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Ac si aperte dicatur, Idcirco dilectum meum omnibus praefendum esse decerno, quia in sola protectione pietatis ejus, cujus desiderio semper ardebam, refrigerium me ab aëtu tribulationum invenisse conspicio: quia suavissimum donorum ejus fructum sentio, quo me perpetuo reficiendum esse confido. Desiderabat autem Ecclesia sancta, sub umbra auctoris aliquantulum respirare: cum se sole nimio persecutionum fuscata esse querebatur, eo quod filii matris suae pugnant contra se: cum auxilium praesentiae ejus implorans, anxie clamabat, *Indica mihi, quem diligis anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.* Cum non solum pressurarum taedio fatigata, sed recordatione pulchritudinis ac decoris ejus illecta, dicebat: *Lectulus noster floridus.* Cujus desiderio se compotem esse factam demonstravit, cum ait: *Sub umbra illius, quem desiderabam, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo.*

Et notandum, quod supra tigna domorum suarum cedrina, & laquearia esse cypressina praedicabat: nec tamen horum sibi protectionem sufficere, neque eorum se contemplanda sublimitate & pulchritudine contentam esse memorabat: sed solam vitae arborem, in cujus umbra quiesceret, cujus fructu, quod reficeretur, sedula querebat. Quia est sancti quique sublimia vobis virtutum tuarum exempla proponere possunt, si vitae caelestis iter praedicando demonstrare, si intercessionis tuae apud Dominum suffragia ferre: nemini tamen eorum, sed soli dilecto Salvatore nostro dicere debemus, Filii autem hominum sub protectione alarum tuarum sperabunt, inebriabuntur ab ubertate domus tuae. Unde merito dictum est, *quia sicut malum inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios.* Jure enim omnibus filius Dei filius praefertur unicuique: qui nos sicut arbor umbrosa ab aestu mundi persequentis protegit, sicut malum immutabile caelesti suavitatis reficit. Cujus refectio quantae dulcedinis, quantae sit virtutis subsequenter ostendatur, cum dicitur:

Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem. Mox, inquit, ut dulcedinem gratiae ejus guttur meae coram attingit, ita me recreat in spiritu, & ab inimicorum oblectatione in superna desideria translata esse sentio: ac si in cellam vinariam introducta, novo sim meri odore simul & poculo refecta. Unde merito, qui tanta bona

Psal. 88.

Ioan. X.

dit, inextinguibili in se redamandum charitate convertit. Tipici autem, quia vini vocabulo sancti spiritus solet gratia designari, Domino attestante, cum dicit: *Quia vinum novum in utres novos mittendum est, id est mundis cordibus fervor est donorum spiritualium infundendus. Cella vinaria Ecclesia debet intelligi, in cuius unitate solummodo spiritus sanctus dari solet, & accipi. Introduxit ergo dilectus amicam suam in cellam vinariam, quia Dominus Ecclesiam de toto orbe collectam, in unam sibi domum fabricavit, quam sui spiritus charismate consecravit. Quæ videlicet fabrica, quia in charitatis maximè fundamentum, ipso operante consistit: rectè, postquam se in cellam vinariam introductam dixit, addidit: *Ordinavit in charitatem. Ordinavit autem in me charitatem dixit, id est ordinatam me charitatem habere propitius donavit, ut videlicet quisque diligeret Dominum Deum suum toto corde suo, tota anima sua, tota virtute: diligeret proximum tanquam seipsum, sed & inimicum diligendo toleraret. Huius ordinem charitatis servare, aut nescit, aut negligit ille, de quo ipse charitatis ordinator ac largitor ait: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus, & cætera. Quamvis ordinatio charitatis etiam pro confirmatione posita rectè possit intelligi, quia quæ temerè locantur, infirma sunt: quæ autem ordinatè, firmiter manent, ut ordinasse Dominus in Ecclesia charitatem aptè dicatur, quam congruus profectibus in cordibus fidelium suorum solidare dignoscitur. Potest autem sic accipi quod dicitur, *Ordinavit in me charitatem, quasi diceretur: Ordinata me ipse charitate dilexit, id est omnia quidem membra mea, hoc est omnes electos pia sibi charitate copulavit: sed eminentiora quæque ampliori, ut decet, affectu complectitur. cum dicitur: *Cum enim dilexisset suos, qui in mundo erant, in finem dilexit eos. Omnes ergo dilexit. Et tamen indulgentior in quendam amor intimat, cum dicitur: *Discipulus ille quem diligebat Iesus. In Ecclesia pro distinctione meritorum, alios aliis amplius diligit. Item: *Ordinavit in me charitatem: Prior me ipse dilexit, ac diligendum me, ut eum redamare nossem, donavit. Hinc enim dicit: *Non vos me elegistis, sed ego elegivos. Hinc & Apostolus Joannes: *Hæc est, inquit, Charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Item: *Ordinavit Dominus in Ecclesia charitatem, quia charitatem ipsam, quæ eam ante secula elegit, quibusdam profectuum gradibus per temporum incrementa monstravit. Apostolo enim teste: *Commendavit Deus suam charitatem in nobis: quia cum adhuc peccatores essemus, Christus pro impijs mortuus est. Ac proficiente ejuldem charitatis ostensione, dicit Joannes: *Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur, & simus. Rursum de perfecta eadem charitate, & quæ major esse nulla potest, neque ipsa unquam minui potest, dicit ipse Dominus: *Qui autem diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & reliqua. Cum enim verbo præsentis temporis diceret: *Qui autem diligit me, quod nullatenus facere potest, nisi is quem ipse diligendo prævenit, & ad se diligendum sui gratia spiritus accendit: quid est, quod futuri temporis verbo subdidit: *Diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum? nisi quia is, qui interim adhuc diligitur à Deo, ut credendo possit diligere, tunc utique à Deo diligitur, ut eum videndo amplius diligit: & manifestata ipsius facie, tanto vetius eum tota virtute diligit, quando nil ab inferioribus, quo ab hac dilectione præpediatur, tolerat. Ordinavit ergo Dominus in Ecclesia charitatem, quæ eam vel ipse diligit, vel ad suum amorem, & proximum in se tenendum inflammat. Quantum verò ipsa charitas mentem, quam perfectè absorbuert, ab infirmarum rerum amore sustollat, sequente versù edocet, cum dicit:***************

Fulcite me floribus stipate me malis, quia amore languo. Languet namque amore anima, quæ ordinatam in se sui authoris charitatem veraciter degulit: quia cum ad pendendam se æternitatis lucem accendit, ab hoc nimium temporalitatis amore lassescit: ut tanto frigescat ab studio labentis seculi, quanto surgit ardentior ad contem-

plandum gaudia perennis regni. Sed videamus, anima, quæ tali flagrat amore, quem quærat stratum, in quo fessa recumbat. *Fulcite me, inquit, floribus, stipate me malis.* In floribus tenera adhuc virtutum primordia, in malis perfectio signatur. Obsecrat ergo amore languens anima, filias Hierusalem, id est eas animas, quæ se in cælesti desiderio præcesserunt, ut sua ceptationis suæ vent exemplis, & quali vel initio, vel cursu, vel termino viam virtutum peregerint, ad memoriam sibi crebrius revocent: quatenus harum iocunda velut odore quoddam florum, malorumque gratissimo, mollius fœcudulæ in sui conditoris affectu inclinent. Quod & de his, quæ præ oculis habemus, sanctorum operibus, & de illis, quæ de Scripturarum quasi pratis ac nemoribus colligimus, partum præcedentium factis, sive dictis æquè valet intelligi.

Lava eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. In lava Christi, temporalia eius dona: in dextera, perpetuæ vitæ beatitudo significatur. Unde alias de ipso, qui est Dei virtus, & Dei sapientia, scriptum est: *Longitudo dierum in dextera eius, in sinistra autem, virtus & gloria.* Ostendit ergo sancta Ecclesia, ostendit animæ electioni sui Redemptoris perfectè intenta, qualis esse possit quies in hac vita, quam tantopere quærebat, qualiter in lectulo illo virtutibus florido cum suo dilecto in huius exilio peregrinationis recubare desideret. *Lava, inquit, eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Caput autem suum, principale mentis appellat. Et lavam istam spontè capiti dilectus illius supposit, cum corda fidelium Dominus in hac adhuc vita commemorantium fœ cognitionis scientia confirmat, cum sacramentorum suorum participatione sublevat, cum pignus eis sui spiritus tribuit, cum Scripturarum sanctarum solatia suggerit. Dextera autem eius amplexabitur eam, cum etiam post hanc vitam, cælestis ei vitæ regnum perenne promittit. Et bene lava caput sustinet, dextera illam dicitur amplexari: quia temporalia quidem munera ad subsidium peregrinationis huius accipimus, cælestis verò gratia hinc hinc videbimus. Rectè autem spontè, quæ supra languens amore, fulcitur floribus, stipari quærebat malis, nunc manum dilecti sub capite se habere testatur: quia est virtutum floribus amator quisque sui conditoris gaudet, si proximorum profectibus, cum quibus ipse ad videndum ejus faciem perveniat, delectatur: si antiquorum sanctorum exempla, quibus ad diligendum, vel Deum, vel proximum ardentius excitetur, meminisse dulce habet: unquam tamen est ipse veraciter quiescere cupientium, subortis sui manu sustentari. Et quidem primo lava, ut per hanc, ad amplexum dextræ mereatur pertingere. Neque enim dextera illius quemquam amplexabitur, nisi quem prius lava ejus fovendum suscepit: id est, in membra caritatis illius sublimiter in futuro videbit, qui non in præfenti ad suscipienda humilitatis ejus mystica fideliter reclinavit. An non Paulus, qui in initium se spontè huius fidelissimum esse docebat, dicens: *Descendit enim unus viri virginem castam exhibere Christo, lavam spongi capiti ejus supponere curabat, ut ad amplexum dextræ perduceret?* ait enim: *Nihil iudicavi me scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* Rursum namque eandem ad amplexum dextræ ejus tendere hortatur, cum ait: *Que sursum sum, quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Et cum Christus apparuerit vita vestra, tunc, & vos apparetis cum illo in gloria.*

Lava ergo eius, inquit, sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ac si aperte dicat, Temporalia quidem me Domini & Salvatoris mei beneficia, quo à mundi cupiditatibus, vel perturbationibus aliquantulum quietere queam, adjuvent: at me æternorum promissio, quibus perpetuè remunerer, amplius delectat. Quam verò amabilis sit ipsi Domino talis spongiæ suæ, id est Ecclesiæ, vel animæ cuiuscumque electæ paulatio, sequenti ejus responsione designatur, cum dicitur:

Adiuro vos filie Hierusalem, per capreus, cervicis, camparum, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, quæ ad ipsam

Ioan. 15.

I. Ioan.

4.

ipsa velit.) Filias Hierusalem, dicit animas, patriæ supernæ desiderio flagrantis. Quas adjurat sponsus, ne sicutent sponsam in suo amore quiescentem: neque ab hominum conturbatione facilliter sopitam inquietari præsumant. Qui enim electi concupiscunt mentem, vel in orationibus devotis, Deo loquentem, vel in factis lectionibus divina mandata sive promissa meditantem importunus impediunt, sponsam videlicet Christi de sopore beato, priusquam ipsa velit, excitat. Vult enim ipsa sanctissimo hoc sopore reflecta evigilare, quia tempore congruo divinis se mancipare novit obsequiis, ac tunc tempore competens ad curanda fragilitatis humanae necessaria reverti. Qui ergo fideles quoties cœlestibus studiis intentos impedire non metuit, suis profectò virtutibus, quibus se pollere credebat, damnum facit. Unde bene sponsus filias Hierusalem per capreas cervosque camporum, ne hoc faciant, adjurat. Per capreas namque & cervos, munda videlicet animi mala, venenorum inimica, virtutum opera spiritalium figurantur, quæ quantum munditia prævalent, tantum virulentas hostis antiqui machinas contemnere, immò disperdere atque evacuarè consueverunt. Et pulchrè capreas cervosque dicens, addidit, *Camporum*: ut patienter simplicitatem putarum mentium, ac fide lycera florentium, in quibus virtutes oriuntur ac nutriantur, exprimeret. Itaque adjurat filias Hierusalem sponsus per capreas cervosque camporum, ne sicutent neque evigilare faciant dilectam, quoad usque ipsa velit. Ac si patienter dicat, Contestor fideles omnes, & per suas quemque virtutes, quas puro corde nutrire desiderant, adjuro, ne pia fratrum studia contemnant, ne passim temerando præpediant. sed sic quisque de proximorum profectum quasi de suo gaudeat, sic fratribus damna lucri spiritualis, quomodo libimet ipsi perimelcat inferre, quia nimirum suas ipse virtutes minuit, qui virtutibus proximi parere: imò has in quantum vale, adjuvare contemnit. Quod adjuramentum sponsi libentissimè sponsa suscipias, continuò respondit:

Vox dilecti mei.) Subauditur, hæc est quam audivi adjurantem filias Hierusalem, ne me in ejus complexu quiescentem, priusquam ipsa velit suscitant. Multum enim necesse est lateretur anima Deo plena, cum eam inter adversa seculi vocem ejus consolatoriam, vel per donum occultæ inspirationis, vel per meditationem, et auditumve sacrarum literarum percipisse contigit. Nam, etsi necdum faciem dilecti nostri licet intueri, jam multum nobis est præstitum, in eo quòd Scripturæ sanctis interim eloquiorum dulcedine reficimus. Multum præstatur eis quibus altiori dono conceditur, ut sublevaro ad cœlestia puræ mentis intuitu, nonnullam futuræ vitæ suavitatem etiam in præsentiprægustent. Unde bene, postquam lata bunda dixit sponsa: *Vox dilecti mei*, mox eundem dilectum etiam videre desiderans, sed necdum valens, adjeicit:

Eccæ iste venit saliens in montibus, et ansiliens colles.) Montes quippe & colles, eos vocat, qui generalem sanctæ Ecclesiæ conversationem, quasi floridam camporum planiciem, singulari mentis puritate transcendunt: & quanto se ab infimorum cupiditate leviores reddunt, tanto capaciores contemplationi superiorum efficiunt. De quibus Esaias, cum adventum in carne Mediatoris Dei & hominum describeret, ait: *Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini, in vertice montium, & elevabitur super colles.* Rectè etenim ille mons in vertice montium, & super colles elevatur, id est excelsis hominibus esse excelsior memoratur: quia in novissimis quidem diebus, homo inter homines apparuit, sed Deus cum patre, ante secula existit. In his autem montibus adveniens, saltus dare dilectus, hos transilire colles perhibetur: quia corda sublimium Dominus crebra sue visitationis gratia solet illustrare. Et pulchrè non manere in his collibus, sed salire, vel eosdem transilire dicitur: quia dulcedo contemplationis in terra, quantum alta propter agnitionem rerum cœlestium, tantum est brevis & rara, propter gravitatem mentium, carnis adhuc mole detentatum. *Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit terrena cogitatio*

sensum multa cogitantem. Neque huic sententiæ contrarium debet existimari, quòd & ipse dilectus in Evangelio, suæ sponsæ pollicetur, dicens: *Eccæ ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi.* Et rursus: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Manet namque semper per Fidem & dilectionem suam, perque auxilium gratiæ suæ cum omnibus sanctis. Sed excellentius ad horam paucis sublimioribus, quibus vult, & quando vult, apparet. Paucorum namque, & eorum qui præ altitudine cordis, montibus comparantur & collibus, est dicere: *Sive etiam mente excelsimus, Deo sive sobrius sumus, vobis.* Cunctis autem fidelibus dicitur: *Quia quicumque confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.* Totius Ecclesiæ est fidei corde audire, quia *Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Perfectorum solummodo est dicere: *Non enim in doctas fabulas secuti, nos fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem, sed speculatores, facti illius magnitudinis.* De qua speculatione evidens subinfertur exemplum, cum dicitur:

Simili est dilectus meus caprea, hinnuloque, cervorum.) Et quidem omnes qui naturas harum animantium bene norunt explorare, multa in his inveniunt, quæ dilecto Ecclesiæ, id est Domino Salvatore aptissimè conveniunt. Sed hoc in loco specialiter illud intuendum, quòd in altis montium habitare, ac saltus data velocissimos gaudent: propter quod & rarius videri à nobis quam boves solent aut asini, alia vehujulmodi animantia: quibus semel mansuetis, quoties libet, utimur. Quod altitudinis supernæ contemplationis multum decenter aptatur: quæ non in arbitrio hominis speculantis, sed in gratia est Dei, quando vult apparentis, Credo Esaias, mons videlicet excelsus, non quando ipse elegit, sed quando Dominus voluit, vidit ipsum sedentem super solum excelsum & elevatum: vidit & agmina cœlestia, laudes ei debitas concinentis, Paulus etiam ipse mons, terrena despiciens multum, ac vertice sidera tangens, non quando dispuluit ipse, sed quando Deo placuit, raptus est in paradysum, & raptus est in tertium cœlum, audivitque arcana verba, quæ non licebat homini loqui. Congruit sane humilitati simul & veritati assumptæ humanitatis, quòd Dominus non cervo, sed caprea hinnuloque cervorum minoribus videlicet animantibus assimilatur, qui inter homines non solum homo, sed & humilis homo apparuit. *Hinnulus cervorum factus est*, quia veram de carne patrum præcedentium carnis materiam suscepit: *factus est enim ex semine David secundam carnem.* Et ipse David: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Et iterum: *Qui persequit pedes meos tanquam cervi.* Sed & de cæteris cervis, suæ nimirum vitæ confortibus ait: *Vox Domini preparavit cervos: ipse etenim preparat cervos, cum fidelibus virtutum dona ministrat: quia ut cursum suæ mentis ad altiora dirigant, ut incessanter fontem vitæ sitiant, ut angues hæretici sermonis de abditis fraudium suo spiritali odoratum educant ac potent, ut verbum vitæ ruminent, ut in rectis actionum suarum gressibus modum salutariæ discretionis teneant, non hoc eorum potestatis, sed est divina largitionis.* Vox ergo Domini preparat cervos, quia ejus gratia in arce virtutum collocat sanctos. Ex quibus videlicet cervis natus est hinnulus pure sponsæ dilectus, id est Ecclesiæ vel animæ cuique fidei: quia ex patribus Christus secundam carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Et quoniam his vesiculis speculativæ vitæ sublimitas expressa est, restat ergo activæ, quæ omni Ecclesiæ communis est, perfectionem ostendi, Sequitur:

En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos.) Nunc etenim dilectus in vicinia manet sponsæ, nunc excelsis saliens pariet montibus: quia idem ipse Dominus ac Salvator noster, & perfectioribus se ad tempus, cum voluerit, tamen per speculum, & in ænigmatè videndum præbet, & omnibus semper electis invisibilem præsentia suæ gratiam exhibet. De cujus exhibitione præsentia bene nunc dicitur: *En ipse stat post parietem*

Mat. 23.

2. Cor. 5.

1. Ioan.

4.

2. Pet. 1.

Ejai. 2.

Sap. 9.

Beda Tom. 4.

li

rietem

1. Ioh. 4.

rietem nostrum: quia nimirum ita apud nos manet, immò in nobis manet, ut videri non possit à nobis, Joanne attestante, qui ait: *Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & caritas in nobis perfecta est.* Paties autem, qui ab ejus aspectu nos secludit, ipsa est mortalitatis nostræ conditio, quam peccando meruimus, qui in parente primo ita conditi sumus, ut si nunquam peccato contentemur, hoc omnes electi lumen divinæ contemplationis semper indefessi, & sine ullo labore cerneremus: ad quod nunc inveniendum perfectiores perpauci, maximo cum labore purificante sua corda fide pertingunt. Sed in hoc pariete misericordia divina fenestras & cancellos, unde nos prospiceret, fecit: quia mentibus nostris quamlibet hujus seculi cæcitate gravatis, gratiam suæ cognitionis aperuit, & crebra nos occultæ suæ inspirationis luce reficit. Cujus prospectu inspirationis, quia hoc maxime pius corditor agit, ut nos à dilectione temporalium ad promerenda supernæ pacis gaudia provocet, rectè subjungitur:

Et dilectus meus loquetur mihi, Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt univèrsa sub cælo. Habet ergo & sponsa Christi, Ecclesia videlicet, vel anima quæque electa, tempus quiescendi: habet item tempus surgendi ad laborem. Denique ut supra adjurabat filias Hierusalem, ne suscitarent, neque evigilare facerent eam, donec ipsa vellet. Et nunc mutata voce surgere eam jubet ipse, atque ad se properanter venire: nec jam ad eam in seculo quamlibet cælestibus studiis florido intrare consentit: sed ipsa potius secum, ut sequentia Cantici docent, ad excolendas vineas, bestiasque nocentes ex his propellendas præcipit exire: addens ad provocandum, inflammandumque ejus studium, quod transactis auribus brumalibus, jam verna temporis industriam laborantis adjuvet, sed & vernalium adventus atque cantus avium, ruralia magis loca quam aulica reddat jocunda, proventus etiam florum spem fructus futuri polliceatur agricolis.

Sed quia de superficiali literæ pauca perstrinximus, jam nunc ad exinterandos allegoriæ sensus stylium vertamus. Dictum est supra, sub figura capræ hinnulique cervorum, quomodo Dominus sublimium contemplationi interna cælestium revelet arcanorum. Dictum est sub figura ipsius, Post patrem nostrum stantis, ac per fenestras, cancellosque prospicientis, qualiter omnem Ecclesiam, quamvis adhuc invisibilis, crebro salutiferæ compunctionis respectu illustret. Restat nunc intimari, quomodo eandem, sive ad officium prædicationis, seu ad exercitium bonæ incitet operationis. *Surge, inquit, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, & veni* Surge de stratu illo multum tibi amabili, in quo ruinetur curam agere in Psalmis & orationibus, cæterisque vitæ studiis delectaris. *Propera, & veni* ad impendendam etiam proximis curam salutis, per studium sedulæ prædicationis. Quali enim tot passibus ad vocantem nos Dominum properamus, quot pro ejus causa, virtutum opera pattamus.

Rom. 13.

Lam enim hiems transit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra. Hoc est quod Apostolus ait: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum & induamus nos arma lucis.* Sicut enim tenebras noctis, sic etiam rectè per austeritatem hiemis & imbruium, tempestas exprimitur infidelitatis, quæ totum orbem utque ad tempus regebat Dominicæ incarnationis. Ac ubi sol justitiæ mundo illuxit, abcedente mox ac depulsa præca brumalis infidelitatis perfidia, flores apparuerunt in terra, quia initia jam nascentis Ecclesiæ in sanctorum fidei ac pia devotione claruerunt.

Ioh. 15.

Tempus putationis advenit. Illius videlicet, cuius in Evangelio meminit Dominus: qui cum se vitem veram, & patrem suum dixisset esse agricolam, addidit confestum atque ait: *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, pargabunt eum, ut fructus plus offerat.* Potest officium putationis rectè etiam juxta illud intelligi, quod Apostolus ait: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, induite novum.* Quod exponens ipse

2. Cor. 3.

alibi, dicit: *Propter quod deponentes omne mendacium, loquimini veritatem, unusquisque cum proximo suo.* Et rursum. *Quis fur abatur, iam non furetur: magis autem labores operando manibus suis, quod bonum est.*

Vox turturii audita est in terra nostra. Vox prædicationis audita est in terra, quæ nostra jam cepit esse, dum Fidei Dominicæ resurrectionis, quæ prima sabbati facta est, dicitur: *Dominus est terra, & plenitudo eius.* Vox enim turturii, quæ suo sonitu abscessum hyemis & veris solet signare adventum, convenit eis qui dicere norunt: Quia tenebre transferunt, & lumen verum jam luere. Vox turturii, quæ humiliter resonans gemitum pro cantu exprimit, congruit eis qui sui incolatus & promissæ sibi patriæ memores, dicere consueverunt: Sed & nos ipsi primitias Spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum expectantes, & redemptionem corporis nostri. Qui & auditoribus suis clamant: *Miseri estote, & lugete: risum vestrum in luctum convertite, & gaudium in macerem.* Avis ipsa quæ pudicitiz amatrix est, & semper in jugis montium, atque in arborum verticibus commoratur, vitam imitatur eorum qui sibi suisque protestantur: *Quia bonum est homini mulierem non tangere.* & *Nostra conversatio in cælis est.* Nam & quod tecta hominum, & conversationem fugere, magisque in sylvis ac solitudinibus degere solet, typum præterit eorum, qui corpore licet in mundo possint, ceterùm mente sepatantur à mundo, & superna potius videri desiderant.

Ficus protulit grossos suos. Grossos vocant primitivas & immaturas ficus, atque inhables elui: quæ etiam si concussæ fuerint, levi tactu decidunt. Et ficus lonante turture protulit grossos suos, cum prædicantibus in Judea Apostolis Synagoga protulit multos, qui zelum Dei habentes, sed non secundum scientiam: qui magis imperfectam adhuc, & velut immuram literæ legalis observantiam tenere, quam intelligentiæ spiritualis in ea dulcedinem suscipere vellent. Apponius hunc ventriculum ita exponit, quod ficus protulerit grossos suos, cum Synagoga procreavit Apostolos, qui de ea generati dulcissimum cibum doctrinæ credentibus ministrarent. Et quoniam proficiente Synagoga vel Apostolos, qui Evangelio legis adhuc certumias præferre contenderent, nihilominus tunc totius orbis fides, salusque secuta est, rectè subjungitur:

Vinea florentes dederunt odorem. Per floritionem namque vinearum, initia multiplicantium Ecclesiarum de eis, quæ in Hierosolymis primò plantata, per odorem diffusæ longe lateque haurum fama expressa est. Quod enim gratius florentis odore vitis? Siquidem de flore earum succus expressus, populi genus conficit, & salutis ac voluptatis commodum. Cui comparandum bonæ operationis rorem, quis non facile videat? Exemplum ergo vinearum, quibus nascitur vinum, quod lætificat cor hominis, & Ecclesijs fidelium generaliter, & quibusque electis specialiter congruit, qui sibi ipsi lætitiæ spiritualem, jocunditatemque fructificant, juxta illud Apostoli: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ.* Et sicut Psalmista: *Omnis, inquit, gloria eius sicut regum ab intus.* Sanctus Hieronymus hos versiculos ita exponit, *vox turturii audita est in terra nostra.* Tui tui avis pudicissima, semperque habitans in sublimibus: typus est Salvatoris. Et paulo post: *Statim dicit turtur ad turturem: Ficus protulit grossos suos, id est veteris legis præcepta ceciderunt, & de Evangelio vites florentes dederunt odorem suum.*

Explic.

2. Cor. 4.

15. 44

BEDÆ PRESBYTERI

IN CANTICA CANTICORUM,

Liber Tertius.

SURGE amica mea, sponsa mea, & veni. Columba mea in foraminibus petrae, in caverna maceria. Si juxta expositionem Apostoli, Petra erat Christus: quae sunt foramina petrae, nisi vulnera, quae pro nostra salute suscepit Christus? in quibus profecto foraminibus columba residet, ac nidificat: vel cum anima quaeque mitis, vel Ecclesia omnis, in passione Dominica spem suae salutis unicam ponit, cum in sacramento mortis ejus, & sese ab insidijs hostis antiqui, quasi à raptu accipitris tutari confidit, & in eodem ei sobolem spiritalem, sive filiorum, sive virtutum procreare satagit. Unde bene Hieronimus sub specie Moab, haereticos ad unitatem Ecclesiasticæ fidei provocans, ait: *Relinquit civitates, & habitate in petra habitatores Moab. Estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis. Maceria autem, quae ad vineam munitionem solet de lapidibus componi (unde in Esaiæ cantico dicitur: *Vinea facta est dilectio in cornu in loco uberi, & maceria eam circumdedit*) cultodiam significat virtutum caelestium, quae Dominus Ecclesiam vineam videlicet suam circumdat, ne immundorum spirituum tanquam animantium impropiorum possit irruptione vastari. Hinc etenim Psalmista: *Immittet, inquit, angelus Domini in circuitu circumstantium eum, & eripiet eos. Et Apostolus de angelis loquens: Nonne omnes sunt administratores spiritus, in ministeriis missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis?* In hac ergo maceria refugium sibi sponsa & amica Christi, quasi columba cavernam invenit, dum sancta Ecclesia per auxilium se angelicum à diaboli fraudibus defendendam esse didicit. Hortatur itaque Dominus eandem Ecclesiam, hortatur quamque animam sibi devotam exercitium pietatis ac fructiferi laboris, ac dicit: *Surge, prope amica mea, formosa mea, & veni. Iam enim hyems transit, & caetera, usque dum ait: Surge amica mea, sponsa mea, & veni columba mea in foraminibus petrae, in caverna maceria. Ac si aperit dicit, Postquam tempestas vitæ gentilis superna pietate remota est, postquam flores laudum conversationis jam emerere in terra, postquam in modum putandi ceperunt instantibus vineæ caelestis agriculis, injusti à iustis, à virtutibus vitia discretiois doctæ falce separati, postquam præco salutis mundo jam latere insonuit, postquam ipse mundus ad agnitionem veritatis conversus, ac luavissima novæ vitæ per gentis fama aspersa est, obsecro ò animarum fidelium multum catera mihi dilecta, cui amicitia meæ dona contuli, quam mihi sponsa vice conjungere dignatus sum, cui per infusionem mei spiritus, columbinæ mentis simplicitatem contulit, pro cuius sanitate ac vita ipse vulnera, mortem suscepi, cui contra hostes invisibiles supernæ protectionis suffragia largitus sum, obsecro, inquam, quæ talium es compos effecta donorum, ne inerti otio lenescere velis, sed ad industriam potius, studiumque debiti certaminis, pro æterna quiete festines accingi.**

Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Quæ in abdito secretæ quietis, quasi columba in foraminibus petrae, sive in caverna maceræ, desiderare cupis, precor ut in publicam actionis procedas, ostendasque ex operibus fidem tuam: & quid intus pulcherrudinis habeas, alijs etiam foris in exemplum declares. Nam quæ mihi, qui interiora cordis conspicio, tunc faciem tuam ostendi existimo, cum actionem tuam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, ad utilitatem proximorum demonstrare considero. *Quandiu enim quis facit uni de minoribus his, mihi facit. Sonet vox tua in auribus meis.* Vox videlicet laudis, sive prædicationis, id est ea quæ vel me in Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus laudet, vel ad laudem meam, proximorum ora mentes, quæ prædicando

excitet. Ostendit ergo faciem tuam sponsa Domino in his, quæ in conspectu ejus operatur, ostendit & sonum vocis in his, quæ coram ipso salubriter dicit. Item considerandum intentius quod ait: *Ostende mihi faciem tuam.* Tuâ, inquit, non alienam, id est sanctam & immaculatam. Talem namque eam feci, mundans lavaero aqua in verbo: talem sancti spiritus unctione perfecit, signans super te lumen vultus mei. *Sonet vox tua in auribus meis,* non extranea, id est ea quam te in die desponsionis tuæ habere docui, quæ tu pollicita es mihi tuam servare pudorē. Item ostende mihi faciem tuam, *sonet vox tua in auribus meis,* id est, mihi non alijs faciem tuam ostende. Meis auribus, non aliorum vocem dare memento: id est meæ gratia dilectionis, non alia qualibet, & bona opera facere, & verba dicere sancta curato. Quicumque enim bona sua facta, sive dicta humanis favoribus impendit, hic vel suæ faciei pulchritudinem, vel dulcedinem vocis, externis potius quam conditori ostendit. Sed & juxta literam, scilicet, quod ad deceptionem stultorum ipsam corporis sui faciem exornare, sermoneque suos super oleum mollire satagunt, prævaricatrice hujus Dominicæ præceptionis existunt. Ideoque eximia illa laude indignæ permanent, quia tuam spontam glorificans Dominus adjungit:

Quia vox tua dulcis, & facies decora. Illius namque animæ Domino dulcis est vox, cui dulcis est, vel verba Domini proximi annuntiare, vel ipsi Domino laudes resonare novit cum Propheta: *Quam dulcis faucibus meis eloquia tua, super mel & favum ori meo.* Illa facies Domino decora videtur, quæ se ad videndam ipsius faciem dignam exhibere satagit: quæ ei intimo ex corde dicere contulit, *Quasi vultum tuum Domine, vultum tuum requiram: ne avertas faciem tuam à me.* Hæc autem non sufficit nobis nostræ cura munditiæ, si non etiam errantes, in quantum possumus, corrigere, si non infirmiores quoque ab eorum insidijs defendere curemus. Unde subiungitur:

Capite nobis vulpes pusillas, quæ demoluntur vineas: nam vinea nostra floruit. Vulpes quippe, quæ demoluntur vineas, haeretici sunt & schismatici, qui præva dente doctrinæ vineas Christi florentes, id est, rudes fidelium mentes, quantum lacerare soleant, utinam nesciremus? Præcepit ergo sponsa suæ Christus, ut cum pedissequis suis, quas filia Hierusalem appellare solet, id est cum prædicatoribus sancta humilitate sublimibus pio labori insistent capiat vulpes pusillas, id est mox incipientes fraudulentorum virtutis deprehendere ac debellare contendat: ne majores effectæ per tempus, tanto difficilius à lesione vinearum ejus spiritualium depellantur, quanto has diutius jam depalcare consueverunt. Et pulchre qui prius numero pluri tali vineas dixerat, tursus numero singulari posuit: *Nam vinea nostra floruit.* Ita etenim multas vineas, unam appellat vineam: sicut multas per orbem Ecclesias, unam sibi Ecclesiam voluit appellari. Vineas namque florere dixit, ut latere germinantes electorum plebes ostenderet, et bene ubi capiendas vulpes admonuit, ibi mox vineam singulari appellatione signavit: ut ob id maxime insequendos ac proterendos doceret haereticos, ne fidem Ecclesiæ, quam unam esse oportet, eorum infestatio scinderet, atque in partes divideret. Aptè autem vulpium natura moribus ac verbis convenit haereticorum, quia nuntium valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis, vel specubus absconduntur: cumque apparuerint, nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt. Quæ quomodo congruant haereticorum dolis ac fraudibus, facile quisque intelligit.

Nec prætereundum, quod non ait, *capite vobis,* cum Ecclesiæ his loqueretur, vel vinea vestra floruit: sed, *capite nobis vulpes pusillas, nam vinea nostra floruit:* ut hinc magis omnes, qui possent, ad debellandam, sive corrigendam haereticorum, vel malorum Catholicorum nequitiam accenderet, quo eos sibi in hoc agendo deservire monstraret, utamque esse vineam, quam defenderet ipse, laborum priorum remunerator ostenderet. Unde merito tali ejus affectui, mox amica & sponsa ipsius columbinæ cordis simplicitate respondet:

IX.

Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia.) Cuius responſi ſenſus tanto latius patet, quanto brevius videtur eſſe concludus, Potest enim ita rectè intelligi, *Dilectus meus mihi, & ego illi* : alterutrum nobis vero ac ſyncero amore copulemur. Potest & ita *Dilectus meus mihi*; talia divina ſuæ exhortationis, conſolationis, reſponſionis verba pronuntiat, & ego illi faciem meam converſationis lympidam, ac vocem meæ locutionis puram ſemper offeram, & gratiam. Sed & ita, multum decenter poteſt accipi, ut quia multam ſolent vim habere pronomina: dicat Eccleſia, id eſt, omnis electorum multitudo: *Dilectus meus mihi, & non alius aliquis*. Et rurſum, *Dilectus meus mihi, & non alteri cuiſlibet*: ſubaudiſ, perpetuam dilectionis ſuæ gratiam præſtet, fructumque rependat. Et ego illi non alteri cuiſpiam. Ego illi, non alia quælibet hominum turba, ſubaudiſ, integra ſemper humilitatis, atque obedientiæ devotione conglutinet. Cunctis autem his ſenſibus convenit aptè quod ſequitur.

Qui pascitur inter lilia.) Id eſt, qui candidiſſimo & dulciſſimo virtutum mearum ſolet odore lætari, qui renitentium per orbem Eccleſiarum fructu delectatur ſuaſiſſimo. Ita etenim ſancta univerſalis Eccleſia, nunc liliorum pluraliter, nunc unius liliij nomine designatur. Sicut enim *lilium inter ſpinas*, inquit, *ſic amica mea inter filias*. Quomodo & per vineas pluraliter ubi ait: *Vineæ florentes*. Et rurſum ſingulariter per vineam, ubi ſubjicit: *Nam vinea noſtra floruit*: ea ipſa, quæ non niſi una eſt, Eccleſia, ſignatur. Singulariter namque ob id nominatur, quia *multitudine credentium eſt cor & anima una*. Et pluraliter rurſum apuſſimè nuncupatur, quia pimum ipſa unitas cordis & anima fidelis non jam in paucis, ſed in multitudine credentium continetur.

III. 4.

Notandum autem, quòd & lilia etiam in hoc, quòd ad ultis igne membris mederi ſolent, ſanctorum actibus congruunt. Qui ſi forte flamma vitiorum exuri corda proximorum deprehendant, mox illis ſubſidium fraternæ dilectionis, quo ſanentur, impendunt: & ne illos ardor cupiditatis aut luxuriæ, ſuperbiæ, vel iracundiæ, cæterorumque facinorum fervor excedat, refrigerium eis ſuæ conſolationis & exhortationis diligentia cura ſumminiſtrant. Quidam inter lilia paſci Dominum, inter candidiſſimos virginum choros interpretantur. Et merito, quia & carnis caſtimitia fovit renitent, & intus fulgore inviolati cordis emipent. Item paſcitur inter lilia Dominus, id eſt inter gratiſſimas ſanctorum virtutes, ſive catervas, ea ipſa ratione qua & naſcitur inter eas. Quia enim ipſe Mediator Dei & hominum, una natura cum Eccleſia ſua fieri voluit: unde & eadem Eccleſia corpus ejus, & ipſe caput corporis Eccleſiæ ſolet nuncupari. Paſcitur ipſe inter lilia, cum fidelium numerus intra Eccleſiam, per fontem regenerationis augetur. Paſcitur inter lilia, cum fideles, qui ſunt utique membra ejus, exemplis priorum fidelium clariſſimis in ſuperiorum amore proficiunt. Et notandum, quòd hic paſci dilectus, ſupra paſcere memoratur, dicente ſponſa: *Indica mihi quem dilexit anima mea, ubi paſcu, ubi cubas in meridie?* Paſcitur namque in nobis, quia corpus ſumus illius & membra de membro. Paſcit nos ipſe, quia caput eſt noſtrum, de quo merito gloriemur omnes ſinguli diceotes: *Nunc autem exultavit caput meum ſuper inimicos meos, ſubaudiſ, Nos quoque poſtmodum exaltaturus, ac noſtrum collegerit ad caput*. Et quoniam hæc Domini paſſio, quæ in ſanctorum ejus profectibus agit, utique ad hujus ſæculi finem pertingit, namque ubi ad eius viſionem pervenerint (quid ultra proficiant, non habebunt) rectè ſubjungitur:

Donec aſſiret dies, & inclinentur umbra.) Id eſt, donec venturi ſæculi lux oriatur æterna: & umbra vitæ præſentis, hoc eſt, ignorantia vel erroris, quibus interim etiam nos fideles, qui lucerna verbi Dei utimur, plurimum colligamus, inclinentur ut tranſeant. Ut enim illa dies cunctis gentibus deſiderata aſpiret, id eſt, oſtendere ſe coepert, non jam ultra Dominus inter lilia, hoc eſt inter ſanctorum conventicula paſcitur: quos ipſe tunc potius æterna ſuæ gloriæ viſione læticiet. *Satiabor*, inquit, dum

Pſal. 15.

manifeſtabitur gloria tua. & *Beati qui nunc aſſirit, qui ſaturabimini*. Neque hoc quòd præſentem vitam umbra noſtris, diei vero comparat futuram, Apoſtolo eſt ſermo contrarium: quo de hac, quam nunc agimus, vita teſtatur, dicens: *Nox præceſſit, dies autem appropinquavit*. Nam, ut breviter dicam, præſens hæc vita fidelium, qui abſcietes opera tenebrarum, induuntur arma lucis, in comparatione quidem infidelium, qui nil veræ lucis novem, vel amant, dies eſt in comparatione autem futuræ beatitudinis, ubi lux vera ſine fine conſpicitur, adhuc graviſſima nox eſt. Verùm qui ſancta Eccleſia duſ in hoc ſæculo novit ſpirituales vitas, unam videlicet activam, contemplativam aliam: nunc autem de hac, nunc de illa, nunc de utraque ſolet loqui Scriptura divina. Superius quidem contemplativæ mentionem faciens, ait de Domino: *Ecce ſte venit ſaltens in montibus, tranſilvens colles. Similis eſt dilectus meus caprea, hinnuloq; cervorum*. Ac deinde incipiens de activa, *En ipſe*, inquit, *ſtat poſt parietem noſtrum: & cætera uſque dum ait: Capite nobis vulpes poſtilas, quæ devorant vineas: nam vinea noſtra floruit*. Quæ cuncta bene diſculſa, ad officium nos bonæ actionis incitant. Deinde ſubjicit de utraque pariter, *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aſſiret dies, & inclinentur umbra*. In utraque enim vita dilectus inter lilia paſcitur: quia Dominus electorum ſuorum, & foris pura operatione, & dulci interioris æternorum contemplatione delectatur, atque in membris ſuis ipſe reſicitur. Et hoc uſque dum dies veræ lucis aſpiret, quia tunc videlicet nec ullo boni operis labore afficiuntur: nec per ſpeculum in ænigmati perfectiones quique rapimur, & ad momentum cæleſtia contemplantur, ſed ipſum cæli regem in decore ſuo tota Eccleſia in æternum videbit. Cajus viſionis, quia gullus omnis, quamvis per modicum, ſponſam Chriſti non modicum delectat, aptè ſubditur:

Revertens ſimilis eſto dilecti mi caprea, aut hinnulo cervorum ſuper montes Bethel.) Quia, inquit, me ad excelſas vineas, id eſt ad inſtituta eas, multiplicandasque plebes fidelium excitavi ac provocavi, qui ad eſdem vineas putidas impugnantium verſutias, tanquam vulpeculas, abigi juſſiſti, quia faciem meam tibi oſtendi voluſti, cum necdum mihi tuam clarè intuendam faciem promitteris: ſed notitiam tuam, ex parte demonſtrando, quaſi per feneltras mihi, caucellogue loquaris, obſectro à generali introſpectione revertaris ſæpius, ad illuſtandam ſublimis corda perfectorum, & ſicut caprea, aut hinnulo cervorum, raris quidem ſed cum delectatione conſpicientium in motibus ſolet eſſe intuentis: ſic in excelſis mentibus velligiæ tuæ magnitudinis qualiacunque præſentes, precor ut quilibet cedinet vitæ immortalis, quam membris omnibus meis in retributione promittis, aliquibus etiam in vitæ, quamvis à longè, ſpeculandam reveles. Congruit autem & nomen montium mentibus eorum, qui contemplationi cæleſtium oculos cordis aperire didicerunt, cum dicatur: *Super montes Bethel*. Bethel quippe domus conturgentiæ, ſive domus vigiliæ interpretatur. Et qui diligenter cæteris animo ad ſuperiorum deſideria aſurgunt, qui ſtudioſius ad hæc accipienda invigilant, merito cæteris excellentius arcana cæleſtia certant. Si autem legatur, ut quidam codices habent: *Super montes Bethel*, id eſt domus Dei, nihil omnino quæſtionis habet. Patet namque, corda juſtorum, montes domus Dei rectè vocari: ad diſtinctionem nimirum montium Samaritæ & Elai, & cæterorum hujusmodi, hoc eſt hereticorum & ſuperborum omnium. In alia editioſe pro hoc nomine, latine ſeu primè vidimus, *Super montes ſuccorum & aromatum*. Quod aquæ ſanctorum mentibus congruit: qui non ſupervacuis cogitationibus arefacti, ſed velut arboris aromaticæ ſalutariſſibus succis ſemper tunc internæ dulcedinis & charitatiſſeſti. De quibus videlicet ſuccis atque aromatis ſæpius in hoc volumine ſub nomine Thuris, Myrtis & aloes, cæterorumq; hujusmodi ſignificatum eſt. Verùm, quia amatores veritatis, non ſolum de Judæis, ſed etiam venient de gentibus, & de utraque plebe una fidelium Eccleſia colligitur: reſtat in amoris canticò poſt Judææ vocationem, ac

dul

dilectissimam cum suo redemptore colloctionem, etiam gentibus, quo ordine ad agnitionem salutaris attigerit. quanto hanc inventam amore tenuerit, specialiter referre. Sequitur ergo vox dilectæ de gentibus Ecclesiæ.

CAPUT. III.

X

In lectulo meo per noctes quæsi, quem diligit anima mea. Quæsi illum & non inveni: & dixi, Surgam & circumibo civitatem, per rivos & plateas quæram, quem diligit anima mea: quæsi illum, & non inveni. Jam dudum, inquit, multo studio quæsi Dominum, quem nunc integrè diligit anima mea: quem etiam tunc, & si necdum cognitum dilexit, in quantum rationem sapientiæ, veritatis, & divini cultus dilexit. Sed quia in lectulo meo quæsi, id est illecebris adhuc carnis meæ subdita, quia per noctes, hoc est in tenebris profunda ignorantia quæsi (non enim mihi angelus, non propheta, non quilibet doctor indubius lumen divinæ cognitionis ostendi) invenire, quem quæsi, minime prævalui. Quod tibi in veritate comperi, nequaquam me veritatis, quam quærebam, inventionem poritiam, propositi in animo meo, de lectulo carnalium voluptatum exurgere, ad laborem salutiferæ inquisitionis accingi, terras ac mare circumire, publicè & privatim universorum, quos sapientiores audire, magisteria adire: & si quid veræ sapientiæ, & si quid uspiam certi, quod ad æternam beatitudinem duceret, invenirem, studiosè perquirere. Sed quamvis plurimo labore mundum peragrans, sapientium verba discernens, nil certum atque indubium de via veritatis addicere potui. Hæc autem fuisse gentilitatis vota, Deum scire cupientis, sed necdum sciens, testantur studia philosophorum, qui pro indagine veritatis ac sapientiæ torstravere terras, tanta cupiditate volumina, testatur Scriptura, quæ ait: Athenienses autem, & omnes advena hospites ad nihil aliud vacabant, nisi ut dicerent, aut audire aliquid novi. Testatur Apostoli sermo, qui in eorumdem Atheniensium curia perorans, ait: Pertransiens & vident simulachra vestra, inveni aram, in qua scriptum erat, Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc annuncio vobis. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus, non in manifestis templis inhabitat. Testatur devotio Cornelij Centurionis, qui cognitionem divini cultus orationibus & eleemosynis à Deo quærere didicit. Testatur iterum & opus Æthiopsis, qui de finibus terræ ad templum Domini veniens, eum quem nesciebat, adoraturus adjit. Et tanto veritatis quam ignorabat, amore ardebat, ut sedens in curru lectionibus, quas fama frequentur divinas esse divulgat, insisteret. Sed hanc eus in inquisitione veritatis instantiam Dominus videns, diu se quærenti tandem aliquando manifestare dignatus est: & cui insperaverat ut quæreret, donavit ut inveniret. Juxta quod ipse per prophetam jam olim promissit, dicens: Egeni & pauperes quærunt aquas, & non sunt, singulis eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël non derelinquam eos. Aperiant in supinum montibus flumina, & in medio camporum fontes, illos numerum fontes, quos Psalmista litens aiebat: Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus, Illa flumina, quæ ipse suis fidelibus pollicetur, dicit: Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua viva. Unde & rectè subditur:

Act. 17.

Esai. 41.

Psal. 41.

Inveniam me vigiles, qui custodiunt civitatem. Num quem diligit anima mea vidisti? Vigiles namque, qui custodiunt civitatem, præcones sunt veritatis, qui ad custodiam sanctæ Ecclesiæ, quæ per mundum diffunditur universum, pia sollicitudine semper excubant, ac verbo prædicationis, ne hæc à perfidis corumpatur, insistant. Hi ergo gentilitatem veritatis indagine sollicitam invenerunt: & eam quod quærebant, demonstrarunt, cum Philippus Evængo Evangelij lumen aperuit. eumque prophetæ eorum scientia verborum, quæ ipse legebat, iustitiae: Petrus Cornelium cum suis gratia cælesti, quam tantopere desiderabat, imbutit: Paulus Atheniensibus Deum, quem ignorantes colebant, notum reddidit: alijs diu questum & conceptam conditoris sui præsentiam ostendit. Quasi

Beda Tom. 4.

enim vigilibus civitatis dixit gentilitas, quæ in sponsam Christi erat, donante ipso, permutanda. Num quem diligit anima mea vidisti? eum venientibus ad se doctoribus libentissimè auditum accommodabat, & inhiantem ait veritatis esset via, quam prædicabant, dinoscere curabat.

Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea. Qui doctrina vult veritatis perfici, non hanc cursum & negligenter debet attingere. Nam qui dilectum venire desiderat, necesse est prædicatores nominis ejus solertissimè pertransat, eorumque se cæteribus familiariter interfecit, ut sic notitiam ejus, quem prædicant, vicinios mereatur assequi. Nam & librum, quem ad finem usque perlegimus, pertransisse dicimus. Unde & angelus Danieli de mysteriis quæ videbat, Pertransibunt, inquit, plurimi, & multiplexerit scientia. Paululum ergo cum pertransissem, inquit, eos, inveni quem diligit anima mea. Pertransisse namque vigiles inquisitor debet veritatis, id est cæteribus se, ut dictum est, immiscere atque; adunare doctorum fidelium, eorumque dicta, sive scripta frequentè meditatione percurrere. Quod cum paululum facit, mox dilectum, quem quærebam, invenit: quia juxta Pauli & Esaiæ vocem: Verbum abbreviatum fecit Dominus super terram. Illud scilicet quod ait: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit. Et de quo Apostolus: Sed quid dicit, inquit, prope est verbum in ore tuo. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus: quod si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & credideris, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.

Dan. 12.

Rom. 9.

Rom. 10.

Pf. 24.

Tenui eum, nec dimittam donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Tanto instantius, inquit, inventum tenui, quanto tardius quem quærebam inveni. Quem me nunquam dimissuram esse profiteor, sed tantum in eus semper amore perseverare ac proficere contendo, ut etiam synagogam, per quam auditum verbi, & ministerium regenerationis accepi, ad fidem nominis ejus revocare latagam. Constat enim, quia in fine seculi Judæa fidem, quam nunc perfida oppugnat, receptura est. Quod fieri aliter nequit, quam per doctrinam & ministerium eorum videlicet, qui tunc de gentibus fideles inveniantur. Dicit enim manifestè Apostolus: Quia cæcitas ex parte consigit Israël, donec plenitudo gentium subintraverit, & sic omnis Israël salvus fiet. Sanè quod ait Ecclesiæ: Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ: non ita intelligendum, quasi dimissura sit ipsa Christum, postquam populum synagogæ credulitate nominis ejus instruxerit: sed ita potius, quod tali eum affectu diligit, tanta solertia, quæ ejus sunt, quærat, ut etiam cognatam plebem ei subdere contendat. Juxta illud Psalmista: Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. Neque enim ulla ratione, qui ad postulandam Dei misericordiam oculos ad Deum levat, post acceptam tandem misericordiam hos ad ima reflectit: cum hoc sit maximum perceptæ indicium misericordiar, ut quis oculos semper intentos ad Deum habeat, & ejus gloriam sine fine contempletur.

Notandum etiam, quod hujus capituli series, etiam juxta literam, in Maria Magdalena, quæ & Ecclesiæ typum tenuit, completa est. Cum enim Dominus, quem tota mente viventem dilexit, morte ac sepultura ab ejus esset substractus aspectibus, quæsit eum in lectulo suo: tanto nimium ejus amore detenta, ut nec datis ad quietem membris ejus, à suo pectore memoria laboraret. Quæsit per noctes, illas videlicet duas, quibus ipse in sepulcro quiescebat. Nec tamen invenit, quia necdum resurgendi tempus invenerat. Surrexit matutina cum aromatis, & quærendo sollicita pervenit ad monumentum. Et nec sic quidem statim, quem quærebam, invenit: sed primò invenerunt eam angeli, custodes itaque Ecclesiæ. Quos de Domino interrogans, atque eum resurrexisse audiens, ita demum ad ejus visum pervenit. Tenuit, neque ultra dimisit, quem veraciter mortem superasse cognovit. Sed & in domum matris introducere festinavit: quia congregationi discipulorum, qui se in Christo præcesserant, ac suis exemplis ad pietatem excitaverant, eum resurrexisse prædicavit.

Adiuro vos filie Hierusalem, per capreas cervosq; camporum, ne suscitatus neque evigilare faciat dilectam, donec ipsa velit.) Si superiores velus respexerimus, non in his inveniemus quoddam sponda ad quietem somnumve pervenerit: sed hoc potius, quod de lectulo exiliens, labore maximo quaestitionis ad inventionem sui dilecti pervenerit. Et quomodo nunc idem dilectus filias Hierusalem, ne eam excitent, neque evigilare faciant, adiurat? Nisi forte, quia velut felicissimo somno sopita est anima, quæ in divino novit amore quiescere. Sicut dormiens quis à rebus exterioribus oculos corporis claudit, & in visione occultorum sapius oculos aperuit cordis: sic nimirum, sic mens supernæ dilectioni dedita, à visibilibus se curis alienat, ut invisibilibus contemplatione perfectus liberiusque evigilet. Nec mirandum, quod somno comparetur amor, quia visibilibus appetitu sensum mentis avertit, atque ad invisibilia appetenda convertit: cum ipsi etiam morti comparetur, dicentis hoc eodem canticò: Foris est ut mors dilectio. Quia nimirum sicut mors corpus interimit, sic & ab exterioribus, delectationibus, internæ vitæ claritas occidit. Unde merito adiurantur filie Hierusalem, id est animæ quæque fidelium, societatem jam supernorum civium anxie mente suspirantes. Ne suscitent dilectam, id est, ne mentem Deo devotam ab intentione desiderii celestis importuna irruptione præpediant. Quod & de generali Ecclesiæ statu rectè potest intelligi. Cujus pacem turbare, Christi esse voluntati contraite. De quibus, quia abundè jam supra dictum est, nunc parcius dici sufficiat. Tantum hoc meminerit lector, quia idè reperitur hic versiculus in canticò amoris, ut non minorem se Dominus Ecclesiæ de Gentibus, quàm de Judæis collectæ, curam habere, sed æqualem pro utriusque pace sollicitudinem genere designet: utpote qua utraque una ejus dilectissima domus & familia colligatur. Et quidem Judæa quondam se solam Deo dilectam, sibi tantummodò verbum salutis, non etiam incircumcisilis Gentibus committendum esse credebat, Luca attestante, qui ait. *Audierunt autem Apostoli & fratres, qui erant in Iudæa, quia & Gentes res ceperunt verbum Dei.* Cum autem ascendisset Petrus Hierosolimam, disceptabat ad versus eum, qui erant ex circumcissione, dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducaisti cum illis: Et in alio loco: *Sequenti autem sabbato penè universa civitas convenit audire verbum Domini.* Videntes autem turbas Judæi, repleti sunt zelo, & contradicebant verbis, quæ à Paulo dicebantur. Unde rectè quod adiurat filias Hierusalem, ne suscitent dilectam, etiam ita potest accipi: quod præcipiat eis, qui de Judæis in fide præcesserant, ne inquietent eos: neque eorum salutem contradicant, qui de præputio ad fidem convenerunt. Ubi & hoc quod ait: *Donec ipsa velit.* ita potest intelligi, quod ipsa de Gentibus Ecclesiæ spontaneis se esset vigiliis, ac laboribus subditura pro Domino. Quapropter & earundem filiarum Hierusalem mox subinfertur admirantium: quia in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

Act. 11.

XI.

Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula sumi ex aromatis. Quæ est ista, inquit, quanta laude, quo miraculo digna, quæ non mysterio circumcissionis emundata, non adhuc fonte est regenerationis abluta, & jam non va spiritus sancti est gratia perfusa? jam loquitur linguis, & magnificat Deum: Quod nunquam factum in nostra gente meminimus, ex quo vel patribus testamentum circumcissionis, vel lavacrum nobis datum est baptismatis. *Quæ ascendit per desertum.* Ascendit ab infimis volupratibus ad alta virtutum, levans oculos ad montes æternos: immò levans, & pervenire desiderans ad eum qui habitat in caelo. Ascendit autem per desertum, id est, per medium gentium illarum, quæ nulla erant virtutum fruge feruendæ: quas nullus de Dei populo Propheta, nullus Patriarcha, nullus adveniens angelus, ad cultum vitæ salubrioris instituerat. Cujus fides eo majoris est miraculi, quod hanc nuperimè agnitam ac susceptam invincibiliter servat, juxta hoc quod in ejus laude Dominus ipse testatur, dicens: *Scio ubi habitas, ubi sedes est Sathanæ, & tenes nomen meum,*

& non negasti fidem meam. Hoc autem dictum est ad exemplum plebis Israëliticæ, quæ ab Ægyptia (servitudinis liberata tenebris, per deserti iter ad terram repositio) ascendit. Unde desertum etiam in bonam partem potest rectè accipi, id est eam designare conversationem, quæ à mundi illecebris separata, Dei tantum legis scrutanda, & celestium præceptorum sit observatio dedita: quæ elargiens & sitiens iustitiam, manna solummodò verbi celestis vescatur, & fonte vitæ, qui de spiritali petra emanat, potetur. Hinc inhiante ardentique decantans. *Sicut in re anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea in deserto & in aqua.* Ascendit ergo Ecclesiæ per desertum, ut promissum perveniat ad regnum: sed & qualiter ascendat, ostenditur cum subinfertur: *Sicut virgula sumi ex aromatis.* Fumus ab igne solet nasci, naus alta petens, ablati, & humanis se paulatim auferre conspexitibus. Cujus instar ascendit Ecclesiæ, quæ igne sancti Spiritus in amorem sui conditoris accensa, omni nisu virtutum ad celestia tendit: neque à ceptis desistit, donec ab humanis rebus abstracta, ad invisibilia vitæ celestis gaudia rapiatur. Et sicut fumus uno eodemque tempore partem orti, partem in sublimioribus, qui fuerat ortus, solet disperere: sic Ecclesiæ usque ad finem seculi in quibusdam suis membris per gratiam sancti Spiritus semper nova gignitur: in quibusdam, qui prius nati Deo fuerant, temper ad celestia colligitur. *Quæ merito non absolute fumo, qui quolibet diffundit potest, sed virgula sumi assimilatur, ut & unitas fidei illius, & simplex ad altiora significetur ascensus.* Cæterum de inimicis Dei, qui nonnulli desiderii celestis intuitu, sed solo superbie fastu exolluntur, dicitur: *Quia mox honorati & exaltati fuerunt, desipientes ut fumus desipient.* Et quia sicut in pravorum mente cupiditas seculi, e contrario flagrantia in corde bonorum ardet, fumatque virtus, rectè cum diceret: *Sicut virgula sumi,* addidit:

Psalm.

Psalm.

Psalm.

to per

ro per omnia studio ac devotione communi vitæ cœlestis alta requirunt. Nec contrarium studioso lectori debet videri, sed consentaneum latius intelligi, quod eadem ipsa dilecta, & sopori esse dedita, & per desertum ascendere memoratur. Dormire enim monstratur, cum filia Hierusalem, ne eam succiteant, adjuvantur. Et ipsa filia Hierusalem ascendere contestantur, cum continuo respondent, *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum?* Uno eodemque tempore & soporatur & ascendit, cum ab exterioribus curis, desiderisque carnalibus anima se, quantum valet alienat: & bonæ operationis, sive cogitationis profectibus ad visionem sui conditoris appropriat. Quæ cum ascendere per desertum diceretur, quo etiam ascendat, vel quæ sit causa ascensus insinuat, cum ipsius quæ ascendit, Ecclesiæ voce subjungitur:

XII.

En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: & cætera, usque dum ait, *Ascensum purpureum media charitate constravit propter filium Hierusalem.* Ad lectulum ergo, ferculumq; Salomonis id est pacifici Regis, videlicet Domini & Salvatoris nostri, est ascensus ejus. Lectulum videlicet, in quo perpetua in pace requiescat: ferculum verò, de quo vitæ dapibus reficiatur sine fine. Causa autem ascendendi est, quia media ferculi ejusdem ad quod ascendit, sunt charitate constrata. Ad quod etiam ascensus est purpureus, id est nimio certamine cruentius, dulcedo tamen charitatis, quæ ei inesse dignoscitur, multum filias Hierusalem, id est religiose mentis animas ad hoc concendendum invitat. Lectulus igitur Salomonis, gloria est superiæ beatitudinis, in qua ipse Rex pacis cum sanctis suis perpetuò quiescit. Ad quem lectulum dilecta Regis ipsius, id est, Ecclesia per desertum seculi hujus quotidie tendit: & ex parte jam pervenit, in quantum fideles suos ad futura præmia præmittit. Pervenit autem in toto, cum in consummatione seculi conditor ipse, ac Rex ejusdem superiæ civitatis congregaverit electos suos à quatuor ventis. Et sic ut alibi dicit, *Præcinxerit se, & secutus illos discumbere, & transiens ministraverit illis.* Sed & in hac vita lectulus est Salomonis, conversatio quæta sanctorum, atque à mundanis secretis tumultibus, quæ compressis jam, sive sopitis vitiorum conflictibus, felicitatem perpetuæ pacis imitatur. Hinc etenim & Propheta, *Et factus, inquit, in pace locus eius, & habitatio eius in Sion:* id est, in sublimi speculatione futurorum bonorum. Et Apostolus Petrus, *si exprobrabitur, inquit, in nomine Christi beatus eritis: quoniam gloria Dei spiritus in vobis requiescit.* Ultrique autem huic lectulo convenit aptè quod dicitur, *Quia lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel:* quia & præsentem Ecclesiæ quietem ac pacem, prædicatores sancti contra hæreticorum venturum incursum, & internam cœlestis patriæ requiem perfectiores quicquæ fixa intentione speculantur. Bene ergo de lectulo illo Regis pacis dicitur, quod hunc fortes ambiunt. Bene iterando adjungitur, *Ex fortissimis Israel,* Israel quippe, vir videns Deum interpretatur. Quia qui vel prædicando præsentem Ecclesiæ pacem tueri, vel contemplando eam qui in cœlis est, cupiunt intueri: necesse est vigilare, stare in fide, viriliter agere, confortari, ac divina se dignos visione reddere content. *Ex fortissimus,* inquit, *Israel:* quia omnes qui ad divinæ visionis gaudia tendunt, rectè Israel nomine censentur. *Sed fortissimi,* inquit, *in eo sunt.* Utrique illi qui sive cœlestis dono speculationis sublimantur, seu prædicationis ministerium ritè peragendum suscipiunt. Qui est, aptè sexagenario tant numero designati: quia tales nimirum denarium æternæ retributionis pro perfectione bonæ operationis expectant. Namque *sex diebus perfecit Deus mundi ornatum, & septimo requievit ab operibus suis:* merito denario numero lumen perfectæ actionis, pro qua requies æterna speratur, insinuat. Quod autem præmia bonorum operum denario numero figurentur, novit omnis qui laborans in vinea Christi: quare denarium in mercedem acciperint, novit.

Ps. 47.

1. Pet. 4.

Ephes. 6.

Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Illos tenentes gladios, de quibus Apostolus dicit: *Et galeam salutis as-*

sumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Ad illa bella doctissimi, de quibus idem admonet dicens: *Induite vos armatura Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli: quia non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, &c.* Et rectè doctissimi, quia magna bellandi arte indigent, quia carne incluti, in terris positi contra spiritalia nequitia in cœlestibus certant magna arte, immò magna Dei gratia indigent, cum contra Archangelum tot millibus annorum ad bella excitatum, carnis fragilitas pugnat.

ibidem.

Vniuscuiusq; ensis super femur suum propter timores nocturnos. Per femur, carnalis solent propago designari. Unde scriptum est, *Erant omnes animæ eorum, qui egressi sunt de femore Jacob, LXX.* Ensem verò super femur habent milites Christi, cum motum carnalium voluptatum spiritalis verbi distractione compungunt. Et hoc propter timores nocturnos: id est, ne eos insidias tentatoris antiqui, si securos inermesque reperirent, sternant: ne eis expugnatis, lectulus veri Salomonis, quem custodire debuerunt, foedetur. Quod de utroque, quem diximus, lectulo Regis æternitatis est, & de præsentem Ecclesiæ pace, & de futura æquè potest accipi. Timent enim Doctores sancti, ne per tenebras hæreticorum, Ecclesiæ status violeatur præsentis. Timent hi, qui contemplationi gaudiorum futurorum, oculum mentis aperire consueverunt: ne lucem divinæ revelationis nox in eis obnubilet dæmoniæ perturbationis. Si autem fortissimi ex Israel, in quibus dolus non est, qui ad bella sunt doctissimi, enses super femur habent propter timores nocturnos, quid mihi, meisque similibus agendum est? quanto in timore Domino servendum, qui & nimis docti ad spiritalia certant, & ad perficienda quæ dicimus, minus fortes existimus. Unum profus nobis refugium est, illi adherere, in illo sperare, quem constat vincti non posse: illius cum Propheta defensionem querere, sæpius dicendo: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?* Illuminatio mea videlicet, ut ad bellandum erudiat. Salus autem, ut in bello fortes & insuperabiles faciat. Si enim prædicando perstitimus, forte & ipsi cum Propheta eodem audire merebimur, *Sicut circumdabit te venit us eius: non timebis à timore nocturno.* Quidam fortes, qui lectulum Salomonis ambiunt, super Angelos, qui pro pace sanctæ Ecclesiæ contra aërias potestates dimicant, interpretantur. Quorum tenent videtur repugnare quod dicitur, *Vniuscuiusq; ensis super femur suum.* Quomodo enim carnis illecebram enle continentia stringant, vel resistent, qui carnis naturam, ex qua subsistant, nullam habent? Dicit ergo Ecclesia veniens ex gentibus, *En lectulum Salomonis, LX. fortes ambiunt ex fortissimis Israel,* & cætera. Ac si patienter dicat, Quid miramini, dicitur filia Hierusalem: id est, credentes de Judæa plebes, quod per desertum virtutum instar aromatum suave olentium ascendam? Videto, quia pacificus est Rex, ad cuius consortium propero: tutus est ab insidijs malorum, & bonis tantum accessibilis lectulus ille quietis ejus intimè, ad quem pervenire festino. Sed & plura divitiarum ejus, si audire delectat, retextam.

Psal. 36.

Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Ferculum inde dictum, quod vel residentium, sive discumbentium in convivio corpora ferat, vel ipsam de loco ad locum solet pro temporum opportunitate circumferri. Cui merito sancta Ecclesia comparatur, quæ & credentes ad æternæ beatitudinis epulas levat, & ipsa per mundum universum prædicatorum suorum ministerio circumfertur. Ferculum autem hoc fecit Dominus sibi de lignis Libani: quia Ecclesia de fortibus animo & constantia animabus constituit: Ligna quippe Libani & cœlestium, & sui natura impurabili multum præminent.

Columnas eius fecit argenteas. Iacobus, inquit, *Cephas & Iohannes, qui videbantur columna esse.* Quas nimirum columnas fecit argenteas, quia ad confirmandam fidem, ad sublevandum Ecclesiæ statum doctores sancti os claritate verbi cœlestis inflantur.

Reclinatorium aureum. Reclinatorium in ferculo

fecit, cum spem perpetuæ quietis fidelibus promisit. *Tellire, inquit, inquam meus super vos: & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Et hoc reclinatorium fecit aureum, quia requiem nobis æternæ divinæ visionis gloria coruscantem præparavit. Hinc dicitur: *Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.*

Ascensum purpureum.) Veta purpura sanguine tingitur conchiliorum. Ascensus ergo feruli Salomon purpureus est, quia Rex & Dominus noster dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris, in sanguine suo. Et non nisi purpureus ad hoc ferulum ascensus invenitur, quia nullus Ecclesiam nisi sacramentis Dominicæ passionis imbutus ingreditur. Unde ipse ait: *Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meam sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die.*

Ioan. 6.

Media charitate constravit propter filias Hierusalem.) Ea ipsa videlicet charitate, qua pro nobis passus est. Major enim hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Et sicut ait Apostolus: *Commendat autem Deus suam charitatem in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro impijs mortuus est.* Siquidem per hanc media Ecclesiæ suæ strati instar paravit, ubi fideles animæ molliter quiescerent: quia totam eam intrinsecus supernorum amore replevit. Et hoc est quod addidit, *Propter filias Hierusalem: id est, propter animas, celestium desiderio flagrantes.* Quantum enim majorem Deus charitatem suam nobis, pro nobis patiendo commendavit, tanto plures ad se redamandum, ac pro se patiendum accendit. Potest ascensus purpureus in eis quoque specialiter intelligi, qui suum pro Christo sanguinem fuderunt. Qui rectè ad reclinatorium aureum per ascensum dicuntur ascendisse purpureum, quia ad charitatem perpetuæ quietis pervenerunt per laborem, ac te tribulationis. Quibus aptè convenit quod sequitur, *Quia media charitate constravit.* Ideo namque ad fundendum pro celesti Rege sanguinem promissi suar: quia ipse media feruli sui, id est, corda ipsorum sua charitate inflammavit. Unde Apostolus, cum ascensum feruli purpureum describeret, dicens: *Sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia probationem: sicut de reclinatorio aureo subiungere curavit, dicendo: Probatio verò spem, spes autem non confundit.* Ac deinde de charitate, qua media sint constrata, conclusit: *Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris.*

Rom. 5.

Mitantibus ergo filiabus Hierusalem, & laudantibus Ecclesiam de Gentibus, quæ sicut virgula fami ex aromatibus ad cælum ascendit, reddit ipse causas ascensus sui, exponens quod lectulus pacifici Regis, ad quem properaret, à malorum situtus incurtusibus: quodque ferulum ejus, ubi reficiendam speret, et si ascensus sit arduus, reclinatorium tamen habeat, instar aut præfulgidum: & media sui charitate constrata, propter quod festina occurrit ascendere, sciens, quia Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Quibus dictis, miro ac decenti ordine, post enarrata Regis sui dona, ipsam quoque speciem ac ornatum ejus prædicare incipit, cunctosque ad hoc videndum invitat: & post, quam ipsa vocata est, vocat & alios, assumpto evangelizandi officio, curat, dum subsequenter adjungitur:

Egredimini, & videte filie Sion regem Salomonem.) Filie autem Sion eadem sunt, quæ & filie Hierusalem, id est, animæ gaudia patriæ celestis suspirantes, Sion etenim specula, sive speculator, Hierusalem dicitur visio pacis. Quod utrunque nomen, ejusdem civitatis supernæ accolis congruit, ubi & perpetua pæce fruuntur, & sui conditoris semper faciem contemplantur. *Egredimini ergo, inquit, filie Sion & videte Regem Salomonem.* Egredimini ac turbulenta mundi conversatione, ut Regem pacis valeatis videre. Egredimini mente & actione de medio Babylonis, qui in cælesti Hierusalem partem habere desideratis, juxta illud

præceptum ejusdem veteri Salomonis, quod ait: *Exite de illa populus meus, ne participetis delictorum eius: unde & ipse à mundi nos societate lecernere, atque ad cælestia cupiens voluit, sicut & Apostolus pulcherrime ac plenissime exprimit, dicens: Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.* Exeamus igitur ad eum extra marenem civitatem, sed suam inquirimus. Non enim habemus hunc marenem, sed suam inquirimus. Et quoniam idem Dominus noster Iesus Christus, non solum verus Dei filius, sed etiam verus est filius hominis confitendus: Dei quidem filius, æternaliter ante læcula natus: hominis verò filius, in fine seculorum ex tempore factus: rectè postquam dictum est: *Videte filia Sion Regem Salomonem,* mox subinfertur,

In diademate, quo coronavit eum mater sua.) Hoc est enim aperit dicere, Videte Domium in humanitate, quam de virgine matre susceptam, in majestatis paternæ dextera collocavit. Mater quippe sua illum diademate coronabit, quando beata & intemerata virgo de Spiritu sancto concipiens, materiam illi sacrosanctæ carnis de sua carne præbuerit, qua mundo apprensus, & habitans in nobis, regnum mortis moriendo destrueret, ac vitam nobis relurgendo repararet, quamque ad cælos ascendendo, gloria perennis regni sublimaret. Videntes ergo filie Sion regem Salomonem in decore naturali, etiam diademate, quo coronavit eum mater sua, stupentes admittant: quia videlicet electi, dum gloriam filii Dei coequaliter patri ac Spiritui sancto credunt, & confitentur humanæ quoque assumptionem naturæ, in qua imperium mortis superavit, in æternam clarificatam esse cognoscunt, non lux videlicet potentia substantiæ, sed operatione assumentis eam verbi, hoc est filii unici Dei. Cujus visionem diadematis una filiarum Sion, & ipsa nobilissima, jamque de libribus concupiscentiæ tectibus egressa, summe admirata dicebat. Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum.

In die de sponsionis illius, & in die latine cordis illius.) In tempore incarnationis illius quo ad copulandam sibi ecclesiam virginali ex utero, tanquam sponsus suo processit de thalamo, quæ erat dies latine cordis ejus: quia latrabatur, mundum per dispensationem ejusdem sue incarnationis ad agnitionem visionemque æternæ divinitatis esse permittendum. Hinc est, quod cum plurimum ad fidem ejus confluerent, scriptum est: *In illa hora exultavit Spiritus sanctus, & dixit, Consistebat sibi pater Dominus cæli & terre, qui abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Hinc ipse redemptor per suum sanguinem ad superna reducto genere humano loquitur cæli civibus, dicens, *Congratulamini mihi, quia inveni in eam, qua perierat.* Quia ergo supra filie Hierusalem admittentes adventum sponsi dicebant, *Quæ est ista, qua ascendit per desertum, & cætera:* apto illa responso laudat lectulum, laudat ferulum sponsi, laudat ipsum postremo sponsum, ad cujus amplexum properat. Meminit assumptionis pro se in Deum humanitatis, quam instanti tempore suæ responsonis, incorruptæ genitricis mysterium procreavit: ut ostendat jure se ad divinæ visionis ejus gloriam accedere, pro qua ipse humanæ habitum naturæ suscepisset. Unde merito, quæ tantum se sui redemptoris laudibus subdidit, quæ ad laudandum etiam cohortes suas filias, videri licet Sion, intentione materni affectus invitat, ipsa quoque dignam laudis recompensationem ab eodem sponso suo ac redemptore suscepit: cuius voce subjungitur.

CAPUT III.

Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es! Pulchram esse Ecclesiam dixit, pulchram repetit, quia hanc & actione & prædicatione vidit esse laudabilem. Actione videlicet, quæ ad sepe delertam, sicut virgula suam ex aromatibus ascendit: prædicatione autem, quæ ad

XIII

sum

759

sum consortium etiam proximas suas ascendere fatagit, dicens: *Egre dmini, & videte filia Sion Regem Salomonem.* Et rectè primò actione, postmodum prædicatione, juxta exemplum, videlicet ipsius, de quo scriptum est, *Qua cepit le- su facere & docere.*

Oculus tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus later. Sensus tui spiritualium sunt rerum contemplatione excellentes ac venerandi, quibus mea quoque dona, qua nuper exposuisti: meum diadema, quod prædicasti, videre & cognoscere meruisti. Quia enim, sicut supra commemoravimus, Spiritus sanctus in columbae specie apparuit, merito nomen illius spiritualis gratia signatur.

Absq; eo quod intrinsecus later.) Absq; invisibili in cælestibus retributione, quæ à te in terris peregrinante necdum valet videri. Hæc enim majoris est pulchritudo gloriæ, quam impræsentiarum dignè queat aestimari. Et pulchre, ubi oculorum ejus simplicitatem, id est, oculorum in ea cognitionem laudat: ubi eam amicam prænominat, juxta illud Dominicum, *iam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque audivi à patre meo, nota feci vobis.*

Capilli tui sicut greges captarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.) Si oculis ipsarum, acumen sensuum spiritualium rectè intelligitur, potest non inconvenienter in capillis innumera generalium cogitationum puritas accipi: quæ in sanctis, et si aliquando pro temporalium dispensatione sunt, cælestium tamen rerum intentione fieri nunquam omittunt. Scriptum quippe est, *Quia decreverat Paulus navigare Ephesum, ne qua illi mora fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile esset, ut diem Pentecosten faceret Hierosolymis.* Ubi erga terrenum quidem iter hujusmodi cogitationibus urebatur: sed ipsum iter terrenum præmij cælestis intentione gerebat. Quod ipsum & de atræ scenofactoria, quam cum Aquila & Priscilla exercebas, intelligendum est: quia temporales quidem erant cogitationes, quibus eam explebant: sed æternorum intuitus, quod ad hæc explendam trahebantur, ut videlicet hoc opere terreno ministerium Evangelij, quod erat cælestis, juvarent. Unde apte idem capilli sponse captarum adæquantur gregibus, qui ascenderunt de monte Galaad. Hæc enim & munda sunt animalia, & ærdia rupium, si ve arborum solent, quærendi pastus gratia, scandere: quia nimirum cogitationes electorum, ut diximus etsi: terrena agunt, nihilominus cælestia intendunt: & cum etiam carnis sustentandæ curam gerunt, erga animæ potius sollicitatem, ac supernam refectionem, aciem mentis dirigunt. Possunt autem in oculis sponse etiam prædicatores intelligantur Ecclésiæ, per quos cælestium arcana secretorum, quæ generalis credentium turba neque aspiciunt. Possunt in capillis populi fideles accipi: qui, etsi minus docti sunt ad prospiciendos regendosq; gressus Ecclésiæ, maximum tamen ei decus sua numerositate præbent obsequij. De quibus Dominus ipse, cum missis ad prædicandam discipulis, prædicaret, *Quia eritis odio omnibus propter nomen meum: mox consolando subjunxit, Et capillus de capite vestro non peribit.* Quod est aperte dicere: Et si persequentium odia serviunt, ne minus quidem de his, qui ad me pertinent, caput videlicet vestrum rapere queant. Bene autem capilli, hujusmodi gregibus assimilantur captarum. Solent namque per captas, peccatores designari. Et cum omnis Ecclésiæ veraciter consistatur, se peccato carere non possit: quanto magis his qui in plebea sunt vita constituti, frendendum est: quia in multis offendimus omnes? Habent ergo fideles peccatum: sed tamen quotidianis operum bonorum profectibus ad illam tendunt vitam, ubi ab omni sint peccato liberi. Propter quod aptè de eisdem capris subditur, *Quæ ascenderunt de monte Galaad.* In monte etenim convectantur mystico, omnes qui corpori tui sui redemptionis adunati. Sed de eodem monte ascenderunt capræ, superiores videlicet sinus montis, pascendi causa perentes: cum humiles quique & peccatorum suorum, ac fragilitatis conscij, ipso infirmitatis suæ timore

accensi, ad appetendas in Christo pascuas cælestis vitæ semper se extollere conantur.

Legimus quippe in libro Numerorum, ac Paralipomenon: quia mons Galaad bonas valde, & uberes pascuas habuevit. Quod illi singulariter alto, ac multum fructifero monti convenit, de quo civitas ipsa, quæ in eo est constructa: id est, sancta Ecclésiæ diceretoret, *Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, in loco pascua, ibi me collocavit.* Congruum & ipsam nomen montis, quod dicitur acervus testimonij. Acervus quippe testimonij Dominus est, quia in ipso colligitur atque adunatur omnium multitudo sanctorum, lapidum videlicet vivorum, qui testimonio fidei probati sunt, ut Apostolus ait. Capilli ergo sponse assimilantur gregibus captarum, quæ in hoc monte pascetes, ad superora semper ascendere contendunt: quia sive temporales electorum cogitationes, seu fragiliores Ecclésiæ plebes, quo minus se à culpâ immunes esse deprehendant, eo altius auxilium quaerunt ejus, à quo se esse liberandos intelligunt.

Dentes tui sicut grex tonstrarum, quæ ascenderunt de lavacro.) Sicut in capillis Ecclésiæ populi fragiliores adhuc actibus dedit, sic perfectiores quique, & ad regendam Ecclésiam apti designantur in dentibus. Quia nimirum isti numerositate, illi præstant firmitate: isti in utro verbo reficiunt, illi quantum recreationum puritas minus capiant, extrinsecus Ecclésiam bonis ornant operibus. An non Deus Ecclésiæ rectè vocetur ille, cui dictum est, *Surge Petre, occide & manduca:* Occide, in malis quod fuerunt, docendo anathematizare, quod coluerunt, & ipsos veræ fidei professione redditos bonos inferre unitati corporis tui, quod est Ecclésiæ Christi? Et quidem supra idem Doctores oculorum fuerant nomine signati. Sed oculi sunt, quia secreta mysteriorum spiritualium acutè perspicunt: dentes, quia improbos verbo veritatis corripunt, correptosque atque mundatos in sancta Ecclésiæ membra trajiciunt. Dentes sunt Ecclésiæ, quia panem verbi Dei parvulis illius, ad quem mandandum ipsi non sufficiunt, parant. Solent quippe pie nutrices particulas panis dentibus conficere, & inter lactandum, parvulorum facibus minuta manna immittere, donec eos paulatim abstractos à lacte, ad utrum panis perducant: sic sancta mater Ecclésiæ habet Doctores, qui instar uberum lacte doctrinæ mollioris incipientibus ministrant, habet eodem ipsos, non ignatos bene proficientibus panem verbi fortioris porrigere. Sed ut rectè proficiant, paulatim necesse est eos, & per partes ad altiora discenda provocent, primosque eis apertiora de secretis spiritualibus, & hæc cauta ac diligenti expositione discussa, quasi prius jam dentibus masticata, committant: quo hæc crebrius agendo pedetentim eos interiorum capaces reddant arcana. Hi autem dentes rectè gregi tonstrarum, quæ ascenderunt de lavacro, comparantur: quia & baptismi fonte mundati, & facultatum suarum sunt abiectione nudati. Et quidem omnium est, Christi vitæ lavacro purificati, quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, & reliqua. Perfectiorum verò est, & maxime eorum, quibus pascendi oves ejus cura commissa est, renunciare omnibus quæ possident. Quod & primi illi ac præcipui dentes Ecclésiæ, id est Apostoli, & plura ejusdem Ecclésiæ primitivæ turba fecisse leguntur.

Omnes gemelli factibus, & steriles non est inter eas.) Gemellos factus parturunt oves Christi, quia omnes quos prædicando generant Deo sancti Doctores, gemina ejusdem Dei & proximi directione instruant. Geminos parturunt, quia discipulos quos erudiant, fidei & operis recte scientia imbunt. Et steriles non est inter eas. Non est inter oves summi pastoris ulla, quæ non factus boni operis generet. In quibus sunt & plures, qui & operis & doctrinæ factibus gaudent. Sed nec illi inter steriles deputantur, qui ab ipsi fonte salutis, statim ex hac vita rapiuntur. Habuerunt enim sobolem fidei, quam vel ipsi pro se, vel alij pro ipsis professi sunt. Habuerunt & votum bonæ operationis, quam inter oves Christi, si expo-

Psal. 22.

Acto. 20.

Acto. 20.

Lucæ 12.

Acto.

Sap. 49

Etati fuissent, socialiter exercebant. De qualibus scriptum est, *Consummatus in brevi, explevit tempora longa.* Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc propevit de medio iniquitatis illum reducere.

Sicut vitæ coccinea labiata, & eloquium tuum dulce. Labia sponse cocco assimilantur, quia Domini sanguinis, quo redempta est, precium prædicare non cessat Ecclesia: sed sedula decantat. *Mibi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Et notandum, quod non absolutè cocco, sed vitæ coccinæ labia comparantur illius. Vitæ quippe solet capillos astringere. Si autem in capillis sponse populi fideles accipiuntur: vitæ quæ hos astringit, atque ad caput aptius coaptat: quæ nisi veritatis doctrina intelligitur? Quæ rudes credentium animos necesse est confirmari, atque ad amorem cultumque sui conditoris diligentius applicari, ne mali liberi per inanes actus defluant, atque ab amplexu sive ornatu veri capitis refugiunt, ne ipsos oculos, id est eos, qui sibi lumen iustitiæ præmonstrare debuerant, importuna relaxatione præpediant. Quomodo enim bona discipulorum facta non nunquam magister exemplum virtutis sunt, ita sapius eorum desidia, Doctoribus detrimentum bonæ effici actionis. *Sicut ergo vitæ coccinæ, labia, inquit, tua, & eloquium tuum dulce:* quia doctrinam suam Ecclesia, quæ mentes infirmorum à lascivia coeret, Dominicæ passionis solet infirmare, & quasi tingere memoria. Nihil enim potius voluprosos ad carnalibus refrenat desiderijs, quam cum audiunt sive recolunt, quod Dominus gloriæ pro eis incarnari, & pati dignatus est. Unde merito tale eloquium dulce existimât Dominus, quia multam gratiam accipit, cum hoc non alterutrum referre ac meditari conspicit, ad quod intinandum ad nos ipse de cælis advenit. Quod si in capillis, cogitationes: in oculis, sensus fidelium spirituales figurari dixerimus, idem finis est expositionis, quia vagationem cogitationum: superfluarum inextinguibilem non alio facilius ordine, quam memoria sapientis dicti, ac semper recentendi Domini sanguinis cohibemus. Sed & noxios sapienter cogitatus, dum incauta mente volumus, ac subito respecti à Deo signum sanctæ crucis pectori imprimimus, & quod nefarium tractamus, abjicimus, quasi vitæ coccinæ capillos nobis ligamus, quia fluxa cogitationum trophæo sacri crucis comprimimus. Quibus si salutaris hæc ligatura desit, totum capitis decus fluctuando tædant, quia tranquillitatem mentis turbant, oculorum aciem obtegunt, quia gratiam sensuum spiritualium, improba rerum carnalium meditatione obnubilant.

Sicut fragmen mali punici, ita gena tua absq; eo quod intrinsecus latet. Per genas verecundiam designari & supra docuimus, quia nimium has erubescens nobis, solet subitus rubor perfundere. Malum autem punicum, quia rosei coloris est, passionis Dominicæ mysterium, sicut & coccineum non inconvenienter insinuat. Decebat enim modum redemptionis nostræ crebra figurarum repetitione in sacro carmine, sicut & in cæteris prophetarum scripturis insinuari. Quia ergo sancta Ecclesia non erubescit crucem Christi, sed & ipsa gaudet in contumelijs ac passionibus pro Christo, vexillumque crucis ipsius gestare solet in facie, merito genas inquit mali punici habere memoratur. Nec vacat, quod non integro malo, sed ejus comparantur fragmini. In fracto enim malo punico, & pars ruboris qui patebat, videtur: & pars que intus latuerat, candoris aperitur. Habet ergo ruborem mali punici sponse in genis, cum sacramentum Dominicæ crucis faretur Ecclesia verbis, ostendit & candorem fracti ejusdem mali, cum pullata pressuris ipsa caliditatem punici cordis probat & factis, cum ipsa crux sui redemptoris, quid intus gratiæ salutaris habeat, pandit. Item ostendit colorem puniceum in genis, cum prima & eminentiora ejus membra, id est, martyres sancti sanguinem fundunt pro Christo. Addit & candidum, cum idem inter patendum, vel impleta passione, etiam miraculis resonant. Nec prætereundum, quod malum punicum magnam granorum copiam, uno totis cortice includit: unde

& malum granatum dicitur. *Quæ quidem integro adhuc malo videri nequeunt, sed fracto quam sint innuente clarescunt.*

Sic etenim sancta Ecclesia, quæ amplius eam frangi adversus contigerit, eo clarius quot virtutum granatius fidei tegmine complectatur, referat. Et rectè ad idem in Ecclesia vivificæ crucis possunt omnes audire, pressuras ipsius Ecclesiæ possunt omnes aspicere: nitorem quoque charismatum, qui infirmos curat, mortuos suscitavit, leprosos mundat, demones ejicit, & cætera hujusmodi possunt infideles cum fidelibus intueri, possunt etiam mirari. Sola autem novit ipsa, quanto invisibilis vitæ tenetur amore, quanta in visione conditoris sui, quanta in profectu membrorum suorum dilectione flammescat.

Sicut turris David, collum tuum, quæ edificata est cum pro pugnaculis. Et de collo supra diximus, quod Doctores sanctos significet, quæ Ecclesiam & spiritualibus relictendo alimonis semper augmentat, & verbi sanctæ exhortationis in fide confortant. Sed & hoc quod collum in medio positum, capiti necit corpus, apte convenit, quorum ministerio conjungitur Ecclesia Christo, qui vult alimenta vitæ ab ipso Domino precepta tradiderunt. De quibus Apostolus gratiam Evangelii commendans, ait: *Quæ cum intimum accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est.* Hinc de ipso scriptum est: *Et dedit discipulis panes, discipuli autem turris, & manducaverunt omnes, & saturati sunt.* Quod ita corporaliter factum est, ut etiam spiritualia Domini facta signarent, quia videlicet cælestis panem doctrinæ, ipse primus Ecclesiæ suæ membris, videlicet Apostolis, commisit: quem illi mox subiecto sibi ejusdem Ecclesiæ corpori apposuerunt, ac sic succedentibus sibi ex ordine ministris verbi, totum per orbem ad plenitudinem ejus salutaris refectio pervenerit. Quod videlicet collum rectè turri David simile dicitur. Si enim civitas David, Ecclesia est Christi, turris in eadem civitate, inexpugnabilis est prædicatorum constantia, qui ad defendenda fidei defidia, ad repellenda hostium tela, à forti manu, ac desiderabili Rege, quod nomen David sonat, firmiori præ cæteris fidelibus sunt altitudine constituti. Propugnacula autem, cum quibus hæc turris edificata est, vel turritarum sanctorum, vel divinarum munimurum charismatum intelliguntur. Assimilavit enim turri collum sponse, cum Dominus primos Ecclesiæ magistros, dæta Spiritus sancti gratia, hostibus suis insuperabiles fecit. Addit turri eidem propugnacula, cum aperit illi sensum, ut intelligerent scripturas, & suæ verba prædicationis præcedentium patrum dictis vera esse probarent. Addidit turri propugnacula, cum eis etiam faciendorum signorum dona contulit, ut novis virtutum operibus divina esse, quæ nova prædicabant, astruerent: sanitatisque morbis corporalibus, ad salutem animæ facilius, quos erudiebant, attraherent.

Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Mille clypei, qui ex turri David pendunt, innumera sunt divitiarum præsidia defensionis, quibus sancti prædicatorum, & adjuvi sunt ipsi à Domino, ne vinci possent ab hostibus: & auditores quoque suos contra incurus hostium, sive visibilibus sive invisibilibus docent adjuvari. Omnis armatura fortium, omnis est instructio vel operatio, vel doctrinæ cælestis: per quam iidem doctores non solum evadunt, sed & superant acies spirituum malignorum, cum ab illorum ditione plurimos eorum, quos decem pios tenerant, prædicando cupiunt, ac de vasis in vasa misericordiarum transferunt. Et bene, ubi spiritualis bellum fit mentio, ibi turris David, non turris Salomonis in exemplo ponitur, cum utriusque Regis & nomen & persona sapissime figuram soleat habere Regis æterni. Quia enim David manu fortis, sive desiderabilis visus interpretatur, rectè hoc nomine designatur, ibi Dominus, ubi bellare contra hostes Ecclesiæ docetur, ut eo impeterrita ad certamen procedat, quo ab illo se qui vinci ne-

quit

quit, adjuvari meminit: eoque instantius vincere satagat, quo desiderabilem novit esse faciem ejus, ad quem devotio hoste sit pervertura.

BEDÆ PRESBYTERI IN CANTICA CANTICORUM,

Liber quartus.

DVO uberata, sicut duo hinnuli capreae gemelli. Multifarie, & multis figurarum modis eadem Christi & Ecclesie mysteria repetuntur: sed repetita noviter semper aliquod afferunt, quo vel eisdem mysterijs argumentum procurat, vel per ipsam novitatem, animos audientium amplius delectet. Idem ergo doctores, qui supra oculorum, vel dentium, sive colli fuerant nomine designati, nunc uberum vocabulo exprimitur. Qui quidem recte oculi vocari queunt, quia occulta sacramentorum perspicunt. Recte dentes, quia improbos quosque corripiendo, quasi masticant, & in corpus Ecclesie molitis atque humilitatis traiciunt. Recte collum, quia toto corpori Ecclesie, quasi vitalem flatum, & terna gaudia predicando ministrant: ubi quoque doctinarum quibus ad salutem reficiuntur, preparant. Ubera autem etiam aptissime nuncupantur, quia parvulis adhuc in Christo lac verbi salutaris infundunt. Non autem frustra cum additamento numeri, duo ubera dicit, cum nulla foeminarum plus, nulla minus quam duo soleat ubera habere. Duo namque ubera dicit, ut duorum parvulos populorum, Judaei videlicet & Gentilis ad fidem nutriendos insinuet. Denique Paulus ait, *Iacobus, Cephas, & Ioannes, qui videbantur columna esse, dexteram dederunt mihi & Barnabae societatis, ut nos in gentibus, illi autem in circumcissione, & cetera.* Petrus autem in circumcissione missus, vide quid dicat: *Sicut modo genti infantes, rationabilia sine dolo lac corripiscite, ut in eo crescat in salutem: si tamen gustatis, quoniam suavis est Dominus.* Qui etiam hac dicendo, explanat uberum Ecclesie sacramentum, cum hoc esse pechibet rationabile, lac concupiscentiae gustare, quoniam dulcis est Dominus. Rursum, Paulus qui in praeparatum missus est, videamus an & ipse uberum fungatur officio. Ait enim, *Et ego fratres, non potui vobis loqui, quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, sicut parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam.* Hac autem duo ubera, sicut duo sunt hinnuli capreae gemelli: quia videlicet foetus sunt ejus, cui sapissime in hoc carmine dicitur,

Galat. 2.

1. Cor. 3.

Similis esto dilecte mi capreae, aut hinnulo cervorum.
Sicut hinnuli sunt capreae, quia mundissimis cordis sui oculis, quae agenda sunt, quae vitanda, discernunt: quia virtutum via incedendum, quia verborum declinandi anfractus mente sagaci perspicunt, & cursu pernici bonae operationis de convalle lachrymarum in locum, quem deposuit Deus, avolare letantur: quatenus ambulantes de virtute in virtutem illum videre mereantur in Sion, hoc est in specula sempiternae habitationis. Capreae etenim, & pernicitate pedum, & oculorum acie plurimum valent. Unde congruenter horum naturae comparantur hi, qui rudibus scientiae & virtutis viam praemonstrare jubentur. *Sicut duo, inquit, hinnuli capreae gemelli.* Bene gemelli, quia una eademque fide imbuit, unis eisdem sacramentis renovati, utriusque populi doctores, in unam Christi Ecclesiam omnes quos educant aggregant. Hinc etenim de his qui ex praeparato crederunt, dicit Petrus: *Et qui novit corda Deustestimonium perhibuit, dans eis Spiritum sanctum, sicut & nobis: & nihil discevit inter nos, & illos, sive purificans corda eorum.*

Quo pascentur in lilij, donec aspires dies, & inclinentur umbræ. Pascentur sancti doctores puris ac nitidis scripturarum divinarum floribus: & ne lac doctrinae salutaris, quo parvulos nutrant, deficiat, semper ipsum in monumentis patrum quid agere, qualiter docere debeant, legunt: &

quasi succis vitalibus sua pectora satiant, & hoc usque ad finem saeculi. Postquam enim dies aspiraverit illa, quam desiderans Psalmista dicebat, *Quia melior est dies una in atrijs tuis super millia, nec docendi erit ultra, nec discendi tempus.* Impleta propheta quae dicit. *Et non docebit unusquisque fratrem suum, dicens, Cognosce Dominum, quia omnes cognoscunt me: sed inclinatis penitusque consumptis omnibus hujus mundi tenebris, fulgebunt sancti sicut sol in regno patrum eorum, recipientes singuli praemia, prout didicerunt, fecerunt, docuerunt.* Pulchre autem, quantum ad naturalem pertinet rationem, decessionem noctis, inclinationem dicit umbratum: quia obscuritas noctis, ut ajunt philosophi, *nil est aliud, nisi umbra terra.* Namque sol terram circumiens, lucera secum diemque circumfert: ex alia vero parte, id est unde ipse abest, umbram relinquit terrarum. Et haec est illa divisio primordialis, qua divisit Deus inter lucem & tenebras. Quae videlicet umbrae, occidente Sole, jam jamque se oriente paulatim attollere incipiunt: & quantum Sol occidens sub terram accesserit, tantum haec crescentes assurgunt, donec medio noctisposito sub media terra sole, ipsae rursus erectae mediam occupent terram: ac deinde procedente paulatim sole; & ipsae paulatim deflectant in occasum, usque dum apparente aurora, penitus inclinatae dispareant. Idcirco autem terrarum umbrarum sidera usque non pertingunt, quia sol major terra creatus, acuminatam facit umbram ipsam, quae antequam sidera petat, deficiat: & solis splendor circum terras undique diffusus, liberet sidera quae illustrer, aspiciat. Nox ergo, est vita praesens; sol justitiae, Christus, Cujus nobis lucem saepe concupiscentiae terrae moles, ne videatur, abscondit. Et quantum recedit justitiae districtus a nobis, tantum obscuramur: quantum luce tunc fruimur, cum inclinatus jam discussis omnibus praesentis aeternae ac caecitatis tenebris, videbimus eum, sicuti est. Qui tamen nostrae per omnia saecula memor, nequaquam noctem vitae hujus profusus obscuram reliquit, sed velut in caelo stellas figens, sanctorum nobis exempla, per quae inoffenso pede nostri operis incederemus, proponit.

Vadam ad montem myrrhae, & ad collem thuris. In myrrha mortificatio carnis, vel passionum pro pietate tolerantia, in thure devotio celsipetax orationis exprimitur. Mons autem myrrhae, & collis thuris, est ipsa sublimitas mentis eorum, qui carnis utiliter luctamen vincunt, & ad aeternitatem le caelestium ardentem sublevant. Ad quem profecto montem, collemque vadit Dominus: quia illorum corda, qui virtutibus student, sapientibus invisere atque inhabitare dignabitur. Hinc dicit, *Ubi habitabo in illis, & intus eos habitabo.* Laudans ergo Ecclesiam Dominus, & singula virtutum ejus membra enumerans, repente infert: *Vadam ad montem myrrhae, & ad collem thuris.* Quod est aperte dicere: Frequentabo eos, & pia propitius illustratione glorificabo, quos in passionis sive orationis virtute sublimes esse suspicio. *Veniam sapiens & mansuetudinem apud eos faciam:* quos & ab inquinamento corporis emundare, & spiritus perficere sanctificationem in divino timore considero. Non quod eam quam laudabat, desistere, atque ad alios ire proponat: sed quia novos quotidie populos eidem Ecclesiae suae aggregare, & eam per mundum omnem dilatate disponit. Nec incongrue forte possunt haec, quia ad Ecclesiam de gentibus sermo est, de synagoga vocatione, quae in fine futura est intelligi. Redat enim responsum desiderio ejus, quo superius invento illo aiebat: *Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meae.* Et proximo quidem versiculo docuit, quod eum Ecclesia gentium non sit unquam dimissura. cum ait: *Duo uberata, sicut duo hinnuli capreae gemelli, qui pascentur in lilij, donec aspires dies, & inclinentur umbræ:* est, doctores in te erunt, qui duos populos instruant, & humili & casta dilectione concordet usque in finem saeculi, quando dies apparebit aeternae retributionis, faciant. Deinde, quia etiam Judaeam vocaturus sit, manifestus insinuat, subdens: *Vadam ad montem myrrhae,*

© ad

Et ad collem thuris. Non quod eam in altitudine virtutum veniens invenire possit, quæ dato libello repudij, jam dudum ab ejus fide discesserat, sed quod adveniendò eam suo consortio sit dignam redditurus. Unde benè mox de amplissima pulchritudine unius ejusdemque Ecclesiæ, quæ vel de Judæa, vel de cunctis per orbem est nationibus congreganda, subjungit :

Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te. Non in eximioribus tantùm membris electorum, quæ spectatim enumeravi, pulchra es, verùm etiam in illis qui pusilli videntur, & fragiles, & decore refulges virtutum, & vitiorum macula cætes, *Benedixit enim omnes timentes Dominum, pusillos cum maioribus.* Unde in Apocalypsi sua de superna ejusdem Ecclesiæ patria dicit Joannes : *Nec intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciens abominationem & mendacium nisi qui scripti sunt in libro vite agni.* Hæc autem dicta sunt, non quod in hac vita sanctorum quisquam, vel à culpis omnibus immunis, vel perfectus possit esse virtutibus; cum veraciter scriptum sit, *Quia non est homo in terra iustus, qui faciat bonum, & non peccet:* sed quod Ecclesia sancta, in quantum Ecclesia Christi, & fide recta, & munda sit opere : si quid verò eam immunditiæ vel pravitatis attingit, non hoc ad eam pertineat, sed ab ea sit celerius, vel extraneum omni conatu expurgandum. Cui simile est illud beati Joannis, *Omnia qui natus est ex Deo peccatum non facit:* quoniam semen ipsius in eo manet, & nos potest peccare, quando ex Deo natus est. In quantum enim semen gratiæ Dei, quia renati sunt, in tantum peccare non possunt. In quantum autem peccant, in tantum eos gratia renascens ad tempus dimiserat : ut quid de seipsis sint agnoscant, qui per ipsam justè vivebant. Quæ videlicet eos post hanc vitam ab omni malo mundos, & integra pulchritudine repentes, in illam introducet civitatem, in qua nil, ut dictum est, potest introire pollutum : & tunc in amica sponsi veraciter implebitur hoc, ad quod ipsa nunc toto virtutis nisu conatur, ut sit tota pulchra, & macula in ea non sit ulla.

Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano veni. Libanus, si Hebræam sequamur etymologiam, candor interpretatur : si Græcam, thus. Denique supra, ubi nos legimus, *Ad collem thuris:* quidam codices habent. Ad collem Libani, Utrunque autem nomen, virtutis industriam sonare, facile cuique patet. Venit autem ad Dominum sponsa ipsius, id est Ecclesia, vel anima sancta, non solum evocata de corpore, præmium perpetuæ remunerationis accipit; sed & in hoc sæculo degens, quot bonorum operum incrementis ad meliora proficit, tot quasi passibus ad eum, qui singulariter bonus est, accedit. Pervenit verò tunc, cum carnis absoluta vinculis, ejus faciem videre mereatur. Cernit ergo sponsam in Libano sitam, eamque ad se venire admonet, quia cum animam fidelem Dominus, bonis actibus candidaram, cum incensum puræ orationis sibi offerentem conspexerit, delectatus pijs ejus studijs, ut cæptis insistat, hortatur. Quod videlicet facit, vel per occultam suæ inspirationis admonitionem, vel per scripturarum meditationem divinarum, vel per aliorum hortamenta fidelium, vel etiam per rerum adversa, sive commoda laborantium, benigna scilicet apud eam provisione agens, ut sive molestijs attrita præsentis exilij, ardentius patriam desideret sempiternæ quietis: sive præsentibus bonorum profectibus erecta, dulcius in defectiva supernæ civitatis gaudia concupiscat. Teriò autem sponsam de Libano venire præcipit, quia profectum in electis suis bonæ operationis, salutiferæ locutionis, puræ requirit cogitationis. Vel certè, *Veni de Libano,* inquit, *sponsa mea, veni de Libano, veni.* Veni per optimam vitam, quam in corpore vivens exerceas. Veni absoluta corpore, ad percipiendam animæ vitæ perennem. Veni teriò recepto corpore, ad videnda resurrectionis gaudia perfecta. Et quia plerique electorum, non pro suæ solum vitæ puritate, sed pro aliorum quoque, quos erudiebant correctione, præmium perenne fortiuntur, aptè sequitur :

Coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir & Hermon,

de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Amanæ Sanir & Hermon, montes sunt Ciliciæ, vel Judææ, leonibus partibusque, quomodo & aliis feris, illustra præbentes. Qui manifestè superba infidelium corda, in quibus immundi spiritus sedem habent, designant. Quo comæ de electis per Prophetam Dominus ait, *Super quæstus requiescit spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & inveniam in vna me ad.* Leones quippe sunt demonia, propter superbiam & paucis propter crudelitatem sive varietatem malignarum. Cum ergo sancta Ecclesia hujusmodi animas per ad agnitionem veræ lucis converterit : fit ut iidem prædicatores non solum pro seipsis, sed pro eis, quos Dominus accipiet, coronam vitæ percipiant : juxta illud Proverbiorum, *Corona senum, filij filiorum, & gloria filiorum, patrum eorum:* Et Apostolus de eis quos docebat, *Quæ est, inquit, gloria nostra, ipsos aut gaudium, aut corona gloria, non invenit te Dominum nostrum in Jesum Christum in adventu eius?* Et notandum, quod non ait, *Coronaberis de Amanæ, Sanir & Hermon:* sed de capite Amanæ, & de vertice Sanir & Hermon. Cum ergo vulgus ignobile ad Dominum Ecclesia converterit, coronam de lateribus montium, in quibus bestie lauerant, consequitur, quia præmium de salvatore populi contradictoris accipit. At cum ipsos malitiam percipies, cum persecutores publicos ad viam viæ perducerit, de capite nimium ac vertice coronatur montium : quia cum labore certaminis crevit palma remunerationis. Cui simile est illud quod additur, *De cubilibus leonum, de montibus pardorum.* Cubilia etenim leonum ad montes sunt pardorum, hi qui acriore spirituum malignorum furrore insigati, ad nocendum Christi gregem, & vi & fraude prævalent. Quos cum Ecclesia castigatos ad humilitatis & pietatis gratiam revocaverit, de his & ipsa coronabitur, quia de illorum perpetua salute lætatur. Nam qui nihil contrariæ virtutis habentes, dolis tantum bonos insequuntur, hi non leonum, sed apris vulpium cubilia nominantur. Hinc etenim Dominus scribæ obles quibus sibi dolose pollicenti, sed nihil contra Ecclesiam prævalenti ait, *Vulpes foras habent, & volucres caelitus, filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinat.* In vulpium quippe nomine levitatem, ac dolositatem : in volucrum verò appellatione, extollentiam designavit mentis illius. Sed cum & hos Ecclesia salvaverit, fit ut etiam ibi filius hominis, humilitatis ac sinceritatis merito requiescat, ubi prius nequam spiritus domicilia sibi jactantia & levitatis usurpabant.

Vulnerasti cor meum foras mea, sponsa mea vulnerasti cor meum. Potest hic sermo & simpliciter accipi, quia commo-
moratione vulnerati cordis, magnitudinem amoris, quem erga Ecclesiam habet exprimere voluerit. Quam rectè sorem suam cognominat, & sponsam, quia cælestis eam thalami sibi foedere conjunxit, quia & ipse homo fiet, ac frater ei naturaliter exillere dignatus est. Potest & juxta illud quod Esaias ait, *Ipsæ autem vulneratae est propter impietates nostras, attritus est propter scelera nostra.* Quæ sit autem ei maximè causa suscipiendi hujus vulneris, consequenter exponit, dicens :

In uno oculorum tuorum, & in uno crine collis tui. Dicitur supra in oculis Ecclesiæ, vel spirituales ejus sentis, vel eos qui spiritualia ejus videre ac demonstrare solent, doctores intelligi. Porro in capillis multitudinem plebium, quæ est altitudinem attingere illius sermonis nequeunt, quo Dominus ait : *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo, & veni, & sequere me :* eo tamen actionum bonarum tunc ad cælestia tendit, de quo præmisit, dicens : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices. Honora patrem, & matrem, & diliges proximum tuum, sicut teipsum. Sed ibi dum plurali numero, oculi designantur & capilli ; multitudo sive rectorum, si-
ve designatur auditorum : hic verò oculorum in uno, unitas commendatur doctorum sive scientiæ, quam docent, spiritualis : de qua scriptum est, *Vnus Dominus, Episcopus*

una filia, unum baptisma, unum Deum & pater omnium. Item in uno crimine colli laudatur unitas eorum, qui spiritalibus magistris pia solent devotione adherere, eosque reverendis suis obsequijs, quomodo crines collum, tegere. Nam in collo, Ecclesiam supra eosdem doctores indicare patuit. Hujus unionem crinis designat Lucas, cum dicit: *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una*: nec quicquam eorum quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Quid verò ageret collum, cui idem crinis esset annexus, subsequenter insinuat, dicens: *Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri*. At ergo, *Vulnerasti cor meum soror mea, sponsa mea, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui*. Ac si aperte dicat, Tota quidem forma tui corporis, quo per mundum longè lateque dilatatis, ò Ecclesia Catholica, pulchra mihi & immaculata appares, sed hoc est quod me praecæteris ad te amandam mitificè accendit, quia unitatem ejusdem fidei ac dilectionis, & in praclaris fidelibus, ac in subiectis habere probatis. Hoc est quod me ad excipiendum pro tua vita vulnus mortis adduxit. Quia te in omnibus membris tuis, & in majoribus scilicet, & in minoribus, & fortioribus, & mediocribus unitate frudere desiderabam, ut uno in omnibus, atque in dissimili sensu ad illam tenderes vitam, in qua unitas verè pacis regnat & glorie.

Quam pulchra sunt mammae tuae soror mea, sponsa mea. Sicut in collo, oculis & dentibus, sic & in mammis doctores intelliguntur Ecclesiae: sed hoc distat, quòd illis tunc vocabulis sunt censendi, vel cum sapientiam loquuntur inter perfectos, vel eos qui contradicunt, redargunt: cum verò infirmis sunt infirmi, ut infirmos lucrifaciant, tunc mammarum officia non immeritò habere dicuntur, quia lae doctrinae levioris parvulis sensu impartitur: his videlicet, qui panem verbi (sublimioris necdum capere possunt. Deutes enim sunt, cum corripiant inquietos: mammae, cum consolantur pusillanimes, suscipiunt infirmos. Et rectè pulchritudinem in forore & in sponsa sua laudat miraturque mammarum, qui magni apud Deum operis, ac mirandae virtutis est: cum is qui ad revelanda perfectioribus altiora veritatis arcana sufficit, nequaquam infirmos primis fidei rudimentis instruere fastidit. Rectè talem animam Dominus fororem sibi ac sponfam esse testatur: quia nimirum sua eam dilectione ac conjunctione dignissimam iudicat, quam sui operis imitricem fieri considerat. Nam & ipse, ut nos de infirmis fortes faceret, infirmari ad tempus: immò & mori, ut nos viveremus, non refugit. Ipse cum esset panis angelorum in divinitate, latescere voluit per assumptionem carnis: ut hominum pusillanimitatem nutreret, ac panis ejusdem caelestis exhiberet capacem. Quia enim minus idoneus est infans, qui panem vescatur, ipsam panem edendo quodammodo mater incarnat, & per humilitatem mammillae ac lactis succum, de ipso pane palcat infantem. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*. Hic est cibus sempiternus, quo reficiuntur angeli, quia visa ejus gloria fatiantur. *Verbum autem caro factum est, & habitavit in nobis*, ut sic etiam sapientia Dei, quae nos sicut mater consolatur, de eodem ipso pane reficeret: ac per sacramenta incarnationis ad agnitionem visionemque divinae charitatis trajiceret. Sed & doctores sancti panem, quo sublimiter ipsi saginantur, convertunt in lac quo parvulos nutriant, dum quo altius aeterna in Deo gaudia contemplantur, eo infirmitati proximorum humiliter compatiantur.

Pulchriora ubera tua vino. In capite hujus carminis jam expositus est hic versus, ubi dictum est, *Quia meliora sunt ubera tua vino*: & intellectum est, quòd his verbis eam primordia Evangelicae fidei demonstrata sint omnem Mosaicæ legis anteire virtutem, pro eo quod neminem ad perfectum adduxit, utpote quae cultores suos etiam eximios in regnum vitae caelestis introducere non valuit: gratia fidei autem renatos fonte baptismatis etiam parvulos, atque ipsa parvula aetate defunctos, superna

ad gaudia perducit. Nam & legis ceremonias vino comparandas multa documenta probant: sed permaximè illud quod in nuptijs Ecclesiae mysticis vinum defecit, ut operante mirabiliter Domino, longè melius de aqua fieret vinum. Ubi intimatum est typicè, quòd literalis observatio legis finem esset acceptura: & ea quae in litera velabatur, Evangelij gratia revelanda, aquae amore spiritali domum esset nuptiarum inebriatura caelestium, hoc est sanctam Ecclesiam, quam sibi Christus sponfam ejus consecrate dignatus est. *Pulchriora sunt ergo ubera sponse vino*, quia primordia fidei Evangelicae praecellunt decretis legalibus, etiam eis quae virtutum gustu & suavitate non minima fragratille probantur. Sed notandum in his verbis attentius, quòd supra sponsi dilecti sui ubera, hic contra, idem dilectus sponsae ac sororis suae ubera laudat, ac vino esse praefertenda testatur. Non enim frustra hæc reciprocatio in sacro carmine putanda est esse inserta, sed ut per hæc unitas Christi & Ecclesiae, altius commendeatur. Ipse enim caput corporis Ecclesiae, & ipsa est corpus capitis hujus. Unde & Apostolus, *Erunt duo inquit, in carne una. Mysterium hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in Ecclesia*. Ideo quae simili exemplo ubera sponsi & sponsae, quasi eadem ipsa laudantur: quia idem doctores Ecclesiae, doctores Christi sunt. Ecclesiae videlicet, quia eam docent: Christi autem, quia illo jubente docent, quia illius praecepta eam docent, quia illius confortium eam docendo provocant. Denique Apostolus qui ait: *Paulus servus Iesu Christi*. Rursum ipse dixit, *Nos autem servos vestros per Iesum*. Et alio loco, *Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas*.

Et odor unguentorum tuorum, super omnia aromata. Odor unguentorum Ecclesiae spiritualium, est fama charismatum: de quibus scriptum est, *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum*. Et cum Maria Magdalena in typum sanctae Ecclesiae, Dominum nardo perfunderet: scriptum est, *Et domus impleta est ex odore unguentis*. Ubi figuratum est mysticè, quòd devotis Ecclesiae servitijs, quae erga redemptorem suum exerceat, omnis esset mundas implendus. Si autem vini nomine, rectè observatio legalis exprimitur, ut superius Evangelicae auctoritate probatum est, quid obstat aromatum nomine suavissimum tumorem sanctorum temporis illius indicari? *Odor ergo, inquit, unguentorum tuorum super omnia aromata*, quoniam absque ulla dubietate laus multo diffusae per orbem Christianae fidei, quam eorum qui in prioriterant populo, justorum fama exerevit. Unde & hæc, quia publicam mundo eccratamen, abrenunciata deorum cultura, induxit publicam à mundo persecutionem, donec vinceret, sustinuit. Neque enim decet sponfam Christi rebas infimis ac vilibus comparari: vel vino scilicet, quòd gustus absumere, vel aromatibus, quae consuevit aura dispergere: cum & ipsi legali observantiae permodicè sit laudis, si pocula dicatur, vel aromata quaeque carnis sensibus apta transcendere.

Favus distillans labia tua sponsa. Favus, mel in cæra est: mel autem in cæra, spiritualis est divinorum eloquiorum sensus in litera, qui rectè favus distillans dicitur. Distillar quippe favus, cum plus habet mellis, quam illæ cæratum theae capiant: quia talis nimirum est sanctarum fecunditas scripturarum, ut vestus qui brevi in linea scribi consueverat, multas impleat paginas, si diligentius scrutando expressus, quantam interius dulcedinem intelligentia spiritalis continet, probetur. Ut enim unum demus exemplum, Psalmista dicit, *Lauda Hierusalem Dominum*. Quod juxta litteram quidem civis urbis illius, in qua templum Dei erat, ad laudes ei dicendas hortatur. At verò juxta allegoriam, Hierusalem, Ecclesia Christi, est toto orbe diffusa. Item juxta tropologiam, id est, morale sensum, anima quaeque sancta Hierusalem rectè vocatur. Item juxta anagogen, id est, intelligentiam ad superiora ducentem, Hierusalem habitatio est patriae caelestis, quae ex angelis sanctis & hominibus constat. Cunctis autem convenit aptè quamvis multa distantia, quòd Hierusalem visio pacis, quòd Do-

Al. 4.

Al. 6.

Mat. 10.

Psal. 18.

Mat. 26.

Joan. 1.

Rede Tom. 4.

K k

mimim

minum laudare jubeatur. Neque enim tantas Deo laudes tua sancta anima, quantas omnis per orbem Ecclesia, dicere potest: nec tam perfecta ipsa universalis Ecclesia, dum peregrinatur in terris à Domino; quam in presentia Domini sui beata regnat in cœlis: nec æquari potest sanctorum pax, quæ est interim in spe videndi Deum, & liberandi à malo, visioni pacis illius, quam habent in re, qui libertati malis omnibus, summo fruuntur bono. *Favus* ergo, non solum plenus melle, sed etiam *distillans*, labia sunt sponse, cum doctores Ecclesiæ, vel in figuris legalibus, vel in dictis prophetis, vel in ipsis Domini verbis, sive factis mysticis multiplicem interioris suavitatis copiam inesse demonstrant, atque ex his dulcissimas membris ejus fidelibus, id est, bonis auditoribus, ac saluberrimas mentis epulas parant. Nec repugnat, quod supra sponse labia vitæ, & nunc comparantur favo: cum hic sanando fauces delectet, illa crines vinciendo confringat: iste intus reficiat, illa foris liget. Idem namque doctores, & vitæ sunt in præceptis salutaribus, & favus in promissis cœlestibus. *Vitæ*, cum nos à fluxu carnalium voluptatum refrenant; favus, cum supernorum nobis gaudiorum dona promittunt. Item vitæ sunt in eis, quæ appetit agenda vel vitanda esse docent: favus in illis quæ typice gelata vel dicta, quid intus arcani salutaris habent, pandunt.

Mel & lac sub lingua tua.) In lacte eruditio parvulorum: in mellea quæ perfectioribus competit, doctrina signatur. Docet Apostolus de lacte, cum quibusdam à fide lapsis inoperando dicit, *Et facti estis, quibus lac opus sit, non solum cibo.* Docet de melle sapientia cum dicit, *sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur potentia.* Non autem mel comedere, sed multum comedere vetat: quia non omnimodo maiestatem Dei scrutari prohibemur, præsertim cum ipsi in laude iustorum canatur, *Magnificentiam maiestatis tuæ, & sanctitatem tuam loquentur:* sed à tentandis his, quæ mensuram nostram excedunt, revocamur. Unde & aliàs de amatoribus sapientie cœlestis ait: *Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne satiatus evomas illud.* Bene autem mel & lac sub lingua memoratur habere. Habent enim in lingua verbum Dei, cum loquendo profert: habet sub lingua, cum sedulo in corde, quæ proferri debent, meditantur. Habet mel & lac sub lingua, cum recitavit discernere quæ incipientibus, quæ sint dicenda proficientibus: quæ item eis qui in scientia sunt ejus, & charitate perfecti. Atque hæc ipsa, ubi tempus congruit ministerio linguæ pro audientium capacitate dispensat.

Et odor vestimentorum tuorum, sicut odor thuris.) Vestimenta Ecclesiæ, opera sunt ejus, Joanne attestante, qui de futura ejus beatitudine loquens ait: *Venerunt nuptiæ agni, & uxor eius preparavit se, & datum est illi, ut cooperias se bisinum splendens candidum.* Bisinum enim justificationes sunt sanctorum. Et beatus Job, *instilla*, inquit, *inductus sum, & vestivi me sicut vestimento, & diademate iudicio meo.* In thure autem, ut sæpe dictum est, superna iustorum desideria, & orationum frequentium fervor alteptax intimatur. Unde rectè odor vestimentorum sponse, thuris assimilatur odori, quia cuncta quæ sancta Ecclesia pro Domino operatur, orationum pro ea vicem reddunt. Neque aliter apostolicum potest illud impleti, *Sine intermissione orate:* nisi dum omnia, quæ devotè agimus, conditioni nostro nos devota, velut intercessionibus commendant. Neque enim vel ipse Apostolus, vel aliquis sanctorum ita semper orationi vacare potuit, non ut aliud tempus somno, vel cibo, vel alijs vitæ hujus necessarijs impenderet: sed quia iusti sine intermissione quæ iusta sunt, agunt: per hoc sine intermissione iusti orant, neque unquam ab oratione, nisi peccatum incurserint, cessant. Ideoque odor vestimentorum eorum, sicut odor thuris redolet, quia fama operum bonorum quæ faciunt, in divino examine in thuram orationum ascendit. Concinit autem hic versiculus ei qui supra dictus est, *& odor unguentorum tuorum super omnia aromata.* Illic ete-

nim nomine unguentorum, infusio sancti spiritus, quæ corda fidelium illustrantur, atque ad spiritale certamen ea quæ foris sunt, iustorum facta demonstrantur. Unde & pulchra distinctione ea quæ per homines sunt opera, odori thuris comparantur: quæ verò divinali argutione sunt dona, modum comparationis excedunt, dum odor unguentorum Ecclesiæ super omnia dicitur aromata transcendere. Sanè, quia sæpe thuris in hoc carmine mentio est, quid quæ typice significet, constat, libet parum de natura aromatis ipsius ignarus instruire. Arbor est *Atabæ*, cortice, ut ajunt, & folio lauri similis, succum amygdalæ modo emittens, qui bis anno colligitur, autumnus & Vere. Sed autumnali collectione præparantur arbores, incisis corticibus in flagrantissimo altaris fervore, ac proficiente spuma pingui, quæ concreta densatur, ubi loci natura possit terere, palma ex terere, quod in arbore hæsit, ferro depercutitur, ideo corticosum videtur. *Parisi* simum hoc, & candidum thus est. Secunda vindemia vero, eadem hyme, corticibus incisis. Rubrum hoc citè, nec comparandum priori creditur. Et novelle arboris candidius esse, sed veteris odoratius. Quod ex ea rosmaditate dependet gutta, masculum vocamus. Guttam verò concussu elisam, mannam nuncupamus. Guttam verò argillosam esse convenit, tatis fontibus, ac nitrosi. Hæc prout libris antiquorum reperimus, stricium de natura & loco thuris sint dicta. Quæ penè omnia, si quis diligenter attendit, figuratè sanctorum virtutum congruunt: maxime quæ regio in qua nascitur, mythenum cognominatur. Nam quod arbores spongi nascuntur, apte competit eis, quorum summa virtus non coacta legibus edictis, sed oblatione voluntaria solet esse miranda: dicente Domino, *Si via perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & cetera.* Quod incilis arboribus, thuris lachryma profluit, quid nisi compunctionem humilium corde, de qua pura oratio, ac fletibus dulcorata generari solet, indicat? Quod habet fontes rarios, sed vitulos, convenit eis, de quorum ventre, sicut dicit scriptura, *Flamma aque vivæ*, hoc est dona doctrinæ spiritualis emanant, eum mundandis proximorum mentibus accommodata. Nitrum namque & medendis infirmis, sed vitulis fordidibus esse solet aptissimum. Quod undique reperitur & scopulorum est regio circumseptam munimine, congruit meritis eorum: de quibus loquitur per palatium Dominus, *Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei.* Plantavit namque Ecclesiam Dominus, præcepit vitæ institutio: & eis sepem circumdedit custodia suæ protectionis, eam undique ne à peccatis, vel spiritibus, vel hominibus exterminari possit, tutando. Consultè autem, postquam singula Ecclesiæ membra Dominus sigillatim prædicavit, novissimè etiam unguenta, quibus tota esset delibuta, digna laude commendavit. Nulla sunt quippe ejus membra, sive parva, sive magna, quæ non hujus unctionis spirituali sint infusione consecrata. Nam hæc curcumque deest, in Ecclesiæ corpore non est. *Laudavi & vestimenta eius,* id est, opera iustitiæ ejus, quia & his omne ejus corpus ornatur. Nemo quippe in eo vitam meretur æternam, nisi operibus iustis indutus, quæ vel ipse fecerit, vel si infans erat, alij in illo ac pro illo fecerunt. Verum quia tardum videbatur eximio amatori virtutum ponere suæ membra laudare, parum videbatur singulis rebus speciosis, singulas ejus partes adquirere, laudat totam panter, & plurius simul ac maximis precibus æquiparat, subjiciens:

Hortus conclusus soror mea, sponsa, hortus conclusus, fons signatus, & cetera, ulque dum ait, Fons hortus, & parvus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano. Hortus est autem Ecclesia, quæ multifaria spiritualium operum gemina

W B E D Æ
T O M A S
S E C U N D U S
E P I S C O P U S
B A V A R I E

Pro. 25.

Ibidem.

Apoc. 19.

Iob. 29.

771

gignit, quæ sub variis aromatum vocabulis subsequenter enumerantur. Fons est, quæ doctrina salutari redundat, quæ mentes fidelium suorum, quasi areolas aromatum, quas dispersas præparaverat, irrigat. Unde scriptum est, *Aqua profunda, verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientia.* Hinc & Apostolus dicit: *Ego plantavi, Apollon irrigavit, Deus autem incrementum dedit.* Ego plantavi, quasi in horto Domini, aromata virtutum: Apollon irrigavit, quasi de fonte signato doctrinæ cælestis: Dominus autem quasi suos operarios, ne frustra laborarent, adjovit. Conclusus est autem hortus iste, quia Domini ac redemptoris sui protectione munita persiluit Ecclesia, ne improba unquam, vel hominum infidelium, vel immundorum spirituum irruptione violeat, & à fructuum cælestium prolatione passim conculeta retardetur. Signatus est fons iste, quia sermo fidei, qui in Evangelio est, signacula tutatus, nulla errantium valet unquam incursum ne turbati. Unus enim Dominus, una fides, unum baptismus, unus Deus & pater omnium. Quod signaculum vivi fontis qui solvere nititur, etrat, nec fontem vitæ prophanare valet: sed in hoc se potius, dum impius ingerit, necat in exemplum exercitus Ægyptii, qui in mystico rubri maris baptismo, quo Dei populus salvatus est, dum non credendo, sed persequendo sancta ingredi præsumpsisset, extinctus est. Et quia eadem sancta Ecclesia, quæ horti sacro fonte irrigui nomine designatur, primum quidem parvo Judææ in cespite locata, sed mox latissime totum est amplificata per orbem, rectè subditur:

Emissiones tuæ, paradisi malorum puniceorum cum pomorum fructibus. Quia enim primitiva Ecclesia, quæ Hierosolymis erat, copiosos Deo populos ex aqua & spiritu procreavit, bene dicitur, quia hortus sacer interrogatione divini fontis adjutus, paradisi ex se emisit, nec qualiumcunque arborum paradisi, sed malorum puniceorum cum pomorum fructibus. Mala quippe punicea, quæ sanguineo rubent colore, eorum in Ecclesia triumphos insinuant, qui post generalem fontis signati abluionem, suo sunt etiam sanguine baptizati. Pomorum autem fructus generalium opera virtutum, vel eos qui ipsa virtutum opera faciunt, indicant. Quamvis & in malis puniceis, quæ prima ex se hic horti emittuntur dicitur, omnis baptizatorum certus rectè possit accipi: quia nimirum ipse fons regenerans in mysterium est Dominice passionis dedicatus. *Quicumque enim baptizatus sumus in Christo lesa, in morte ipsius baptizati sumus, sepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam Dei, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Post multa autem punicea sequuntur fructus pomorum & aromatum, gratia tali digna primordio, quia post ascensum fontis precioso sanguine aperit, per quem filii Dei efficiuntur, succedat necesse est secunditas odora virtutum, quibus ipsa gratia nostræ regenerationis orbetur, semperque crescat.

Cypri cum nardo, nardus & crocus. Cyprus in Ægypto est arbor aromatica, ziziphifolij, semine cortandri candidior. Coquitur hæc in oleo, premittiturque postea. Quod Cyprus vocatur, unguentum ex eo regale paratur. Optimum in Ægypto, secundum in Ascalone Judææ, tertium in Cypro insula. Quidam hæc esse dicunt arborem, quæ in Italia Ligustrum vocatur. Legimus autem de manna, qui erat quasi semen cortandri album. Et cum cypri semen ejusdem esse qualitatis asseratur, merito eandem quam ipsum, cælestis benedictionem designat. Miratur autem hoc semen in oleum, & coquitur, cum superne donum gratiæ illuminatis pinguedine charitatis cordibus suscipitur, & illius tentationum flammis manifestus omnibus, quanta qualisque sit ejus virtus, ostenditur. Nardus autem, quod sepulture Dominice typum teneat, testatur opus Mariæ, quæ cum imminente passionis articulo hoc aromate perunxit: sicut & ipse exponens ait, *Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* Et hortus, sive fons Domini cyprios emit, cum Ecclesia liberos suos docet gratiam supernæ refectionis ante omnia querere: lucem atque un-

tionem dilectionis in corde tenere, tribulationum igne non superari, sed harum potius occasione, quale quantumque divinæ gratiæ semen acciperent ostendere. Jungit cypri & nardum, cum eisdem, vel sicut Dominice passionis ex tempore studiosius instruit, vel hæc ipsos patientes, docet imitari crocum, quasi autosi coloris florem habens: ostendit eos, qui ampliori charitatis gratia resplendent. Quæ, sicut aurum metallis cæteris, sic virtutibus antecellit omnibus. *Nunc, inquit, manent fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem his est charitas.* Cui contra Hieremias perditionem civium suorum deplorans ait: *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercorea.* Amplexantur quippe stercorea, qui nutriebantur in croceis, cum hi, qui videbantur quondam floribus charitatis rutilare gratissimis, postmodum se feceris incipiunt vitiorum immergere volutabris. Sed & hoc, quod crocus ardentibus languentium membris solatium refrigerii confere perhibetur, eisdem summæ virtutis actibus congruit, quæ ab actu carnalium voluptatum animos temperare, atque ad desideranda supernæ patriæ gaudia consuevit accendere. Quod verò nardus argentum rigorem fertur discutere & calefacere merobrotum in promptu est, quia memoria Dominice passionis, pigrum moriendi pavorem à fidelium cordibus expellit, eosque ad imitandum ejus mortem, non solum vitia sua mortificando, verum etiam animas pro eo ponendo, inflammat, atque alacres facit.

Fistula & cynamomum, cum universis lignis Libani. Fistula, quæ & cassia dicitur, inter aromatas annumeratur arboreas. Est autem robusti corticis, & purpurei: quæ ad curandas viscerum molestias multum comoda esse narratur. Hæc pro sui brevitate à quibusdam inter herbas reputatur odoriferas. Quæ rectè pro ipsa brevitate humiles spiritum, quorum est regnum cælorum, significat: qui quasi purpureo vestiti colore, semper Dominice passionis sunt memores, semper ipsi ad patiendum pro Domino parati. Qualis erat, qui ait, *Quoniam propter te morte afficiamur tota die, estimati sumus ut oves occisionis.* Nam & hæc est virtus, quæ maximè inter nos animorum motus a clavicis, quasi viscerum dolores, castigare ac tollere consuevit: cum recogitantes quid pro nobis passus est Deus, minus nos pati, quam mereremur, agnoscimus. Cynamomum, ejusdem virtutis figuram tenet. Nam & hæc arbor est frutice brevis, sed vi & odore præcipua, atque ad medicinæ usus, fistula dupla præstans. Unde aptè potest intelligi, quia profectum humilitatis scriptura voluit exprimere, in eo quod post fistulam posuit cynamomum. Nam quod coloris subnigri vel cinerei esse perhibetur, animis congruit humilium: qui fragilitatis propriæ conscii, quotidianis in præcibus Deo dicere norant, *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.* Et iterum: *Ipse me reprehendo, & ago penitentiam in savilla & cinere.* Et bene post fistulam colore purpuream, ponit cynamomum cinerei coloris arborem, quia per recordationem nobis Dominici vulneris oritur despectus nostræ virtutis. Hujus autem cortex in precio est: qui quod in modum canna rotundus sit, & gracilis, cynamomi nomen accipit. Ammomum enim Græcè immaculatum dicitur. Fistula, inquit, & cynamomum cum universis lignis Libani. Sicut fistula & cynamomum, humiles justorum cogitationes: sic & ligna Libani, sublimes eorum actiones demonstrant: quia nimirum hæc non solum odoris ac medendi, ut fistula & cynamomum gratia pollent: nec corticis tantum gloriam præferunt, sed etiam in magnam se altitudinem, multumque robur attollunt. Unde & edificatis sunt apta majoribus: hoc ipso etiam canticò attestante, in quo superius dictum est, *Tigna domorum nostrarum cypressina.* Et iterum: *Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani.* Fistula ergo & cynamomum in horto Domini prodeunt, cum universis Libani: quia hi qui in sancta Ecclesia humilitate & patientia mirandi sunt, unâ cum eis qui ipsam Ecclesiam prædicando, vel virtutes faciendo, firmiter muniunt, palmam supernæ retributionis expectant. Myrrham & aloë

Beda Tom. 4.

K k 2

continens

continentiam carnis exprimunt : quia nimirum horum natura est ariditatem, ut uncta ex eis corpora defunctorum minime putrescant, sicut Dominica quoque sepulture documenta testantur. Quomodo enim corruptio mortuæ carnis, putredinem luxuriæ : ita conditura ejus, ubi typice in bonum accipitur, virtutem continentia & castitate, quæ membra nostra à vitis refrenant aprissimè demonstrat. Prima verò unguenta illa sunt, de quibus dicit Apostolus: *Aemulamini autem charismata maiora, & adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar & angelorum charitatem autem non habeam, factus sum ut as sonans & cymbalum tinniens* : & cætera quæ de magnis illis virtutibus, in quibus arcem tenet charitas, magis dicendi artifex mirifice disserit. Pulchra sanè conjunctio, ut myrtha & aloe cum omnibus primis unguentis Dominico otiantur in horto : quia dum carnem à lascivia restringimus, consequens est, ut maiora spiritus dona percipiamus. Cui contradicendum est, *Quoniam in malevolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*. Spiritus enim sanctus disciplina est fugiet fictam. Est autem myrtha arbor Arabiæ, altitudinis ac quinque cubitos, similis spinæ : quam acanthon vocent Græci, cujus putra viridis atque amara. Unde & nomen accepit myrtha. Quæ cuncta mortificationi carnis apte congruunt, quæ amara ad tempus sentitur : sed in ipse semper virentis patriæ libentissimè suscipitur, illius videlicet de qua Petrus ait, *Regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Iesu Christi, ex mortuis in hereditatem in corruptibilem, in corruptam, & immarcescibilem conservatam in celo*. Spinæ autem merito confertur, quia ut mentem perpetuo salvet, corpus laborum punctionibus temporaliter affligit. Sed & hoc quod gatta ejus sponte manans preciosior est, elicit autem corticis vulnere vilior indicatus, quoniam videat majoris ante Deum esse virtutis : cum quis sanum corpus suum ac vegetum, ardentemque foris rerum copia, castigare ac lenituti subjicere contendit, quam cum pressus agritudine, vel alius seculi adversus, in vitas à lascivia carnem compellit, atque ad abstinentiam remedium coarctat? Quamvis & hoc inter virtutes magnas jurè annumerare debeat cum flagella quis paternæ correptionis patienter, humiliter, grater suscipiens, ad dona per hæc promissa hereditatis castigatus pervenit. Aloe quoque si consideretur intentus, aprè & ipsa continentibus assimilatur. Est enim arbor odoris suavissimi ac summi. Unde lignum ipsius antiqui vice thymiamatum adolebant altarium. At succum manat amarissimum, sed medicamentis congruum quam plurimis. Sic etenim continentia, carnaliumque restrictio voluptatum ipso quidem actu acerba est, sed virtutis merito gloriola, atque interno arbitro gratissimo.

Fons hortorum, puteus aquarum viventium, que fluunt impetu de Libano) Fons hortorum in horto Domini concludo inter alia nascitur : quia de primitiva Ecclesia processit in mundum doctrina cælestis, quæ plures Domino Ecclesias, scilicet hortos spirituales, procrearet. De quo fonte bene tubinfectur, *Puteus aquarum viventium* qui fons est nisi quod puteus semper in alto est, fons autem & in altum semper demersus est, & in supremo vertice potest esse telluris. Una ergo eademque doctrina Ecclesiæ, fons est hortorum, quia spirituales gignit fructus in his quos instituit. Et puteus est aquarum viventium. Puteus quidem, quia non omnibus patet : non in promptu sit, sed una in corde sanctorum per revelationem sancti spiritus reposita est. Unde illam nemo principum hujus seculi cognovit. *Si enim cognovissent, nunquam dominum glorie crucifixissent. Nobis autem, qui, revelavit Deus per spiritum suum*. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei, *Aquarum autem viventium*, quia eloquorum divinum atque cælestium, quæ de in visibilibus divina gratia thesauris semper indefectiva procedunt, atque id vitam ducunt ; quoscunque diluunt & irrigant. Aquæ etenim viventes solent appellari, quæ de vena fontana æternaliter manant : ad distinctionem nimirum illarum, quæ vel copia pluviarum in cisternis colliguntur, aut stagnis, vel

soluzione nivium in torrentibus magno ad tempus impetu labuntur, sed sereno redeunte disperunt. Quibus merito brevis ac tumida jactantia mundana doctrina confertur, quæ infinita sæpè ac profunda eloquentia atque eruditionis multitudine videtur flumina fundere : sed hæc cuncta mox, ubi sol justitiae & ætas Evangelicæ claritatis illuxerit, quasi nunquam fuerint, arefunt. De quibus ipse Dominus per Prophetam queritur, dicens : *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas*. Et Elias, *Ecce, inquit, Dominus ascendet super nubem levem, & ingreditur in Egyptum*. Et paulò post, *Et arefiet aqua de mari, & fluvius desolabitur & siccabitur*. Puteus, inquit, *aquarum viventium, que fluunt impetu de Libano*. De Libano, de ipsa Ecclesia dicitur : quæ & candida est, atque per vitam. Libanus enim interpretatur candor. Et auditoribus suis, quasi subiectis sibi campis, sapientie salutaria fluenta profundit. Sicut & Dominus in Evangelio : *Qui credit, inquit, in me, sicut dicit scriptura, Flumina de ventre suo fluent aquæ vivæ*. Et exponens Evangelista subjicit : *Hoc autem dixi de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*. Fluunt enim aquæ vivæ de ventre ejus qui credit, cum de corde fidelium sanctæ prædicationis defluunt. *Que fluunt, inquit, impetu de Libano*. Rectè addidit impetu, ut non solum descensum ad nos viventium designaret aquarum, sed & virtutem venientium insuperabilem esse demonstraret. Quomodo enim decurrit de monte alto flumina nemo retinere valet, sic profusus Apostolici sermonis, quia de cælesti vena procedebat, quia divinitus urgebatur ut curreret, nullo resistendum potentiarum valuit certamine superari, & à suo tramite reflecti : quin potius animas prius dedere, quam à doctrinæ vitalis irrigatione cessarent. Quale est illud in Psalmo, *Fluminis impetu lavificavit civitatem Dei*. Merito Ecclesiam lavificat, quod non solum flumen à Domino vivarum percipit aquarum : sed quod idem quoque flumen tanto gratia cælestis impetu venit, qui nullo contrariæ virtutis obstaculo possit impediri. Potest etiam puteus aquarum viventium in illorum significationem non inconvenienter accipi, qui omne quicquid tenet in cogitatione suo in corde reperit, hoc solus evect, ac devota confessione foras profert, atque rejicere contendit, ut merito castitatis & humilitatis, in abdito sui peccatoris habitaculo Deo dignum præparent : aditumque in se aquas viventibus, id est domus cælestibus per venas occultæ inspirationis seduit per mundatione faciant. In exemplum beati patris archæ Isaac, qui retardantibus Palæstinis, puteos sibi suis utiles fodere solebat : quosquæ illi invidenter obtinere certabant, hospite casto labore repurgare, & utque dum sibi vivæ aqua responderet, in alta fodere perstabat. Tale namque est nobis cum malignis spiritibus certamen, ut illi quidem rudera vitiorum nostris sensibus ingerendo, aquam sapientia, vel turbare in nobis, vel funditus à nobis, si possint, excludere satagant. An nos contra iolerti industria, quæ illos inmissibile nobis tentamenta deprehendimus, crebris precibus ac vigiliis extirpare contemimus, quatenus capaces invictibulum valeamus esse charitatum. Sed quia Dominus hortum tuum conclusum, quia fonte vivo irriguum, quia odoriferus & pigmentis, & arboribus dixerat esse consitum, quia aquas sapientia quibus irrigaretur, & puteos perhiberet esse propter abditam mysteriorum, & viventes propter æternitatem honorum, ad quæ potanda perducit, quia eadem impetu pertinaci ac profusus invincibili prelogetur asseruerat : restabat ut omnibus firmiter & ordinatè compolitis, nequaquam adversarius ullius tentandi negaretur accessus, sed potius monstraretur, quia nec nullus hinc inde torrentibus ullatenus possit lædæ : verum quo magis tentaretur adversitate fluctibus, eo amplius interna fructuum illius suavitas panderetur. Unde nunc ex ipsius Domini voce subiungitur.

Surge Aquilo, & veni Asister, perfla hortum meum, & suavis aromata illius.) In aquilone etenim vel Austro procelhas insinuat tetationum frequentium, quibus erat

1. Cor. 12.

Sap. 1.

1. Cor. 2.

Ecclesia

775

Ecclesia pulsanda : ut quantum ei gratie spiritualis , quantum internae virtutis inesset , innotesceret. Si quid autem distare inter Aquilonis nomen, & Austri putamus , quorum unum frigidum , alterum constat ventum esse calidum : potest non absurdè in Aquilone austeritas munditerrentis, in austro blanditia fallentis accipi. Namque hac gemina impugnatione hortum Domini tentari probat ipse, cum exponens parabolam boni seminis dicit : *Qui autem super petrosam seminatus est, hic est qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud*: non habet autem radicem in se , sed est temporalis. Facta autem tribulatione & persecutione propter verbum , continuo scandalizatur. *Qui autem seminatus est in spinis , hic est qui verbum audit, & sollicitudo seculi istius, & fallacia divitiarum suffocant verbum & sine fructu efficitur.* Quod autem Dominus imperativo modo dicere videtur, *Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum*: non imperat malum facere reprobos , sed liberatè arbitri sui permittit uti , ut volent. Potest ipse & ex malis eorum actibus facere bona quae vult, & eis indistincto examine reddere , quae meruerint, ornamenta pro malis. *Dentis, induravit Dominus cor Pharaonis, ut assideret populum suum*: sed post modicum, liberatis eis qui affligebantur , punivit in aeternum eum , qui afflixerat. Et iniquorum omnium capiti, enim dicit de beato Job, *Ecce in manu tua est* : egressusque ille maxima cum plaga percussus, an non tibi videret , quia ventorum turbulentissimum ac durissimum dixerit , *Perfla hortum meum, & fluent aromata illius*: Fluxerunt enim aromata de horto ventis concusso , cum pulsatus adventus vir sanctus , tantam in virtute constantiam miri odoris longè lateque dispersit, quod etiam nos in ultimo line & mundi & seculi positos inenarrabili suavitate suae fragrantiae ianavit. Audiens autem Ecclesia statibus tentationum se esse probandam, nequaquam dilecti sui provisioni ac dispositioni contradicit : sed potius, ne superetur adventus, neve prosperis corruptatur , ejus in omnibus quaerit auxilium qui producit ventos de thesauris suis : & sicut beatus Job ait, *Qui fecit ventus pondus*. Quod aliis verbis dicere est , Qui non patitur nos tentari supra id quod possumus sustinere.

CAPUT V.

XVI.

Veniat, inquit, dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veniat Dominus in Ecclesiam suam, ut eam ipse conservet immaculatam, ac fidei semper fruge fecundam. Ipse , qui se promittit, mecum atque ad consummationem seculi esse mansurum , tunc mihi magis adventus sui praesentiam propitius ostendat , cum me majoribus hostium tentationis pulsati perspexerit, concedatque benignus , ut dilectus mihi sit ipse praeter omnibus. Confido enim, quamdiu veraciter dicere potero, *Diligam te Domine virtus mea, & eripiet me de inimicis meis fortissimus, & super excelsa regni caelestis statuet me. Et comedam fructum pomorum suorum*, & libenter inspiciat, gratanteque accipiat opera sanctorum suorum. Juxta quod ipse de credituris sibi Samaritanis ait discipulis , *Ego habeo cibum manducare, quem vos nescitis*. Quod se de vocatio, ne Gentium dixisse, subdendo manifestat : *Meus, inquit, cibum est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus eius. Levate oculos vestros, & videte regiones, quia albae sunt iam ad messem. Et qui metti, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam aeternam.* Qui, contra, cum esuriret, quae sicut fructum in sicco Judaica : & quia mimè invenit, perpetua illam ariditate damnavit. Fecit namque hoc figuratè, significans, quia esuriret quidem synagoga salutem : sed ipsa, quia salutis ferè fructum contempnit , aeternae infidelitatis esset ultione multanda. Potest ex voce perfectorum Ecclesiae membrorum specialiter accipi, dictum eorum videlicet , qui se lyonea ac fixa intentione Deo servire meminerunt. *Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.* Ac si appetè dicant, Utinam citius veniat Dominus , ut nobis mercedem pro nostrae devotionis benignus restituat. Et sicut

nos semper cum diligere , & ei fructum iustitiae , quem ipse donavit, reddere curavimus : ita nobis felicissimam suae charitatis recompensationem ad se suscipiendo manibus fester. Quod cum omni tempore sanctos dicere deceat, quanto magis , cum praesentis Ecclesiae statum procellis tentationum viderint esse concussum? Quorum ipse desiderio grata mox voce respondens, eadem quae petebatur, jam se fecisse testatur.

Veni in hortum meum soror mea, sponsa mea. Veni, inquit, sepiissime in Ecclesiam meam : immò hoc facere nullo modo, peregrinationis ejus tempore, desisto. Venio autem, ut & errantes corrigam, & infirmantes adjuvem , & dubitantes in fide confirmem : & bene agentium fructibus perfectis, quasi suavissimis dapibus pascat, & certantes ab hostium defendam insidiis : & victores hostium, perpetuae meae visionis corona remunerem.

Messui myrrham meam cum aromatis meis. Per myrrham designantur hi, qui vel martyrio vitam finiunt : vel qui carnem suam crucifixerunt cum vitis & concupiscentiis. Per aromata, generaliter omnes, qui bonorum operum sunt fama insignes. Meritque myrrham suam cum aromatis suis, quando martyres suos cum ceteris electis , ubi ad maturitatem quae donata sibi perfectionis pervenerint, quasi quadam falce mortis ab hac vita praecidit , atque ad interna supernae beatitudinis gaudia perducit.

Comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Favo comparantur hi, qui in literis sacris dulcedinem sentium spiritualium investigare , atque ad salutem audentium elucidare praedicando noverunt. Mellis assimilantur, qui appositas sibi epulas verbiliter gustare, hisque insatiabiliter vesci desiderant. Item in vino fortes ac summi caelestium praedicatorum in lacte autem, infirmi adhuc auditores exprimuntur. Et cum horum omnium vitam diversis quidem studiorum modis distantem , sed una supernae retributionis spe communem internus arbiter approbat, quasi favum cum melle comedit , vinumque bibit cum lacte. Non solum autem ipse piis electorum actibus delectatur, sed ad tale mentis convivium , id est, ad congaudendum bonis sanctorum desideris , fideles quoque tuos hortatur, dum subjungit :

Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi.

Id est, vos quoque, qui mihi estis amici faciendo quae praecipio vobis, estis & charissimi , me integra charitate amplectendo : obsecro itaque fructus sanctorum , quasi epulis praecipuis praecordia vestra replete. Nec tantum haec in memoriam revocate curate, sed ipsam eorum memoriam ad imitationis fructum converte. Hoc est enim post esum, nos favi & mellis , post potum vini & lactis inebriari, non solum de mirandis bonorum virtutibus gaudere , sed has quoque sequi, ac per earum retractionem , torporem nostrae mentis excutere : atque ad amorem aeternorum vivacius accendere. Econtrariò dicit Propheta quibusdam, *Comeditis, & non estis saturati : bibistis, & non estis inebriati*. Comedit namque epulas mentis vitalis, sed non saturatur : bibit calicem salutis, sed non inebriatur , qui verba quidem scripturarum didicit , justorum exempla cognovit, nec suam tamen vitam mutavit , moresque suos correxit. Bibit, sed non inebriatur , qui praeccepta vitae latibundus audit, sed ad haec implenda torpens ac piger remanet. Si autem supra in sententia Domini qui ait, *Comedi favum cum melle meo, & bibi vinum meum cum lacte meo*, hoc significatum accipere voluerimus , quod sanctos tuos de hoc seculo ad caeli stria transtulerit , & in supernorum civium, qui sunt utiq; corpus ejus, societatem introduxerit , conciliens erit, hanc ejus, de qua nunc loquimur , admonitionem ad eosdem calicem datam intelligi. Cum enim se dixisset favum cum melle suo comedisse , & bibisse vinum cum lacte suo, id est sanctos in caelestis sui corporis augmentum collegisse : mox ad ipsos caeli incolae vultum , & verba convertit, dicens, *Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi*. Quod est aliis verbis dicere, *Congratulamini mihi : quia invenitorem meam, qua perierat*. Et quidem aptissima comparatione favo assimilatur ac melli illi , quos à constitutione mundi sibi placentes, Dominus à mortuis

Agg. 1.

Luc. 15.

resurgens, secum ablatos ab inferis ad celestia regna sub-
 ixit. Ut meli videlicet æquiparetur animarum dulcedo
 sanctarum, quas ad æterna in celos gaudia sublevavit. In
 favo autē non minor felicitas eorum qui in corpore simul
 & anima immortalī ad supernæ civitatis per illum meru-
 erunt atria conscendere. De quibus Evangelista manifestē
 testatur, *Quia moriente in cruce Domino monumenta aperta*
sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.
Et post resurrectionem eius venerunt in sanctam civitatem, &
apparuerunt multis. Qui enim resurgente Domino resurre-
 xerunt à mortuis, etiam eo celo, ascendente, simul ascen-
 disse credendi sunt. Neq; ulla ratione illorum temeritati
 fides accommodanda, qui eos postea reverbos in cinerem
 ac denuo in monumentis, quæ pridem patefacta sunt ab
 eis, quibus paulo antè vivi apparuerunt, more mortuorum
 putant esse reclusos. *Comedit itaq; sponsum suum cum melle*
suo, cum Dominus univēros, qui sibi ab exordio vitæ hu-
jus fideliter servierant, partim carnis immortalitate gauden-
tes, partim resurrectionis adhuc præmia præstolantes, ad
vitam æternam perduxit: atq; una omnes ineffabilis glo-
riæ inter angelorum contubernia, beatitudine sublimavit.
 Hactenus sanctæ Ecclesiæ decus & virtutes plurimo Do-
 minus sermone laudaverat, incipiens ab eo quod ait,
Quam pulchra es anima mea, quam pulchra es, oculi tui co-
lumbæ meæ. Quæ videlicet laudatio eoque perducta est,
 ut ipsa etiam ad veris probanda opponeretur. Quod ubi
 agi cepit, invocat illa unicum ejusdem redemptoris auxi-
 lium, Et ipse nihil vota moratus, sub myrrha & aro-
 matum vocabulo eos, qui vel pressuris probati, vel alijs e-
 rant virtutibus ornati, supernam congregavit ad patriam.
 Sed & omnem sanctæ Ecclesiæ vitam, quæ in magistris
 distinguitur, & auditoribus suis, nomine favi mellis & lac-
 tis acceptam sibi esse declaravit. Quibus expletis sequitur
 vox Ecclesiæ desiderantis in abdito potius, ac silentio cõ-
 templationis Domino adherere, quàm per laborem præ-
 dicationis, arma in se furoremq; accendere pravorum.

XVII.

Ego, inquit, dormio, & cor meum vigilat. Ac si dicat,
 Cellantibus ad tempus persecutionum flitibus, aliquantulâ
 in præfenti etiam vita requiem in Domino ceppi habere:
 cujus ocio libentissimè usa, ita toto cordis desiderio ad
 eam, quæ sine neſcit, requiem vigilare non cesso. *Ego dor-*
mo, quia donante ejus gratia, aliquantula vitæ hujus tran-
 quillitate in colendo illum, petraior. Nec tanto videlicet
 labori prædicationis, quantum primitiva Ecclesiâ subijt,
 mancipata: nec tor pullata conflictibus perfidorum, quot
 primò tempore, innumera nascentis Ecclesiæ pertulere
 catervæ. *Et cor meum vigilat,* quia quo liberius vaco ab in-
 cubibus externis, eo alius intus video, quoniam ipse est
 Dominus. Hæc quidem Ecclesiâ sancta dicit in eis, qui se-
 renitate vitæ temporalis, & elemosynis, quietioribus acti-
 bus Domino servire cupiunt. Verum quia laboris est hæc
 vita, non requies, mox excitantis se Domini sentit vocem,
 atque ad sudorem prædicandi cohortantis: ut meminerit
 sibi in tempore hujus exili, desiderata quietis, nec abne-
 gatam penitus gustum, nec perſuasionem æternaliter
 datam sequitur eum:

Vox dilecti mei pulsantis, Aperi mihi soror mea, amica mea,
columba mea, immaculata mea. Pulsat enim dilectus ad
 estium nostrum, cum nos Dominus ad profectum virtu-
 tum excitat, cum de acquirendis promissi regni gaudijs
 admonerit: & nos ad ejus pulsantis ostium, cum ab eo
 profectum virtutum, cum ingressum regni querimus:
 memores nimirum promissi ipsius, qui ait, *Pulsate & ape-*
rietur vobis. Sed & ipse ad ostium nostrum se pulsare de-
 clarat, cum dicit, *Ecclesi ad ostium, & pulso.* Si quis audierit
 vocem meam, & aperuerit januam, introibo ad illum, & cœna-
 bo cum illo, & ipse mecum. Duobus autem modis pulsanti
 Domino aperimus, cum vel cordis nostri aditum ad susci-
 piendum ferventium amorem illius, quem jam aliquan-
 tus per habemus, pandimus: vel certè proximorum
 corda ad suscipiendum eam, quem necdum habuerunt,
 amorem vel amorem ejus prædicando referamus. Est &
 tertia Domini ad ostium nostrum pulsatio, cum nos de

LUC. II.

apoc. 3.

hac vita rapiendos, præmissis infirmitatibus admonet. De
 qua ipse in Evangelio, *Et vos, inquit, similes hominibus ex-*
pectantibus Dominum suum, & quando revertatur à nuptijs, ut
cum venerit, & pulsaverit, conſestim aperiant ei. Conſestim
 autem Domino sic pulsanti aperimus, si motem læti ex-
 cipimus, neque ad iudicium ejus induci formidamus, cui
 nos in bonis operibus placuisse, quem nos tempore hono-
 rasse meminimus. Juxta Psalmistam, *Et honor regis iudicium*
diligit. Verum hoc in loco Dominus, si diligenter conſi-
 deratur, illam potius apertionem animæ fidelis, quæ in e-
 nim, quia suum ipsa cor illi aperuerat, quia carnis abſolu-
 ta vinculis, ad illum egredi desiderabat, quæ dicere vale-
 bat, *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Conſtat, quia jam ad
 ipsam intraverat dilectus, quem tot & tantorum nominum
 honorabat insignibus. ut diceret, *Soror mea, amica mea,*
columba mea, immaculata mea. Soror mea, quæ regni mei
 cohæres effecta. Amica mea, quæ jugum servitium egreſ-
 sa, arcano meorum confecta facta es. Columba mea,
 quia spiritus mei dona illustrata. Immaculata mea, quia
 secreta à negociosis actibus, divinis es sublimata aspecti-
 bus. Sed cum dicit, *Aperi mihi:* eorum proculdubio
 mentes, qui necdum his omnibus erant digni, prædicando
 sibi aperiri requirit: ut etiam sequentia verba declarate,
 quibus dicitur.

Quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei gutti
noctium. Caput Christi est Deus, ut Apostolus dicit:
 cincinni autem ejus, collectæ sunt in mente fidelium ejus
 cogitationes, quæ non sparsæ deſcunt, sed per disciplinam
 conſtitutæ subsistunt. Ros verò & guttæ noctium, quæ
 in medio tenebrarum cum frigore ab alto decidunt, mi-
 quorum sunt mentes, obſcuræ nimitum & cæcæ, & ea quæ
 in terris sunt, semper apparentes. De quibus dicitur
 est: *Quia abundante iniquitate refrigerat charitas multo-*
rum. Præcipit autem Dominus, ut diligamus ipsam, dili-
 gamus & proximum. Sed cum ipsam minore, quam de-
 bebamus, amore veneramus, cum multi etiam, quod pejus
 est, nullo proſus erga ipsam charitatis affectu tenerentur,
 quid nisi caput Christi plenum est rore? Et cum prævi-
 quique famulis quoque Christi sese in custodias suæ men-
 tis colligentibus, ac sui conditoris amoris archus adhaerentibus,
 odium pro dilectione impendunt, nonne cincinni
 ejus guttis noctium madent? & prementia se frigora cæ-
 cæ persecutionis graviter tolerant? Ubi ergo hujusmodi
 tempus ingruerit, merito excitat Dominus Ecclesiam de
 somno studiorum dulcium, qui oblectatur, eamque verbo
 prædicationis influrere, ac frequenti exhortatione corde
 pravorum calefacere, illustrare, ac sibi aperte præcipit, quæ
 contra illum clausa erant: ut ingrediens possit habere per
 fidem, malens eam ad plurimorum salutem, peccatorem
 pervenire, quàm in patiens, qui salvati fuerant, quietem ha-
 bere, tametsi celestium bonorum crebra meditatione lau-
 dabilem. Provocata autem ad laborem prædicandi re-
 spondet Ecclesiâ Domino:

Exposiavi me tunica mea, quomodo induar, illa? Ac si
 aperte dicat, Deleui negotia rerum infirmarum, quæ ra-
 tione repetam? Qui enim se ad officium prædicationis no-
 cingit, quicq; regendum sollicitudinem suscipit animarum,
 restat ut ad providenda eis quibus æterna prædicat, tempo-
 rali quoq; necessitatum subsidia invigilet. Ideoq; Ec-
 clesiâ in eis, qui suam & in secreto curam agerent, aut
 quàm molestijs laboriosarum actionum occupant, exulle-
 se tunica sua, nec denuo indui posse commemorat. Nam
 quia tunicæ occupationes hujus seculi figuratè denunciat,
 testatur ipse Dominus, cum de adventu novissimi sui ex-
 minis loquens ait, *Et qui in agro est, non revertatur tollere*
tunicam suam: myrricæ admonens, ut qui erga profectus
 fructuum spiritualium manum mentemque occupaverat,
 ne ad oblectamenta mundi, quæ abjecerat, appetenda rei-
 deat.

Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Jam meæ cog-
 itationes, quibus aliquando terram tangere solebam, fre-
 quentibus lectetæ compunctionis flentibus ablui, & quan-
 tum monbus possibile erat, celesti ingressu dignos

reddidi

reddidi, ut a dicere possim, *Quia stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem*, id est, etiam necdum ipsa superna civitatis metenia intrare promerui; jam tamen tantum cogitationes meas purificare studui, ut initia quaedam non parva gaudiorum illius fixo sapientia intuitu cordis me prælibasse meminerim; & quomodo fieri potest, ut à culmine contemplationis egrediens, rursus mundi fordidibus pollui? Excepta enim sollicitudine, quem diximus temporariam subsidiorum, difficile est multum, ut non doctor etiam eximius, aliqua aut jaçantia culpa nonnunquam permoveatur, aut iræ videlicet, si non divina & celestia loquens, humiliter audiatur; jaçantia verò, si humiliter obediens sibi, multas Domino credentium plebes acquirit. Turbat iræ, si reprehenditur: inflat jaçantia, si eius sermo laudatur. Hinc Jacob ait: *Notite plures magistri fieri fratres mei, quoniam manus iudicium sumitur: in multo enim offendimus omnes*. Hinc ipse Dominus redeuntibus à prædicatione discipulis pedes lavit: significans, quia nec ipsi (summi prædicatores possint omnibus saltem cogitationum, quibus terram contingunt, carere peccatis. Sed hæc tamen ipse, qualiacunque sint, propius abluat. Oblectatur ergo sancta Ecclesia suavis ac salubribus vitæ quiete studiis, in eis qui talium esse experti meruerunt: munus que prædicandi excusat, dicens quodammodo cum Moyse: *Obsecro Domine, mitte quem misurus es*. Verum quia Dominus amorem erga se nostrum, in proximorum maxime vult amore cognosci: unde Petro ipsum se amare tertio profertenti, tertio respondit, *Pace oves meas*: aptè subditur,

Exod. 4.

Joan. 21.

Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius.) Manum quippe suam dilectus per foramen mittit, cum nos Dominum occulta invisibiliter compunctione ad opus virtutum accendit. Manum suam ad nos paulatim cupientes mittit, cum nobis ad memoriam reducit operationem suam, quam operatus est in nobis, non solum videlicet, ut homines essemus, sed etiam ut ipsius essemus. Manum suam mittit ad nos, cum nos admonet operationis, quam operatus est in se pro nobis, cum de sinu patris ad publicum nostrum egressus, non tantum incarnari, & in terris conversari, ut nos faceret spirituales & celestes, verum etiam mori, ut nos perpetuo viveremus, dignatus est. Unde merito venter nostræ ad huiusmodi tactum eius intremisit, quia nimirum recordata misericordie ejus operatione, conscientia nostra pavescit: juxta illud propheticum, *Confideravi opera tua, & expavi*, atque ad curandam proximorum salutem, pro qua Deus incarnatus est ac mortuus, quam valet alii surgere, festinat. Solet namque ventris nomine cor designari: quia sicut in ventre cibi excoquantur, ita cogitationes in corde sedula prædicatione maturescunt. Hinc etenim Hieremias, *Ventrem meum*, inquit, *ventrem meum doleo*. Quid namque prodesset auditibus si doctor suus ventrem suum se dolere quereretur? Sed multum in eis confesse studuit, attestando reprobis eorum actibus suam quoque conscientiam turbatam, ac dolore intimo esse repletam. Potest autem ventris nomine, ipsa mollities & infirmitas accipi eorum, qui doctrinæ officium suscipere: vel quia minus se idoneos æstimant, trepidant, vel quia ocio suæ quietis oblectantur, refugunt. Et ad tactum dilecti, ventre intremuit sponsa, cum ad instinctum divinæ compunctionis, infirmi Ecclesie, torporem ignaviae dicitur, seque ad exercitium boni operis accendunt, nec non & ad consulendum proximis, prædicando assurgunt. Hoc est enim quod sequitur:

XIX.

Surrexi, ut aperirem dilecto meo.) Aperire namque Domino, hoc loco verbum Domini prædicare significat. Aperimus quippe Domino, non solum cum adventum ipsius nostro in corde per amorem suscipimus, verum etiam cum eos, qui corda sua contra veritatem claudere solebant, ad hanc recipiendam instruendo convertimus. Et bene se sponsa ut aperiret dilecto, surrexisse commemorat: quia necesse est omnimodo, ut quisque veritatem prædicare disponit, prius ad agenda ea quæ doceat, assurgat, ne forte aliis prædicans, ipse reprobis effi-

ciatur. Cui subjuncta verba conveniunt, dum dicitur.

Manus mea stillaverunt myrrham, digiti mei pleni myrrha probatissima.) In manibus enim opera, quæ per manus sunt: in digitis accipitur discretio, per quam opera diriguntur. Quia nimirum nulla nostra membra plurimis distincta articulis, nulla flexibus sunt aptiora quam digiti. Hinc est enim, quod Dominus sententiam de adultera daturus, primo digito scribebat in terra, ac si iudicium, quod petebatur, explicavit: mysticè nos admonens, ut quotiens alios castigare, vel judicare disponimus, prius humiliati, nostram conscientiam solerti discretione exscalpamus, considerantes sedulo, ne & ipsi tentemur. Dicitur est autem sæpius, quia myrrham continentiam carnis, & martyria significat. Unde patet sententia: quia manus sponse stillant myrrham, cum operibus continentie se mancipat anima sancta. Et digiti ejus pleni sunt myrrha probatissima, cum se discretione sollicita examitans, invenit supernæ tantum retributionis intuitu continenter vivere. Nam qui humanæ laudis gratia student, qui teste ipso iudice: *repperunt mercedem suam*, hi nimirum myrrham stillare videntur è manibus, sed nequaquam digitos probatissima habent myrrha repletos: quia etsi non solum facultates pauperibus, verum etiam membra tradunt ignibus, si charitatem non habuerint, nihil eis prodest. Quia ergo is, qui alium docere vult, ipse debet & ab illecebris abstinere carnalibus, & ad patiendam pro confessione fidei esse paratus: rectè cum diceret, *Surrexi, ut aperirem dilecto meo*, continuo subjunxit, *Manus mea stillaverunt myrrham*. Et quia eandem continentiam vel passionem, æternæ solum mercedis intentione fieri oportet, rectè subintulit, *Digiti mei pleni myrrha*. Item manus sponse stillant myrrham, cum operatij illius, id est, doctores sancti mortificationi salutiferæ corpus subijciunt: & digiti ejus pleni sunt myrrha probatissima, cum in tantum tribulationibus proficiunt, ut invincibilis etiam eorum declaratur esse patientia: juxta illud Apostoli, *Sed gloriamur in tribulationibus: scientes quia tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem, probatio autem spem, spes autem non confundit*.

Rom. 5.

Pessulum ostij mei aperui dilecto meo.) Pessulum ostij sui sponsa dilecto aperuit, cum anima quæque electa templum sui pectoris divina visitatione atque inhabitatione dignum fecerit. Pessulum ostij dilecto pulsanti aperit, cum inspiratione subita, ac desideria celestium accensa fatagit latius sinum mentis ad accipiendum gustum ejusdem supernæ dulcedinis aperire. Dixit enim supra, quia dilectus misit manum per foramen se terigerit, ac tempore concesserit. Cujus tactu vehementer inflammata, cupit jam non per angustiam foraminis, eius manu contingi, sed patefacta cordis janua, felicissimo ejus amplexu percipi: id est suavitate divinæ illustrationis, quam raptum jam & permodicè senserat, plenius saturari. Verum quia perfectæ eternorum gaudiorum visio nulli in hac vita electorum conceditur, quæ cunctis in alia vita iustus præmiorum loco referatur, rectè subditur:

At ille declinaverat, atque transferat.) Hoc est enim quod Psalmista ait, *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur deus*. Nam quanto se altius humanum cor ad contemplandam divinæ visionis gloriam fide & oratione purificatum sustollit, tanto altius invenit esse, quod querat, & ad quod promerendum tempore promissæ retributionis ascendat. Cui simile Ecclesiastes, *Dixi, sapiens efficiar: & ipsa longius recessit à me, multo magis quam erat*. Nec prætereundum quod non ait simpliciter, *Ostium meum aperui, sed pessulum*, inquit, *ostij mei aperui dilecto meo*. Clauserat enim pessulo in altum demisso conclave sui cordis, ne quis hoc prophanus, aut infidator intraret. Juxta illud Salomonis, *Omni custodia serva cor tuum: quoniam ex ipso vita procedit*. Aperuit item dilecto, ut repulsis immundorum turbis omnibus, liberum in se locum conditori præberet. Nec repugnare putandum est, quod supra diximus, aperire sponam dilecto guttis nocturnum,

actore argenti : cum Ecclesia vel anima fidelis, cor proximorum ad laudem conditoris, quem nesciebant, vel non curabant, accendit, & nunc eam interpretatur pestilum obsequii sui eidem dilecto referare, in eo quod ipsa per profectum compunctionis, suam mentem latius ejus ingressus patefecit. Uno enim eodemque fit utrumque momento : quia nimirum interna asperatio, quemcumque ad colligendas Deo animas accendit, ipsam pariter ad amorem, ejusdem conditoris ardentius solet accendere. Nec alia causa quempiam rectè ad docendum, quam amor Dei concitat. Et dum quisque docendo animam proximi ad rapienda divina pietatis dona pandere delectatur, suam pariter mentem necesse est hæc agendo innovet, atque ingressui gratiæ cœlestis largius dilater. Denique sequentibus verbis manifestè innouit sponso quantum proficeret, dum præcordia proximorum, quæ oblecta viderat, domino aperire curabat : graviter ferens eum, quem ipsa tantisper ardebat, infidelium torpore, quasi tunc nocturno guttisq; gravari. Nam sequitur :

Anima mea liquefacta est, ut dilectus locus est.) Quanto suavius, inquit, vocem atque viciniarum dilecti mei per foramen secreta compunctionis accepi, tanto sublimius quicquid in me erat frigidum, incaluit : quicquid rigidum liquefactum est : adeo ut nihil nisi in lachrymas resolvi, dulce habuerim : & quem me ad punctum sua gratia contingentem retinere nequiveram, abscedentem jam fletu requirere, gemituq; delector. Et hoc quoque mihi liquefacti a rigore pristino, & effundenti in me animam meam non parum dedit augmenti, quod multorum refrigerere charitatem intueor : conquirentem ipso quod guttis, id est tenebrosis pravorum sit tumultibus obfusus. Et quia dissipaverunt iniqui legem ejus, ideo ipsa magis magis, que mandata ejus super aurum & topazion diligere curavi.

Quæsi, & non inveni illum, vocavi, & non respondit mihi.) Hæc eorum in sancta Ecclesia vox est, qui consueverunt transiens labentium rerum sollicitudine, summis tantum incedere bonis, ac partiæ cœlestis amare semper ingressum. De quibus dubium non est, quia non una eademq; vi dulcedinis semper, ut volunt, desiderio supernorum possint affici : quia nimirum hæc virtus non in arbitrio elevata ad superna mentis, sed in dono tantum elevantis atque illustrantis Dei. Quotiescumque ergo anima casta, vel egredi cupit ad Dominum, vel in carne posita, gustu futuræ beatitudinis attolli, nec tamen statim, quod deposcit, impetrat : tunc necesse est gemebunda dicat, *Quia quæsi illum, & non inveni : vocavi, & non respondit mihi.* Invenitur namque semper à bene querentibus, ut misereatur, respondet semper à bene vocantibus, ut perpetuam consulat ad salutem. Sed non semper ad hoc respondet, aut se invenitendum offert, ut quod in patria pervenientibus promittit, hoc in itinere hujus exilij adhuc pergentibus protogeret. Deniq; quotidie sæpius genu flexo dicamus patri, Veniat regnum tuum, nec nos exaudiri diffidimus, nec statim, quod postulamus, accipimus, sed effectum nostræ precis, donec in fine consequamur, patienter, gaudenterque sustinemus.

Invenunt me custodes, qui circumveant civitatem, percusserunt me, & vulneraverunt me.) Custodes, qui circumveant civitatem, sancti sunt doctores, quibus Ecclesiæ cura delegata est : ut eam videlicet, vel verbo vel exemplo, & ab incursione pravorum turentur doctrinatum, & ad conditoris sui timorem ac dilectionem magis magisque succendant. Hi etenim civitatem circumveant : quia in omnibus sanctæ Ecclesiæ locis quaqua versum toto orbe distenditur, eorum vel præsentia corporis, & viva vox, vel in littera literis doctrina, sive opus invenitur. Qui sponfam, quaerit dilecti fatigatam, inventientes percussunt ac vulnerant : quia animam, quam superno amore anxiam reperiunt, verbo suæ doctrinæ amplius inflammant. Et dum in ea quicquid terrenum remanente deprehendunt, extinguunt, eamque ad infima cuncta velut insensibilem reddunt, quasi hanc percussiones vulnerant. Cum enim de-

scribens armaturam Dei, Apostolus dicat, *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei* : quid mirum, si percussus dicitur & gladii vulnus accipitur illud, de quo dicitur alibi, *Vulnerata a charitate ego sum.*

Tulerunt mihi pallium meum custodes murorum.) Custodes murorum, idem summi doctores sunt, cum eos quoq; qui Ecclesiam gubernare ac munice sufficant, intruere latagunt. Credo Timotheus, Titus, & cæteri hujusmodi operatores veritatis, muri erant civitatis Dei. Et Paulus, cum eisdem exhortatoria dat præcepta, quid, nisi cultos intelligendus est murorum ? Custodem tenamque civitatis, quam sollicitus circummet, ostendit, cum virtutes suas enumerans ait, *Præter illa quæ extrinsecus sunt inveniatis, mea quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Custodem se item murorum esse docuit, cum Timotheo dicit, *Tu vero vigila in omnibus labora : opus sacri Evangelij : ministerium tuum imple, & cætera hujusmodi.* Et ad Titum, *Idem, inquit, reliquit te Creta, ut ea quæ desunt, corrigas, & constituas presbyteros : sicut & ego tibi scripsi.* Tollerunt autem pallium suum (sponfam percussam, & vulneratam custodes murorum, cum Apostoli, vel apostolici viri animæ colliberentur vino amore attackta, retinacula transeuntium rerum auferunt : ut infimis expedita culcis, libertori curia faciem sui conditoris requirat. Pallium namque idem, quod loquitur tunica : ubi ait, *Expoliavi me tunica mea, et non tesserum implicamentum a designans.*

Adiuvo vos filia Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut annuncietis ei, quia amore langueo.) Merito langueo amore sponfa, cum gladio spiritus percussa ac vulnerata, catualis amicum cupiditatis exiit : quia, quantum in Deo convalescit anima sancta, tantum ad seculi hujus afflictum, quasi debilis efficitur, & infirma. Nec mirandum si languere dicatur anima perfecta ad ea que mundi sunt, cum Apostolus eos, qui mundum persequuntur, mortuos appellare non dubitet, *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Et de templo, *Alibi manus crucifixus est, & ego mundo.* Filia Hierusalem cives sunt patriæ cœlestis, qui partim adhuc peregrinantur in terram : partim jam regnant in illa. Verum hoc in loco cum dicitur, *Adiuvo vos filia Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut annuncietis ei, quia amore langueo* : Illam ejus partem videtur alloqui, quæ in terris versata, necdum perfectè Dominum videre meruit : quem tamen sapius invenit, cum suo illum in pectore per amorem recipit. Hæc ergo filia Hierusalem adjuvat sponfa, ut si invenerit dilectum ipsius, nuncient ei, quia langueo. Nos quippe sumus sponfa hæc, & amica ejusdem Dei & Domini nostri, in quantum ei adherentes, unus cum eo spiritus efficitur, & cum ceterorum desiderij accenti, atque ejus, quem nondum videmus, conditoris nostri faciem suspirantes venimus ad famulos illius, quos angelicam in terris agere vitam credimus, eosque subnixi petimus, ut tempore devotæ suæ orationis, nos quoque Domino commendant, ac pro nobis interveant, ut ejus videre vultum mereamur, hoc est profecto quod agimus, adjuvantes filia Hierusalem, ut amoris nostri magnitudinem ad Deum referant : & pro ejus videnda gloria, nobis a quæ, ut sibi suipernum poscant auxilium. Unde & tale per omnia ab eisdem filiabus Hierusalem responsum redditur, quod devotæ fidelium collationi manifestè congruat. Nam sequitur :

Quia est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiuvas mihi ?) Quod est appetere fratrem fideliem fratri fideli dicere : Obsecro, quia charitate redemptionis te fervere comperto, mihi quoque de eo verba facias : me salutari exhortatione confirmes, quatenus meo in corde charitas eadem ejus beneficijs ac donis augetur. Et quidem jam dudum timorem ejus habere, peccatorum meorum confectus capiti, sed nunc proficiente mentis robore, securior jam factus de venia peccatorum, de charitate ejus aliquid audire delector. Dic ergo age, *quais est dilectus tuus ex dilecto* : hoc est, ex ea parte qua diligi debeat, potius quam

tineri. Huiusmodi verbum habes, & in cantico Eisaie, *Vinea facta est dilectio in cornu, in loco uberi*: & cetera, usque dum ait, *vineam, sabaoth, domus israel*: & homo Iuda, novellam dilectum. Potest autem dilectus ex dilecto, filius ex patre intelligi, sicut lumen de lumine, Deus de Deo, idem recte creditur & confiteatur. Sicut enim una charitas, & una deitas patris & filij: sic est & una dilectio, Joanne attestante, qui ait, *Et omnis qui diligit eum, qui genuit, diligit eum qui natus est ex eo*. Sequitur condigna quarentibus a parte responsio.

1. Jo. 3.

XXIII.

Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Candidus, quia in carne apparet, peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus: rubicundus, quia laetit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Et bene primò candidus, deinde rubicundus: quia primò sanctus venit in mundum, & postmodum sua passione creatus exivit de mundo. Et ex millibus, quia ex omni genere humano unus mediator Dei & hominum, per quem mundus reconciliatus, assumptus est, à Deo solus mortalium de cælo audire dignus fuit, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacuit*: id est in quo nil vitij, quod me offenderet, & omne pondus virtutis, in quo gauderem, inveni. Unde bene de illo dicit Ecclesiastes, *Virum de mille unum reperi, multierem ex omnibus non inveni*. Subaudis, perfecta iustitia refulgentem. Hoc enim in his verbis debet intelligi, subjuncta lenientia declarata, qua dicitur: Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus homines rectos, & ipse infinitis miscue, tint questionibus.

Mat. 3.

1. Cor. 2.

Caput eius aurum optimum. Dicit Apostolus, *qui a caput mulieris, vir: caput viri, Christus: caput autem Christi, Deus*. Quod videlicet caput, aurum est optimum: quia sicut aurum nil preciosius æstimatur in metallis, ita singularis & sempiterna Dei bonitas jurè omnibus, que ipse fecit, bonis antecellit.

Ephes. 5.

Comæ eius elata palmarum, nigra quasi corvus. Comæ capitis dilecti, ceteræ sunt sanctorum, quæ Deo fidei famulata adherent. Merito elatis palmarum assimilantur: quia dulcedinem perpetuæ remunerationis expectant. Unde est & illud Psalmographi, *Iustus ut palma florebit*. Merito nigra quasi corvus dicitur: quia non hanc à se habere dulcedinem posse, sed ab illo sperant accipere, qui ait, *Sicut palmæ non possunt ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis*. Immo nil ex se, nisi tenebras fuisse deprehendunt, admonente Apostolo, *Quia suis iniquis quando tenebra, nunc autem lux in Domino*. Nec mirandum est, nos ante lavacrum regenerationis nigredini esse comparatos corvorum: cum ipsi Apollithis jam se sequentibus magistra veritas dicat: *Si ergo vos, cum sitis mali, nos bona data dare filijs vestris*. Sed & legislator, videamus an in comis sponi corvinum aliquid inter elatas deprehenderit palmarum? Conspicita siquidem luce divinæ gloriæ, mox tenebras humanæ pravitatis agnovit ac redarguit dicens: *Dominator Domine Deus misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, & verus, qui colodis misericordiam in millia, qui auferis iniquitatem & scelera atq; peccata, nullusq; apud te per se innocens est*. Comæ igitur sponi, id est cohortes iustorum, sicut elatae sunt palmarum: nigrae, quasi corvus, quia per misericordiam quidem dominatoris ad gaudia victoriae tendunt, sed per se cognoscunt. Potest autem hic versiculus, & de his, qui in cælesti patria, suo conditori æternè adherent, spiritibus accipi: qui, quo altius gloriam incommutabilis & perpetuæ majestatis aspiciunt, eo verius omne quod creatum est, quam sit infirmum ac vile, perpendunt. Apponitur, comas sponi, virtutes Angelorum interpretatur: & addit dicens, *Elatae verò palmarum, quod dixit, docuit prædicta ministeria nunquam inclinari à sua potentia, suorum officio, sed semper sublimia permanere: sicut palmarum comæ semper virorum virtutem tenentes, in sublime elatae sunt*. Julianus de his ita loquitur: *Comæ etiam alia comparatione signantur, quæ tamen & cincinnorum forma fulgorem auri videatur imitari*. Comæ ejus, sicut elatae palmarum, ut crispæ nimirum videantur, & tunicae. Et paulò post, ac si diceret: Divinis

tati sanctorum ejus, & hominum & Angelorum famulantur cohortes, & honorem Regis continua laude celebrant: atque ita sunt ministerij sui dignitate conspicuæ, ut palmarum instar excellant, auri instar resplendant. Sed tamen ad eum illum, cui obsequuntur, intelligunt, ut non solum nil elationis assument, ceterum præ nimia humilitate fulcæ, nigraeque videantur. Porro alia translatio, pro elatis palmarum, unum nomen posuit, cines ejus abietis. Et quidem scimus, quod abies, græcè elatis vocatur, & nunquam marcoris infirmitate commutatur. Unde videtur elates hoc loco Græcum esse verbum, non Latinum, hoc est nomen arboris proprium. Quod etiam Plinius Secundus asserere videtur, cum de unguentis scribens dicit: Est præterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alij elatem vocant, quod nos abietem, alij palmam, alij spatham. Quibus verbis conjici datur, quòd elatae sunt arbores, similitudinem habentes aliquam palmæ vel abietis, unguentis aptè conficiendis. Quas ideo nos interpretat elatas palmarum, id est abietes palmarum dixit, ne vulgare genus abietum, quod ædificijs & navigijs convenit: sed speciale, quod unguentis aptum est, intelligamus, quod & figuris aptè convenit. Comæ enim sponi, unguentorum comparantur arboribus, quòd sanctorum ceteræ, quæ familiariter suo conditori, velut comæ capiti adherent, virtutum sunt gratia refertæ: quibus cum divinæ majestatis sedulæ obsequuntur, quasi comæ unguentorum similes caput ornant sponi. Denique Maria Magdalena caput Domini nardo perfundens, capillos ejus in magnâ mysterium devotionis elatis palmarum, id est aromaticis arboribus similes reddidit.

Oculus eius sicut columba super rivus aquarum. Quid in oculis sponi typicè debeat intelligi, Joannes aperit, cum se agnum vidisse commemorans, habentem cornua septem: confestim exponendo adjunxit, *Qui sunt septem spiritus demilli in omnem terram*. Septem autem spiritus dicit, septem dona unius ejusdemque spiritus: quæ Efasius novissimo divinæ operationis ordine distinguit. *Quia spiritus sanctus disciplina effugiet fîlum*. Delectatur autem sede illarum mentium, quæ se instar aquarum viventium, reddunt lucidas: quæ nil sibi sordidum, nil tenebrosum, nil quod non ab omnibus veri amatoribus, immò ab ipsa veritate, quæ corda scrutatur & renes, probare debeat, inesse patiuntur. Et bene, non super stagna aquarum, sed super, inquit, rivulos aquarum. Si enim requiras quòd deriventur, quòd fugiant hæ aquæ, prodit ipse fons vitæ de quo oriuntur, id est Dominus nosster: de quo habent corda electorum, quicquid mundum ac lachrymum habent. *Fiet, inquit, in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*. Nam qui munditiam quidem, vel sermonis videntur habere, vel opetis, sed ad cælestia regna per eandem munditiam tendere aut dissimulant, aut ignorant: hi profecto non rivulis, sed stagnis adæquantur aquarum. Qui verò appetitis in se sordibus locum malignis præbent spiritibus, tales non aquis mundis, sed volucribus lun magis, quibus lues gaudent, assimilantur. Sues ergo paludibus, columbæ rivulis delectantur aquarum: quia in pectoribus immundis, aptam spiritus immundi mansionem usurpant. *Beati autem mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt, & divinorum charisma: um luce replentur*. Quæ videlicet charismata, quia gratis, fidelibus & sola supernæ benevolentia causa dantur, aptè subditur:

Quæ lacte sunt lota, & residunt iuxta fluentia plenissima. Rectè etenim lactis nomine, dona supernæ largitionis & pietatis indicantur: quia nimirum mares, quæ parvulos nutriunt fetos, gratuito eis, ac naturalis causa dilectionis alimentum lactis ministrant. Lacte ergo sunt lotæ columbæ, quibus oculi assimilantur sponi: quia gratia salvi facti sumus per fidem, & hoc non ex nobis. Dei enim donum est. Ita autem hæ columbæ, id est donationes spiritus, lacte lotæ dicuntur, quæ nunquam sordis aliquid habuerunt: quomodo dicitur à Psalmista: *Eloquia Domini, eloquia casta: argenti igne examinatum, probatum terra, purgatum septuaginta: cum consistet ea nil unquam terrenæ pol-*

Historis

lutionis habuisse, quod deberet igne purgari. Sic ipse co-
 æterni patri filius, & rectè creditur ex patre natus, &
 nunquam fuisse non natus, rectè, veraciter confitetur &
 creditur. Et alia huiusmodi habes in scripturis innumera.
 Quæ etiam columbæ juxta fluentia resident plenissima,
 quia quæcumque corda amore virtutum redundant, hæc
 gratia spiritualis inhabitare libentissimè solet, ut ea subli-
 miori respectu suæ præsentia illustret, quæ puritate sin-
 ceræ intentionis ad cœlestia graviter tendunt. Si autem
 in oculis Domini prædicatores verbi ejus intelligere vol-
 umus, inveniemus hos sicut columbas esse super rivulos
 aquarum. Sicut columbas quidem, quia simplices: super ri-
 vulos verò aquarum, quia spirituali sunt gratia ditati. Qui
 per rivulos aquarum sæpè designantur, quia scripturis san-
 ctis, quæ & ipse vocabulo aquarum crebrò figurantur,
 vigilantè intendunt, quibus edocti, facilius insidias dia-
 boli dignoscere ac declinare valent. Columbæ siquidem
 super rivulos aquarum non solum propter potum, vel la-
 vacuum, vel loci amœnitatem ac munditiam residere
 solent, sed ea non minus intentione, ut venientis umbram
 accipiant, in aquarum perspicuitate prævidere, ac si im-
 minens ab hoste periculum evadere possint. Cujus figura
 naturæ in præputio est, quia jugi divinorum eloquiorum
 meditatione opus habemus, ut vel facta sanctorum, vel
 dicta legentes, quo nos genere aperta impugnationis an-
 tiquus hostis, quibus fraudum machinis debellare ac sup-
 plantare conetur, sollicita mente percretemur. Mox-
 que ubi futura ejus insidias perspicimus, uticum nobis
 refugium foramina petrae nostræ, id est Dominicæ fidei
 præsidia intremus, ac signo nos passionis illius defensæ
 studeamus. Sed & cavernam maceris cito volatu petam-
 mus, id est sanctorum vel angelorum, vel hominum
 crebras pro nobis intercessiones apud misericordiam pi-
 conditoris quaeramus. Quod cum universis fidelibus,
 tum illis maximè probatur esse necessarium, quibus non
 sui solummodo cura, sed & aliorum gubernandorum atque
 erudiendorum est onus impositum. Hæc sunt ete-
 nim firmissima ac tutissima sanctæ Ecclesiæ præsidia, pro-
 pter quæ superius à Domino auditur, Surge amica mea,
 sponsa mea, & veni columba mea in foraminibus petrae,
 in caverna maceris. Bene autem de eisdem columbis, id
 est spiritualibus verbi ministris dicitur, Quæ lacte sunt
 lotæ, & resident juxta fluentia plenissima: ut primò om-
 nium lavacro baptismi esse recreati influent, quod non
 absurde vocabulo lactis exprimitur: quia inter ea consu-
 merantur sacramenta, quibus infantia sanctæ Ecclesiæ,
 vel nasci consuevit, vel nutrir. Si quid autem inter ri-
 vulos aquarum, & fluentia plenissima distare credimus,
 potest in rivulis aquarum, eruditio Testamenti veteris
 accipi: cujus cultores veraciter Deo dicere noverunt,
 Filij autem hominum in protectione alarum tuarum spe-
 rabant. Videlicet ne insidijs aëciarum potestatum, qua-
 si accipitrum unguibus, rapiantur. *Inebriabuntur ab uber-
 tate domus tua, & torrente voluptatis tue potabis eos: quoniam
 apud te est fons vite.* Potest in fluentis plenissimis perfectio
 doctrinæ Evangelicæ non inconvenienter intelligi: cujus
 tanta est plenitudo, ut nulla major in hac duntaxat vi-
 ta commorantibus esse possit. Quæ ab alterutrum distin-
 guens Evangelista dicebat, *Quia lex per Moysen data est,
 gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Et quoniam
 utriusque Testamenti scientia doctoribus veritatis con-
 cessa est, rectè oculi Domini sicut columbæ di-
 cuntur super rivulos aquarum, quæ lac-
 tæ sunt lotæ, & resident jux-
 ta fluentia plenis-
 sima.

Psal. 62.

Ioan. 1.

* * * *
* * * *
* * * *

BEDÆ PRESBYTERI IN CANTICA CANTICORUM.

Liber Quintus.

ENÆ illius sicut areolæ aromatum,
 consistit à pigmentarijs: Labia illius sicut
 distillantia myrrham primam. Sicut
 in labijs Domini verba, quæ loque-
 bantur, ita in genis ipsa modesta pietas
 simul & severitas vultus ejus exprimitur.
 Si enim de puro homine rectè
 dici potuit, *Sapientia hominis luce in
 vultu eius:* quanto magis in vultu illius hominis, qui est Dei
 virtus, & Dei sapientia, bene considerantibus, & summa
 virtutis & sapientiæ resfulgebat? *Gen. inquit, illius sicut are-
 olæ aromatum, consistit à pigmentarijs.* Quomodo enim areolæ
 aromatum decentè atque ordinatè compositæ: magnam
 spectantibus & odoris & aspectus sui gratiam præstant: ita
 apparens in homine mediator Dei & hominum virtutum,
 sive doctrinæ suæ dulcedine præsentis illustrabat, & summa
 ad se petrahebat abentes. Pigmentarios autem, à quibus
 hæc sunt areolæ consistæ, Prophetas & Apostolos intellige,
 qui ejus non solum sermones, sed & mores sacris indidit
 paginis concordè prioris relatione: hi futura incarnationis
 ejus arcana, illi facta narrantes. Credo ad speciem gena-
 rum ejus referendum, quod exultavit in spiritu, parvulorum
 fidei congratulans: quod dolebat super dicitur cordis infir-
 delium, quod refuscitatus Lazarum gaudebat propter disci-
 pulos, ut crederent, quod flentes sorores, sive amicos ejus
 intuens, flevit & turbavit semetipsum, quod imminente
 passione cœpit contumescere, & melius esse, quod nullum ei-
 sui, vel super vacuis verbis tempus indigebat, quod non
 secundum visionem oculorum judicabat, neque auditum
 aurium arguebat, quod sicut ovium, ad visionem dicitur esse, &
 quasi agnus soram tendente, sic non aperit os suum.

Labia autem illius, lilia distillantia myrrham primam.
 Lilia, quia claritatem cœlestis regni promittunt: distillantia
 myrrham primam, quia pœ contemptum voluptatum
 præsentium, ad hanc perveniendum esse prædicant. *Exem-
 ple, inquit, cepit Iesus prædicare & dicere, Penitentiam agere
 appropinquabit enim regnum calorum.* Item labia illius, lilia,
 quia candore nos sanctitatis remittere jubet: distillantia
 myrrham primam, quia propter hanc considerandam,
 quicquid adversi occurrerit, fortiter nos sustinere præ-
 cipit. Lilia præferebat in labijs, cum auditores suos, patris
 peres spiritu, mites, iugentes, elucientes & sicutentes iustitiam,
 misericordes, mundicordes, & pacificos esse doce-
 bat. Hisque singulis mercedem perpetuæ beatitudinis re-
 promittebat, addidit, *Litij & myrrham:* cum continus sub-
 junxit, *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam,
 quoniam ipsorum est regnum calorum.* Item labia illius, lilia
 retinebant, cum in una eademque persona, verum se De-
 um verum docebat esse & hominem. Aureus quippe color,
 qui erat intus, veritati divinitatis, quæ erat in Christo, de-
 center aptatur, maximè quia trifarius est, quasi quædam ac
 non discretam ejusdem sanctæ Trinitatis gloriam signi-
 rat. Candor verò exterior assumptæ humanitatis mansue-
 ditiam competenter, & sanctoniam designat. Sed &
 eadem labia myrrham distillantia primam, cum se divi-
 nitatem semper impassibilem in homine, quem assumpse-
 rat, vincula, verbera, spura, opprobria, mortem esse passu-
 rum prædicabat. Labia ergo illius, liliorum & spectem imi-
 tantur, & odorem, cum dicit, *Filius hominis venturus est
 in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuique
 secundum opus eius.* Distillant myrrham primam, cum dicit,
 Primum autem oportet illum pati, & reprobari genera-
 tione hæc.

Manus eius rotantes aurea, plena hyacinthis. Ordinatè
 post labia manus, id est opera, post verba laudat Eccle-
 sia sui redemptoris: quia quæ verbis docuit, virtutibus
 credon.

UBEDA
TOMUS
S. BEDÆ
PRESBYTERI
IN CANTICA
CANTICORUM

Mar. 13.

credenda esset monstravit. Hinc est enim quod docente illo in monte, admiratae sunt quidem turbae super doctrinam ejus. Sed ut admirationem fides sequeretur, descendens de monte, leprosum perentem solo manuum tactu mundavit. Hinc etiam est, quod admirantes facta ejus, civis ipsius dicebant, Unde huic sapientia & virtutes? Sapientia quippe ad labia, virtutes referuntur ad manus. Bene autem manus illius tornatiles esse perhibet, ut & facilem ei potentiam & inenarrabilem agendi scientiam inesse designet. Constat enim, quia tornatura ceteris est promptior atque inenarrabilior artibus. Nam qui in ascia, vel scalpello, vel bipenne, vel malleo operatur, & laboriosus multo operatur, & crebra appositione normae ac soletti circumspeditione oculorum, ne turtum faciat, indiget. At qui in circino tornat, non extrinseca eget regula: sed in seipso, quo unitor ferramento, directionem sui conservare valet operis. Manus ergo Domini tornatiles sunt: quia in promptu habet facere quae vult, quia dicit & fiunt. Denique dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula. Nec mora, surgens sustulit grabatum suum, & ambulabat, qui duos de quadraginta annos paralyticus saeculerat. Tornatiles sunt manus illius, quia in se omnem iustitiae regulam tenet. Non autem ut nostra paupertas, necesse habet in facis discere literis, ne opus suum a vero deviet. Denique dictum est de eo, Unde hic literas scit, cum non didicerit? Inde autem sciebat, quia ipse erat literis & lege antiquior, immo ipse legislatoris iudex. Tornatiles, inquit, aurea plena hyacinthis. In auro namque quod metallis omnibus supereminet, divinitatis excellentiam significat, crebra expositione patuit. Manus ergo ejus aureae, quod virtutes, quas in homine gessit, divinitus esse patratas nemo fidelis ignorat. Quae recte etiam plena hyacinthis esse referuntur, quia nimirum ad spem nos caelestium, atque amorem excitant. Hyacinthus quippe gemma est aerei coloris. In manibus tornatilibus habet Dominus hyacinthos: ut videlicet vasa electionis, quae preparat in gloria, huiusmodi gemmis adornet: hoc est corda electorum suorum, supernae gloriae desiderio & expectatione iustificet. Quod si in hyacinthis pigmenta huius nominis designata accipiuntur, neque hoc a congrua veritatis significatione abhorret. Est enim hyacinthus pigmentum coloris purpurei, atque odoris jucundi. Unde poeta, preciosa quaeque in exemplum amoris congerens, addit;

Manera sunt, lauris, & luve rubens hyacinthus.
Et manus Domini purpureis erat floribus plena, quia moriturus pro vita nostra, has in clavorum fictione ceteros proprii rubore perdidit. Sed gemmas potius hoc in loco nomine hyacinthorum, quam flores esse intelligendos docet alia translatio, quae dicit: *Manus illius tornatilia aurea plena tharvis.* Tharvis namque apud Hebraeos nomen lapidis est, qui apud nos Chalcedonius vocatur.

Venter eius eburneus, distinctus saphyris. Venter fragillissimum in membris nostris locum tenet, quia nimirum & ossibus, quibus munitur, caret: & illia quorum omne vultus periculosum est, suo receptaculo complectitur. Ebur autem os est elephantis, quod nimis castitatis animal, & frigidus sanguinis esse fertur. Unde & mors ejus ad dracones crebris appetitibus insidijs, ut pote qui ardentia sua viscera, potatu ejus sanguine refrigerare desideret. Saphyrus autem lapis, cujus coloris sit, refertur historia sacra, quae dicit, *Et viderunt Deum Israel subspectibus eius, quasi opus lapidis saphyris, & quasi caelum cum serenum sit.* Venter ergo dilecti, fragilitatem humanitatis ejus, qua nobis conformis erat, innuunt.

Ebur decorem castitatis, quae a corruptione peccati carnis immunis in carne permansit, indicat. Saphyri sublimitatem virtutum caelestium, quibus in carne fulgebant, exprimit. Venter, inquit, eburneus eius, distinctus saphyris. Ac si aperte dicat, Fragilitas quidem in illo sublimitatis mortalis vera erit: sed haec lasciviae mortalitatis funditus expers, divinorum potius operum splendida clarescet insignibus. Et pulchre ventrem eius totum quidem eburneum, non autem totum saphyris vestitum, sed di-

stinctum esse saphyris dixit, ita ut partim ebur, partim appareant saphyri. Eburneus quippe venter erat ejus: quia fragilitas, quam induerat, peccato omni carebat: ita ut non amplius in ea, quam in osse mortui elephantis vitiosi ardoris posset inveniri. Distinctus erat saphyris, quia inter passiones assumptae humanitatis promovebat crebra indicia perpetuae divinitatis. Ad fragilitatem namque humanitatis pertinet ipsum, quod parvulus natus est nobis: ad potentiam divinitatis, quod de virgine natus est: eademque nativitas, angelicis est praedicata vocibus, & celebrata mysteriis. Ad potentiam divinitatis, quod indicio stellae monstratur, adorandus a Magis: ad fragilitatem humanitatis, quod insidijs perfidi Regis patria fugatur. Ad fragilitatem humanitatis, quod duci & tentari a diabolo potuit: ad potentiam divinitatis, quod illo victo ac repulso, ministeris honoratur angelicis. Ad fragilitatem humanitatis, quod aquam a Samaritana muliere postulat: ad potentiam divinitatis, quod eidem fontem aquae vivae sedare posse testatur. Ad fragilitatem humanitatis, quod fatigatur ex itinere: ad potentiam divinitatis, quod sequentibus requiem pollicetur aeternam. Ad fragilitatem humanitatis, quod in navis dormit: ad potentiam divinitatis, quia excitatus ventis & mari impetatur. Ad fragilitatem humanitatis, quod crucifixus est & mortuus: ad potentiam divinitatis, quod ejus mortem elementa cum terrestribus etiam tremere caelestia. Ad fragilitatem humanitatis, quod conditus a tomatis, ac sepultus est: ad potentiam divinitatis, quod surrexit & ascendit in caelos. Ad fragilitatem pertinet humanitatis, quod Elaias ait: *Non est species et, neque decor, & vidimus eum despectum.* Et paulo post: *Et quasi absconditus vultus eius, & despectus: unde nec reputavimus eum.* Ad potentiam divinitatis, quod ait Joannes: *Vidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti a patre, plenum gratiae & veritatis.* Distinctus est ergo saphyris venter Christi eburneus, quia immaculata & incontaminabilis ejus incarnatio, frequentibus refulsit miraculis divinae celsitudinis. Notandum enim, quod de saphyrino colore scriptura ait, quia talis sit species, quale caelum, cum serenum sit. Nominem autem caeli sereni, sublimitas divinae majestatis non incongrue figuratur. Psalmista attestante, qui incarnationem ejusdem redemptoris nostri describens ait: *A summo caelo egresso eius, & occursum eius usque ad summum eius.* Hoc est enim quod ipse discipulis de se ait: *Et credidistis, quia a Deo exivit exiri a patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem.* Sed & ipsa sponda in ventre dilecti sui eburneo, saphyri speciem vidit, cum primi sui pastoris voce dixit, *Tu es Christus filius Dei vivi.* Quia nimirum in filio hominis sancto, innocente, impolluto, segregato a peccatis, puram divinitatis plenitudinem cognovit.

Crura illius columna marmorea, quae fundatae sunt super bases aureas. Crurium Domini vocabulo, inneta, incarnationis ejus, quibus ad nostram venire salutem dignatus est, insinuantur. Quae bene columnis marmoreis conferuntur, quia & fortia sunt, & recta. Quid enim marmore fortius? quid est columna directius? An non firmitatem marmoris in cruribus ejus contempsit Psalmista, cum ait: *Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo: exiit ut egres ad currendam viam? & cetera.* An non & rectitudinem vidit columnarum, cum rursus idem dixit, *Iustus Dominus in omnibus viis suis?* Hinc est enim, quod illo in cubo ceposito, nequaquam ejus crura, tamen permittente praeside, frangi, licet nec scindi vestimenta potuerunt. Mansit quippe tunica inreterata, ut Ecclesia, quae est vestis ipsius electa, non habens maculam aut rugam, nunquam violanda unitas signaretur. Mansere crura intacta, ut mysterium adventus ejus in carne, sacrosanctum & inviolabile, omni malleo pravi dogmatis perdureret. Pilatus namque os malleatoris interpretatur. Sed malleus, licet impius ore heretico fetore disponat, stant columnae marmoreae, qui ictum ferientis firmissime repellant. Insana licet doctrina, insanum quid de Domino dicat, stat Evangelica veritas, quae vincat. De qui-

Joan. 1.

Psal. 18

Psal. 88.

huc eos

bus columnis apertè subinfertur. *Quæ fundatæ sunt super bases aureas.* Bases quippe aureæ, ipsa sunt consilia divina provisionis, quibus æteraliter ante secula dispositum est, omne quod temporaliter in seculo crearetur: in quibus & ipsa Salvatoris nostri incarnatio, & nostra in illo salus prædestinata est, teste apostolo, qui ait: *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate.* Et apostolus Petrus redemptos esse nos dicit precioso sanguine, quasi agni immaculati & incontaminati Iesu Christi: & præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus. *Fundatæ sunt ergo super bases eius aureas columna marmoreæ;* quibus crura Domini comparantur: quia cuncta Salvatoris nostri vestigia, quibus vel ad terras de celo venire, vel in terris convertari, vel post terras ad inferos descendere, vel post inferos de sepulchro resurgere, atque ad celos redire voluit, firma sunt ut marmora, recta sunt ut cælum potentia, ut columna ad regulam sunt divinæ præceptionis ordinata, ut fundatæ super bases aureas. De quibus videlicet basibus ipse ait: *Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, quid loquar.* Et si vis scire, quare sint aureæ bases, audi sequentia. *Et scio, quia mandatum eius, vita æterna est.*

Species eius ut Libani, electus ut Cedri. Quid, inquit, amplius singula membra eius describere laborem? totum in brevi comprehendam. Quomodo Libanus mons Phœnicis famulosus est altitudine, atque amplitudine insignis ita Dominus noster omnibus, qui de terra orti sunt, iure gratiæ sublimioris antecellit. Sicut idem mons, nobilitatum est ferax arborum, ita ille omnes sanctos suo præsidio, ne ad ima defluant, extollit, atque in se radicatos, ne à ventis tentationum concuti valeant, conservat. Ut cedrorum pulchritudini, fortitudini, sublimitati, atque odori omne sylvarum decus cedit. *Sic dilectus meus, speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labijs eius, propterea benedixit ei deus in æternum.* & cætera quæ de illo sequens Psalmus modum & consortium ejus multum transcendit describit. Et notandum, quod idem dilectus & Libano, qui ligna insignia gignit, & cedro, quam inter alia Libanus ipse gignit, assimilatur, quasi unus idemque ligna gignat ac portet, & inter ligna gignatur, atque à seipso portetur. Dominus etenim noster Iesus Christus, cum omnes electos ab initio mundi, usque ad finem suæ gratiæ divinitatis ad vitam gignat, nutriat, ferat sese quoque inter homines, quando voluit, hominem fecit, & ipsum hominem gratiæ sui spiritus, tametsi longè altius cæteris, implevit. Siquidem de illis dictum est. *Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* De ipso autem. *Non enim ad mensuram dat Deus spiritum.* Pater enim diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Electus est ergo dominus, ut cedri species, quia nemo omne sanctæ Ecclesiæ, in qua natus est, unica ac singulari dignitate transcendit. Species ejus ut Libani, qui inter ligna eximia profert & cedrum: quia inter electos suos etiam ipsum, qualem voluit hominem, quasi lignum vitæ in medio paradisi creavit, veluti si quis pingendi artifex se quoque inter alios suo ordine coloribus, quibus conveniret, depingat, aut historicus quilibet de multis multa referens: verbi gratia, legiser Moyses, aut Evangelista Joannes, de se quoque suo loco, quæ sint memoriæ digna, describat. Ita enim mons candoris (quod Libani nomen sonat) id est redemptor noster inter innumera ligna fructifera, quæ nomen Domini laudatura proferebat, protulit etiam cedrum, excellentius nimitum lignum cæteris, id est semetipsum; qui non solum laudaret nomen Domini, sed & ipse benedictus veniret in nomine Domini.

Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis. Si in labijs Domini, supra ubi dictum est, Labia illius, lilia lucidissima, oris illius verba accepimus: quid in gutture ejus suavissimo, nisi interdum eorundem verborum saporem intelligere debemus? Multi enim legentes, vel audientes possunt verba Domini dicere, possunt facillimè se dei mysteria perferunt: sed pauci admodum inveniuntur, qui hæc quam dulciter sapiant, veteriter in cordis palato sentiant.

Unde in eximia sanctorum laude dictum est. *Memoriam abundantiam suavitatis eius eructabunt, & iustitia sua eructabunt.* Eorum namque est de Dei exultare iustitia, qui abundantiam suavitatis ejus consueverunt amore interno gustare, & hujus memoriam proximis quoque prædicando eructare. Nam qui suavitatem ejus necdum libare didicit, necesse est de iustitia judiciorum ejus magis quam exultare, metuat. Denique Petrus memoriam nobis abundantiam suavitatis Domini, quam bene gustaverat, eructans ait. *Rationabile, & sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescat in salutem: si tamen gustastis, quam dulcis est Dominus.* Item quia per guttur ad labia flatus vitalis, ut loqui valeat, proceditur, sicut in labijs Domini ea quæ dicebat verba: sic in gutture potest apphensimè ipsa interna ac occulta dispositio pietatis ejus ac benignitatis, quæ factum est, ut fortas nobis loqueretur, intelligi. Ait quippe Paulus. *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudientes nos, ut abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobrie & iuste & pie vivamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei.* Cum autem dedit nobis spem adventus gloriæ magni Dei, jam labia ejus erunt ut lilia. Cum erudit nos, abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobrie & iuste & pie vivamus, eadem ejus labia distillant mirmham primam. At æterna illa gratia, quæ in hæc nobis promissionem vel eruditionem, quando voluit, apparuit, ipsa est guttur illius merito nobis suavissimum: ut pote qui nihil abique ea dulcedinis habere queamus. Denique dilectus ipse, quid gutturis sui suavitatis non solum in voce loquatur, sed & in ipso flatu valeat, ostendit: cum post resurrectionem apprensus discipulis, primis videlicet sponte suis membris inslavit, & dixit eis. *Accipite spiritum sanctum. Et totus, inquit, desiderabilis.* Totus Christus, Deus est & homo, id est verbum, anima & caro. Et totus est desiderabilis, quia non solum de incommutabili majestate perpetuæ divinitatis, verum etiam de clarificata substantia assumptæ humanitatis accipiendum est quod ait apostolus Petrus, *In quem desiderant angeli prospicere.* Amplius aliquid dicam. Totus erat desiderabilis, etiam ante clarificationem humanitatis. Totus erat desiderabilis ab ipso mox initio conceptionis, usque ad triumphum passionis. Desiderabilis genitrici, cum ait. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Desiderabilis beato ventri, qui portavit. Desiderabilis uberibus, quæ eum lactaverunt. Desiderabilis Angelis, qui hymnum mox nato dicebant. Desiderabilis pastoribus, qui viso eo glorificabant & laudabant Deum. Desiderabilis Magis, qui ad querendum eum, ab Oriente venientes, ubi invenire meruerunt, oblatibus muneribus adoraverunt. Desiderabilis Simeoni semi, qui promissum sibi visionem nativitatis ejus, ad ultimam usque præfulgentiam accitaret, ubi accepit eum in ulnas suas, benedixit Deum, mortemque lætatus aspexit. Desiderabilis Annæ prophetiæ, quæ & ipsa visa ejus nativitate, debuit confessionis suæ laudes Domino reddere. Desiderabilis omnibus, qui eum in templo duodennem inter seniores ac magistros cælesti sapientia mirandum cernebant. Desiderabilis discipulis, cum vocarent eum civissimè, relicti quæ habebant omnibus, sequebantur. Desiderabilis eidem, cum dicebant. *Domine ad quem ibimus? tu verba vite æternæ habes.* Desiderabilis omni populo & publicanis, qui audientes verbum illius, iustificaverunt Deum. Desiderabilis in monte Petro, cum dicit. *Domine, bonum est nobis esse.* Desiderabilis in cruce latroni, cum precaretur. *Domine, memento me, dum veneris in regnum tuum.* Nec tantum desiderabilis est eis, qui cum in carne videntes, dilexerunt verum etiam illis, de quibus ipse discipulis: *Multi, inquit, prophetae & iusti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt. Si abero, & præparavero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad meipsum: ut ubi sum ego, & vos sitis.*

Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus filia Hieronimus. Quanto devotius Ecclesiæ, sive animæ quæque facta diligit Deum, tanto familiariter habet amicum Deum.

Nam qui adhuc præ infirmitate mentis, siue conscientia peccati, timore servili divina mandata custodit, talis eum necesse est magis Domini quam patris vel amici loco vocet: quia necdum ad Apostolicam illam perfectionem attingere potuit, qua audire mereatur, *Vos autem dixi amici: quia omnia quaecunque audivi à patre meo, nota feci vobis.* Sed & Abraham merito patris pater fidei & dilectionis, amicus Dei appellatus est. Et Dominus loquitur ad Moysen, quomodo loqui solet homo ad amicum suum. Audita autem qualitate dilecti, de qua requisierant filiae Hierusalem, addunt aliam questionem, subdendo.

Quid abhi dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? Pro decore enim carminis, variantur persone colloquentium. Cæterum eandem Christi Ecclesiam, quæ sponsa vocabulo exprimitur, designant filiae Hierusalem. Quæ idcirco filiarum Hierusalem, siue Sion nomine censetur, quia ex multis constat animabus, quæ de ecclesiâ illa civitate, quæ est mater omnium nostrum, originem ducit. Ob id vero sponsa, vel soror, vel amica, vel huiusmodi vocatur, ut una esse, nec divisa, quævis longè lateque diffusa per orbem, signetur. Et varietas confabulantium inter se personarum de sponso, ipsa est, ut supra diximus, iocunda illa fidelium Christi collatio, quæ se alterutram ad eum concitant amorem. Adjuraverat filias Hierusalem sponsa, ut si invenirent dilectum ipsius, nunciarent ei, quod ipsa ejus amore langueret. Quia nimirum commune est gaudium totius Catholicæ Ecclesiæ, ut omnes electi pro ejus statu Dominum precantur. Quæsierant filie Hierusalem à sponsa, qualis esset dilectus ipsius: quia non nisi in unitate Catholicæ fides Christi, & disci debet, & doceri. Audientesque formam ejus, quam omnix petebant, adjiciunt etiam, quod abierit ipse, requirere: quia & hoc in unitate sanctæ Ecclesiæ disci oportet, in qualium corde potissimum, in quo genere conversationis Dominus solet inveniri. Cum ergo convenientes adiungem facimus de Domino pura intentione seminem, & omnes sumus filie Hierusalem, quotquot ad superna perfectè suspiramus, atque in terris peregrinanti, ac patriam nos habere in cælis veraciter profitemur. Et tamen quisque nostrum rectè eum sponsa Christi se loqui, & ab ea responsum petere dicitur, cum hoc sollicite prævidet, ne aliud quid loqui, vel audire à fratre velit, quam quod catholicæ pacis regula dicat. Pulcherrima autem mulierum, Ecclesia nuncupatur: quia licet multa sit pulchritudo Ecclesiarum Christi per orbem, quasi mulierum spirituali flore secundatum, quanto amplior est pulchritudo totius ejusdem catholicæ, quæ ex omnibus illis, velat membris suis, una completur. Abiit enim, ut mulieres hoc loco, vel hæreticorum, vel schismaticorum, vel Gentilium, vel Judæorum errantium synagogas accipiamus. Non enim potest sponsa Christi illarum pulcherrima mulierum dici, quæ nil veræ pulchritudinis habere probantur. Sed mulieres sunt Ecclesiæ pulchre Ephesi, Smyræ, Pergami, Thyatiræ, Sardis, Philadelphie, Laodiceæ, & innumera huiusmodi, totum Deo consecratæ per orbem, quarum pulcherrima jure dicitur una ipsa, quæ ex omnibus constat.

Quid abhi dilectus tuus, quod declinavit, o pulcherrima mulierum, dilectus tuus, & querimus eum tecum? Abite autem, & declinare dilectus dicitur, non quod eos, quos jam acquisierat, unquam Dominus relinquat, atque alios acquirere pergat: sed quia divina potentia naturæ ubique præsens adesse potest, sic & ad alios sibi sociandos, cum vult, abiit, aut declinavit, ut nihilominus eos, quos ad se jam collegerat, incepta gratia conservet: juxta hoc quod Moyli dicit, *Congrega mihi septuaginta vires de senibus Israël, quos tu nosti, quod senes populi sunt ac magistri: & dices eos ad os tuum tabernaculi sederi, & auferam de spiritu tuo, tradamque eis.* Non quia Moyli datam semel gratiam minuere, sed quia ipsius gratiæ, quam habebat, eos participes fecerit. Exemplo flammæ ignis, ex qua cum candelam accendis,

& ipsam luce inflammas, & ea de qua accendis, flamma integra permanet.

Potest & ita rectè intelligi, quod abeat dilectus, declinetque ad tempus ab sponsa, cum desiderantibus nobis amore illius, usque ad lachrymarum effusionem inflammari, fixa & indeclinabili intentione munus orationis implere, totam mentem à concupiscentiis carnalibus ad æterna transferre, non semper ad votum desiderata concedit. Merito ergo requiritur ab eis, quos scire arbitramur, quosque tali questu dignos arbitramur, quo abierit, quod declinaverit Dominus: cupientes illorum nobis presentiam demonstrari, qui majoribus virtutum, ac puræ mentis indicijs, divinam in se esse gratiam prodant, quantum & ipsi horum exemplis atque alloquio instructi, in amorem dilecti nostri magis magisque proficere mereamur. Et benedicunt, *Et quæremus eum tecum*: quia quæcumque sine consortio sanctæ Ecclesiæ Christum querere conatur anima, non hæc jam inter filias Hierusalem, sed inter illas jure deputabitur, de quibus mater sancti Samuelis typum tenens Ecclesiæ, spernenti se synagogæ pontifici dicit: *Ne reputes ancillam tuam, quasi unam de filiabus Beliab.*

CAPUT VI.

Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatatis. Jam notum est, quid sit hortus dilecti. Ipse enim dixit, *Hortus conclusus soror mea sponsa.* Hortus quippe est Ecclesia: hortus ejus est anima quæque electa. Et bene cum dixisset, *Dilectus meus descendit in hortum*: addidit *suum*, id est, quem ipse fecit, ipse excoluit, ipse virtutum pigmentis conlevit, ipse fonte gratiæ suæ, ne deficeret, rigavit: ipse muro custodiae suæ, ne ab externis profanaretur, conclusit. Hic est, de quo ipse ait: *Simile est regnum cælorum grano sinapi, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factus est in arborem magnam, & volucres cæli requieverunt in ramis eius.* Granum quippe sinapis, verbum est Evangelij, humile in facie, fervens in virtute: quod accipiens à patre ipse Deus & homo seminavit in Ecclesiam suam, tantumque ei incrementi dedit, ut instar arboris eximie, latissime per orbem ramos fidei ac virtutum protenderet: in quibus etiam angelici spiritus humane salvationi congaudent, & sibi auctam requiem, cæli cives revocatis ad superna terrigenis crederent.

Neque enim frustra idem dilectus in horto comprehendi passurus, in horto crucifigi, in horto sepeliri, in horto victor à mortuis resurgere. Hortulanus voluit ab ea, quæ prima gloriam resurrectionis ejus videre meruit Maria, credi: quia in ipso suo horto, videlicet Ecclesia, inter alia divinorum charismatum, scilicet, etiam virtutem patientiæ in hac vita contemtionem mortis, ad terminandam hanc vitam spe beatæ quietis post resolutionem corporis, desiderium beatæ immortalitatis in receptione corporis plantare curavit. Et aprè quidem descendisse in hortum suum, non autem intrasse dicitur. Est enim locus dilecti in sublimi, quia in alto habitat, & humilitate respicit. Est locus horti in humili, in convalle lachrymarum. Sed qui in illum ab alto descendit, ipse ascensus in corde ejus disposuit, quibus in locum supernæ felicitatis posset pervenire. Unde rectè de eodem horto, id est Ecclesia, supra dicitur: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula sumi ex aromatibus?* Mira ergo dispensatio supernæ pietatis, quod descendere Dominus in Ecclesiam, & ascendere ad Dominum Ecclesia perhibetur. Descendit enim ad nos gratia divina defertur, quæ nos ad iustos ascendere faciat iustum. Quod mysticè signabat in Exodo, quando Dominus descendit in montem Sinai, & Moyse ascendit. Ascendit quippe iste, ut profectum virtutum caperet: descendit ille, ut donaret. Cum ergo dixisset, *Dilectus meus descendit in hortum suum*: addit etiam qualiter sit idem hortus constitutus, quæ fruge fecundus, cum protinus subdit, *ad areolam aromatatis.* Areolanamque aromatatis, est mens

fideliū, quæ disciplina rectæ fidei edocet, quasi æquis est lateribus hincinde composita, & ut fossorio solerti reverfa creberrimè, & à supervacuis est expurgata graminibus: quia nimirum sollicita se consideratione perspicit, & sedula cogitatione fatagit, ne quidem in se prophanum, ne quid immundum, ne quid fatis salutaribus contrarium, cœlestis agricola reperiat: dignam quæ se reddere contendit, in qua dilectus ipsius, sator videlicet iustitiæ, aromata virtutum, & propitius sua gratia plantet: & frequenti suo subsidio, ne unquam arefcat, irriget. Quæ pulcherrimè suum cœlestis desiderium, in capite quadagesimi primi Psalmi, juxta Hebraicam duntaxat veritatem deponit, dicens: *Sicut areola preparata est ad irrogationes aquarum, sic preparata est anima mea ad te Deus.* Descendens autem in hortum suum, vel ad areolam aromatis Dominus, quid ibi gerat, ostenditur, cum subinfertur:

Ut pascat in hortis, & lilia colligat. Pasquitur autem in hortis, quia pijs sanctorum laboribus delectatur. Pasquitur in hortis, quia ejus nimirum sunt membra illi, quibus iustitiæ fructus sunt. Et non solum decatnali, sed etiam de spirituali debet eleemosyna intelligi, quod in iudicio dictum se esse prædixit, *Quandiu fecisti uni de his fratribus meis minimis, mihi fecisti.* Colligit lilia, cum ad perfectum candorem meritorum pervenientes iustos ex hac vita educit, atq; ad cœlestia regna perducit. Quæ etiam duos versiculos in sequenti immensæ charitatis stimulo plenius exaggerat, addendo:

Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascit inter lilia. Ego dilecto meo gratam passionem in areolis aromatum, id est mundis fidelium cordibus præparo: & dilectus meus mihi, qui pasquitur inter sancta desideria mentium castarum, hanc suæ gratiæ vicem rependit, ut eadem fidelium suorum, quos educavit, desideria compleat. Complevit autem ea decerpendo eos de hoc paradiso lætæ voluptatis, atque ad cœlestium mansionum secretaria congregando, ubi ante conspectum gloriæ ipsius æterna carnis & spiritus immortalitate, quasi gemina specie liliorum, id est aurosa pariter & candente resurgant, & velut suavissimum de se odorem, famam virtutum suarum immatrescibilem per omnes patriæ perennis accolæ spargant. Hactenus sanctæ Ecclesiæ vox est, quæ rentis ac laudantis Dominum suum, & vultum ejus videre desiderantis. Verum quia ipse suis amatoribus nunquam abesse potest, sed ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine ejus, ibi est ipse in medio eorum: immò & si unus è suis inter leones inclusus, si in profundo maris detentus, si ventre ceti septus, à cæteris segregatur mortalibus, ibi est cum illo. Sequitur vox ejus, quæ questionibus suis de se fermocinantibus, se semper affuisse, & quæ loquebantur, se audisse declarat, devotionemque erga se illorum digna laudatione remunerat, dicens:

Pulchra es amica mea, suavis & decora, sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. Hierusalè dicitur visio pacis, quo nomine solet habitatio patriæ cœlestis, quam pax summa possidet, creberrimè signari. Pulchra es amica sponsa suavis & decora, sicut Hierusalem, Ecclesia vel anima quæque sancta, portio videlicet Ecclesiæ, quæ integritate mundæ operationis, suavitate divinæ laudationis, dulcedine mutæ dilectionis, statim supernæ civitatis imitator, suavis est & decora, sicut Hierusalem in eis, de quibus loquitur Elaias, *Sicut cæli novi, & terra nova, qua ego stare facio coram me, dicit Dominus, sic stabit semen vestrum.* Quæ etiam est terribilis, ut castrorum acies ordinata, cum fixa intentione puræ orationis, omnem à se incusum dæmoniaci repellit exercitus, cum frequenti prædicatione verbi cœlestis, cuncta erratici dogmatis arma confringit, cum continuis bonorum operum exemplis etiam pravos fallorum fidelium mores ac vitam redarguit, atque ad tramitem veritatis reducit. *Terribilis est Ecclesia, ut castrorum acies ordinata,* cum quicquid fidelis in ea vocatione, qua vocatus est, permanet, cum rectorem doctrinæ salutaris, ac perfectæ operationis formam subditis retribuunt, cum

continentes ab omni se inquinamento carnis ac spiritus mundant, perficientes sanctificationem in timore Domini, cum conjugati ita fruuntur hoc mundo, sedula eleemosynarum largitione futuri sibi seculi præmia præmia eleere non neglunt. Hac etenim trina personarum indelium distantia consistere Ecclesiam docet Propheta, cum tres solum viros in tempore vindictæ cœlestis, Noë, Sellum & Daniel, & Job asserit liberandos. Et cum hæc solum gradum singulæ intemetatum custodierint, ordinatam nimirum castrorum aciem monstrant, ordinatam perabilem cunctis hostibus Christi sponsam reddunt. Ita anima quæque perfecta, cum ita virtutibus operam dat, ut nullum in eis vitij locum relinquit, terribilis profectò hostibus, ut castrorum acies ordinata persflit. Nam si ita, verbi gratia, continentia studet, ut virtutem humilitatis non reneat: aut si sic eleemosynarum opera exerceat, ut à superflua locutionis culpa linguam non retineat: qui ita orationibus crebris insistit, ut affectum dilectionis proximo impendere distimulet: talis nimirum anima minus est terribilis hostibus, quia virtutum suarum castra minus perfecte ordinavit: quæ ex parte fidem sumit dissipat, sed ex parte relinquit inertia. Verum quia una eademque Ecclesia Christi, partim jam cum suo Rege gaudet in cælo, partim adhuc pro illo militat in mundo, potest hoc quod ait, *Pulchra es, amica mea, suavis & decora, sicut Hierusalem:* de illa ejus parte intelligi, quæ confecto suo certamine, & curlu consummato, coronam justitiæ jam percepit. Quod verò subdit, *Terribilis ut castrorum acies ordinata,* de eis convenienter accipi, qui adhuc corpore retenti, insidiant circum se adversario in modum leonis rugientis, forti fide resistent. Item *pulchra est Ecclesia, suavis & decora, sicut Hierusalem,* in his que spiritualiter, ac Deo dignè ipsa intus operatur, *Terribilis est, ut castrorum acies ordinata:* quia spirituale suum imperium toto orbe dilatate, repugnantibus etiam seculi potestatibus contendit. Et quidem Romanorum quondam, sive Græcorum, vel aliarum gentium imperium, & castrorum erat acies ordinata: quia magna nimirum mundum virtute premebat. Sed suave ac decorum, sicut Hierusalem non erat, quia vitæ pacis gaudia sperare, vel imitari nesciebat. At verò Ecclesia & pulchra est, & suavis, & decora, sicut Hierusalem: quia cœlestem in terras agere vitam constituit, *Et terribilis, ut castrorum acies ordinata:* quia barbaros etiam diversarum nationum animos ac mores ad suum ritum trahere satagit. Quæ tamen quia necdum factem sui dilecti quam maximè querit, cernere meretur, subsequenter audit:

Averte oculos tuos ad me, quia ipsi me avolare fecerunt. Ac si aperte dicatur, Oculos quidem tibi columbines dedi, quibus scripturarum arcana cognosceres, quibus virtutes à vitij secerneres, quibus semitas iustitiæ, per quas adhuc venires, dignosceres. Sed cave, ne ipsos ad me oculos etiam ad me videndum intendere quæras. Non enim videbit homo faciem meam, & vivet. Erit enim tempus, cum vinculis absoluta carnis ad me pervenies, & tunc implebitur quod promissum, *Quia qui diligis me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei myself.* At nunc dum in corpore constituta peregrinatis à peregrinibus bonis, averte oculos tuæ mentis à contemplatione divinæ majestatis & essentia, quia ipsi me avolare fecerunt: id est ipsi tui sensus spirituales, quibus me perfecte cognoscere desiderasti, quamvis multum te extollant, non in hac vita me ad perfectum comprehendere sufficient: sed ad hoc solummodo pervenire queunt, ut animadvertant divinæ gloriæ naturæ, tantæ esse sublimitatis, quæ nequaquam videri possit, nisi ab his tantum qui à vitæ vili bili funditus ablati, atque ad invisibilem forent introducti.

Avertere ergo jubemur in præsentem ab agnoscenda Dei substantia oculos nostræ inquisitionis, quia ipse cum avolare fecerunt à nobis: non quod ille qualitas longius recedat, qui promittit, dicens, *Quærite, & invenietis:* sed quod nos illo revelante discamus: quia quo altius puro corde queritur, eo certius quam sit incomprehensibilis,

comprehenditur. Cui simile est illud Psalmista, *Accedit homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* Tanquam si alijs verbis diceretur, Attolli humana fragilitas intentos sui cordis oculos ad videndum Deum, & ipsi eum avolare faciunt: quia eadem inquisitione exercitati atque illustrati sensus ejus, excellentiorem esse divinitatis eminentiam, quam eatenus poterant cogitare, cognoscunt, & verissime dictum in alio Psalmo, *Quia magnitudinis eius non est finis.* Hoc autem responstone satisfacere voluit sancta Ecclesia delictio Dominus, quo eum sollicito quaerebat palam, & non anigmatè: Quem amabat, videre concupiscens, ut superiora carminis hujus copiose declarant, Hortatur ergo eam, ut discretæ ratione temporum non quaerat in via præmium, quod ei reservatur in patria: sed meminerit interim, quod per fidem ambulare debeat, ut pervenire possit ad spem. Quæ videlicet tempora pulcherrimè distinguens, ait Evangelista Joannes, *Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, scimus enim, quia cum apparuerit, similes ei erimus: videmus enim eum sicuti est.* Verùm ne graviter fortè ferret Ecclesia, quod necdum plena cogitatione sui conditoris sui posset, enumerat illi multifaria spiritus pignora, quæ eidem prærogaverit, ut patientius ferat dilationem tuius summi ac singularis boni: quod necdum percepit, sed in tempore est æternæ retributionis perceptura. Sequitur enim:

Capilli sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro, &c.) Qui versiculi, simul & sequentes supra positi, ac pro capitu nostro plenissime expositi sunt. Sed non pigeat nos exponendo iterare, quæ auctorem sacri carminis non piguit scribendo repetere: ut vel prius dicta in memoriam revocemus, vel optulante divina gratia, novialiquid utiliter agamus. Quod autem live hæc, live alia innumera in scripturis, quæ tam fuerit dicta, repetuntur, firmitatis indicium est. Quod utinam Dei est & veraciter impleatur, ut exponens totius Regis Joseph Patriarchæ testatur. In capillis ergo sponse multifaria cogitationum subtilitas: in dentibus autem firmissima lenonum eus stabilitas intumatur. Quia in loquendo, labijs ac linguæ cooperantur, & illi de cerebro mentis liter oriuntur, nec præcisi dolent. Quis enim sapiens doleat, & non magis gaudeat, cum ei superflua cogitationum levitas demitit? Unde in magno mysterio, dentes legislatoris, cum esset plenus dierum, immoti legantur, & in caput Samudis, quia perpetuus Domino Nizæcus, id est sanctus fuit, novacula non ascendit. Figurabatur enim, quod iusta unum aut unum apex non præteriret à lege, donec omnia fiant: & quod in mente prophetica nil distinctio penitentia, quod recitare debet, fluxa cogitationis invenit. Bene autem idem capilli sponse, gregi assimilantur caprarum. Precepit enim lex, ut anima quæcunque peccaverit per ignorantiam, ubi reatum suum cognoverit, offerat Deo hostiam capram immaculatam. Et capilli nostri conferuntur gregi caprarum, dum cogitationum nostrarum erratus, penitendo in oblationem Domino compunctionis lachrymas, deprecationesque offerimus. Potest autem grex caprarum pro eo positus, non inconvenienter intelligi, quod in arduis rupibus sine arbutorum quærite victum solet. Cogitationes namque electorum, domi ad ecclesia semper nituntur, in alto nimirum, & non in voluptatibus istius mundi gaudent. De quibus capris bene subinfertur, *Quæ apparuerunt de Galaad.* Galaad namque dicitur acervus testimonij. Et hoc vocabulo rectè iustorum animus appellatur: cum renuncians se se concupiscentijs terrenis, certis virtutum probat indicijs. Siquidem mons Galaad inde nomen accepit, quia Jacob & Laban acervum in eo fecerunt, in amicitia vel pacti testimonium, quod se alterutrum non læderent: cum idem Laban idola sua qualiflet apud Jacob, & minime reperisset. Laban ergo significat mundum, Jacob animum suppletorem virtutum. Quæritque Laban idola sua apud Jacob, & minime invenit, cum explorantes corda electorum, mundi amatores, nil in eis tuum depre-

hendunt. Facit & acervum Jacob in testimonium, quod substantiam & terminos Laban non contingat: cum collecta in te copia virtutum, quasi lapidum vivorum, dicit animus Deo devotus *Quæ quidem retro sunt oblitiscens: ad ea vero, quæ sunt priora extendens me, ad destinatum persequor braviū supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.* Affert & Laban lapides ad constructionem ejusdem acervi, cum ipse quoque mundas tentationibus suis occasionem virtutis fidelibus præstat. Fit condictum inter Laban & Jacob, ut se invicem non lædant, cum protestatur iustus, & dicit: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* De hoc igitur acervo apparet grex caprarum, quibus capilli adæquantur sponse, cum de animo fideli alipetax cogitationum frequentium multitudo generatur. Et de ipso grege, pro his quæ ignoranter peccavimus, immaculatam Deo capram offerimus, cum agnita nostra peccata, humili cordis contritione punimus. Est autem Galaad non motus tantummodo, verum etiam civitatis in eo condita vocabulum, Unde rectè potest, & Domini, & Salvatoris nostri, & Ecclesiæ vel anima cuiusque sanctæ, quæ in eo locata est, gestare figuram. Denique supra ubi additamento positum est, *Capilli tui sicut grex caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad:* de illo incomparabiliter excelso monte dictum intelleximus, qui de semetipso ait, *Non potest civitas abscondi supra montem posita:* Hic verò ubi nomen montis tacetur, & simpliciter dicitur, quæ apparuerunt de Galaad: nil verum de ea, quæ in illo constructa est civitate, id est Ecclesia vel anima iusta, dictum accipi. Nam & anima sancta rectè acervus testimonij dicitur, quæ variarum collectione virtutum in altum adificata est: & Ecclesia tota jure hoc nomine censetur, cuius populus Petrus Apostolus ait: *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum, & ipsi tanquam lapides vivi super adificati.* Congruit hoc & Domino, ut supra diximus, ad quem adunatur omnium cæcis electorum, qui testimonium puræ conscientia pia professione, ac probis actibus reddunt.

Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro. Diximus in dentibus sponse, verba sanctæ Ecclesiæ posse intelligi. Bene ergo sicut grex dicitur esse ovium, quia nil in eis, nisi virtutum candor & innocentia videtur, cum in omnibus gratiam sui conditoris, vel docendo vel orando, vel laudes ei dicendo requirunt. Bene ipsa oves de lavacro ascendisse referuntur: quia nil de iustorum ore sordidum, nil immundum, nil quod non fuit leicunia sic purificatum, profertur: juxta hortamentum Apostoli: *sed si quis bonus ad edificationem silet, ut det gratiam audientibus.* At contra, quæque verba turpia, vel concumiliola, vel noxia, vel etiam otiosa oblectatio de pectore profertur, hujus dentes non ascendentes de lavacro ovibus, sed subus potius de volubro proceduntibus assimilantur. Bene autem subditur:

Omnes gemelli factibus, & sterili non est in eis. Omnes namque oves, quibus sponse dentes componuntur, gemelli factibus multiplicentur: quia omnis electorum termino, geminæ dilectionis, id est ejus, quæ Deus & proximus averit fructu secundus est. Omnis de perpetua mentis & corporis sospitate loquitur. Omnis per arma justitiae, quæ à dextris sunt, & a sinistris habenda, suos auditores munire continevit. Omnis de promissione vitæ, quæ nunc est, & futura, tractate desiderat: neque aliquid de ore iusti progreditur, quod non ad fructum sit æternæ salutis profectum. Et apud oves quidem, quibus dentes sponse confert, gemellos levis parere dicit: quia nimirum per ea quæ loquimur, proximis prodesse, eosque ad virtutis viam instituire valeamus: per illa verò, quæ salubriter cogitamus, nobis inemptis profutimus. Nos ipsi interno auditio in ara cordis, hostiam viventem facimus: proximis verò ad edificationem, quid intus ipsi geramus, non nisi per verba depromimus. Unde quidam tali hostia conditorem placans, agebat: *In me sunt Deus, Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* Quod si in dentibus, ut

Philip.

Gal. 6.

1. Ioan. 3.

suprà dictum est, prædicatores, in capillis auditores esse designatos intelligimus, quod aptissime profus congruit, non solum, quia illi loquelam corpori ac refectionem ministrant, isti blanda magis capiti ornamenta, quia instrumenta salutaria præbent, verum etiam quia illi primi in facie, quasi præcessores sunt positi, isti velut successores posteriorem capitis partem contingunt: in promptu est, quod rudes quoque adhuc & fragiliores, auctore dictis majorum, & obtemperare convenit, Ipsos autem doctores, non solum divina implere mandata, sed & gregem summipastoris, prædicando augmentare oportet.

Sicut cortex mali punici, sic gena tue absque occultis tuis. Dicitur est suprà, in genis Ecclesiæ pudoris ejus insigne: in malo punico, sanguinis Dominici mysterium figurati. Et genas habet spona Christi sicut malum punicum, quid anima fidelis non erubescit passionem sui redemptoris, vel confiteri verbis, vel factis imitari: sed postposita omni verecundia & confusione, quæ adducit mortem, palam proclamare delectatur, dicens: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Et consilium, quia cortici mali punici, genas comparaverat Ecclesiæ: ideo tubinulit, Absque occultis tuis: quia videlicet cortex mali punici solum quidem ruborem foris ostendit, sed multa interius granal, quibus exuberat, occultat. Sic etenim anima devota Deo, ac salubriter verecunda, virtute quidem se vivificæ crucis per omnia studet tutari: sed sub eisdem crucis signaculo, plura virtutum genera, quæ foris minimè apparent, verum mentem intus reficiunt, conservant.

Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus. Reginae & concubinae, utraque quidem ad thorum Regis accedunt, filios Regi generant: sed non utraque diademate Regum caput nobilitant. Utraque ergo animas prædicationis veritatis instantes, & per verbum fidei, ac fontem lavacri salutatis, sobolem Regi æterno spiritali generantes insinuant: sed nonnulla, immò non pauca lux mentis distantia. Namque reginae, sunt illæ merites, quæ intuitu regni cælestis, doctrinam inserviunt. Concubinae autem illæ, quæ carnalium solummodo, ac temporalium commodo voluptatum Christum annuntiant, non sincere. De quibus dicit Apostolus, *Sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Quas & ipse Dominus ab invicem distinguens ait: Qui autem solverit unum de mandatis istius minimi, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum.* Utraque ergo chorum regis adeunt, sed non utraque illi contregnant: quia quæ doctrinam suam operibus destrunt, hæc se perpetuis regni solatijs animæ privant. Ideo quæ illæ rectè numero sexagenario, hæc comprehenduntur octogenario: Denarius quippe numerus, propter Decalogum divinæ legis scientiam: tenarius, in quo mundum perfecit Deus, perfectionem designat bonorum operum. Sanè quia quinque per duodecim multiplicata, faciunt sexaginta, potest sexagenarius reginarum etiam ita interpretari: quod hi, qui omnes sui corporis sensus, visum videlicet, auditum, gustum, tactum, olfactum ad regulam Apostolicæ doctrinæ temperant, rectè sexagenario numero designentur. Et hoc reginatum, quia qui necesse præcepta Apostolorum, quorum est numerus duodenarius, per omnia membrorum suorum officia sequuntur, tunc una cum eisdem Apostolis gaudij Regi sociantur perennis. Item octogenarius cum in malo accipitur, non immerito terrenarum ac temporalium rerum curas & implicamenta insinuat, quia nemirum & seculi hujus cortex quatuor anni circumagitur temporibus, & mundus ipse quatuor climatibus, oriente scilicet, occidente, aequinoe & austru dividitur. Sexaginta verò sunt reginae, quia anima quotquot agnitionem, quam percipere sacrae legis perfectione, bonæ sequuntur actionis, illæ & hic in regno fidei militant, & in futuro ad cælestes nuptias cum vero Rege intrabunt. Et octoginta concubinae, quia qui scientiam veritatis, &

mysterium verbi, quod agere videntur in infirmarum ac infirmarum rerum delectationibus expendunt, hinc mirum extinctis in adventu ipsius lampadibus, voluptuosa temporalitatis à cælesti regni janua secluduntur. *Et adolescentularum non est numerus.* Adolescentulæ sunt intelliguntur animas, quæ nuper in Christo renatae, ad officium necdum prædicando sufficiunt: & ideo quasi necdum nobiles, necdum thoro regali habiles, in ministerio regine fidelibus assistunt excubijs, quia iustis sanctæ Ecclesiæ humiliter obtemperare lætantur. De quibus suprà legitur, *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentula dilexerunt te.* id est, animæ, quæ non adhuc veritate remanent per culpam merus, quia modum nostræ estimationis transgreditur summa civium patriæ cælestis. Hoc namque de pacifico nostro Rege, vero videlicet Salomone, accipi non potest, quod numerum suorum neciat fidelium. Qui enim numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat: quanto magis electorum suorum, quorum nomina scripta sunt in caelo numerum, quem ante secula præcivit, ignorare velit.

Vna est columna mea, perfecta mea. Sunt quidem reginae sexaginta, quia abundant per orbem animæ fideles: quæ acceptam verbi scientiam, ad multiplicandam Ecclesiæ prolem, pro regni cælestis perceptione dispersent, Sunt & concubinae octoginta, quia non delectantur animæ, quæ terrenarum rerum intuitu, doctrinam insinuant: & cum ipsa hic carnalibus succumbant illecebris, nihil minus spiritalium Deo sobolem prædicando generant. Sunt & adolescentulae, quarum non est numerus: quia innumerabiles Christianæ plebis invenimus catervæ: quæ etsi necdum ad officium regiminis ac doctrinæ valeant promoveri, devotionem tamen lux fidei & operationis, ad obsequium sanctæ Ecclesiæ, sponse videlicet Christi obtemperant & fideliter exhibent. Sed omnibus his, id est veris & simulatis Ecclesiæ membris, iure ipsa universalis antecellit Ecclesia, quæ in eisdem fidelibus suis membris ab initio usque ad consummationem seculi, à solis ortu usque ad occiduum, & ab aequinoe & mari laudat nomen Domini. In eoque laude palcherrimè dicitur, *Vna est columna mea, perfecta mea.* Una est enim, quia divisionem schismatis non recipit. Una est quia non alia ante legem, alia sub lege, alia sub gratia, alia de circumfusione, alia de præputio collecta: sed sicut unus Dominus, una fides, unum baptismum, unus Deus pater omnium, id est una catholica electorum omnium multitudo per omnia, & mundi loca, & tempora lecta, eidem uni Deo & patri subiecta. Quæ unde catholica sit appellata, Lucas docet, dicens: *Ecclesia quidem nomen per totam Iudæam, & Galiliam, & Samariam habetiam pacem edificata, & ambulantes in timore Domini, & consolatorem sancti Spiritus replebamur.* Quod enim hoc loco latine, græcè catholus. Unde liquido patet, quia in de catholus vocatur Ecclesia, quod per totas mundi partes in una pace, in uno Domini timore edificetur, una eademque Spiritus sancti consolatione repleatur. A qua unitate Spiritus, ipsa etiam rectè columna vocatur. Spiritus etenim super Dominum in specie columbae descendit, ut & suam simplicitatem, & ejus in quem descendebat, Dominus hac specie monstraret. Cujus simplicitatis spiritus, quæ participem fecit Ecclesiam suam Dominus, rectè hanc columnam nuncupat suam, rectè & perfectam nominat: non solum, quia ex omnibus justorum populis ipsa una compleitur, verum etiam, quia omnium virtutum charitativarumque divinarum acceptioe perfectatur.

Vna est mater mea, electa genitrix mea. Mater & genitrix Ecclesiæ præteritis, ipsa est de qua Apostolus ait: *Quæ matrem suam est Hierusalem, libera est, quia mater omnium nostrarum.* Quæ ideo mater omnium nostrarum iure & vocetur, & est: quia omne datum optimum, & omnia donum perfectum de Iesu sum est, descendens à patre luminum. Unde & in Apocalypsi dicitur Joannis, *Et ostendit mihi civitatem sanctam Hierusalem, descendentem de caelo à Deo. Descendit*

namque de caelo à Deo civitas sancta Hierusalem, quia quicquid boni novit, agit, *Sperat Ecclesia praesens*: totum hoc desuper, seu per ipsum caeli Regem, seu per coelestium ministeria civium percipit. Una ergo est matri suae electa genitricis, seu quia nimirum superna illa civitas hos solum de humana conversatione approbat, quos in unitate suae fidei & dilectionis Deo servare considerat. Ceterum Donatistae, vel si alii ab unitate se Catholica, seu aperta praecisione, sive prophana actione segregant: hos quia columbinam simplicitatis habere perfectionem detrectant, ab electorum sorte in iudicio recedens, sinistra in parte collocat. Potest aptissime vocabulo matris & genitricis Ecclesiae, gratia Spiritus sancti, per quam ipsa Ecclesia renata Deo, & consecrata est, designata intelligi, quia videlicet Spiritus Hebraicè genere femineo ruga nuncupatur. Hanc autem Ecclesiam matrem ac genitricem, recte esse vocandam ipse Dominus docet, dicens: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et mox ipsam spiritalem nostram generationem à carnali distinguens adiecit, *Quod natum est ex carne caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.* Cui nimirum matri ac genitrici una columba Christi ac perfecta electa est, quia nimirum relictis chismaticorum turbis omnibus, solum quam in unitate Catholicae pacis nunc alit & custodit, tunc ad gaudia coelestis patriae Ecclesiam gratia spiritalis sublevar.

Viderunt illam filiae, & beatissimam praedicaverunt reginae & concubinae, & laudaverunt eam. Videtur hic eadem filias dicere, quas supra adolescentulas nuncupaverat: quia videlicet hic filias, reginas & concubinas: illic reginas, concubinas, adolescentulas simul ad medium deduxit. Magna ergo laus est unitati Catholicae, quam & gratia mater, quae genuit in perpetuum elegit: & filiae, quas ipsa Deo per spiritum genuit atque nutritivè, mox ut viderunt, id est, ut ejus castitatem vitae didicerunt, ut dona promissae illi hereditatis audierunt, merito beatificare non cessant. Sed & reginae & concubinae praecognis justis extollunt, id est, si haec quae verè ejus sunt regni percipies, sive illae animae, quae ei nominatenus adherentes, caeterum spe sunt & animo terrestres, perenni eam laude dignam esse fateantur: omnes pro certo intelligentes, quia nil ab ipse ejus loci, veri & inconcussi boni possit inveniri. Verum quia ante finem mundi, Judaea quoque ad gratiam sui redemptoris aggreganda, & eandem sanctae Ecclesiae perfectionem etiam ipsa est laudatura cum caeteris, aptè ex voce ipsius synagoga admirantis subjungitur:

XXIV.

Quae est ista quae progreditur, quasi aurora consurgens. Loquitur ergo haec conversa ad fidem Christi synagoga, ita utens Ecclesiam divina gratia tantisper esse sublimatam, ut nullis mundani impetj viribus valeat, cum sit ipsa humilima, superari. Quae progreditur, inquit, quia non uno in loco consistere, non parvo tempore passim est apparere, sed per totum orbem, suam fidem famamque extendere, per tota labentis saeculi tempora, pro corona vitae perpetuae certare non desistit. *Progreditur autem, quasi aurora consurgens,* quia veri jam luminis in ea ortus mundo post tenebras ignorantiae longè monstratur: admonentibus ejus praecognis ac dicentibus, *Quia nox praecessit, dies autem appropinquavit.* Abiciamus ergo opera tenebrarum, & induamus arma lucis, &c.

Pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. Pulchra ut luna, quia à sole justitiae illustrata, noctem saeculi hujus, ipsa sublimis incedens, scientiae coelestis & Evangelicae conversationis luce perfudit. *Electa ut sol,* quia imaginem in se ejusdem sui conditoris atque illustratoris recipit, ambulando in omni justitia, & sanctitate, & veritate: & illi veraciter gratias agendo, quia signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Item *pulchra ut luna,* in nocte vitae praesentis, ubi variante temporum statu, nunc clara mundo, nunc despecta atque oppressa: nunc virtutum candore plena, nunc pravorum debonestata vitij mulvarum luxu crescentis ac decrecentis iter imitatur.

Bedæ Tom. 4.

Electa ut sol. In die futurae beatitudinis: ubi manente statu aeternitatis, vera lucis incommutabilis visione clarabit: impleta ipsius promissione, qua dicitur, *Fulgebunt iusti, sicut sol in regno patris eorum.* *Terribilis ut castrorum acies ordinata,* quia nullis adversitatum nebulis potuit unquam cohiberi, quin & lunae in se pulchritudinem praemonstraret & solis. Lunae videlicet, in laboriosa interim luce bonae actionis: solis verò, in spe beatae remunerationis perpetuae: Et bene, *terribilis, ut castrorum acies ordinata:* quia quo profectus ordinem in le virtutum collocat, eo terribilior acris potestatibus, & Ecclesiae omnis, & anima quaeque fidelis existit. Nam & in quibusdam bonis actibus, verbi gratia, vigilijs, jejunijs, labore manuum, meditatione scripturarum, verbo praedicationis, modestia taciturnitatis, qui ordinem necessarium tenere nescit, errat. Haec namque & hujusmodi quàm plurima, sicut utiliter saepe tenentur, ita & nonnunquam pro tempore salubriter intermittuntur. Ceterum sunt excellentiora virtutum dona, sine quibus ad vitam perveniri non potest, ut fides, spes, caritas: quae & ideo nullius unquam considerati temporis aut loci, vel ad momentum cordibus debeant abesse fidelium. Quae cumque ergo anima & eminentioribus se semper munit virtutibus, atque etiam in exercitio minorum, ubi locus & hora congruerit, se solerter accingit, haec *terribilis est* omnibus adversarijs, *ut castrorum acies* doctè ac firmiter *ordinata* procedit. Haec prosequente paucis credentium turba ex Judaeis, & agones Ecclesiae digna cum veneratione admirante, annuit ipsa laudanti: & continuo quae sibi sit causa militaris apparatus, insinuat, respondens ex voce doctorum, ducum videlicet suae militiae spiritalis.

Descendi ad hortum nucum, ut viderem poma convallis. Hortus enim nucum, est Ecclesia praesens, ubi nostras alterutrum conscientias minime valeamus intueri. Siquidem nubes, poma omnia, quae duriori sunt corio tecta: quomodo contra, omnia mollia generaliter mala vocantur. Atque ideo nucibus rectè comparatur haec vita iustorum, ubi ita suavitate fructus spiritualis intimo in corde conservant, ut hanc proximis quanta ipsa sit, foras innotescere nequeant. Unde necesse est, ut Ecclesia mater in doctoribus suis aciem temper cautè ordinatam teneat, dum pro illis belligare, eosque ab hoste curat defendere, quorum ipsa plerumque seculus & corda ignotat. Potest & ita intelligi: Quia sicut nux, sive amigdalum, amarissimum habet coriucem, & testa durissima circumcingitur, & detractis austerioribus & duris, fructus dulcissimus intus reperitur: sic omnis corpeptio & labor continentiae, qua sancta exercetur Ecclesia, amara quidem videtur ad praesens, sed fructum parit in futuro dulcissimum: juxta illud Apostoli Pauli, *Quia omnis disciplina in praesenti quidem videtur non esse gaudij, sed meritorum postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit justitiae.* Poma autem convallis, fructus humilitatis dicit. Quale est illud in Psalmo, *Et convallibus abundabunt frumenta.* Quia nimirum humiles exuberant refectioe gratiae coelestis. Poma convallis, bona opera dicit fidelium sanctae Ecclesiae, in profundis terrarum exhibita, sed ad coeleste regnum proficientibus meritis, suos operarios perducentia. De quibus item Psalmista, *Ascensus, inquit, in corde eius disposuit in convalle lachrymarum in locum, quem disposuisti ei.* *Descendi q, sponsa ad hortum meum, ut videat poma convallis,* cum doctores Ecclesiae, de altitudine suae secretae quietis ac divinae contemplationis, quae saepe donantur, ad considerandum ejusdem Ecclesiae statum, aciem mentis reflectunt: ut quantum quique fidelium in bonis actibus jam proficiant, quantum adhuc auxilio doctentium egeant, solerter explorent: & quae opus habent ad culturam, eis fructus vitales impendant.

Ut inspicierem si florisset vinea, & germinassent mala pumica. Inspicit si floruit vinea, cum sollicite scrutatur sic ubi corda eorum, quos erudit, no va sibi virtutum studia, quibus spiritaliter debriamur, subeunda proponant. jus

XXV.

I. Pet. 4.

XXVI.

xia illud Psalmistæ, *Ambulabunt de virtute in virtute*. Inspicit si mala punicæ germinaverint, cum sedulo attendit, si qui possint inveni, qui ad imitationem Dominicæ passionis proprio desiderio cruce diffundi: admonitionem sequentes Apostoli Petri, qui ait, *Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini*. Sic Ecclesia labores suos Evangelicos synagogæ miranti prædicat. At illa salubri plenitudine compuncta, profertur se causa prophanæ cæcitatæ, & ignorantæ diutius exortem tantæ perdurasse salutis, hoc modo respondens:

Nescivi, anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab. Nescivi dona gratiæ spiritualis, quibus illustrata es à Domino ad profertendos fidei fructus in omnibus generibus. Conturbavit me sollicitudo mentis interna, propter subitam introductionem novi Testamenti pro veteri, dum pro libris prophetarum ac legis quos esse divinos, & Spiritu sancto deceptos sciebam, torum subitò mundū Evangelij prædicatio completeret. Quæ citatum instar quadrigarum, in brevi non solum Judæam & Samariam, sed & gentium fines universarum me admirante ac stupefacta per volavit, quàm merito non curtibz absolute, sed quadrigis comparem: quia nimirum quatuor scriptorum auctoritate memoriæ commendata est, sed uno Dei Spiritu per Jesum Christum eorundem scriptorum, & mens, & manus ad scribendum directæ, quomodo si unas quadrigas concordati quatuor equorum videas velocitate ad cursum paratas, sed unus aurigæ regimine, ut recto tramite currant, esse gubernatas. Et quidem dudum audiveram, quia quatuor autores de Jesu pari consensu scriberent: sed quis eos spiritus ageret, quid utilitatis & veritatis, quàm gloriæ & salutis ipsorum scriptura contineret, heu quam serò animadvertere ac nosse merui? Quod autem quadrigas Aminadab præcones novi Testamenti cognominat: vocabulo Aminadab, Dominum Salvatorem significat, qui quasi curru præfidens corda prædicarum sui gratia Spiritu implevit, per quos ad credituros in te populos, præeunte doctrinæ salutis sermone, perveniret. Aminadab namque, qui erat abnepos Judæ Patriarchæ, & persona sua, & nomine Dominum indicat Salvatorem. Persona videlicet, quia per ipsum genealogia Dominicæ incarnationis ab Abraham ad David regem, per David ad Joseph descendit, & Mariam: ea duntaxat ratione, qua & ipsius Judæ nomen aliquando & David, & Salomonis, & aliorum patrum, ex quibus Christus secundum carnem in ipsius significationem à Prophetis assumitur: ut est illud, *Catulus leonis Juda. Ad prædam filii mi ascendisti, requiescens accubisti, ut leo, & quasi leona. Quis suscitabit eum?* Et iterum, *Et mundabo eos, & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, & servus meus David super eos.* Et in hoc ipso volumine, *Egredimini, & videte filia Sion, & videte regem Salomonem.* Nominem autem suo Aminadab, qui interpretatur populi mei spontaneus, aptè ipsum mediatorem Dei & hominum esse designat: qui cum Deus esset ante secula, unitus carni, quando voluit, & quomodo voluit in populo Ecclesiæ pius Redemptor apparuit, factus per spontaneam benignitatem portio populi sui, cujus per potentiam naturalem erat conditor & rector. Confiat autem synagogæ diutinam suæ mentis tarditatem, qua ab intelligendis Dominicæ incarnationis mysterijs impediebatur, Ecclesiæ mox consolando & exhortando respondet.

XXVII.

Revertere, revertere Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te. Revertere ad agnitionem tui Redemptoris, à quo tanto tempore averta miserabiliter errabas, ut ejus imbuta sacramentis, ingressu vitæ cælestis digna efficiaris. Revertere ad pacem nostræ germanitatis, quam diutius causa dissensionis religionis spernendam esse ducabas, *Revertere, revertere, ut intueamur te.* Revertere puritate fidei, revertere operum perfectione, ad Dominicam simul dilectionem, ut oculis animisque gaudentibus, speciem tuæ castitatis, quam diu desiderabamus, contempleremur, & copulante ad invicem nos Christi amore, unam domum fidei, ambæ in ipso, velut in angulari lapide construamur, nomen autem Sunamitis, nūquam me alias legisse me-

mini. Et quidem videtur esse vocabulum alicujus scæminum nobilium, sive proprium, sive à loco derivatum, quæ plurima sapientia, vel speciei, vel virtutis gloria, tempore illo fuerit insignis. Si vero Sunamitis, ut quidem perhibent, despecta sive captiva interpretatur, congruit hoc nomen synagogæ, cum ob culpam perfidiaz gratia sui recessit auctoritas: quæ quantum captiva fuit iugo peccati, tantum respectu divinæ pietatis permanebat indigna. Sed postulat reverti Sunamitis, ut per obsequium reversionis ad Dominum mereatur vinculo noxiæ captivitatis absolvi, & tui redemptoris ac salvatoris digna conspectibus reddi. Admonente autem Ecclesiæ digna conspectibus reddi. Admonente autem Ecclesiæ synagogam reverti ad gratiam sui redemptoris, annuus ipse redemptor devotis illius hortamentis, suum repente sermonem intermitteret, atque exhortationis illius solatia ad effectum jam perventura esse proferatur. Ait enim:

CAPUT VII.

Quid videbis in Sunamitis, nisi choros castrorum? Ac si aperit dicat, *Doles quidem synagogam duos mille avertam: eamque ad me reverti precaris, & refaciam eam mihi ornatam intueri delectat.* Verum scias, quia in proximo est tempus, in quo nil in illa præca infidelitatis atque aversionis, sed sola virtutum ac spiritualium agorum opera cernas. *Quid ergo videbis, inquit, in Sunamitis, nisi choros castrorum, hoc est, militiam pacis?* In chororum voces canentium consonant: in castris, armorum manus dimicant. Quid ergo videbis in ea, nisi choros electorum, qui corde & anima una laudes auctoris sui prædicent? Et iidem sunt chori castrorum, quia serviendo creatori acies repellunt omnes, ac disturbant inimici. *Hec ait, & ad laudandam ipsam Ecclesiam, quam pro salute synagogæ sollicitum esse gaudebat, solita se dulcedine convertere, in subiciens:*

Quam pulchri sunt gressus tui in calcamentis filia principis. Bene autem laudationi illius gressibus fecit exordium, & in oris gratiam conclusit, ita namque finivit, *Et odor oris tuus sicut malorum: gustatum . . . quasi vinum optimum.* Quam supra ab oculis incipientis, superiorem solummodo membrorum videtur commendatione finisse. Hæc etenim immutatio, & carminum decorem ministrat, & apertum his quæ canuntur, mysterijs locum præbet. Quia enim illam non in otio residere letæ quietis, sed ad certamen cernebat prædicationis procedere: merito primum gressuum ejus pulchritudinem miratur, id est operum constantiam, per quam exempla virtutum his quos eandem volebat præmonstrare. De quibus nimirum gressibus Psalmista precatur Dominum, dicens: *Reversus gressus meos in semitâ tuâ, id est dirige actus meos in agnitionem tuam, quo perveniat ad vitam.* Hi autem gressus sunt in calcamentis, cum iidem actus nostri iustorum, qui nos ad Deum præcellere, muniuntur exemplis. Calciamur namque ex mortuorum pellibus animalium, cum opera iustitiæ, quibus priores sanctos indutos esse legimus, etiam nos imitati confidentius ac mundus viam virtutis ingredimur. De quibus calciamus dicit Apostolus, *Et calciamus pedes in præparationem Evangelij pacis.* Quicunque enim pacem evangelizat alijs veritatis, prius necesse est ipse gressus operum suorum, & exemplis præcedentium patrum ornare ac roboret: ne videlicet aliam quamlibet vivendi vel docendi viam, nisi eam quæ à patribus, immò ab ipso Domino trita est, suis insequacibus monstraret: memor illius Apostolici præcepti, *Imitatores mei estote fratres, sicut & ego Christi.* Sic enim docens, ad illam virtutum sublimitatem ac decorem ascendit: cujus Prophetæ & Apostolus memineret dicentes, *Quam speciosus super montes, pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.* Filiam autem principis eam vocat, illius utique, de quo scriptum est: *Omni gloria eius, filia Regis abissus.* Qui inter alia cælestium conorum promissa loquitur: et ipse per Prophetam: *Patrem vocabo me, & post me ingredi non cessabo.*

Notiz

Norandum autem, quia beatus Hieronymus Hebraice conficiens veritatis, contra Iovinianum scribens de filia principis hoc in loco filiam posuit Aminadab ubi & hunc vericulum in virgine Deo dicata, intelligi posse declarat, dicens, *Speciosi facti sunt gressus tui in calcamentis filia Aminadab*, quod interpretatur, populi sponte se offerentis. Virginitas enim voluntaria est, & ideo gressus Ecclesiae in castitatis pulchritudine collaudantur. Unde constat, multum errare eos, qui supra quadrigas Aminadab, super exercitum persequuntur Ecclesiam, vel immundorum spirituum, vel hominum interpretantur malorum: cum liquide pateat de ipso principum principe, ac de electo ejus populo debere magis intelligi.

XXIX.

Unctura femininum tuorum sicut monilia, quae fabricata sunt manu artificis.) Solet scriptura in temeribus succellionem significare propaginis. Ait enim, *Cuncta anima, quae ingressa sunt cum Iacob in Aegyptum, & egressa de femore illius absque uxoris filiorum eius, anime sexaginta sex*. Unde in feminibus Ecclesiae recte propagatio generatio spiritualis, quae per mysterium verbi, & lavacrum regenerationis expletur, accipitur. Unctura autem femininum ejus, duorum est concordia populorum, Judaei videlicet & Gentilis: ex quibus una fide societatis universalis Ecclesia perficitur: atque ad finem saeculi spirituali prole fecundatur, & crescit. Quae videlicet unctura monilibus assimilatur: quia fides Catholica bonorum operum actione declaratur. Haec autem monilia fabricata sunt manu artificis, quia virtutum opera, quibus Ecclesia de duobus populis una constituitur, ineffabili conditoris nostri largitate firmata. Ipse est enim artifex, de quo dicit Apostolus, *Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longe fuistis: & pacem huic, qui prope*, quia per ipsum habemus ambo accessum in uno spiritu ad patrem. Et de cuius artificio mirabili Psalmista, *Lapidem quem reproboverunt edificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris*. Cujus artificis in laudem Abraham Patriarcha meminit Apostolus, dicens: *Expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cuius artifex & conditor Deus*. Recte autem post gressus sponte calcatos, unctura femorum collaudatur, quia per ministerium praedicationum perficitur unanimes conjunctio credentium populorum. Et apte his in locis unctura femorum ad memoriam reducitur, ubi ad fidem collecta in fine Judaea confors utriusque populi, in Christo adunati promissa est. Sequitur.

Hebr. II.

Umbilicus tuus crater tornatis, nunquam indigens poculo.) Umbilicus, qui est fragillissimum nostri corporis membrum, merididitatem nostrae mortalitatis designat. Et umbilicus noster crater fit tornatis, nunquam indigens poculis, cum conscientia mortalitatis atque infirmitatis nostrae admonitio, calicem verbi salutis proximis propinare satagimus, ut videlicet nobis misericordiam facientibus, misericordiae caelestis beatitudinem recompensetur. Quod etiam de eleemosyna poculi generalis nil obstat intelligi. De qua iudex ipse dicitur est, *Sicut & dedisti mihi bibere*. Crater est enim calix major, duas habens ansas. De quo Poeta, *at ubi prima quies epula mensae, remota, et magnos crateras statuant, & vina coronant*. Et bene crater hic tornatis esse perhibetur. Tornata enim ceteris oculis artificis vas, quod operatur, impletur: ut videlicet velocitas praestanda pietatis, sive in eos qui terrene, seu in illos qui caelesti poculo, aut etiam utroque indigent, ostendatur. Juxta illud Salomonis, *Noli dicere amico tuo vade, & revertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare*. Sed & hoc dicendum, quod supra commemoravimus, tornata reliquis est in enarrabilior artibus, quia nimirum ex se ipsa sibi met regulam profert, per quam disciplinabili rotunditate opus, quod agit, perficiat: atque ideo recte simplicitatem veraciter patris mentis, quae pura intentione eleemosynam facit, insinuat. Qui enim ob id scienti poculum tribuit, ut sibi aequo remunerator abundantiam largiatur poculi terrestri, vel ideo calicem verbi porrigit errantibus, ut sibi aequo conscientiae majoris, in qua hominibus mirandus apparat, à Domino praebeatur: non hujus umbilicus crateri tornato, sed aliis

ferramentis facto adequatur, quia facere nullus opus misericordiae, non rectam atque inerrabilem sustentandae suae fragilitatis mercedem à Domino, sed temporaneam requirit. Potest quoque umbilicus sponte crateri tornatis nunquam indigens poculis, pro eo dictus accipi, quod Ecclesia, vel anima quaeque sancta, quanto se fragiliorem meminit, atque ab ea quam in futuro sperat, immortalitate atque in corruptione adhaec longe distantem: tanto solet, tunc sese continuis verbi Dei poculis reficere, & in ejus amore calefieri curat: dicens illud Psalmista, *Et poculum tuum inebrians, quam praclarum est?*

Venter tuus sicut acervus tritici vallatus lilijs.) Venter eandem, quam & umbilicus, mortalitatis nostrae conditionem designat. Nam & ipse certissimus est, ac maximus nostrae iudex imbecillitatis: qui quotidiana refectioe corpus nostrum, ne deficiat, recreat, donec fiat illud quod promissum tenemus, *Esca ventri, & venter esci: Deus autem & hunc & has destruet*. Venter ergo noster, sicut acervus est tritici, cum memores nostrae fragilitatis, fructus operum bonorum, quibus perpetuo reficiamur, in praesentibus nobis vita praeparamus. Bene autem acervum tritici, & non absolute copiam tritici dicit, ut exurgentia in altum crementa virtutum designet. Et quoniam acervus ab imo latior exurgens, angustior in summo fieri consuevit: recte haec figura bonis nostris congruit actionibus, quae quo altiores sunt merito, eo pauciores sui operarios inveniunt. Plures enim videas, qui de possessionibus suis eleemosynas praebent indigentibus, quam qui possessa cuncta res linquant. Plures bonos conjuges, quam caelibes. Plures corporalibus abstinentes illecebris, quam pro veritate animas ponentes. Et bene idem acervus tritici vallatus esse lilijs asseveravit, ut omnia quae agimus, bona videlicet charitatis aeternae gratia geramus, neque aliquis in aream nostri cordis hostilibus insidijs pateat ingressus, cum universa nostra opera intuitu supernae retributionis undique praecingimus. Possunt quoque in acervo tritici, ea quae in pauperes Christi facimus, eleemosynarum opera intelligi: de quibus ipse dicit, *Esurivi & dedisti mihi manducare*. Et bene post craterem poculis abundantem, membra sponte acervo assimilantur tritici, ut & post potum famul & panem pauperibus eam dare signetur. Quod quidem de spirituali, & de corporali refectioe valet accipi, id est de his quibus errantis proximi mentem instruimus. Nam & ipsa spiritualis instructio in quibusdam poculum, in quibusdam verbis habere panem vitae cognoscitur. Habet enim poculi similitudinem in aperitis, panis autem in mysterijs. Poculum porrigit in his quae facillime, mox ut audiuntur, intelligi queunt, neque aliam expositionem requirunt, ut est illud, *Non occides, non furum facies, non saluum testimonium dices, & diliges proximum tuum sicut teipsum*. Tribuit panem, cum ea suis auditoribus verba committit, quae difficiliore intellectu, sicut cibus in viscera nostra mandendo, ita ad interiora nostri sensus exponendo perveniunt: qualis est tota carminis hujus series, quale illud legis, *Memento ut diem sabbathi sanctifices*. Ubi mystice admonemur, ut lucem gratiae spiritualis, in qua nobis sola vera est requies, sanctificemus: id est sancto & casto in corde, ut accipimus in die redemptionis, semper intemeratam custodiamus. Haec ergo & hujusmodi verba, ad quorum intelligentiam cum labore expositionis attingimus, acervo tritici recte comparantur, qui non parvo labore molendi, serendi, coquendi atque mandendi ad usum nostrae refectiois perducitur. At planiora crateri nimirum poculis indigenti merito conferuntur: quia & abundant in scripturis aperta Dei praeccepta, sive promissa: & haec, sicut potus sine mora, vel labore bibi, ita mox audita possunt intelligi, atque intellecta ad augmentum nostrae laetitiae, quasi in ventre memoriae, servari. Potest in sponsae, immaculatae divini fontis uteris, de quo in novam renascimur creaturam, aptissime figurari. Qui sicut acervus est tritici, vallatus lilijs, quia nimirum omnes, quos in Christo regenerans consecras, bonis insistere operibus, & hoc solo gloriae caelestis intuitu docet. Sicut acervus est tritici, quia eos quos abluat, à peccatorum omnium paleis emundat, &

per secundam generationem illi conformes facit, qui de semetipso ait, *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum afferit.* Vallatus est liliis, quia quos ab implicamentis peccatorum, cum quibus carnaliter nati erant, absolvit, hos etiam charitatum ornat, & confirmat luce cœlestium.

Duo ubera, sicut duo hinnuli gemelli caprea. Diximus abundanter de hoc versiculo supra, sed nunc paucis commemorandum, quod rectè post ventrem sponse ubera commendet, quia nimirum sancta Ecclesia parvulis suis, quos de sacrosancto aquæ salutis utero in Christo generat, lac de nutrimento Neophytorum doctrinæ molioris immulget, donec eos paulatim ad percipiendum panem sapientiæ sublimioris erudiat. Ubra ergo Ecclesiæ sunt illi, qui parvulos ejus, hoc est, nuper in fide renatos, instituunt. Quæ bene cum additamento duo esse memorantur: quia ex duobus nimirum populis, Judæorum scilicet & Gentium, fons salutaris, quos abluit, & cœlesti mysterio parit, colligit. Bene duobus hinnulis caprea comparantur, quia ex eloquiis utriusque Testamenti sumunt veri doctores, quod prædicant. Bene iidem hinnuli gemelli esse perhibentur, quia ipsa Testamenta uno eodemque sunt edita auctore: ab illo videlicet, de quo Ecclesiastes ait, *Verba sapientum sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore uno.* Duo sunt ergo ubera sponse, sicut duo hinnuli gemelli caprea, qui doctores Neophytorum non sua propria illis prædicant, non adulterant verbum Dei: sed sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquuntur. Ipse est pastor unus, qui de duobus ovium gregibus unum implet ovile: cuius accensa desiderio superius sponsa clamat, *Indica mihi, quem di ligis anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie.* Ipse magister unus magistrorum, quia discipulis suis, nostris autem magistris, præcepit dicens: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eas servare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Cui etiam caprea nomen jurè attribuitur, quia videlicet mundum est animal, visu & cursu insignis, unguulam hinc, & ruminans, & quod ut omnia munda quadripedia cornibus armatum. Si enim hujusmodi naturæ sancti meriti apiantur, quia & fillam habent unguulam in discretionem boni & mali, & ea quæ discernant à malis, bona sua viter loqui, ac velut ruminare consueverunt, qui oculos sibi cordis longe dirigere, id est, ad speculanda de tertis cœlestia bona didicerunt, qui cursu proprio virtutum callem alacris penetrare desiderant, qui munditiam mentis & corporis, per gratiam sui conditoris se accepisse letantur, qui fiducia fidei, adversus mundi hujus fortitudinem erecti Deo dicere solent, *In te inimicos nostros ventilabis: cornu quanto magis ipsius significationi, hujus naturæ convenit animantis, quæ hæc eadem virtutum dona, & in te cuncta possidet, & illis secundum mensuram suæ donationis tribuit?*

Collum suum sicut turris eburnea. Quia per collum & vox & loquela procedere, & etica, per quam omnia corporis membra reficiunt, solet intrare: merito per collum, sicut & supra admonimus, doctorum forma designatur, qui totum corpus Ecclesiæ & voce exhortationis confirmant, & vitæ alimonis recreant. Quod videlicet collum, sicut turris est eburnea: quia doctores, & ornatum sanctæ Dei civitati, id est Ecclesiæ præstant & robur & pulchritudinem suæ vitæ. Quia huic mundo jam mortui esse probantur, cunctis se videntibus velut ebur ostendunt: & civitatem Dei, quasi turris eminentis atque inexpugnabilis ab universorum hostium incursione defendunt. Cum enim dicunt, quia arma militiæ nostræ non carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem, extolentem se adversus scientiam Dei, quasi turrem se in monumentum sanctæ civitatis positos esse comprobant. Et cum idem Paulus suam, suorumque cooperationem vitæ deserbens ait, *Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam, Christo crucifixus sum: cruci eboris sibi qualitatem, id est, ossis mortui quidem, sed præcipua*

pulchritudine insignis in esse significat.

Oculi tui sicut piscine in Ezebon, quæ sunt in porta sive multitudinis. Iidem sancti prædicatores, qui ob alimentum verbi, hoc inspectionem arcanorum, quæ in occulto discuntur, ut ea possint in aperto proloqui, & per ea quæ secreta mentum docendo ministrant. Hi autem oculi relictæ piscinis adæquantur in porta civitatis Ezebon constructis. Quin etiam civitatem ob incolatū abundantiam, filiam multitudinis appellat: quia sicut eadem piscinæ confluentibus ad se civibus, continuam solebant præbere aquarum copiam: ita prædicatores fluente doctrinæ fontibus copiam non cessant: quibus scilicet fluentis tantum ipsi vivunt abundanter adimplentur, quantum piscinæ venis viventium abundant aquarum. Concinit autem his piscinis illa quondam famosa Hierosolymis probatica piscina, in quam decedere secundum tempus angelo movebatur aqua, & qui primus è languentibus descendisset, unus sanabatur: quia nimirum unus Deus, una fides, unum baptisma: quod descendente in fontem vitæ spiritu sancto, unum fidelium populum ablut charitatem secundæ regenerationis, quæ bene probatica piscina, id est, pecualis dicitur, juxta litteram scilicet indicans, quod hostiæ in ea à sacerdote lavari solebant: quæ autem exprimitur, quod in aquis regenerationis abluere deos, qui ad sanctum altare produci, & in hostiâ ante Deo offerendi. Apertè veni Ezebon in typum Ecclesiæ ponitur, sive propter nomen, quia cingulum meroris interpretatur, seu quia quondam filius Seon regis Amorreorum, & filio occiso, tentata est à filio Israel. Constat enim, quia Ecclesia quondam macipata erat imperio diaboli, regis videlicet omnium iniquorum: sed excluso atque renunciat, facta est civitas sui redemptoris. Et nunc nomen Ecclesiæ, quæ prius gentilitas vocabatur, accipit: cum pro lavata, fluxuque lætitiæ seculi hujus cingulo meroris saluberrimè se constitinxit. Cingulo videlicet, ut lumbos suæ mentis ab immunditia omni cohiberet: cingulo autem meroris, ut à temporalibus gaudiis externa profus & aliena effluat, fiducialibus fixa in cœlis, gaudia se acceptam esse speraret. Hæc autem civitas, id est Ecclesia, quæ & filia multitudinis, ob abundantiam concurrentium ad fidem populorum vocatur, habet in porta sua piscinas, quibus oculi assimilantur sponse, quia nemo potest eam ingredi, qui non prius aqua doctrinæ salutatis aspersus, qui non lavato unde regenerationis emundatus: qui non potu virtutis fuerit consecratus. Quod apertissimè & pulcherrimè figurabatur in tabernaculo vel templo Salomonis, in quorum introitu labium, vel mare æneum erat positum, ubi ingressuri sacerdotes, manus suas, pedesque lavarent: ceteri utique causa mysterij, qui lavacrum nobis doctrinæ cœlestis, quia fontem regenerationis Dominus procurat: quo initiati, vel præsentis societatem Ecclesiæ, vel mansionem æternæ domus ejus, quæ est in cœlis, possimus ingredi.

Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascus. Quia per nasum odores tolent fetoresque discerni, dispensatores verbi Dei, qui supra ceteras ob causas mulieribus collo & oculis Ecclesiæ fuerant designati: nunc etiam causa saluberrimæ discretionis, quæ à patribus mater esse vitæ alimonis recreant, designatur in naso: quia nimirum quasi per olfaciendi officium ceteris amplius dignoscere sufficiunt, in quibus actibus, sive sermionibus bonus odor Christi flagret, quive lechiterum pervians exhalent fetorem. Nam & multum sollicita, sive doctores, seu quisque fidelis discretionem opus habet: neli forte vitia sub virtutum habitu pallient, ne quid lupinum sub velle gerant ovina, ne astutia prudentiæ, ne tenacitas punitivæ, ne vindicandi libido justitiæ, ne duritia fortitudinis, ne assumpta specie constantiæ pertinacia stultorum fallat. Unde rectè doctores, rectè quique electi, qui hæc acciperunt à Domino gratiam, ut odores virtutum à patribus valeant fecerere vitiorum, sicut turris esse dicuntur Libani, quæ respicit contra Damascus: quia eminentissimum in sancta Ecclesia locum tenent, & cautissimo semper

oculo mentis adversum insidias antiqui hostis vigilant Libanus etenim mons, quia Dominum salvatorem & Ecclesiam eius signet, jam saepe dictum est. Econtrario autem Damascus, quia civitatem diaboli, id est, reprobam, vel angelorum vel hominum multitudinem figurat, indicet, luce clarius est. Erat enim haec metropolis Syriae totius, & reges habens impissimos ac fortissimos: qui ut meriti diaboli tyrum portarent, crebra Dei populo bella, & captivitates inferebant, quae manifeste tentationes atque insidias diaboli, quibus Ecclesiam indefinenter impugnat, figurarent. Sed & hoc quod Damascus, sanguinis potus, sive sanguinis oculus dicitur, congruit eorum significationi, qui illecebris carnis delectantur, & sanguinis in quibus & ipsa sanguinis effusio, quae innocentibus inferitur, annumeratur. Congruit & daemonum perversissimae intentioni, qui spiritaliter nos trucidare, & vitam nobis aeternam, quam habemus in Christo, tollere laborant. Contra quos urosque Psalmista Dominum precatur, dicens: *Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meae.* Quicumque enim stabilitus fortiter in Christo, sedula se suosque cautela circumspicit, ne huiusmodi bellis, quae sive palam per homines, seu per diabolum occulte ingeruntur, superari valeant: merito talis natus appellari potest sponsa Christi, & esse similis turri, quae ad prospectum Damasci in Libano, sit monte constructa: quia discernendi peius, ac vita tubimis, continuis procurat excubiis, ne quando Ecclesia repetitis malorum incurfionibus turdetur.

BEDÆ PRESBYTERI

IN CANTICA CANTICORUM,

Liber sextus.

Apertum est carmelus, & coma capiti tui ut purpura regis vincula carnalibus. In capite sponsae recte mens accipitur animae fidelis: quia sicut capite reguntur membra, ita cogitationes mente disponuntur. Unde etiam ipsae cogitationes, quae innumerabiles omnibus horis ac momentis humanae de mente procedunt, apte figurantur in comis.

Quod autem de una anima electa dicitur, hoc de tota Ecclesia intelligendum prudens lector meminerit: quia etsi meritis differat multitudo credentium, unum tamen cor & animam habet, in quantum una eademque fide, spe ac dilectione omnes ad superna atria anhelant. Narrat autem scriptura, quod Helias in monte Carmelo flexis genibus oraverit, & post longam siccitatem, à Domino pluvias impetraverit. Unde caput sponsae, ut carmelus est, quia corda electorum, & tubimia sunt per conversionem, & Domino in se ascensum praebent per quotidianos virtutum perfectus. Helias namque Deus Dominus dicitur, qui in his oratorem, & velut amentibus arvis pluvias de caelo evocat: quia haec ad orandum Deum invisibiliter accendit, & per eorum preces ac merita, saepius mundo periclitanti sua dona largitur. Nomen quoque Carmeli, quod interpretatur scientia circumcissionis, capiti sponsae, id est menti Ecclesiae convenit, quae bene novit non se in carnali, sed spiritali circumcissione debere gloriarī, de qua & Apostolus ad Galatas multa disputat, & Propheta docet dicens, *Circumcidimini Domino, & auferite praeputia cordium vestrorum.* Hanc habere scientiam Judaei detrectabant, cum de sola sibi, quae foris est, circumcissione plauerant. Et propterea caput, ut carmelum habere nesciebant: quia mentem, in infimis, & in carnis gloria potuerant. Unde merito voce beati protomartyris Stephani oburgantur, dicens: *Duricervos, & incircumcisi cordibus & auribus vos semper spiritui & verbis resistis.* Et coma, inquit, capiti tui, ut purpura regis vincula carnalibus. Comae capitis sponsae, ut diximus, cogitationes sunt animae fidelis: purpura autem regis, Dominicae passionis imitationem significat, cui iure coma capitis sponsae conferretur: quia omnis ele-

ctorum cogitatio fidei sanctae crucis munitur, universa cordis eorum intentio ad patendum pro Domino, ut cum illo relucitari mereantur, prompta existit. Quod autem purpura eadem vincula carnalibus dicitur, vel ita accipiendum est, quod fucata jam vellera, priusquam nentur, in carnalibus distincta se ventur: vel quod misso in carnalibus sanguine murice, lana ipsa fucanda est, ibidem per partes distincta, & singillatim vincula tingatur. Inclinet enim ferro murices, id est, conchlear maris, quae & conchilia vocantur, lachrymas purpurei coloris emittunt, quibus collectis tinctura purpurea conficitur. Quod utrumque unum eundemque sensum mystice gignit: Canalis quippe, qui purpuram regis suscipiunt, praecordia sunt fidelium Christi: lana autem, quae ob id accipiendum colorem purpureum in carnalibus vincula mittitur, ut post tincturam in ornamentum regis assumatur, ipsa est humilitas, mitissima ac blandissima conscientiae fidelis, quae per passiones & opera iustitiae in aeterni regis habitum proficit. Quos quot enim in Christo, inquit, baptizati estis. Christum induistis. Haec autem lana vincula carnalibus, purpureo colore fucatur, quia fixa & quasi rehgata in corde electorum virtus humilitatis continua Dominici crucioris memoria ad tolerantiam tribulationum temporalium animatur, per quam ad consortium possit regni pervenire Dominici. Quod autem diximus vincula carnalibus purpuram, ita posse intelligi, quod fucata jam murice, idonea vellera, priusquam in fila deducantur, in loculis distincta custodiantur, ad figuram altioris pertinet virtutis: quia scilicet eorum exprimit humilitatem, qui ita jam sunt pro Domino crebris tribulationibus exercitati, ut constet eos nullis adversitatem pressuris posse superari. Ajunt enim, perfectam purpuram tincturam nullo unquam sole, nulla aquarum asperione pallere: ac temel acceptam perdurare fucum solere. Comae igitur capitis sponsae, ut purpura sunt regis vincula carnalibus, cum cogitationes devoti Deo cordibus praeparatae etiam existunt ad moriendum pro Christo, ut mereantur regnare cum eo: quam videlicet purpuram prolatum e carnalibus in summi regis facium ornatum, cum data occasione patendi, quid in eo corde gesserint, ostendunt, fortiter ob gloriam sui redemptoris, & ad verita quaeque seculi, ipsam quoque si contigerit, mortem subire parati. Quod bene in Actibus Apostolorum, Lydia illa purpuraria figurabatur, quae cum fuisset timens Deum, prima cum domo sua praedicante in Macedonia Paulo, credidit, & baptizata est: eumque & prius sibi verbum fidei praedicantem, & postmodum ab infidelibus verberata & carceres & vincula perpellum suo recepit hospitio. Designabat namque & arte & eruditione & obsequio suo Ecclesiam de gentibus, quae imbuta confessione Dominicae passionis, & ipsa pro hac sanguine futura, & expulsa ab infidelibus doctrinam Apostolorum intimo esset corde receptura.

Quam pulchra es, & quam decora charissima in delicijs. Supra in laude sponsae dicitur, *Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acres ordinata.* Ibi ergo cum pulchritudine & decore, terribilis ut acies ordinata dicitur: hic pulchra & decora in delicijs esse perhibetur. Quantum vero ad humanam consuetudinem, difficile est unam eandemque personam & delicijs ducere vitam, & terribilem esse ut aciem castrorum ordinatam: quia nimirum deliciae mentem, quam mollunt, bellicis rebus intendere non sinunt. Sed ubi spirituales sunt deliciae, id est, ubi desiderium aeternae dulcedinis fauces replet animi, ibi terribilis fit hostibus anima spiritalibus, eorumque tela omnia quasi acies castrorum ordinata elidunt: in quo tenacius laporem interinae saevitatis percipit, eo terribilior existit eis, qui superbae gloriae dulcedinis, ad qua creati sunt, amaritudine superbae tyrannidis funditus perdidit. Et bene cum sanctae animae amator solus dixisset, *Quam pulchra es, & quam decora,* id est quantum ex fide & opere perfectae continentie subdidit, *Charissima in delicijs.* Convenit namque ut charissima sit Domino anima quae caelestibus cernitur vacare delicijs quia nimirum quanto amplius mens pura cibum vitae deguitat, tanto majore illius

chamate

charitate ignescit : & quo ardentius superna diligit , eo perfectius . b ipso supernorum bonorum auctore ac largitore diligitur . Charissima est igitur Domino anima sancta in deliciis , quia dum internæ gaudia refectionis ardentem elicit , amor in ea sui conditoris augetur . Et quoniam hujusmodi anima non parum etiam in certamine vitæ præsentis prægustat gaudia futuræ retributionis , rectè subditur :

Statuta tua assimilata est palma . & ubera tua botri . Statuta quippe Ecclesiæ , rectitudo est bonæ operationis ejus : quia ad terrenam concupiscentiam incurvari despicens , totam se ad cælestia promerenda sustollit . De qua monet Apostolus dicens , *Vigilate , sicut in fide , viriliter agite .* De qua et ipse Dominus , *Ego Dominus , qui erui vos de servitute , quæ opprimebant vos Aegypti , ut incederetis rectis .* Palma autem manus victricis ornata est . Sed & apud antiquos , quicumque in certamine vicissent , palma coronabantur . Statuta ergo spontè assimilatur palmæ , eum erecta in amorem supernorum omnis intentio fidelium , meditatur interim in acie consistens bravium illud , quo victurum finito agone donanda est . Item quia palma inferioribus aspera videtur , in summo autem pulchritudinem , & fructus suavitatem ostendit : merito huic statuta assimilatur Ecclesiæ , sive animæ cuiusque fidelis , quæ alperos pro Domino portat in terra labores , sed mercedem à Domino gratissimam se accipere sperat in cælo .

Aspera est palma iuxta terram , quia persecutionem patiuntur propter justitiam electi . Pulchra est & dulcis in summo : quia gaudent in pressuris , & exultant : scientes , quoniam merces eorum copiosa est in cælis . Item quod palma diuturnis est vestita frondibus , & folia sua sine succellione conservat , quis non videat , quia typum teneat staturæ fidei , quæ variante statu seculi labentis , eadem temper verba rectæ confessionis , quasi folia nunquam reditura , lapsura retinet ? & eandem operum perfectionem , quæ ab initio capit , quasi decorem palmarum usque ad finem seculi in electis suis inemerata custodit ?

Et ubera , inquit , tua botri . Ubera , ut sæpe dictum est , Ecclesiæ sunt doctores , cum lac primæ eruditionis parvulis Christi ministrant . Sed eadem ubera botris assimilantur , cum ipsi doctores eis , quibus prima incarnationis ejus sacramenta commiserant , etiam divinitus , quæ æqualis est patri , arcana revelant , & qui antea dixerant , *Nisi judicaverim nos scire inter vos , nisi Christum Iesum , & hunc crucifixum : idem postmodum fortiora capientibus dicunt , Quorum patres , ex quibus Christus secundum carnem , qui est super omnia Deus benedictus in secula .* Vel certe ubera Ecclesiæ assimilantur botris , cum magistri veritatis uno eodemque tempore & magna magnis auditoribus scripturarum sacramenta , vel præcepta aperiant : & parvulis sensu , quæ capere possunt , vitæ alimenta committunt .

Mat. 19.

2. Cor. 5.

His dicentes , *Si vis ad vitam ingredi , serva mandata non homicidium facies , non adulteraberis , non facies surtionem non falsum testimonium dices . Honora patrem tuum & matrem tuam : & diliges proximum tuum sicut teipsum .* illis autem , *Si vis perfectus esse , vade & vende omnia quæ habes , & da pauperibus , & cetera hujusmodi .* Sed & hæc ubera adæquantur botris , quia dicit Apostolus , *Sive enim mente excellimus Deo , sive temperantes sumus , vobis .* Uberum namque officium gerunt , cum tua dicta infirmis , prout auge valent , temperant : conferuntur autem botris , cum mente excedentes , ad sobriam inebriantur ab ubertate domus Dei : illius videlicet domus Dei , quæ non manufacta , sed est æterna in cælis . Verum quia sancti quique , omne quod bonum habent , hoc superna gratia largiente perceperunt : rectè labitur .

Dixi ascendam in palmam , apprehendam fructus eius , & erunt ubera tua sicut botri vineæ .) Sola namque caula est , ut ubera Ecclesiæ botris adæquentur , quia Dominus in eam ascendere , sitaque eam gratia donare dignatus est . Ut enim doctores & humilia parvulis , & sublimia prædicent perfectis , ut & condescendant , ac temperantes sint rudibus , & ipsi in contemplatione cælestium sublimiter debriantur , non hoc sui meriti , sed est doni cælestis .

Psal. 86.

Dicitur enim supra Domino , Dilectus meus descendit in hortum suum : & nunc ipse dicit , Ascendam in palmam . Eadem autem Ecclesiæ , sive animæ perfecta , hortus Domini , quæ & palma est . Sed distat inter ascendere & descendere Dominum in illam . Descendit namque in illam , cælestem ei gratiam desuper mittit : quia ipsa cælestis possit effici , atque ad superna transferri . Ascendit verò in eandem , cum cognitionem suæ majestatis fidelibus magis magisque revelat , cum amorem patriæ cælestis proficientibus eis , quasi quibusdam gradibus ad alta tendentibus inspirat : cum eis , quibus prius dicebat , *Cum feceritis omnia , quæ præcepta sunt vobis , dicitur : Quia servi transiles sumus , potiora donans adjecerit .* *Non enim dicam vos servos , quia servus nescit quid faciat Dominus eius . Vos autem dixi amicos .* Et iterum : *Ita nunciate fratribus meis .* Descendit ergo in hortum suum Dominus , cum cælestia dona fidelibus largitur . Ascendit in palmam , cum augmenta virtutum proficientibus eidem electis suis , donec eos ad perfectum provehat , dignanter , impendit . De quibus virtutibus aptè subiungitur :

Apprehendam fructus eius .) Apprehendit namque virtutes animæ fidelis , ut eas saluberrimo suæ compunctionis tactu , ampliori semper benedictione secundet . Possunt etiam fructus palmæ , singuli quique electorum accipi , quos Dominus Ecclesiæ , palma videlicet suæ egignit . Quos nimirum fructus apprehendit , cum suos in fide sua & dilectione confortat , & ne unquam possint deficere , sua illos ad perfectam vitæ maturitatem protectione tutatur . Juxta illud Psalmistæ : *Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ , & dextera tua suscepit me .* Possit autem in eo quod sequitur , *Et erunt ubera tua sicut botri vineæ .* etiam hoc intelligi , quod hi , qui parva quæ notant , benevole ac simpliciter annunciate proximis non negligunt , interdum potiori sapientia munere debentur : & hoc ascendente in palmam Domino , ac fructus eius apprehendente : quia nisi ejus gratia profectum nobis tribuerit , nisi corda nostra illius gratia monent , nec magna habere , nec parva bona valeamus . Aptè autem palmæ nomine , etiam victoriosissima valeat crucis arbor designari , cui jurè statuta spontè assimilatur : quia sancta Ecclesiæ per passionem sui redemptoris , ut recta & stabilis & immobilis consistere possit , erigitur . Juxta hunc comparatur , quia & qui Dominicæ incarnationis tempora præcesserunt , sancti mysteria passionis ejus vel prophetando , vel etiam patiendo lignabant : & nostri temporis sancti eundem sacrosanctæ passionis triumphum , omnia quidem credendo ac confitendo , plantam autem etiam moriendo clarificant . Quod autem ait sponsus , *Dixi ascendam in palmam apprehendam fructus eius .* illo ævo congruit , quando Salomon hæc canebat , cum de Dominus crebris Prophetarum vocibus promitteret ad redemptionem generis humani in carne venturum : cum de ascendente in arborem prædicaret , sponsus lux motens , destructo mortis imperio ad vitam victi ostenderet . Fructus autem palmæ , quos se apprehensurum dixit esse posteriores sunt gloriæ , quæ crucis sequentur ascensionem . Hoc est , claritas resurrectionis & ascensionis ejus , ad cælos adventus sancti spiritus , & salus mundi credentis . Cui sensui convenit aptè quod sequitur :

Et odor oris tui sicut malorum , guttur tuum quasi vinum optimum ad potandum .) In odore quippe oris , fama bonæ lo-

cutiens

cutiens

cutiens

cutiens

cutiens

UBERATA
TOMUS
SERVATI

ctionis : in gutture verò, ipsam vocis Deo dedit officium. Utrunque autem in Ecclesia Catholica, utrunque in anima quaque electa laude dignum est : quia & vox ipsa, quæ præsentis instruit, & fama loquelæ, quæ ad absentes, si ve per licet, si ve per eos qui audire, pervenit, plena esse probatur virtutis & gratiæ. Quod autem odorem oris & gutturis sponte malis ac vino comparat optimo, ita potest distingui : quod mala totam vinum in ipsa novitate retineant, vinum verò, precium de veritate consequatur. Ideoque recte utriusque huic speciei vox Ecclesiæ loquentis, & fama conferatur, cuius & principium & perfectionem constat esse mirandam. Item quia major est virtus & fragrantia vini optimi, quam malorum : recte dicitur, *Et odor oris tui sicut malorum. Guttur tuum quasi vinum optimum.* prælat gratia malorum. Tantum præter allocutio sanctæ Dei Ecclesiæ præcellit famam, quam de illa potest audientium sermo disseminare. Hactenus autem dicta laude sponte, ubi ad hoc ventum est, ut guttur ejus, sicut vinum esse optimum diceretur, rapuit illa verbum de ore sponsi, & ipsa hoc potius magno ducta amore compleri fatagat. Intellexit namque, quia vocabulo vini optimi verbum designaret Evangelium, in quo solo salus esset æterna credentibus, & ait :

XXX.

Dignum dilecto meo ad potandum, labijs, & dentibus illius ruminandum. Vinum, inquit, optimum, cui guttur meum comparavit, dignum est ipsi dilecto meo ad potandum : quia verbum Evangelii, quod in ore meo ponere dignatus est, tante est sublimitatis, quod non per alium quempiam, quam per ipsum dilectum suum sponsum ac redemptorem meum mundo debeat prædicari. Ipsi quippe primus in carne apparet per mysterium regenerationis humano generi iter celeste aperuit, ipse sacramentum suæ passionis, resurrectionis, ascensionis, quo mundus salvaretur, prius prædicavit, ac deinde prædicandum suis fidelibus reliquit : ipse calicem salutaris potavit, ac sic potandum Ecclesiæ portexit. Neque absurdè possum debet videri, quod dicitur, *Labijs, & dentibus illius ruminandum,* cum de vino dicitur. Constat autem, quia ruminatio cibo potius quam poculo convenit. Figuratur enim loquens, labia dilecti, & dentes appellat doctores sanctos, ut supra probatum est : quia vinum optimum, quod ipse potavit, ruminant, cum verbum gratiæ, quod docent, crebro meditati scrutari, ac sibi met alterutrum conferre lætantur. Quidam hoc responsum Ecclesiæ ad sermonei Domini ita subtiliter intelligunt, ut cum ille laudans eam dixisset guttur tuum, id est, suavitas tuæ confessionis, quasi vinum optimum : statim ipsa annuens verbis ejus adjiceret, *Dignum dilecto meo ad potandum, labijsque & dentibus illius ruminandum.* Ac si aperit diceret, Jam multum cupio, ut dilectus meus solerti examine affectum ac sinceritatem mentis, quam erga eum habeo, dijudicet. Confido enim, quia etiam tanta hanc disquisitione examinet, quanta examinare solet potum sive cibum, quia hunc sollicitus gustare vel masticare studuerit, jam dignam eam suis laudibus comprobavit. Hinc enim primus Ecclesiæ pastor interroganti se Domino respondet, *Tu scis quia amo te.* Et iterum : *Tu omnia scis, tu scis quia amo te.* Qui videlicet dilecto adhuc ex magno ejusdem charitatis ardore subjiçiens, ait :

Ego dilecto meo, & ad me converso eius. Ego dilecto meo, & non alteri. Cui rotum meæ levitatis ac devotionis munus impendo. *Et ad me converso eius,* ut & me interim mortali in vita, ne laborando deficiam, ne lampadas absque oleo : id est, ne bona opera sine charitate feram, præsentia sui semper respectus adjuvet, & in finem ad immortalia secura gaudia thalami celestis, & in finem ad immortalia secura gaudia thalami celestis introducat. Potest hoc quod ait, *Et ad me converso eius,* ex synagoga specie, hoc est plebis illius quæ incarnationis ejus tempora præcellit, specialiter prolatum intelligi. Quæ cum cum superius spondentem audisset, Dixit ascendam in palmam, apprehendam fructus ejus : id est, ascendam inquam cunctis, in quo moriar, & resurrectionis fructus capiens, credentibus eos qui ad vitam æternam nutrantur, præbebo : merito gratulabunda protestatur, *Ego dilecto meo, & ad me con-*

verso eius : ea videlicet, ut qui invisibili mihi præsentia semper adesse consueverat, ipse in mea quoque mihi natura & habitu apparere dignetur. Utriusque autem temporis amantibus conveniunt apud, quæ sequuntur :

Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, & cætera. Nam & priores sancti plurimum desiderabant venire Dominum ad salutem generis humani. Unde & precantes ajunt, *Excita potentiam tuam, & veni, ut salvos facias nos.* Desiderabant illum egredi in agrum, id est, eum qui invisibilis erat apud patrem, mundo apparere visibilibus : juxta illud Abacuc qui more Prophetico futura, quasi jam facta canebat, *Existi in salutem populum, ut salvos facias Christos tuos.* Optabant & ipsi egredi cum illo in agrum, ut gratiam Evangelij, quam à longè aspicientes & salutantes, venturam prædicabant, præsentem seculis nunciarent. Cupiebant cum illo in villis commorari, hoc est etiam paganos verbum fidei committere. Quis enim nesciat paganos Græcè, à villis nomen trahere : eo quod longè sint à superna civitatis habitatione, vel etiam cognitione remoti ? Quid autem putas Esaias Hieremias, Joel, & ceteri Prophetae, qui ante dispensationem futuri in carne Christi prophetantes, tot pro ejus præconijs adversa pertulerunt, quanta agent, si eos cum ipso in carne vivere contigisset ? Ea quoque quæ sequuntur, non pauca fidelibus antiquorum sanctorum votis multum decent appetantur. Sed & nostri temporis Ecclesia pari fervens affectu, merito proclamatur, *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum.* Qui assumpsum pro mea suspirate hominem elovans, ad celos in patris dextera collocasti, rogo per divinam præsentiam gratiæ ad me crebrius venire digneris. Agrum quidem meum, in quo bonum semen sēvisisti, excolere jubes, id est in mundum universum, Evangelium, quod dedisti, prædicare præcipis : sed quia sine te nil possum facere, oblecto, tecum egrediaris in agrum : id est, ubicunque locorū me verbum prædicare vis, cooperor mihi & adiutor exstas. Legimus ipso dicente *Quia adveniente die indicij, duobus in agro operantibus unus assumentur, & alter relinquetur.* Assumentur autem ille, qui Domino cooperante agrum vel sui vel fratris cordis excolerat, qui verò fructus vel doctrinam vel actionū bonarū à se habere confidebat, merito relinquetur ab eo, cujus auxilium flagitare neglexerat. Commoremur in villis, etiam exterorum corda docendo ad eam nos, hæc transeundo visitemus, sed hæc tenus in his commoretur, donec ea de paganis urbana, de exteris ac peregrinis domestica nobis, immò propria reddamus. *Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea.* Sic commoretur in villis, ut ad excolendas quoque vineas litigamus : sic in his qui juxta ad fidem conversi sunt, in missionem faciamus, ut etiam alios, in quibus manere possimus, Evangelizando acquirere curemus. Et bene dicitur a, *Surgamus ad vineas præmissis, Mane.* Mane enim dicitur ipsum veræ lucis ortum, per quem de potestate tenebrarum mundus ereptus est. *Mane ergo,* inquit, *surgamus ad vineas.* Ac si patenter dicat, quia noxiam peccati infidelitatis abcessit, quia lex Evangelij consensant jam apparere incipit, surgamus, quælo ad vineas, id est ad Ecclesiæ per orbem Deo instruendas operam demus.

Videamus si floruit vinea si flores fructus parturiant, si floruerunt mala punica. Floret vinea, cum Ecclesia prima fidei & confessionis, prima rudimenta percipit. Flores autem fructus parturiant, cum fides & confessio sanctorum propria efficitur, ad exercenda etiam opera justitiæ, ne fides eorum sine operibus ociosa inveniantur esse, vel mortua. Florent mala punica, cum hi qui in fide & recta operatione profecerint, desiderium patendi pro justitia percipiunt. Mala enim punica, quia sanguinei videntur esse coloris, aptè passionem, vel Domini salvatoris, vel fidelium eius figuratè exprimunt. Rectè autem in singulis his sponfa dilecti sui præsentiam requirit, dicens : *Egrediamur in agrum, commoremur in villis, surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, & cætera :* quia nullatenus Ecclesia, vel ad bene operandum egrediendo procedere, vel in exercitio bonæ operationis persistendo commorari, vel salutem ad propositum bene agendi assurgere, vel animas

auditorum

auditorum suorum, quantum profecerint, discernere sufficit, sine ejus gratia, qui cælum ascensus promisit. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Quod si hæc a persona antiquorum justorum dicta accipere voluerimus, potest appellatione manè, ubi ait, *Manè surgamus ad vineas*, ipsum Dominicæ incarnationis tempus designatum non incongruenter intelligi. Desiderabant enim multi Prophetæ, & justi videre tempora, quæ Apostoli videntur. Cupiebant usque ad novam adventus illius lucem, si posset fieri, in carne perdurare, ut possent ipsius in carne docentis, & auscultare sermones, & adherere promissis, ipso præsentem in carne de ipso postea credituris facere sermonem. Cætera eodem quo superius sensu possunt accipi. Ibi dabo tibi ubera mea: ibi videlicet, ubi ad videndas vineas & mala punicæ, si florent aut fructus parturiant, venerimus. Ubra autem Ecclesiæ doctores constat esse parvulorum illius: quæ nimirum ubera Domino dat, cum in ejus obsequium prædicatorum suorum, & facta exhibet & verba: ut sicut parvulos sedula intentione lactare solent nutrices, ita illi taliter se agere studeant, quatenus aspectu patris & auditu, hi qui rudes sunt adhuc, in Christo proficere valeant, atque ad robur usque spiritualis pertingere juventutis: dignique fiant, quibus beati Joannis voce dicitur, *Scripti vobis juvenes, quia fortes estis, & verbum Dei in vobis manet, & vicisti malignum. Nolite diligere mundum, neque ea que in mundo sunt.* Rectè autem Ecclesia, cum de peccata esset Dominum, dicens, *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, & cætera quæ sequuntur*, ita conclusit, *Ibi dabo tibi ubera mea.* Ac si aperte diceret, *Idcirco te tantopere deprecor, ut spiritalem mecum in eas laborem, quo & novos tibi populos semper acquirere valeam, & eos qui jam acquisiti sunt, quomodo se habeant, quantum in fide profecerint, discernere sciam: quia parvulorum pædagogos meorum diligentissime tibi mancipare contendo, ita ut nulla eis, nisi quæ ipse iussisti, vel exemplo, vel verbo sequenda præmonstrarem.* Ad quæ ubera pertinet et le noverat ille, quis ait, *Facti sumus parvuli in medio vestrum, tanquam si nutrix fovet filios suos, ita desiderantes vos.* Dedit hujusmodi ubera dilecto suo, & non alteri cuiquam sponsa, cum audiens ab ipso, *Segregate michi Paulum & Barnabam in opus, in quod assumpsisti eos, continuo iussis obtemperare curavit.*

1. Jo. 1.

1. The. 2.

psal. 68

perveniat, de qua in superioribus hujus carminis loquitur sponsa, *Ego dormio, Et cor meum vigilat:* hoc est, *Ego quiesco à curis rerum temporalium, & cor meum vigilat in contemplatione perennium bonorum.* Item si quorum corpora, propter curam secunda sunt, item si quorum immixtus, ad bibendum datur, ut soporati dolorem non sentiant. Cujus naturæ ratio, quid in spiritualibus medicamentis agendum significet, facile patet. Languet enim que graviter anima, quæ magnis est vitiorum lubrica ponderibus. Et hæc velut curanda medicis offertur, cum eam doctores sancti carnalibus resistere voluptatibus hortantur. Sed quia non potest sine gravi dolore relinquere, quod cum grandi solebat amore teneri, secari videtur eo, qui ab inveterata eam illecebrarum consuetudine retrahit. Sed ne hujusmodi seculo languenti animæ intoleranda forte videatur, danda est potio salutaris, per quam utiliter sopita, dolorem seclitæ non sentiat. Revocanda est, ad mentem pena æterna flammæ gehennalis, quæ negligentes suæ salutis animas perpetuo torquet, reducenda ad memoriam gloria patriæ celestis, ubi suscipi justorum animæ regnabunt sine fine cum Christo. Hæc enim potio doctrinæ salutaris est, quæ animam diu languentem à Deo, vel soporatum huic mundo, vel potius mortuum reddat, ut facillimè cuncta, quibus prius in hæcæba, oblectamenta sibi patitur, imò etiam gaudeat auferri. Item, mandragoræ illius mederi perhibetur, qui naves laborant, ita ut nec continere valeant, nec accipere cibos delectentur. Cibus autem animæ, sermo est veritatis: quem qui vel audiendo recipere, vel auditu acceptum in veteri memoriæ retinere nequeunt, pessimo potius ac periculo languore tenentur. Quia nimirum necesse est, ut eorum vita desperetur, qui panem vitæ, aut acceptum conservare, aut saltem percipere fastidiunt. Cui videlicet languori crebra sanctorum exempla, & præles forma virtutum solet præbere medellam: dum fastidiosus quisque, ac negligens vitæ suæ auditis bonorum operibus, rememorata superne gloriæ retributionis, & ipse bonorum actus, labores que quatit imitari temporales, quo perpetuæ illorum felicitatis mereatur coheres haberi. Quicunque ergo talis est, quasi per fructum mandragoræ ad spem salutis, & vitæ perductus est. Quicunque doctorum tantam spiritus gratiam, tantum habent studium pietatis, ut quisque eos viderit vel audierit, mox mente mutatus, ipsorum sequi vitam incipiat, merito mandragoræ formam tenent, quia vitæ alimentum in nascentium cordibus figunt. Et pulchre sponsa deliciis optima vivificis, non solum vinearum, malorumque fructus sponsum invitandos, sed etiam mandragorarum odores, fuscisque salubres promittit. Non tantum ea, quæ manducari possunt & bibi, verum & illa se habere gloriantur, quæ fastidientibus cibum sive potum, gratum facere queant, & suavem, quia profert & Ecclesia ante conspectum sui athoris dona virtus cælestis, cibaria videlicet & pocula vitæ: profert ministros idoneos, qui hæc & elucubrationibus fastidientibus prædicando apportent: & insuper eam fastidientibus ipsi prælibando, id est prius operando dulcia reddant. Profert quasi vineas, cæteras electorum innumeras profert & mala punicæ, martyrum agmina confessorum in victæ fulgore pretiosa, profert spiritualia charitativa, quibus præcordia pigrorum, ad contuenda atque imitanda bonorum exempla succedat.

Omnia poma nova & vetera servari tibi dilecte mi. Poma nova & vetera, præcepta sive promissa sunt novæ & veteris Testamenti, quæ omnia dilecto suo servavit Ecclesia: quia ipsum solum esse novit, qui utriusque & præcepta daret, & servantibus præmia digna redderet: solum esse novit eum, qui & in nova per angelos antiquis suis simulis, & majora per seipsum nobis, vel mandata ederet, vel polliceretur præmia. In qua sententia fortiter retundit Ecclesia sceleras Fotinianorum, qui Dominum salvatorem ante Mariam fuisse negant, & insanam Manicheorum, qui alium legis, alium esse Deum Evangelij dogmatizant. Item poma nova & vetera, justi sunt Testamenti novi & veteris, quorum nullus potuit, quamvis curante

sanctitate

UBEDI
TOMUS
Sed 4
1577
11 = 2

sanctitate insignis, regnis edita cœlestis ante incarnatam passionem, resurrectionem, ascensionem Domini saluatoris intrare. Dixit Ecclesia temporis illius, quæ nunc discretionis gratia, Synagoga vocatur, *Omnia poma nova & vetera dilecti mi, servavi tibi.* At si apertè dicat, Scio certissimè, quia nemo nisi per gratiam tuam potest salvari, nemo mortalium potest perfectè iam beatus fieri, priusquam tu mortalis effectus, iter veræ beatitudinis ad cœlestia pandas. Quoscumque enim iustos vidi, cunctos tuo sacrosancto adventu fide certa servavi, per quem eos ad perfectam felicitatem perventuros esse didici. Cui simile novi quoque Testamenti Ecclesia depromit sententiam voce sui primi pastoris, ita eos qui aliter sapiebant, contestans, *Quid tentatis Deum, imponere iugum super cervicis discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus, sed per gratiam Domini Iesu credimus salvari, quem admodum & illi.* Probat autem sententia sequens, veram hanc esse expositionem huius sententiæ, cum subditur:

CAPUT VIII.

XXXI. *Quis mihi det te fratrem meum, sugentem ubera matris meæ?* Et in multis enim, & in omnibus, & in hoc maxime loco testatur hoc carmen, quia nil carnale, & iuxta literam resonet: sed totum se spiritualiter ac typicè vellet intelligi. Quæ enim potest esse femininarum, quæ dilectionem, dilectumque suum repentiè desideret, non esse juvenem, ut fuerat, sed in ætate infantili fratrem sibi denud nasci, suæque genitricis uberibus parvulum nutrirî, quem jam adultum reperire confuserat? Ergo antiquorum vox est ista iustorum, qui Dominum salvatorem, quem in divinitate patri, & Spiritu sancto consubstantialem credabant, ac debitis venerantur obsequiis, in hominis quoque habitu, & hominibus consubstantialem videre cupiebant: ut quæ in prophetia novetant in ipso, de quo præcinebantur, completa viderent. Desiderabant illam apertissimam sui conditoris vocem audire, quam extensis in discipulos manibus protulit dicens, *Eecce mater mea, & fratres mei.* Cupiebant delectabile illud accipere nuntium, quod post triumphum resurrectionis acceperunt idem discipuli, *ite nunciate fratribus meis, ut eant in Galilaam, ibi me videbunt:* attestante eisdem ipso dilecto, qui alibi eisdem discipulis dicit, *Multi prophetae, & iusti cupiebant videre, quæ vos videtis, & non viderunt: & audire, quæ auditis, & non audierunt.* Quod ait, *Sugentem ubera matris meæ,* non de ipsa gloriosa Dei genitrice specialiter valet intelligi. De qua veraciter dictum est, *Beatus ventus, qui te portavit, & ubera quæ suxisti.* Et de qua ipse in Psalmo, *De ventre,* inquit, *matris meæ Deus meus est tu,* quod est apertè dicere. Qui meus ante secula pater eras, ex quo esse homo cœpi, es & Deus meus. Non enim potuit Salomon, vel aliquis illius ævi iustus beatam Mariam sibi matrem dicere, quæ tanto post tempore nascitura erat in mundo. Sed matrem suam dicit synagoga humanæ naturæ substantiam, de qua & ipsa nata erat, & redemptorem omnium nasci ad nutrice desiderabat. De cujus nativitate adhuc ingenti fervens amore lubescit:

Et inveniam te foris, & deosculer, & iam nemo me despiciet. Intrus quippe erat dilectus quia in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Sed ut foris quoque possit inveniri, verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Viderunt namque Patriarchæ, viderunt Prophetæ Dominum, sed intrus, id est in contemplatione mentis spiritali, non in oculi carnalis intuitu. Viderunt eum, sed in imagine, sed in angelica forma substantiæ: at ipsam ejus naturam, quæ per Angelos se quomodo voluit ostendebat, nequaquam videre valebant. Denique legifer ipse, qui audire meruit, *Ostendam omne bonum tibi: rursum audivit, non poterit videre faciem meam: non enim videt homo faciem, & vivet.* Felices qui inter se conferte meruerunt, *Invenimus Messiam, qui dicitur Christus.* Et iterum *Quæ scripsit Moyses in lege, & Prophetae, invenimus Iesum filium Ioseph, & à Nazareth.* Nam & talibus apte convenit, quod

Redæ Tom. 4.

ait: *Ut inveniam te foris, ac deosculer.* Inventum quippe dilectum deosculata est synagoga, in eis qui nunc facie ad faciem in veritate assumptæ carnis videre, qui cum eo ore ad os loqui meruerunt. Hoc est namque osculum, id est amantissimum illud oris illius donum, ac mutua commercium allocutionis, quod in hoc carmine synagoga ante omnia querebat, ita incipiens: *Osculetur me osculo oris sui.* Benè autem optando subjungit, *Et iam nemo me despiciet.* Despecta namque erat externis hominibus Ecclesia, quasi parva & nullius pretii, quamdiu brevissimis Judææ terminis clauderetur: at ubi veniente in carne Domino, per omnes cepit gentes dilatari, terribilis jam mundo effecta est, quasi orbem impletura universum, & cultum omnium dejectura deorum. Namque eam non fuisse despectu, sed terrori potius, ut aciem castro-rum ordinatam: per id maxime probatum est, quo ei bellum publicè toto orbi indictum est. In quo tamen bello ipsa, sive vivendo, seu moriendo superant, magis est facta mundo omni terribilis. Despecta erat etiam immundis spiritibus Ecclesia: quia se genus humanum decepsit, ac de patria cœlesti in hoc exilium, ærumnamque multifariam detraxisse iactabant: nullumque fuisse hominum, qui à suo dominio, per omnia posset immunis exitere. At postquam mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus venit in mundum, tentatusque vicit hostem ipsum, cujus tentatione quondam victus est protoplastus, pertransivit etiam benefaciendo, & curando omnes oppres-sos à diabolo: atque ad ultimum moriendo destruxit eum, qui habebat mortis imperium, omnemque secum iustorum præcedentium multitudinem ab inferis educens, ad illius regni, quod protoplastus amiserat, gaudia perduxit: ac suæ victoriæ signum fidelium frontibus imposuit. Jam non est eis despectui bonorum vita hominum: quia se per hominem victos esse vident, humanumque genus ad regnum, quod ipsi superbiendo amiserant, dolenti esse transiatum. Licet & de sanctis credere Angelis, quia minus vitam electorum despexerint hominum, postquam Deum ac Dominum suum, in tantum amare genus humanum cernebant, ut etiam ipse homo fieri, inter homines conversari, ac mori dignaretur. Hinc est enim, quod autem incarnationem ejus adorari se ab hominibus patienter ferunt: Joannem verò in Apocalypsi adorare se incipientem prohibet Angelus dicens, *Vide ne feceris, confervus tuus sum, & fratrum tuorum, habentium testimonium Iesu: Deum adora.* Unde merito adventum ejusdem Domini Iesu suspirans antiqua illa electorum multitudo dicebat, *Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, & inveniam te foris, & deosculer, & iam nemo me despiciet?* Ubi & apud labiungitur.

Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ. Ita autem hæc loquitur synagoga, quemadmodum Paulus ait, *Nos qui vivimus, qui residi sumus in adventu Domini, non præveniemus eos, qui dormierunt.* Qui cum certum habere diem, ulque iudicii in carne se durare non posse, propter confortium tamen unius ejusdemque fraternitatis, illorum se numero jungit, qui in adventu iudicii vivi invententur in carne. Et hic ergo plebs antiqua, Dei ex persona loquitur illius tuæ patris, quæ eum in carne apparentem esset vitura. *Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ.* Prompte ac fideli devotione venientem excipiam, & desideris inhiantibus tua monita complectar, tua præstolabor promissa, te quoque ad cœlos, perfecta dispensatione carnis redeuntem lætus ducam luminibus, læta omnibus voce prædicabo. Hæc est enim domus matris ejus, felicitas scilicet patriæ cœlestis, ad cujus inhabitationem natura humana creata est, ad quam perpetuò possidendam, si nemo peccasset, totum genus humanum de delictis paradisi, in quo positus est homo primus, sine media morte transiret. In hanc ergo domum se Dominum introducere Ecclesia promittit, non id sua virtute perficere valens, sed suis votis, ut perficiatur, exoptans, suis præconis perficiendum, sive perfectum prædicans: quomodo Palmista exaltare illum ad cœlos potuit, qui tamen dixit, *Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me.* Quod

Mm

est

exterisque autem nationibus esse rebar ignotum: cui respondens ille, *Qui est pax nostra, qui fecit utraq; unum: & veniens evangelizavit pacem nobis, qui longe sumus, & pacem huic qui propere: admonet eam meminisse gratia, per quam ipsa gravissimis erepta malis, ad viam conversa est veritatis: & aliorum quoque congruere salutem, cum auctor ipse salutis & vitæ sit, dives in omnes, qui invocant illum.*

XXXIV *Sub arbore, inquit, malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.* Arbor malus aptissime lignum sanctæ crucis exprimit, in quo ipse pendere pro omnium salute dignatus est. In cujus laudibus supra dixit Ecclesia, *Sicut malum inter signa sylvarum, sic dilectus meus inter filios.* Sub arbore ergo malo suscitavit Dominus Synagogam, quam per fidem suæ passionis à perpetua morte revocavit. Sub qua etiam arbore corrupta, violataque est mater ac genitrix ipsius: major videlicet, ac senior ejusdem plebis. Illa nimirum quæ principum suorum persuasione seducta, Barabam pro Domino elegit: stulta temeritate conclamans, *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Et hæc enim sub arbore crucis erat, non hujus se quidem fidei humiliter mancipando, sed hujus super se vindictam pertinaciter impetrandum. A cuius societate lecernens eam, quæ credere consentit plebem, hoitatur Dominus, ut memoriam collatæ sibi gratia fixo in corde retineat, sed & opera perceptæ fidei digna conjungat. Sequitur enim:

Pone me, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum. Pone me super cor tuum, per cogitationem: super brachium tuum, per operationem, ut & intus sit charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta: & eadem cordis devotio, quam interius videt arbiter, etiam foris cernentibus, ad gloriam patris, qui est in cælis, boni operis exhibitione probetur. Bene autem ait, *Pone me ut signaculum.* Solemus enim sæpe signum aliquod digito, vel brachio alligatum circumferre, quo ammonemur illius rei, cujus frequentiore habere memotiam curamus. Hoc ergo more etiam nos Dominus, ut præfenti signaculo semper admonitos, sua vult mandata retinere: juxta quod ipse præcipit, dicens de lege, quam dedit: *Erit ergo quasi signum in manu tua, & quasi appesum quid, ob recordationem ante oculos tuos.* Fit autem, ut si ejus memoriam nostro in pectore continuo ferimus, ut & ipse, qui hanc nobis gratiam contulit, nostri memor in æternum, nos in cælesti regno sua felicitate præsentia, ut signaculi vice conservet: juxta quod eximio plebis iuxta duci promittit: dicens, *Assumam de Zorobabel filii Salathiel, serve meum: & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus.* Cui contra reprobandus eum, qui post fidem, ad apostasiam conversus est: & abiciens dicit, *Si fuerit Iechonias filius Iosabab, regis iuda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eum.* Vel certe altius intelligendum, quia signaculum, ubi ponitur, indicium solet esse æreanorum, rerum preciosarum, & quæ temerari non debeant: sicut de Domino scriptum, *Et stellæ claudunt, quasi sub signaculo.* Videlicet ut non nisi ipsius, qui signavit, permisso aperiantur, & iussu. Hinc est, quod Abraham signum accepit circumcisionis signaculum iustitiæ fidei, quæ est in pæpuito. Per circumcissionem namque, quam in carne accepit, signabatur, quod fides illa, quam & ante circumcissionem jam acceperat, ad mundationem & cordis valeret, & corporis. Quam & nos modo, sine circumcissione carnis habemus in qua & iustificamur: juxta illud Prophetae & Apostoli, *Iustus autem ex fide vivit.* Itaque Dominus noster Jesus Christus ponendus est, ut signaculum super cor nostrum, ut signaculum super brachium nostrum: ut cuncta, quæ in carne gessit, vel dixit, arcana esse, & cælestia noverimus. Quia enim ipse Dei virtus, & Dei sapientia ponitur eum, ut signaculum super cor nostrum, cum ea quæ dixit, ita discimus, quasi veraciter divinae sint verba sapientia. Ponimus eum, ut signaculum super brachium nostrum, cum ea quæ fecit, ita audire, & pro modo nostro sequi satagimus, quasi vera sint exempla virtutis. Item, ut signaculum super cor & brachium nostrum po-

nimus Dominum, cum ejus mandata in præfenti pro illius mercedis, quam videre necdum valeamus, perceptione letavimus.

Quia fortis est, ut mors, dilectio: dura, sicut infernus, amulatio. Hæc dilectio, sive amulatio, & in Domino redemptore nostro, & in electis ejus, rectè potest intelligi. Fortis enim, ut mors, erat dilectio, quia nos ipse dilexit: quia tanta nimirum erat, ut per hanc pro nobis, ad mortem usque veniret. Unde ait, *Maiorem hac dilectione nemo habet, ut animam suam ponat qui pro amico suo.* Amulatio, quia nos zelatus est dura, sicut infernus existebat, quia nullis adversantium hostium tentamentis potuit à nostræ salutis cura revocari: sicut nec infernus ullis miserorum cruciatibus valet mitigari, atque à sententiæ suæ severitate commutari. Aultera quidem hæc videtur comparatio, sed quo austerior datur comparatio, eo arctior zelatus nos Domini commendatur affectus. De quo ipse eliminatis de templo perfidis, ait patri, *Zelus domus tua comedit me.* Quo autem major ejus ostenditur amulatio, eo gravior nos, si hanc spernimus, sequitur damnatio. Sed & fidelium ejus, fortis est ut mors, dilectio: quia nec per mortis ipsius acerbiter ab ea valet divelli. Unde confidenter ajunt, *Qui nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Amulatio illorum pura, ac Deo devota, inferno assimilatur: quia sicut ille eos, quos semel coeperit, nunquam amittit, sic pertinacia ferventis zeli eorum nullo unquam tempore figeatur. Ipse est enim zelus, quo accensus Phinees, fornicatores stravit in eremo: ipse quo ardebat Helias, cum post suspensas cælo aquas, & post triennium revocatas, post interfectos prophetas Baal, & conventum cor populi ad Dominum aiebat: *Zelo zelatus sum pro Domino exercituum, quia dereliquerunt pactum Domini filij Israel: altaria sua destruxerunt, prophetas tuos gladio occiderunt. Ipse quo utebatur Petrus, cum mentientes Deo Neophytos ad mortem usque perduxit. Ipse, de quo Paulus ad Corinthios: *Amulor, inquit, vos Dei amulatione. Respondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo.* Timeo autem, ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sentus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo Jesu. Opportune autem illata est hoc in loco, amoris sive zeli magnitudo perfecti, ubi admirante Judæa, novam gentilitatis conversationem admonere eam Dominus, ut præfita sibi dona pietatis ad mentem reduceret: quia videlicet post corruptionem genitricis ac matris suæ, ipsa per arborem crucis in restrictione prima sit excitata gratiam. Ita etenim hæc sententia superioribus potest convenienter aptari. Memento, o collecta ex Judæis Ecclesia, per lignum meæ passionis pervenisse te ad vitam, & ne unquam obliviscaris quia magnitudo dilectionis & amulationis me pro te ad mortem usque perduxit. Neque mireris me conversam ad fidem meam, recepisse turbam gentium, quam tanta dilectione, tanto zelo perficiendæ meæ voluntatis accensam vides, ut facilis videatur vel morti persuaderi posse, ne ultra annos rapiat è mundo, vel inferno, ne raptas suscipiat, quam illi, ut aliquando mea recedat à fide. * Ne putes de nuda solummodo professione verborum mihi posse placere, quin potius si vis ad vitam venire, pone me memoriam voluntatis, ut signaculum super cor, pone super brachium tuum. Atque intantum dilectione, sive divina, seu fraterna mentem imbue, tantum amulare, ne abique tuæ plebis aggregatione civium supernorum summa compleatur, ut ipsa tua dilectio, ipsa amulatio nullo rerum adventantium, sive blandientium statu possit immutari vel minui. Quidam hoc quod est dictum, *Dura sicut infernus amulatio, de amulatione invidiæ, quam synagoga adversus Ecclesiam Gentium sæpè habebat, dictum accipiunt.* De qua & in actibus Apostolorum ita legitur, *Sequente autem sabbato, penè universa civitas convenit audire verbum Domini. Videntes autem turbas iudæas, repleri sunt zelo, & contradicebant huic quæ à Paulo dicebantur.* Quæ videlicet amulatio, dura est, ut infernus: quia nimirum animam quam coeperit, impietatis peste consumit.**

Ioan. 2.

Rom. 8.

3. Reg. 19.

2. Co. 11.

Aggei 2.

Hier. 22.

Iob. 9.

Hinc enim scriptum est, *Zelus apprehendit populum in eruditum, & nunc ignis adversarios comedit.* Quod si ita intelligitur, merito admonet synagogam Dominus, ne hac emulacione contra Ecclesiam teneatur, eum eam viderit de deserto vitiorum ascendisse, ac delictis cœlestibus affluentem irrevocabili mente suo adhaerere dilecto, ne forte alijs invidendo bona, quæ ipsa habere poterat, amittat. Quo dicto, plura de virtute dilectionis accumulando subnectit, dicens: *Lampades sunt ignis atq; flammæ.* Ignis videlicet in eadem charitate, qua ipsi intrinsecus fervent: flammæ verò, in operatione iustitiæ: quæ etiam alijs longè lateque clarescunt. An non lampades ignis se esse probebant, qui dicebant, *Nonne cor nostrum ardens est in nobis, cum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?* An non lampades flammæ voluit esse nos Dominus, quibus ait: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona?* Hæc sunt lampades, quæ habent, virgines, cum sponsus advenit, thalamum cum ipso regni perennis introibunt. Qui videlicet amor èjus ac timorem super cor suum, & brachium posuerunt: id est omnes cogitatus & actus suos ejus præceptis subdidit. Tunc verò stultarum lampades extinguuntur: quia nimirum opera, quibus coram hominibus fulgere videbantur, obtenebrascunt, cum internus arbiter affuerit, & manifestaverit consilia cordium. Quia bona sua opera obtentu transitoria gesserunt laudis.

Aque multe non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Aquas multas & flumina, tentationum dicit incurtus: quæ sive visibiliter seu invisibiliter, animas fidelium impugnare non desunt. Nam & per apertos fidei adversarios: & per falsos fratres, & per occultas antiqui hostis insidias eos luperare conantur. Nec tamen ullatenus capere tentationibus norunt corda, quæ in charitate radicata & fundata esse consueverunt. Stat enim sicca promissio veritatis, qua dicitur: *Cum transieris per aquam, tecum ero, & flumina non operient te.* Et in Evangelio de domo, quæ super petram ædificata est: *inundatione autem, inquit, facta illisum est flumen domus illi, & non potuit eam movere: fundata enim erat super petram.* Et quoniam in quacunque mente amor abundaverit æternorum bonorum, mox labentium rerum vilescit, rectè subjungitur:

Si dederit homo omnem substantiam domus sue, pro dilectione, quasi nil despiciet eam. Hæc sententia non eget expositione verborum, quam & ipsi in primis Apostoli, & innumera postmodum turba credentium suis, quam sit vera, comprobavit exemplis, eum pro dilectione veritatis omnia quæ in hoc mundo possidere videbantur, relinquere: & nihil perdidisse sibi vili sunt, dummodo vera in cœlis bona perciperent. Quod in Evangelio Dominus duabus continuis parabolis apertè signavit: *Simile est, inquit, inquit, regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit, homo abscondit, & prægaurio illius vadit, & vendit universa quæ habet, & emit agrum illum.* Iterum simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas inventa autem una preciosam margaritam, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. Unde prædicator egregius, multum egregiè dixit, *Propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimenta feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrificarem, & inveniar in illo.* Quod si legatur, ut quidam codices habent, *Despiciet eum: longè divitius gignitur sentis, ille videlicet, quem commendat Apostolus dicens: Si strididero corpus meum, ut ardeam, charitatem autem non habuerò, nihil mihi prodest.*

Si ergo dederit homo omnem substantiam domus sue pauperibus pro dilectione: id est pro eo ut diligeret, quasi nil dederit: ita despiciet eum ipse iudex, qui cor ejus a dilectione vacuum esse conspicit. Qui etiam contrarius suspensioni sensui esse videtur, non minus tamen virtus dilectionis, quam sit alia, quam sit necessaria, declarat: atque utriusque pergit, ut dilectionem in opere nostro simplicem signaculi semper vice circumferamus.

Soror nostra parva est, & ubera non habet. Et hæc synagoga Dominus admiranti fidem sive susceptionem Ecclesiæ gentium loquitur: magna utique dispensatione charitatis fororum ipsorum eam nuncupans, id est, & suam, & synagogæ: ut eadem synagoga & præsentiam sui conditoris per gratiam esse factam recoleret, & de addita sibi in gratia germana societatis, magis magisque gauderet. Soror est autem Domini salvatoris, & omnis Ecclesiæ ejus de utraque plebe collecta, & unaquæque anima sancta: non solum propter assumptionem ejusdem naturæ, quæ & ipse factus homo est, sed etiam largitione gratiæ, qua credentibus in se dedit potestatem filios Dei fieri: ut qui erat unicus Dei filius, per naturam fieret priusmogenitus in multis fratribus per gratiam. Unde est dulcissimus ille ipsius ad Mariam sermo, *Vade autem ad fratres meos, ac dices eis: Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum: Deum meum & Dominum vestrum.* Dum ergo dicit, *Soror nostra parva est, & ubera non habet:* prima nascens in Ecclesiæ de gentibus tempora designat, quando parva adhuc erat numero credentium populorum, & ad prædicandum Dei verbum minus idonea remanebat. Legem primum Aeternum Apostolorum, qui ab decimo octavo Titij Cæsaris, usque ad quartum Neronis annum permisit, & invenies ad prædicationem Apostolorum plures credidisse turbas gentium: nusquam tamen eas toto illo tempore per annos circiter triginta prædicasse reperies. Parva namque erat adhuc Ecclesiæ gentium, & necdum ad gerendos vel nutriendos per doctrinam Christo filius sufficiebat. Propter quod synagogam monet Dominus, ut germana utens charitate, salutaribus quæ gaudeat auxiliis, prævitiisque ejus auxiliis, quibus adolecere possit, adhibeat. Cui etiam quasi de commodis germanæ consulendo subjungit:

Quid faciemus sorori nostræ in die, quando alloquenda est? Alloquitur Ecclesiam, alloquitur Dominus animam quantumque electam, eum eam de salute perpetua, sive per oculos tam sui spiritus illustrationem, sive per apertam prædicationem vocem admonet: in qua videlicet allocutionem mensuram virium nostrarum superna pietas inspicit, ac pro modulo capacitatis humanæ sua dona largitur. At ergo: *Quid faciemus sorori nostræ in die, quando alloquenda est?* Ac si apertè dicat: Parva quidem numero est Ecclesiæ gentium, & necdum ad subeundum verbi ministerium sufficit. Quid ergo tibi videatur, o synagoga, erga curam ejus fororis, videlicet nostræ? Apostolorumque succedentes alloqui cæpero? Utrum quali parvæ adhuc, parva illi creatorum cœlestium arcana committamus? an jam majorem eam per augmenta reddamus, quatenus bene proficiens, perfectiorum possit capax esse virtutum. Cui tacuisti, & quid ipse velit potius auscultanti, continuo quod fieri deceat, aperit, ita subjiciens:

Si murus est, ædificemus super eam propugnaculum argenteum, si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis. Solet autem muri nomine, vel ostij, Dominus ipse scriptis in scriptura sacra designari. Murus etenim rectè vocatur: quia Ecclesiæ suam omni ex parte, ne ab hostibus diripiatur, communit: ostium rectè, quia non nisi per ipsum, vel hujus societatem Ecclesiæ, vel mercina regni perennis intramus. Dicit namque de se ipse, *Ego sum ostium ovium: per me si quis introierit salvabitur.* Et iterum: *Nemo venit ad patrem, nisi per me.* Dicit de illo Propheta, futura Ecclesiæ dona præcians: *Ponetur in ea murus, & antemurale.* Murus scilicet ipse Dominus in carne apparet: antemurale autem revelatio prophetiæ, qui incarnandum eum, à mundi origine prædicando, structuram Ecclesiæ non parum juverunt. Verum qui apparendo in carne Ecclesiam sibi sortorem facere dignatus est, ipse etiam sui participatio nem nominis donavit: ut & murus videlicet diceretur, & ostium. Murus quidem in eis qui majori eruditione ac virtute spiritus præditi, mentes fidelium ab incuria ac virtute spiritus munit ac defendere, formentis armis nequam resistendo sufficerent. Ostium verò in illis, qui etiam minus sunt instituti ad repellenda hæreticorum, sive

Mat. 10

paginorum sophismata, simplicitate tamen Catholicae fidei salubriter imbuti, ingressum regni volentibus praedicando panderent, eosque per mysterium secundae generationis, in aeterna vita caelestis inducerent: sicut ejusdem sponse suae membris perfectioribus, alia quoque virtutum vocabula, quae sibi specialiter competere non dubitantur, donare non refugit. Verbi gratia: *Vos estis lux mundi.* Et iterum, *Ecce ego mitto vos, sicut agnos in medio luporum: cum ipse sit lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ipse immaculatus & incontaminatus agnus, qui abstulit peccatum mundi. Si ergo, murus est, inquit, foror nostra, adificemus super eam propugnacula argentea.

Ac si aperte dicat, si idonea est Ecclesia Gentium in aliquibus suis membris, pervertorur contraire doctrinis, habens aptos ad docendum viros, vel naturali videlicet ingenio callentes, vel institutione philosophica instructos, nequaquam his verbi docendi ministerium tollamus: quin potius juvemus eos, datis scripturarum sanctarum paginis, quo fortius possint ac facilius infimos quosque ab infidiis custodire, vel doctrinae fallentis, vel exempli corruptentis. Propugnacula enim argentea, divinorum sunt apices eloquiorum: de quibus supra dictum est. *Sicut turris David collum tuum, quae adificata est cum propugnaculis.* Et de quibus in Psalmo, *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terra. Si osium est, compingamus illud tabulis cedranis.* Si sunt in ea, qui verbo simplicis doctrinae parvos imbuere norunt, & in penetralia sanctae conversationis inducere, proponamus eis imaccessibilia priorum exempla iustorum, quibus efficacius memoratum implere possunt officium. Cedri etenim, quod virtutes electorum designant, saepe dictum est. Figura enim tabularum, latitudinem exprimit cordis eorum, in qua memoria caelestium recipiant verborum. De qua Propheta, *Viam mandatorum tuorum cucurri, dum dilatares cor meum.* His etenim tabulis ornatum esse decebat, his ornari suos auditores cupiebat Apostolus, cum ait: *Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est.* Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris. Eandem autem habentes remunerationem, tanquam filii dico, dilatamini & vos. Unde & amatorem sapientiae Salomon admonere dicens: *Scribe illam in tabulis cordis tui.* Haec autem erga consilia sive promissa sui redemptoris audiens Ecclesia, non iam expectavit synagoga, cui loquebatur, ascensum, sive responsum, sed ita protinus exiit, ac devota ei voce respondit:

Prov. 7.

XXXVII.

Ego murus, & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo, quasi pacem reprensens. Ego quidem murus recte cognominor, quia de vivis sum compacta lapidibus, quia glutino charitatis adunata, quia super fundamentum inmobile locata sum, quia nullo scitu aeterni haereticum possim deici. Firmam namque fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, *Novit Dominus qui sunt eius.* Sed & sunt in me, qui majore gratia donati, quantum turris murum, tantum generalem fidelium vitam speciali altitudine virtutum transcendunt: qui & parvos adhuc, atque infirmos in fide, lacte simpliciores exhortationis, velut ubera nutriant, & omnia tela pervertorum eximia dicendi potentia, quasi turris firma repellant.

Quae quidem omnia, non ex arbitrio meae libertatis habere potui, sed ex quo facta sum coram eo, quasi pacem reprensens, ipso largiente percepi: id est, ex quo donum mihi pacis lux per verbum reconciliationis praestare dignatus est. Neque enim indultia mea, vel coram eo venire, a quo longius recesseram, vel pacem, quam perdideram, recuperare valui: sed oblatam gratis ab illo multum gratanter accepi. Ex quo autem hoc mihi ipse donum largitus est, ex eo statim per virtutum clementia proficiens, & muro me jure comparandam, & ubera turris instar me habere profiteor: quia & hostiles a latrone civitatis illius acies constantiter ejicio, & novos ei semper, populos educare contendo. Quod quia non nisi per donum concesserit ab eo pacis facere potui, libet de virtute pacis ipsius ad-

huc plura referre.

Vinea fuit pacifico, in ea quae habet populos. Loquitur autem hoc Ecclesia, sive synagoga, quam se amulari, aut ut mirius dicam, suam ad Dominum conversionem satis mirari cernebat: seu certe pedissequis suis, quas filias Hierusalem, hoc carmen appellare consuevit. Pacificus autem quem nominat, est sponsus ac dilectus ipsius, pater futuri seculi, princeps pacis: cujus figuram Salomon & pacifico regni sui statu, & ipso nomine praetendit. In cujus pace fuit ipsa vinea, quia per ipsius gratiam constructa est Ecclesia Catholica per orbem. Cujus plurimis quidem scripturarum locis fit mentio, sed apertissime in Evangelica parabola, quae scriptum est: *Simile est regnum caelorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam, &c.* Ubi per operarios prima, tertia, sexta, nona & undecima hora patenter exprimitur, quia una eademque Christi Ecclesia toto hujus seculi tempore, quod unius diei significatione comprehenditur, indefessa Doctorum spiritualium labore excolitur. Item vinea suis pacifico, in ea, id est, in pace illa: de qua praedixerat, quod facta fuerit coram eo, eo quasi pacem reprensens: quia quicumque habere pacem negligit, ad Ecclesiam Christi non pertinet, quamvis Christum confiteri, & ejus videatur obtemperare mandatis.

Factus est enim in pace locus eius. Et Apostolus, *Pacem, inquit, sequimini non omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Cujus societatem pacis ipse etiam aspectus & forma vitis pulcherrimae nobis sequendam proponit: quae ut beati Ambrosii verbis dicam, ad imitationem vitae nostrae primum viram radicem desigit: deinde, quia natura flexibilis & caduca est, quasi brachijs quibusdam, ita clavicalia, quae quid comprehenderit stringit: hisque se erigit & attollit. Hujus est similis plebs Ecclesiae, quae velut quadam fidei radice plantatur, & reprimitur humilitatis propagine: ac ne quibus procellis seculi possit reflecti, & tempestate deduci, clavicalis illis & circulis, quasi amplexibus charitatis proximis quosque complectitur, & in eorum conjunctione requiescit. Quae videlicet vitis circumfoditur, quando exoneratur terrenarum mole circumfoditur, Nihil enim magis mentem onerat, quam istiusmodi sollicitudo & cupiditas, vel pecuniae, vel potentiae. Circumfossa autem vitis, religatur & erigatur, cum sanctorum exemplo noster attollitur affectus, neque humilis & despicibilis jacet: seu uniuscujusque mens ad superiora se subigit, ut audeat dicere: *Nostra autem conversatio in caelis est.* Haec autem vinea habet populos, quia sancta Ecclesia non de una gente Judaea, sed de omnium est nationum populis collecta. Quod propterea maxime addidit Ecclesia de gentibus, ut ead hanc vineam pertinere posse doceret: & non Iudaeam de singularitate datae sibi divinae cognitionis debere gloriari: cum Psalms dicat, *Laudate Dominum omnes gentes.* Et Moyses ipse praedixerit, *Letamini gentes simul cum plebe eius.* Cujus videlicet vineae, quia & Domino magna est cura, ut intemerata conservetur, & magna hominibus necessitas, ut ejus participes fiant, recte subditur:

Tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos. Custodes namque Ecclesiae, Prophetae: custodes sunt Apostoli: custodes Prophetarum, Apostolorum successores, qui diversa mundi aetate regimini illius superna iussione dati sunt: custodes sunt exercitus militiae caelestis, qui omni tempore seculi habentis pro Ecclesia statu curam gerunt, ne malignorum, vel hominum, vel spirituum interruptione turbetur. Vir autem pro fructu hujus vineae mille affert argenteos: quia profectus qui pro acquisitione regni caelestis cuncta quae mundi sunt, relinquit. Fructus namque laborum, qui pro Domino temporaliter fiunt, perceptio est cum Domino sempiternae quietis & regni: de quo ipse dixit, *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vestri maneat: id est, ut operemini, & mercedem accipiatis, & merces ipsa nullo unquam fine terminetur.* Vitum autem perfectae virtutis hominem scriptura vocare consuevit. Nam & vir a virtute nomen accipit, qui profectus vir, id est animus, virtutis gratia sublimis

pro hujus fructu vineæ mille argenteos affert, cum cuncta sua temporalia relinquat, ut æterna percipere bona mereatur. Argenteorum enim vocabulo, omnem pecuniam: quæ relinqui debeat, speciem designat. Millenario autem numero, qui perfectus & integer est, univertitas sollet designari. Idcirco per mille argenteos, quos pro fructu hujus vineæ vir offerre dicitur, univertitas intimatur eorum, quæ perfecti quique pro Domino relinquunt. Quæ etsi aliquando parve sunt censu, magna utique & copiosa illius æstimatione judicantur, qui non summam datæ pecuniæ, sed conscientiam dantis pensat hominis. Eadem autem est hæc sententia, quæ & supra aliis verbis ponitur, *Si dederit omnem substantiam domus sue pro dilectione quasi nil despiciet eam*. Mille siquidem hic argentei pro omni substantia domus, quæ relinquatur, positi sunt: dilectio autem, quæ cessantibus aliis charitativibus, in cælesti nos patris perpetuo complectitur. Ipsa est fructus vineæ, quo tunc saturabuntur beati, qui nunc in eadem vinea laborantes, esuriunt, & sitiunt justitiam. Sequitur deinde ipsius pacifici vox, quia docet quantum vineæ suæ, videlicet Ecclesiæ curam habeat, quid sua relinquendis in æternum conservet, quid singularis præmii custodibus ejusdem vineæ, hoc est, doctoribus retribuere disponat.

Vinea, inquit, mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti hi qui custodiunt fructus eius. Verum, inquit, probata es, quod vineam meam tradiderim custodibus, qui eam verbis pariter & exemplis excolerent suis. Verum scias, quia sic curam illius ejusdem commisi custodibus, ut ipse nihilominus, quid in ea geratur, indefinenter intendam quo quique animo, qua industria in ea laboret, aspiciam quantas denique ab adversariis invidias, quot manifestos confictus perterat, intuear. Et quid plura? *Ecco ego cum illa sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi*. At ubi hoc apparuerit, tunc omnibus qui in vinea mea, vel pro vinea mea, vel adversus vineam meam laborant, præmia digna rependam. Qui enim pro fructu ejus, id est, pro spe superam hereditatis omnia, qua habere in mundo, vel acquirere poterunt, dispensantur bona, dederuntque pauperibus, certo spei suæ potentur effectum: in omnia majora quam sperare noverant, in cælis dona percipient: utpote, qui a nec oculus vidit, nec audivit auris, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus diligentibus se. Et verò custodes ipsius vineæ prædicando, vel sublimioribus factis resurgendo fuerunt, duplici præcæteris justis mercede donabuntur. Hinc etenim Danieli per Angelum dicitur, *Et qui docti fuerint, fulgebunt, quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stella in perpetuum æternitates*. Et hoc est, quod hic quoque illis, qui pro æternorum perceptione transitoria bona contemnunt, qui ob firmitatem unanimis spei unius viti vocabulo censetur. *Mille, inquit, tui pacifici*: statimque quid eis, qui ampliori industria statum Ecclesiæ custodiunt, amplioris præmij referretur, exposuit adjiciens:

Et cuncti hi qui custodiunt fructus eius. Et millenarius namque & centenarius, quia uterque perfectus est numerus, uterque pro perfectione ac plenitudine æternæ retributionis rectè positus intelligitur. Porro ducentenarius id est duplicatus centenarius ampliora Doctorum perfectorum præmia designat. De quibus etiam in hac vita iohannis Apostolis dicit: *Qui bene præstiterint presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & in doctrina*. Itaque, *mille tui, inquit, pacifici*: mille tui argentei, quos pro fructu atuleras, percipiendo vineæ meæ pacifici apud me, id est, integro tuo numero conservati permanent, neque ullatenus tibi metuendum est, ne quid de his quæ fecisti, bonis operibus per oblivionem, sive per ignorantiam iusti iudicis perdas. Ego enim opera & cogitationes hominum venio, ut congregem cum omnibus gentibus, & linguis, ac singulis quibusque propria corporis, prout gesserint, reddam. Item, quia pacifici appellantur, ab eo quod pacem facere soleant, sicut pacati sunt, qui pacis jura custodiunt, pacifici sunt sanctis argentei, quos per veritatem tribuunt: quia ad visionem

perpetuæ pacis, quæ supernæ civitatis ac matris omnium nostrum, novæ Hierusalem vocabulo constituitur exprimitur, iter illis aperitur, patrimoniumque pauperibus Christi disperegere, quam ipsi possidere maluerunt. Et docentibus qui custodiunt fructus ejus subauditur, *Argentei pacifici*, ut sit plena sententia, *Mille tui argentei pacifici, & ducenti argentei pacifici hi qui custodiunt fructus eius*. Quoniam in præsentem laborem geminum subeunt, & ipsi sobrie & iuste, ac pie vivendo, & Ecclesiæ fructus ne deficiant, ne ab hostibus diripiantur, sua prædicatione tutando, gemina nimirum in futuro dona consequuntur. Unde mox idem distributorum donorum Ecclesiam suam, sive animam quam quæ bonis actibus deditam hortatur, ut etiam prædicando verbo veritatis, quantum valet, insistat. *Quæ habitas, inquit, in hortu amici, auferat, fac me audire vocem tuam*. Ac si aperit dicat: *Quia collocatio nostra, quæ in longum patrebat, jam claudenda est: quid à te maxime quæram, quid deposcam, audio. Nihil per omnia dulcius mihi, quam te in hortis habitare, id est, in spiritualium cultura fructuum mansionem tibi locare. Et nec tibi ingratum in his, quasi post modicum deflatura, tumultuoso opere constituas: sed fixa illic & indeclinabili mente memetipsetes adventum, Nasti enim, quia sæpius descendere ad hortum meum, ad areolam aromatis soleo, ut patet in hortis, & lilia colligam: id est, ut bonorum studia laborum videam, juvem, remunerem. Deinde à terminis requiro, ut me audire facias vocem tuam, prædicando quibuscumque vales, meæ & mandata legis, & promissa remunerationis. Namque hæc quotienscumque agis me semper audientem te, agere memento, qui tuis semper soleo adesse votis. Sed & amici nostri auferant, & Angeli videlicet, quos tibi adiutores adversus certamina spirituum malignorum quotidiana dedi: & hominum spiritus iustorum, quos de tuo cætu assumens, ad visionem jam meæ gloriæ, ad quam tota aliquando sumas es, collegi. Utrique enim tibi amici sunt, utriusque facta speculantur, & verba. Gaudetque multum, cum pro perceptione beatitudinis, qua ipsi fruuntur, vituliter agere respiciunt: exultant quotiens aliquos de tuis fidelibus ibi intrare contigerit: & suis hominibus excipere festinant, quibus dictis annuens statim Ecclesia, respondit:*

Fuge dilecte mi, & assimulare caprea hinnuloque cervorum super montes aromatum. Qui quidem sermo, & de triumpho Dominicæ ascensionis, & de his quæ in Ecclesia quotidiè geruntur, rectè potest accipi. Fugit enim dilectus, postquam allocutus est sponfam, sortemque suam: quia completa dispensatione nostræ redemptionis, ad cælestia rediit. Assimilatur autem caprea hinnuloque cervorum super montes aromatum, quia et eberrime per gratiam computationis fidelium suorum cordibus apparuit, qui montes sunt aromatum: quia despectis cupiditatibus inhiis, cælestium amore tenentur: expurgatisque vitiorum scorbis, virtutum sunt specialium odore referti: dicentes cum apostolo, *Nostra autem conversatio in cælis est, & Christi bonum odor sumus*. Et quidem opportune in calce sacri carminis, ascensionis ejus, ac sequentis gratiæ merito facta est, quia nimirum paulo superius, incarnationis ejus fuerant exoptata gaudia, dicente sponsa, *Quia mihi det te fratrem meum, sugentem ubera matris meæ*: fuerat & passionis illius fructus ad medium deductus, dicente ipso, *Sub arbore malo suscitavit te*. Et iterum, *Quia fortis est, ut mors dilectio*. Fuge ergo dilecte mi, inquit, & assimulare caprea, hinnuloque cervorum super montes aromatum. Ac si aperit dicat: Quoniam in carne apprensus, præcepta mihi ac dona vitæ cælestis, quæ semper optabam, conferre dignatus es, jam nunc peracto munere præ dispensationis, ad superna jam, ad patris sinum revertere: nec mihi tamen oblecto penitus, ut æ crebra visitationis lucem tubtrahat: sed ut caprea, hinnulove cervorum, quæ in domo ita licet sint amalia, neque hominum aditus assuetæ, sedulo tamen in montibus solent videri ita quælo mecum agere memineris, ut etiam corpore manes in cælestibus, nec humana rursus habitacula repetis, præsidium tamen frequens

mibi divinae praesentiae adhibe. Sic etenim solummodo perficere valebo maximum illud quod mihi velut ultimum vale mandatum dedisti, ut semper hortos virtutum inhabitarem, semper meae confessionis ac praedicationis vocem te audire faciam. Potest autem haec sententia etiam de quotidiano, ut diximus, sanctae Ecclesiae statu non inconvenienter accipi. Fugit quippe dilectus habitantem in hortis sponfam, quam alloquebatur, cum intentae bonis actibus menti, sive virtutum, quam solebat praestare, gratiam ad horam subtrahit: sive etiam probandam eam tentationum procellis submittit, ut meritis dicere compellatur: *Vsq̄ quod Domine oblivisceris me in finem, quousque avertis faciem tuam a me?* &c. usque in finem Psalmi Assimilatur capitee hinculoque cervorum, apparentibus super montes aromatatum: cum rursus, ut opportunum ipse iudicaverit, collocata sibi luce sui praesidij, sive oblidientia tentationum pericula tollit, seu consuetudine qua subtraxisse videbatur, virtutum dona restituit. Ut enim de magnis magnorum charismatibus taceam, verbi gratia, infirmorum curatione, mortuorum suscitatione, daemonum expulsionem, sacerdotum certa agnitione, celestium gaudiorum lucida contemplatione, ceterisque huiusmodi, quae ne in eximjis quidem Ecclesiae membris semper adesse queunt. Constat enim de nostra parvitate, quia nequaquam uno atque in dissimili modo semper orationum dulcedini insistere, lachrymas vel pro conscientia nostro reatus, vel pro desiderio patriae ecclesiae fundere, dolenti proximo condolere, ingruentibus tentamentis obviare valeamus: ita ut non nunquam multum conati his uti bonis nequeamus, ac rursus aliquando etiam minus ipsi studentes, horum copia potiamur. Quod unde agitur, nisi quia nunc fugit dilectus, nunc mentem revisit nostram pia utrumque provisione, ut & per collatam gratiam crescamus in profecta virtutum, & per ablatam discamus humilitatis custodire virtutem. Subtrahit ad tempus effectum virtutis desideratum, ut redditus postmodum arcibus teneatur: reddit subtractum, ut exereitatus crebra innovatione animus adentius ad celestia tendat. Quod ergo ait: *Fuge dilectus mihi, non optando loquitur: quis enim eum quem diligit, a sua fugare praesentia velit?* sed ejus potius voluntate fervendo, memor videlicet consuetudinis ipsius, qua se in medio saepe sermone relinquens transieit ac declinaverit, ita ut non nisi solerti ac longo quaesitu possit inveniri: memor etiam suae conditionis, quia illum in huius tempore, vel loco peregrinationis, continuo videre non possit. Quid verò adjuvit: *Assimilare capitee, hinculoque cervorum super montes aromatatum, multum optando ac supplicando prosequitur, sciens hanc sibi maximam in praesenti vita esse felicitatem, ut quia continua visione non valet, saltem crebra ejus visitatione consoletur, quae nimirum felicitas illis solum conceditur, qui contemptu terrestrium, & gaudiorum appetitu celestium appellati spiritualium merentur montes aromatatum,*

BEDÆ PRESBYTERI IN CANTICA CANTICORUM,

LIBER SEPTIMUS.

In expositione Cantici canticorum, quam libris quinque explicavimus, (nam primum huius operis volumen contra Julianum, pro defensione gratiae Dei, quam ille impugnavit, unde & hac delitente perit, specialiter edidicimus) ita patrum vestigia secuti sumus, ut interim opuscula dilecti Deo & hominibus Papae ac patris nostri Gregorij relinquemus intacta: jucundius fore legentibus tati, si ea quae in explanationem huius voluminis per cuncta opuscula sua ipsarum differuit, quia plurima sunt & copiose dicta, quasi in unum collecta volumina, pariter omnia poneremus: quod modo adjuvante Domino sumus facturi. Credatur ergo septimus in Cantica canticorum liber, nostro quidem labore collectus: sed

beati Gregorij sermonibus & sensu compositus, ut si quis forte sit, qui nostra forte opuscula jure spernenda existimet, habeat in promptu legenda ejus dicta, quem constat nullatenus esse spernendum. Si quis verò haec quoque nostra captus amore legat, sicut marmoris nostrae parvitas adificijs aureum tantus Architectus culmen imponat. Audi vi autem, quod Paterius ejusdem B. Papae Gregorij discipulus, de tota sancta Scriptura, quaeque illi per partes in suis operibus explanavit, collecta ex ordine in unum volumen coegerit. Quod opus si haberem ad manus, facilius multo ac perfectius studium meae voluntatis implerem: verum quia necdum illud merui videre, ipse per me hoc, ut potui, imitari Domino adjuvante curavi.

Ex libro Iob 27.

Osculetur me osculo oris sui Potest per os Dei, unigenitus filius designari, quod sicut brachium ejus dicitur, quia per eum cuncta operatur. De quo Propheta ait: *Et brachium Domini cui revelatum est: de quo dicit Joannes: Omnia per ipsum facta sunt.* Ita etiam os dicatur, ac si oris nomine patenter diceretur verbum, sicut nos quoque pro verbis linguam dicere solemus: ut cum Graecam vel Latinam linguam dicimus, Latina vel Graeca verba monstremus. Os ergo Domini non immerito ipsum accipimus, per quem nobis omnia loquitur. Hinc est enim quod Propheta ait: *Os Domini loquutum est hoc.* Unde & ei sponsa in Canticis canticorum dicit: *Osculetur me osculo oris sui.* Ac si aperte dicat, Tangat me dulcedine praesentiae unigeniti filij redemptoris mei.

Item ubi supra in eodem Libro.

Et Matthaeus cum praeccepta à Domino dari in monte conspiceret, ait: *Aperiens os suum, dixit: Ac si patenter dicat, Tunc os suum aperuit, qui prius aperuerat ora Prophetarum.* Hinc est etiam, quod de illo ab sponsa, praesentiam ejus desiderante, dicitur: *Osculetur me osculo oris sui.* Sancta quippe Ecclesia quot praeccepta ex ejus praedicatione cognovit, quasi tot oris ejus oscula accepit.

In expositione beati Iob, Lib. 30.

Quia meliora sunt ubera tua vino. Ista sunt ubera, id est doctores, quae in arca pectoris fixa, lacte nos potant: quia ipsa arcanis summæ contemplationis inhaerentes, subtili praedicatione nos nutriunt.

In expositione beati Iob, Lib. 24.

Ideo adolescentula dilexerunt te. Scriptura sacra saepe adolescentiam pro novitate vitae ponere consuevit. Unde veniente sponsa dicitur: *Adolescentula dilexerunt te, id est, electorum animae gratia baptismatis renovatae, quae non in vitae veteris usu deficiunt, sed novi hominis conversatione decorantur.*

In expositione beati Iob, Lib. 18.

Nigra sum, sed formosa sicut Hierusalem. Nequaquam praedicatorum veri de justitiae luce superbiunt: sed per humilitatis gratiam, peccatorum in se nigredinem consistunt. Unde etiam ab electorum Ecclesia dicitur: *Nigra sum, sed formosa.* Et Joannes ait: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus.*

In expositione Homeliae Evangelicae 17.

Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi. Haec sancta Ecclesia de membris suis infirmantibus dicit. Vineae quippe nostrae actiones sunt, quas usu quotidiani laboris excolimus. Sed custodes in vineis positi, vineam nostram minime custodimus, quia dum extraneis actionibus implicamur, ministerium nostrae actionis negligimus.

Item in expositione beati Iob, Lib. 30:

Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Pascitur Dominus, cum nostris actibus delectatur cubat verò in meridie, cum ex desiderijs carnalibus ardente

corde reproborum, apud electorum suorum pectora refrigerium invenit cogitationis bonæ.

In expositione beati Job, ubi supra.

Nisi cognoveris te, & pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hædos tuos. Semetipsum inter mulieres pulchram cognoscit, quando electa quæque anima, etiam inter peccantes posita, quia ad authoris sui imaginem ac similitudinem sit condita meminit, ut juxta perceptæ similitudinis ordinem incedat. Quæ si se non cognoscit, egreditur à se creto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentiis dissipatur: egressa verò abit post vestigia gregum, quia sua interna deserens, ad latam videlicet viam ducitur, & sequitur exempla populorum: nec jam agnos, sed hædos pascit, quia non innoxias cogitationes mentis, sed nutritive pravos motus carnis intendit.

In expositione beati Job, Lib. 35.

Cùm esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Virtutes proficientium in notitia cæterorum hominum, quasi suavitatis fragrant odorem. Hinc est enim quod per Paulum dicitur: *Christi bonus odor sumus Deo.* Hinc est quòd sancta Ecclesia in electis suis quadam fragrantia suavitatis odorata, in Canticis loquitur, dicens: *Donec Rex tu acubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum,* ac si aperit, non videt, audentius per desiderium fragret. Rege quippe in recubitu suo posito, nardus odorem dat, dum quielcente in sua beatitudine Domino, sanctorum virtus in Ecclesia magnæ nobis gratiam suavitatis administrat.

In expositione Ezechielis Homelia tertia, partis secundæ.

Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo. Sponsum suum fortiter amanti, de mora vitæ præsentis una solet consolatio esse, si per hoc quòd ipsa ab ejus vilione differtur, aliorum animæ ejus verbo proficiant, & ad cælestem sponsum amoris facibus inardescant. Unde in Cantico sponsa dicit: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo.* Quid namque sunt flores, nisi animæ bonum jam opus inchoantes, & desiderium cæleste redolentes? Quid mala de floribus, nisi perfectæ jam bonorum mentes, quæ ad fructum perveniunt boni operis, de initio sanctæ propitiationis? Quæ ergo amore languet, fulciri quærit floribus, stipari malis: quia si illum quem desiderat, videre adhuc non permittitur, magna est ei consolatio, si de aliorum profectibus lætetur. Anima ergo sancto amore languida, floribus malisq; fulciatur, ut requiescat in bono opere proximi, quæ adhuc contemplari non valet vultum Dei.

In expositione beati Job, Lib. 6, juxta interpretes septuaginta.

Vulnerata charitate ego sum. Malè sana anima, atque in hujus exilij cæca charitate prostrata, nec videbat Dominum, nec videre quærebat. Percussa autem charitatis ejus spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis; & miro modo vivificatur ex vulnere, quæ prius mortua jac. bit in salute. Æstuat, anhelat, etiam videre desiderat, quem fugiebat. Percussione ergo ad salutem reducit, quæ ad securitatem quietis intimæ, amoris sui perturbationem revocatur.

In codice regulæ pastoris, titulo.

Lava eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Sinistram Dei Ecclesia, prosperitatem videlicet vitæ præsentis, quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextera verò Dei eam amplectitur, quia sub æterna ejus beatitudine, tota devotione continetur.

Hinc rursus scriptum est: *Dextera manus tua Domine, confregit inimicos.* Hostes enim Dei, & sinistra ejus proficientes, & dextera franguntur: quia plerumq; pravos vitæ præsentis elevat, sed adventus æternæ beatitudinis damnat.

In expositione Evangelicæ Homeliæ 28.

Ecce iste venit saliens in montibus, & transiens colles. Veniendo Dominus ad redemptionem nostram, quòdam, ut ita dixerim, saltus dedit. Vultis fratres charissimi ipsos ejus saltus cognoscere? De celo venit in uterum, de cruce venit in sepulchrum, de sepulchro rediit in cælum. Ecce ut nos post se currere faceret, quòdam pro nobis saltus manifestata per carnem veritatis dedit: qui & exultavit ut gigas ad currendam viam, ut nos ei ex corde diceremus: *Trabe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.*

In expositione Ezechielis, Homelia 1, partis secundæ.

En ipse stat post parietem nostrum. Sancta Ecclesia sub sponsæ voce aperte jam Dominum videre desiderans ait: *En ipse stat post parietem nostrum.* Qui enim humanis oculis hoc quod de mortali assumptis, ostendit, & in seipso invisibilis permansit, in aperto se videre quærentibus, quasi post parietem stetit: quia videndum se manifeste in majestate non præbuit, quasi enim post parietem stetit, qui humanitatis naturam, quam assumpsit, ostendit: & divinitatis naturam humanis oculis occultavit. Unde & illic subditur: *Respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.* Quisquis enim per fenestras vel cancellos respicit, nec totus videtur, nec totus non videtur. Sic nimirum Redemptor ante dubitantium oculos factus est, quia si miracula faciens, nil pertulisset ut homo, planè eis apparuisset Deus: & rursus humana patiens, si nulla fecisset ut Deus, purus retur homo. Sed quia & divina fecit, & humana pertulit, quasi per fenestras vel cancellos ad homines prospexit: ut & Deus appareret ex miraculis, cum lateret ex passionibus: & homo cerneretur ex passionibus, sed tamen elle ultra hominem ex miraculis agnosceretur.

In expositione beati Job, lib. 27.

Surge, prope amica mea, formosa mea, & veni. Quia prædicationes sanctæ cum vitæ præsentis, id est pluvie cum hyeme cessabunt, rectè exeunt animæ, atque ad æternam æstiva properanti, sponsi voce dicitur: *Surge, prope amica mea, formosa mea, & veni, iam enim hyems transiit, imber recessit, & abijt.* Transeunte quippe hyeme, imber recedit: quia cum vitæ præsentis peragitur, in qua nos ignorantia nubilo, carnis corruptibilis torpor astrinxerat, omne ministerium prædicationis cessat: Clarius quippe per nos tunc videbimus hoc, quod sanctorum nunc vobis obsecutus audivimus.

In Ezechielis, Homelia 4, partis secundæ.

Surge, prope amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Iam enim hyems transiit, imber abijt, & recessit, flores spæ paruerunt in terra. Sive sancta Ecclesia, sive anima unaquæque electa cælesti est sponsio amico per amorem, columba per spiritum, formosa per motum pulchritudinem. Quæ cum jam de corruptione carnis educitur, ei proculdubio hyems transiit, quia præsentis vitæ torpor abscedit. Imber quoque abijt, & recedit: quia cum ad contemplandum in sua, substantia omnipotentem Dominum educit, jam verborum guttæ necessaria non erunt, ut pluvia debeat prædicationis infundi. Nam quod minus auditur potuit, amplius videbit. Tunc apparent flores in terra, quia cum æternæ beatitudinis vita, quædam suavitatis primordia prægustare anima ceperit, quasi jam in floribus odoratur extens, quod postquam egressa fuerit, in fructu uberius habebit. Unde & illic subditur:

Tempus putationis advenit. In putatione quippe, satmenta sterilia reciduntur, ut ea quae praevalent, uberius fructum ferant. Nostrae itaque putationis tempus tunc advenit, quando infructuosam ac noxiam corruptionem carnis delermus, ut ad fructum animae pervenire valeamus. Qui fructus erit nobis uberrimus, visio Dei.

In expositione Homeliae Evangelicae 25.

In lectulo meo per noctes quasi vi, quem diligit anima mea. Quasi vi illum, & non inveni. Surgam, & circumdo civitatem, per rivos & plateas quae am, quem diligit anima mea. Quasi vi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem. Num, quem diligit anima mea, vidi istu? Paululum cum pertransissem eos, inveni quem dilexit anima mea. Dilectum in lectulo quaerimus, quando in praesentis vitae aliquantula requie, Redemptoris nostri desiderio suspiramus. Per noctem quaerimus, quia etsi jam in illo mens vigilat, tamen adhuc oculus caingat. Sed qui dilectum non invenit: restat ut surgat, civitatem circumdeat: id est, sanctam electorum Ecclesiam mente & inquisitione percurrat. Per rivos cum & plateas quaerat, id est per angusta & lata gradientes aspiciat, ut si qua invenire in eis valeat vestigia, exquirat. Quia sunt nonnulli, vitae etiam saecularis, qui imitandum aliquid habent de actione virtutis. Quarentes autem nos, vigiles inveniunt, qui custodiunt civitatem, quia sancti Patres, qui Ecclesiam statutum custodiunt, bonis nostris studiis occurrunt, ut suo vel verbo, vel scripto nos doceant. Quos cum paululum pertransimus, invenimus quem diligitur: quia redemptor noster, etsi humanitate homo inter homines, divinitate tamen super homines fuit. Cum ergo transeuntur vigiles, dilectus invenitur: quia cum Prophetas & Apostolos infra ipsum esse conspiciamus illum qui natura Deus est, esse supra homines consideramus. Prius ergo non invenendus quaeritur, ut post inventus strictius teneatur.

In expositione beati Job, Lib. 18.

Cum Redemptorem suum Ecclesia quaereret, in ipsis antiquis praedicatoribus spem figere noluit, quae dicitur Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea. Illum quippe invenire non posset, si istos transire nolisset.

Item in expositione Ezechielis Homelia 6. partis secundae.

Sic sponsa in Canticis canticorum sanctis desiderijs anxiosa loquitur, dicens: In lectulo meo per noctem quasi vi, quem diligit anima mea. Quasi vi illum, & non inveni. In lectulo enim dilectum quaerit, quando in ipso suo ocio & vacatione, quam appetit, jam videre Dominum concupiscit, jam ad eum exire deliderat, carere praesentis vitae rebus anhelat. Sed quaerit illum, & non invenit: quia quamvis magno amore deliderat, adhuc tamen ei non conceditur videre, quem amat.

In expositione Ezechielis, Homelia 10. partis secundae.

Qua est ista quae ascendit per desertum, sicut virgula summi ex aromatibus myrrhae, & thuris, & universi pulveris pigmentarii? Sancta electorum Ecclesia, cum ab hoc mundo in sanctis precibus ardenti amore se erigit, per desertum, quod dicitur ascendit. Qualiter vero ascendat, adjungit: sicut virgula summi ex aromatibus. Fumus de incenso nascitur. Et per Psalmistam dicitur: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Fumus excutere lachrymas solet. Itaque fumus ex aromatibus, compunctio orationis, concepta ex virtutibus amoris. Quae tamen oratio summi virgula dicitur, quia Deum sola caelestia postulat. Sic recta progreditur, ut ad terrena atque temporalia appetenda pro terreno studio minimè reflectatur.

Et notandum, quod non virga, sed virgula nuncupatur: quia interdum in compunctionis ardore tanta subtilitatis aeternae vis amoris, ut hanc nec ipse animus possit comprehendere, qui illuminatus meruit habere. Bene autem

dicitur, Myrrha & thuris. Thus enim ex lege Domino in sacrificio incenditur. Per myrrham vero corpora mortua conduntur, ne vermibus corrumpantur. Myrrha ergo & thuris sacrificium offerunt, qui & carnem afficiunt, ne eis corruptionis vitia dominantur: & redolentem in conspectu Domini, amoris sui hostiam incendunt. Myrrham itaque, quia se cruciant, & cruciando à vitis conservant. Thus vero, quia Deivisionem diligunt, ad quam pervenire medullitis inardescunt: seque ipsos eim sanctis virtutibus exhibent. Unde & illic subditur: Et universi pulveris pigmentarii Pulvis pigmentarii est, virtus bene operantis. Et notandum, quod virtutes bene operantium, non pigmenta, sed pulveres dicuntur. Cum enim quaelibet bona agimus, retrahimus, & ne quid in eis similitudinem situdicio retractionis attendimus, quasi ex pigmentis pulverem facimus, ut operationem nostram Domino pro discretionem & amorem subtilius incendamus.

In expositione beati Job, Lib. 7.

En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël. Jultorum fortitudo est carnem vincere, proptis voluptatibus contrahere, delectationem vitae praesentis extinguere, hujus mundi aspera pro aeternis praemijs amare, prosperitatis blandimenta contemnere, adversitatis metum in corde superare. Lectulum ergo Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël, quoniam sancti quique sine ulla dubietate desiderium internam te, quem contemplanur.

Item in expositione beati Job, Lib. 19.

Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Quid in divina Scriptura per gladium figuretur, Paulus aperuit, dicens: Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Salomon autem non ait, Omnes habentes, sed tenentes: quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gladium, qui divinum quidem eloquium novit, sed secundum illud vivere negligit. Et doctus esse ad bella jam non valet, qui spiritalem, quem habet, gladium minimè exercet. Nam resistere tentationibus omnino non sufficit.

In expositione beati Job, lib. 20.

Vniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos. Nocturni timores sunt insidia tentationum oculia: ensis vero super femur, est custodia vigilans, carnis illecebram premens. Ne ergo nocturnus timor, id est occulta & repentina tentatio subiepat, necesse est ut femur nostrum superpositus custodiae ensis premat. Sancti etenim viri sic de Spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti, quippe quibus dicitur: Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, ut & de Spe exultatio, & de suspitione nalcatur tremor.

De eodem in codice regula pastorali titulo, Lib. 6.

Equis super femur ponitur, quando acuminis sanctae praedicationis prava suggestio carnis edomatur. Per noctem vero caecitas nostrae infirmitatis exprimitur: quia quicquid advehtatis in nocte imminet, non videtur. Uniuscuiusque ergo ensis super femur suum propter timores nocturnos: quia videlicet sancti viri, dum ea quae non vident, metuunt, ad intentioem certaminis semper parati assunt.

In expositione Ezechielis, Homelia 3. partis secundae.

Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani. Columbas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constravit propter filium Hierusalem. Neque credendum est Salomon tantae magnitudinis Regem, qui sic immensis divitijs affuebat, ut pondus auri ejus a mari non posset, & argentum in diebus illis precium non haberet, quia ferculum sibi ligneum fecerit. Sed Salomon est pacificus noster, qui sibi delignis

Libani

Libani ferculum fecit, Libani quippe ligna cedrina, valde sunt impuribilia. Ferculum itaque Regis nostri, sancta Ecclesia est: quæ de fortibus patribus, quasi lignis cedrinis impuribilibus mentibus est constructa. Quæ rectè ferculum dicitur, quia ipsa fert quotidie animas ad æternum convivium conditoris sui. Cui ferculo columnæ argenteæ factæ sunt: quia prædicatores sancti eloqui luce resplendent. Est autem cum columnis argenteis reclinatorium aureum; quia per hoc quod à sanctis prædicatoribus lucidè dicitur, mentes audientium fulgorem charitatis intrinsecus, in qua reclinantur, inveniunt. Per hoc enim quod luculentè & apertè audiunt, in illud quod clarescit in corde, requiescunt. Columnæ argenteæ, & reclinatorium aureum factum est: quia per lucem sermonis invenitur apud animum claritas quietis. Ille jam quippe fulgor interius mentem radiat, ut per intentionem ibi requiescat, ubi prædicationis gratia non requiritur. Sed ad hoc quod clarum intus ostenditur, qualis sit ascensus, adjungit, cum de eodem ferculo protinus subdit: *Ascensum*, inquit, *purpureum*. Vera quippe purpura, quia sanguine tingitur, non immeritò in colore sanguinis videtur. Et quia maxima multitudo fidelium in exordio nascentis Ecclesiæ per martyrii sanguinem pervenit ad regnum, Rex noster ascensum purpureum fecit in ferculo: quia ad clarum, quo intus aspicitur, per tribulationem sanguinis pervenitur. Quid ergo de nobis possumus Deum: diligamus proximum, & simul quoque nos ad Dei ferculum pertinebimus, quia sicut illic scriptum est: *Media charitate consistit*. Habe quippe charitatem, & ibi sine dubio pervenis, ubi & columna argentea erigitur, & ascensus purpureus tenetur. Nam quia hoc propter nostram infirmitatem dicitur, apertè monstratur, cum illic protinus subdit: *Propter filias Hierusalem*. Sermo etenim Dei, qui non filios, sed filias dicit, quid aliud per sexum fœmineum, quam mentium infirmitatem signavit?

In expositione beati Job, Lib. 9.

Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Pulchram narrat, & pulchram replicat: quia alia est ei pulchritudo morum, in qua nunc cernitur, atque alia præmiorum, in quam tunc per conditoris sui speciem sui sublevaratur. Cujus videlicet membra, omnes electi: quia ad cuncta simpliciter incedunt. Eius oculi, columbarum vocantur: quia magna luce irradiant, quia magnorum signorum miraculis consulant, sed quantum est hoc miraculum, quod videri potest? Illud de internis miraculum est mirabilis, quod videri non potest. De quo apertè subditur: *Absque eo quod intrinsecus latet*. Magna quippe gloria est aperti operis, sed longè incomparabilis, occulta retributionis.

In expositione beati Job, Lib. 3.

Sicut vita coccinea, Labia tua spongia, & eloquium tuum dulce Vita crines capitis astringit. Labia ergo spongia sicut vita sunt, quia exhortatione sanctæ Ecclesiæ, cunctæ in auditorum mentibus diffusæ cogitationes ligantur; ne remissa defluant, ne se per illicita spargant, ne spatia cordis oculos depriment, sed quasi ad unam se intentionem colligant, dum vita eas sanctæ prædicationis ligat. Quam rectè & coccineam asserit, quia sanctorum prædicatione solo charitatis igne flammelcit.

In expositione beati Job, lib. 33.

Dentes tui sicut grex sonjarum, quæ ascenderunt de lavacro Sanctæ Ecclesiæ dentes accipimus eos, qui prædicationibus suis peccantium duriciam conterunt. Qui non immeritò de onis ac lotis ovibus comparantur: quia innocuam vitam lumentem, in lavacro baptismatis conversationis pristinae vellera vestita potuerunt.

In expositione Ezechielis, Homelia 4, partis secundæ.

Sicut turri David collum tuum, quæ edificata est cum propugnaculis suis. Mille clypei pendunt ex ea, omnia armaturæ fortium. In collo guttur, in gutture vox est. Quid ergo per collum sanctæ Ecclesiæ nisi facta ergo vox est. Quid ergo per guttur? In qua dum mille clypei pendere memorantur, per hunc perfectum numerum numerus universus ostenditur: quia universa nostra munio in sacro eloquio continetur. Ibi quippe sunt præcepta Dei, ibi exempla justorum. In collo ergo Ecclesiæ: id est in sacro eloquio prædicatione, quæ pro sua munitione & altitudine, turri David similis dicitur, mille clypei dependent: quia quocumque illic præcepta, tot sunt etiam peccatoris nostri munimenta. Ecce enim contra actus peccatoris festinantes fortis exaltare, in hac turri armaturam nostræ mentis invenimus, ut inde præcepta conditoris, inde sumamus exempla precedentium, per quæ contra adversarios nostros in propugnaculis armemur. Et notandum, quia edificata cum propugnaculis suis dicitur, Hoc quippe agunt propugnacula, quod clypei, quia uterque pugnantem munio: sed inter utraque distat, quia clypeum pro nostro munimine, ubicumque volumus, movemus: propugnaculis autem defendi possumus, sed hoc movere non possumus. Clypeus in manu est, nam propugnaculum non tenetur. Clypeus ergo inter propugnacula & clypeos distat, nisi quod in sacro eloquio partim præcedentium & miracula legimus, & virtutes bonorum operum audimus? Hi itaque quam verba de Deo dixerint, testantur miracula: quia talia per illam non facerent, nisi de illo verba narrarent. Et quam piam, quam humiles, quam benigni exitium, eorum testantur operationes. Quid igitur illorum miracula, nisi nostra sunt propugnacula? Quæ & munio per illa possumus, & tamen hæc in manu nostri arbitrii non tenemus; nam talia facere non valeamus. Clypeus verò in manu est, & defendit: quia virtus patientiæ, virtus misericordiæ, præcedente nos gratia, & in potestate est arbitrii, & à periculo protegit adversarios.

In expositione beati Job, Lib. 24.

Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capree gemelli, qui pascuntur in lilij, donec aspirescunt dies, & inclinantur umbra. Quæ sunt duo ubera, nisi ex Judæa & gentilitate veniens utriusque populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore, per intentionem sapientiæ, arcano est cordis infixus? Ex quo populo, hi qui electi sunt, idcirco capree hinnulique comparantur, quia per humilitatem quidem, pravos se acceptatores intellegunt: sed de his per charitatem currentibus, si qua obstacula de impedimento temporalitatis obviant, tentant, & datis contemplationis salibus, ad superna conficiunt: qui, ut hæc agant, præcedentium sanctorum exempla conspiciunt, unde & in lilij pasce referuntur. Quid verò per hila, nisi illorum vita declaratur, qui veraciter dicunt: *Christi bonus odor sumus Deo*? Electi ergo, ut aliqui summa prævaleant, conspecta odoriferæ & candida justorum vita, inhianter jam quidem videre Dominum suum: jam de eius contemplatione satiat charitatis alibus inardefcunt: sed quia in hac vita positi, necesse valent, per præcedentium interim patrum exempla pascuntur. Unde & apertè illic tempus de ipso hiorum passu definitur, dum dicitur: *Donec aspirescunt dies, & inclinantur umbra*. Tandem quippe refici justorum exemplis indigent, donec præteritis mortalitatis umbras æterno die aspirante, transeat. Cum enim hujus temporalitatis umbra transacta, ac mortalitatis fuerit inclinata, quia ipsius diei internum lumen cernimus, nequaquam jam appetimus, ut ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. Nunc autem quia necesse est eum intueri possumus, tum impetere necesse est, ut eorum qui illum perfecte sunt secuti, conspectus actibus onibus inietemur.

In expositione beati Job, Lib. 17.

Coronaberis de capite Amava, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum. Quid leonum nomine, quam demonia

designantur, quæ ita contra nos atrocissimæ credulitatis inserviunt? Et quia peccatores ad fidem vocati sunt, quorum quondam corda leonum cubilia fuerunt, dum vicis le mortem Dominus eorum confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe victoriarum, corona est. Totiens ergo ei coronam fideles offerunt, quotiens hunc vicis mortem ex resurrectione continentur.

In expositione beati Job, Lib. 15.

Mel & lac (sub lingua tua.) Plerique iustorum, dum quodam agere perverse conspicunt, qui duris sunt increpationibus ferendi, linguæ asperitatem sumunt: sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Unde sanctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur: *Mel & lac (sub lingua tua.)* Qui enim mentis dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos asperitate ferunt, & tamen inter verba aspera, quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt: hi videlicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quadam blanda & dulcia, quibus mens possit ex benignitate refocari.

In codice regulæ pastoralis, titulo 15.

Emissiones tue paradisi malorum puniceorum.) Quid per mala punica, nisi fidelium unitas designatur? Nam sicut in malo punice, uno exteriori cortice, multa interiori granaminiuntur: sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diversitas meritorum tenet.

In expositione beati Job, Lib. 27.

Surge Aquilo, & veni Austro.) Per Austrum, qui nimirum calidus ventus est, non immerito spiritus sanctus designatur: quo quisque dum tangitur, ab iniquitatis suæ torpore liberatur. Unde bene in Canticis canticorum dicitur: *Surge Aquilo, & veni Austro, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.* Aquilioni enim iubetur ut surgat: ut nimirum is, qui mortalium corda restringit, adversarius spiritus fugiat. Austro enim venit, & hortum perficit, ut ejus aromata defluant: quia per adventum sancti Spiritus, dum mens hominis repletur ex eo, mox opinio virtutum aspergitur, ut iure jam sanctorum lingua, quasi hortus Austro perfusus dicatur: *Christi bonus odor sumus.*

In expositione Ezechielis, Homelia 2. partis secundæ.

Ego dormio, & cor meum vigilat.) Contemplativæ vitæ amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsam animam rapit, cœlestia aperit: terrena autem debere esse contenti ostendit, spiritalia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit. Unde bene Ecclesia in Canticis canticorum dicit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Vigilanti enim corde dormit, qui per hoc quod interiori contemplando proficit, ab inquieto foris opere quiescit.

Item in expositione beati Job, Lib. 23. de quo supra.

Ego dormio, & cor meum vigilat.) Ac si diceret, dum exteriori sensus ab hujus vitæ sollicitudinibus sopio, vacanti mente vivacius interna cognosco. Foris dormio, sed intus vigilo: quia dum exteriora, quasi non sentio, interiora solenter apprehendo.

In expositione Evangelica, Homelia 25

Anima mea liquefacta est, ut locutus est.) Mens hominis, conditoris sui speciem non querentis male dura est: quia in semetipsa manet frigida. At si ardere jam ex desiderio cœperit ad sequendum, quem diligit, liquefacta per ignem amoris currit. In desiderio anxia, vilescunt in seculo cuncta quæ placebant: nil est quod extra conditorem libeat: & quæ prius delectabant animum, sunt postmodum vehementer onerosa. Nihil ejus mœstissimam consolatur, quo-

usque adhuc quod desideratur, non aspicitur. Mœret mens lux ipsa fastidio est. Talique igne in mente decoquitur rubigo culpæ. Et succensus animus, quasi more arsi, quia per usum speciem perdidit, per incendium clarescit.

In expositione beati Job, lib. 27.

Invenierunt me custodes, qui circumvent civitatem, percusserunt me, vulneraverunt me, vulerunt pallium meum mihi custodes murorum.) Quarentem sponfam vigiles inveniunt, eamque vulnerant: quia unamquamque animam redemptoris sui jam speciem requirentem, cum solliciti doctores inveniunt, hanc per prædicationis verbum cœlestis amoris spiculis vulnerant: & si quod ei adhuc de verusta conversatione regmen inest, subtrahunt: ut quo exuta ab hujusmodi onere reddatur, eos is qui quaeritur, ab illa citius inveniat.

In expositione beati Job, Lib. 34.

Caput eius aurum optimum.) Quia caput Christi Deus. Nil verò est in metallis auro fulgentius: sponsi caput aurum dicitur, quia ejus humanitas ex divinitatis suæ nobis claritate principatur.

In expositione Ezechielis, Homelia 8.

Pulchra es amica mea, suavis & decorata sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.) Quia Hierusalem visio pacis interpretatur, cujus nomine patria cœlestis exprimitur, sancta Ecclesia suavis & decora, ut Hierusalem dicitur, quia ejus vitæ desiderium visioni jam pacis intimæ comparatur: ut in eo, quod auctorem suum diligit, quod ejus speciem videre concupiscit, de quo scriptum est: *In quem desiderant angeli prospicere,* per ipsa jam amoris sui desideria angelis similis dicitur. Quæ quantum Deo amabilis efficitur, tantum agit, ut malignis spiritibus terribilis fiat. Quæ autem sit terribilis, subijuncta comparatione ostenditur, id est, *ut castrorum acies ordinata.* Quid est quod Ecclesia sancta hostibus suis, ut castrorum acies sit timenda? Non enim à magno intellectu vacat ista comparatio: & idcirco subtiliter intuenda. Scimus & constat, quia castrorum acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit constipata atque densata, ut in nullo loco interrupta videatur. Nam etiam ita disponitur, ut locus vacuus, per quem hostis possit ingredi, dimittatur: profecto jam suis hostibus terribilis non est. Et nos ergo, cum contra malignos spiritus certaminis aciem ponimus, summo perè necesse est, ut per charitatem semper uniti atque constricti, ut nunquam interrupti per discordiam inveniamur: quia quamlibet bona opera in bonis fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ locus aperitur in acie, unde ad feriendos nos valeat hostis intrare.

In Homelia Ezechielis 4. partis secundæ.

Sicut cortex mali punici, gena tua, absque oculis tuis.) Genæ sunt sanctæ Ecclesiæ spirituales partes, qui nunc in ea miraculis coruscant, & velut in ejus facie venerabiles apparent. Cum enim videmus multos mira agere, ventura prophetare, mundum perfectè relinquere, cœlestibus desiderijs ardere, sicut cortex mali punici sanctæ Ecclesiæ genæ rubent. Sed quid illud est, omne quod miramur in illius rei comparatione, de qua scriptum est: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus diligentibus se.* Bene ergo, cum miraretur genas Ecclesiæ, subdidit: *Absque oculis tuis.* Ac si aperte diceretur. Ea quidem quæ in te non latent, magna sunt: valde ineffabilia, quæ latent.

In expositione beati Job, Lib. 29.

Quæ est ista qua progreditur quasi aurora consurgens?) Sancta Ecclesia cœlestis vitæ præmia appetens, aurora vocata est: quia dum peccatorum tenebras deserit, justitiæ luce fulget. Habemus tamen subtilius aliquid, quod considerata qualitate diluculi, vel auroræ pensemus, Aurora namque & diluculum, noctem quidem præterisse nunciant, nec tamen diem claritatem integram ostendunt.

Sed

Sed dum illam pellant, hanc suscipiunt: lucem tenebris permixtam tenent. Quid itaque in hac vita omnes qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculum sumus? quia & quaedam jam quae lucebant, agimus: tamen in quibusdam adhuc tenebrarum reliquijs non caremus.

In expositione beati Job, Lib. 31.

Nasus tuus sicut turris David, quae est in Libano. Per nasum odores foetoresque discernimus. Et quid per nasum nisi provida sanctorum discretio designatur? Turris verò speculationis in altum ponitur, ut hostis veniens longè videatur. Rectè ergo nasus Ecclesiae turri in Libano similis dicitur: quia sanctorum provida discretio, dum sollicitè circumquaque conspiciat, in altum posita, priusquam veniat culpa, deprehendit: eamque quo vigilanter prae-notat, eo fortiter declinat.

In expositione Ezechielis, de quo supra, Homelia 17.

Ut ergo servetur veritas praedicandi, teneatur necessè est altitudo vivendi. Unde rectè quoque sanctae Ecclesiae sponsi voce in Canticis canticorum dicitur: Nasus tuus sicut turris Libani. Quae ergo laus est fratres mei, ut sponsae nasus tui comparatur. Sed quia per nasum semper odores foetoresque discernimus, quid per nasum nisi speculationum discretio designatur? Qui nimirum nasus, sicut turris Libani dicitur: quia videlicet praepositorum discretio, & munita semper debet esse ex circumspeditione & altitudine vitae consistere: id est, in valle infirmi operis non jacere. Sicut enim turris in monte idcirco ad speculandum ponitur, ut hostes qui veniunt longius videantur: sic praedicatoris vita semper in alto debet fixa permanere, ut morte natium discernat foetores vitiorum, odoresque virtutum: incurfus malorum spirituum longè prospiciat, & commillas sibi animas per suam prudentiam cautas reddat.

In expositione beati Job, Lib. 12.

Videamus si floruit vinea si flores fructus parturiunt. Florent vineae, cum mentes fidelium bona opera proponunt. Sed fructus non partunt, si ab eo quod proposuerant, aliquibus victi terroribus infirmantur. Non ergo intendum est si vinea floreat, sed si flores ad partum fructuum convalescant: quia mirum non est, si quis bona inchoet, sed valde mirabile, si mentione recta in bono opere perducatur.

In expositione beati Job, Lib. 16.

Qua est ista quae ascendit de deserto, delictijs affluens? Nimirum sancta Ecclesia, nisi verborum Dei affluat delictijs, de deserto vitae praesentis ascendere ad superiora non potest. Delictijs ergo affluit & ascendit, quia dum mysticis intelligentijs pascitur, ad superna quotidie contemplanda sublevatur.

In expositione beati Job, Lib. 18. iuxta septuaginta interpretes.

Qua est ista quae ascendit de aëthate? Quia sancta Ecclesia caelestem vitam naturaliter non habet, sed superveniente spiritu, pulchritudine donorum componitur, non alba, sed dealbata memoratur.

In expositione beati Job, Lib. 30.

Pone me ut signaculum super cor tuum. Idcirco rebus signaculum ponitur, neque diripientium praesumptione temerentur. Sponsus ergo in cor, ut signaculum ponitur, quando fidei eius mysterium in custodiam nostrae cogitationis imprimitur, ut ille infidelis servus, nimirum noster adversarius, cum signa fidei considerat, tentando eum irrumpere non praesumat.

In expositione Evangelica, Homelia 7.

Quia sortus est, ut mors dilectio. Sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium aeternae vitae charitas occiditur. Nam quem perfecte absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit.

In expositione beati Job, lib. 19.

Soror nostra parva est, & ubera non habet. Sicut uniuscujusque hominis, sic sanctae Ecclesiae aetas describitur. Parvula quippe tunc erat, cum à nativitate recens vel dum vitae praedicare non poterat. Hinc enim de illa dicitur: Soror nostra parvula est, & ubera non habet, quia nimirum sancta Ecclesia, priusquam proficeret per incrementa virtutis, infimis quibusque auditoribus praebere non potuit ubera praedicationis. Adulta verò Ecclesia, quando Deo verbo copulata, sancto Spiritu repleta, per praedicationis ministerium, in filiorum conceptione foetatur, per praedicationis ministerium, in filiorum conceptione foetatur, quos exortando parturitur, convertendo parit. De hac ejus aetate Dominus dicitur: Adulescentula dilexerunt te. Univerfa quippe Ecclesiae, quae unam Catholicam faciunt, adolescentulae vocantur, non vetustae per culpam, sed novellae per gratiam: non senio steriles, sed aetate mentis ad spiritalem congruae fecunditatem.

In expositione Ezechielis, Homelia 2. partis secundae.

Quae habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam. In hortis sancta Ecclesia, in hortis unaquaeque quoniam habitat, quae jam viriditate ipsi, & bonorum operum est repleta. Sicca quippe spes est hujus seculi, quia omnia, quae hic amantur, cum festinatione marcescunt. Et Petrus nos Apostolus festinare admonet, dicens: In hereditatem incorruptibilem, incontaminatam & immarcescibilem. Quae ergo jam in hortis habitat, oportet ut sponsum suum, suam vocem audire faciat: id est canticum bonae praedicationis emittat, in qua ille delectetur, quem desiderat. Amici auscultant, videlicet omnes electi: qui ut ad caelestem patriam reviviscant, verba vitae desiderant.

In expositione beati Job, Lib. 17.

Fuge dilecti mi. Fugit nos dicimus, quotiens menti nostrae, id quod reminisci volumus, non occurrit. Fugit nos dicimus, quando id quod volumus, memoria non tenemus. Sancta ergo Ecclesia, postquam mortem ac resurrectionem Domini, & ascensum describit, clamat et propheticò plena spiritu: Fuge dilecti mi, fuge. Ac si diceret: Tu qui ex carne comprehensibilis factus es, ex divinitate tua intelligentiam nostri sensus excede, & in te ipso nobis incomprehensibilis permane.

Expositionis allegoricae in Cantica canticorum Salomonis, Eius.

BEDÆ PRESBYTERI DE TABERNACULO ET VASIS EJUS, AC VESTIBUS SACERDOTUM, Liber Primus.

CAPUT PRIMUM.

Moses in montem Dei, cum Ioseph ascendens, Aaron & Hur regimen populi reliquit.

OCURRI juvene Domino de figura Tabernaculi & vasorum, atque utensilium ejus, primò situm loci, & circumstantias rerum, quomodo loci habuerint, quandoque haec scriptura praecipua sunt, impetere atque attentius considerare debemus. Omnia autem, sicut Apostolus ait, in figura continentur. Omnia videlicet, non solum facta vel verba, quae sacris literis continentur, verum etiam locorum, & horarum & temporum situs, & ipsarum quoque, in quibus gesta, sive dicta sunt circumstantiarum rerum.

Dixi, inquit, Dominus ad Moysen, Ascende ad me in montem, & esto ibi. Daturus ergo legem Moysi Dominus, primò

illam